

EĞİTİME BAKIŞ

2022

İZLEME VE DEĞERLENDİRME RAPORU

EĞİTİME BAKIŞ 2022

İZLEME ve DEĞERLENDİRME RAPORU

Eğitim-Bir-Sen Yayınları: 119

Eğitim-Bir-Sen Adına Sahibi

Ali YALÇIN / Genel Başkan

Genel Yayın Yönetmeni

Şükrü KOLUKISA / Genel Başkan Yardımcısı

Proje Yöneticisi

Atilla Olçum / Genel Başkan Yardımcısı

Yayın Kurulu

Ali Yalçın
Latif Selvi
Ramazan Çakırcı
Muammer Karaman
Şükrü Kolukisa
Hasan Yalçın Yayla
Atilla Olçum

tasarım. selim aytekin

baskı. semih ofset. 0312 341 40 75

baskı adedi. 5.000

baskı tarihi. 1. Baskı. Ocak 2023

ISBN. 978-625-7955-31-7

Eğitim-Bir-Sen Genel Merkezi

Zübeyde Hanım Mahallesi Sebze Bahçeleri Caddesi No: 86 Kat: 14-15-16 Altındağ/ANKARA

Tel: (0312) 231 23 06 - Faks: (0312) 230 65 28

www.ebs.org.tr - e-posta: ebs@ebs.org.tr

Atıf için:

Yurdakul, S. ve Şahin-Demir, S. A. (2022). *Eğitime bakış 2022: İzleme ve değerlendirme raporu*. Ankara: Eğitim-Bir-Sen Stratejik Araştırmalar Merkezi.

EĞİTİME BAKIŞ 2022

İZLEME ve DEĞERLENDİRME RAPORU

Serkan Yurdakul
Sümeyye Ayyüce Şahin Demir

TAKDİM

Ekonomik kalkınmanın gerçekleşmesi, toplumsal refahın gelişmesi, demokratik bir kültürün oluşması ve yoksulluğun azaltılması için eğitim, ülkelerin temel yapı taşlarından birisidir. Sosyal devletlerin temel görevlerinden birisi de toplumdaki her çocuğa kaliteli eğitim ve eğitim sistemi içerisinde eşit fırsatlar sunmaktır. Bu nedenle ülkeler bu dezavantajlı durumları ortadan kaldırmak, eğitim sistemini iyileştirmek ve geliştirmek için politikalar geliştirip uygulamaktadır.

Eğitim sisteminin niteliğinin ve kalitesinin artması, toplumların gelişmesi ve öğrencilerin ileri düzey becerilere sahip olmaları ile doğru orantılıdır. Buna ilaveten günümüz toplumlarında eğitim düzeyi yükseldikçe istihdam oranlarına katılım ve yüksek kazançlara sahip olma eğilimi de artmaktadır. Eğitime zaman ve para ayırmak hem bireysel hem de toplumsal anlamda beşeri sermayeye ayrılan yatırımdır. Bu nedenle kaynakları doğru kullanmak ve niteliği artırmak pek çok yönden kritik ve önemlidir. Bu bağlamda hem eğitim sisteminin mevcut durumunu ortaya koymak hem de işgücüne katılım durumunu ele almak için eğitim sistemini analiz etmek, ihtiyaçları ve eksiklikleri belirlemek ve öneriler sunmak ülkeler için önemlidir.

Son yıllarda Türkiye’de eğitim sistemi için önemli ve olumlu adımlar atılmıştır. Ancak bu adımlar yeterli değildir. Eğitim sistemi içerisinde kronik sorun haline gelen bölgesel eşitsizlikler, fırsat eşitsizliği, eğitimin niteliği gibi hususlar halen devam etmektedir. Bu nedenle çözüm bekleyen bu sorunların tespitini yapmak ve eğitim sisteminin sorunlarını en aza indirmek için veri temelli çalışmalar üretmeye devam ediyoruz.

Eğitim-Bir-Sen olarak ilkinin 2016 yılında yayınladığımız ve bu yıl yedincisini hazırladığımız *Eğitime Bakış 2022: İzleme ve Değerlendirme Raporu*’muzda eğitim sistemini düzenli, ayrıntılı ve sürekli olarak analiz ediyor ve gelişmeleri ortaya koyarak değerlendiriyoruz. Bu son raporumuzda Türkiye’deki eğitim sistemini detaylı bir biçimde çeşitli göstergeler ile ele alarak analiz ettik ve değerlendirdik. En temel amacımız, her geçen yıl daha fazla ön plana çıkan veri temelli politika üretme anlayışı çerçevesinde eksiklikleri ortaya koyarak öneriler sunmaktadır. Çok çeşitli ulusal ve uluslararası kaynaklardan elde ettiğimiz verilerle oluşturduğumuz bu raporumuzu tekrar kamuoyu ile paylaşmaktan mutluluk duyuyoruz.

Eğitim sistemimizin düzenli olarak incelendiği, analiz edildiği ve güncel durumunu ele alarak her sene yayınlanan *Eğitime Bakış 2022: İzleme ve Değerlendirme Raporu*’muzun eğitim sistemimizi daha nitelikli hale getirecek çalışmalar için zemin oluşturmasını temenni ederek kamuoyu ile paylaşıyoruz. Bu vesileyle raporumuzun hazırlamasında emeği geçen EBSAM ekibimize ve değerlendirmeleri ile rapora katkı sunan herkese teşekkürlerimi iletiyorum.

Ali Yalçın

Eğitim-Bir-Sen ve Memur-Sen
Genel Başkanı

ÖNSÖZ

Modern dünya içerisinde eğitim, dünyanın önemli kurumlarından birisi haline gelmiştir. Çünkü eğitim, bireye doğrudan ilk temas eden ve daha sonrasında toplumların gelişmesinde aktif rol oynayan bir kurumdur. Eğitim kurumu bir ülkenin ekonomik, sosyal, kültürel ve sağlık gibi pek çok alanına temas ederek bu alanların temel hedeflerini gerçekleştirmede kritik rol oynamaktadır. Bu nedenle ülkeler için eğitim kurumu pek çok açıdan önemli olmanın yanı sıra diğer ülkelerin ekonomik kalkınma ve gelişmişlik seviyeleri ile ilgili olarak da pek çok şey söylemektedir.

Ülkeler arasında eğitim sistemlerini ve işgücü piyasalarını karşılaştırmak, hükümetlerin küresel eğilimlerini anlamak ve önümüzdeki yıllarda beşeri sermayenin nitelikli gelişmesi dolayısıyla ekonomilerin nasıl gelişim gösterebileceğine dair önemli bilgiler sunmaktadır. Bu bağlamda eğitim sisteminin niteliğini artırmak, kalitesini yükseltmek ve sorunlarını tespit ederek çözüm önerileri sunmak ve uygulamak, ülkeler için çok daha önemli hale gelmektedir. Eğitim sisteminin incelenmesi, mevcut durumunun ortaya konulması ve eğitim sisteminde geliştirilmesi gereken alanların tespit edilmesi bu anlamda önemlidir ve ülkelerin politika üretmesi ve uygulaması açısından imkânlar sunmaktadır.

Türkiye'nin en büyük sivil toplum örgütü Eğitim-Bir-Sen olarak 2016 yılından bu yana düzenli olarak eğitim sistemini yakından izliyor ve gelişmeleri değerlendiriyoruz. Bu yıl yedincisini hazırladığımız *Eğitime Bakış 2022: İzleme ve Değerlendirme Raporu*'muzda eğitim sistemimizin sistematik değerlendirmesini yaparak mevcut durumunu, eğilimlerini ve uygulamalarını veri temelli olarak izledik ve analiz ettik. Raporumuz toplamda beş göstergeden oluşmaktadır. Eğitime erişim ve katılım, eğitimin çıktıları, öğretmenler ve okul yöneticileri, eğitim-öğretim ortamları ve finansman bölümlerinde eğitim sisteminin sorunlarını tespit ederek, var olan sorun alanlarının iyileşmesine yönelik öneriler sunduk.

Rapor içerisinde hem ulusal hem de uluslararası veriler temelinde göstergeler oluşturulurken MEB, TÜİK ve OECD verileri başta olmak üzere çeşitli kurum ve kuruluşların açık olarak yayınladığı verilerden yararlanılmıştır. Göstergeler altında OECD ülkelerine ilişkin güncel veriler ele alınarak kapsamlı ve karşılaştırmalı bir çerçeve oluşturulmaya çalışılmıştır.

Raporun veri temelli analizler ortaya koyması ve alınması gereken politika kararlarına yardımcı olması adına, eğitim sistemine ve eğitim alanına katkı sunmasını temenni ediyorum. Bu vesileyle raporumuzu hazırlayan yazarlarımız Serkan Yurdakul'a ve Sümeyye Ayyüce Şahin Demir'e teşekkür ediyorum.

Atilla Olçum

Genel Başkan Yardımcısı

İçindekiler

Takdim	5
Önsöz	7
Şekil, Tablo ve Harita Listesi	11
Kısaltmalar Listesi	15
Giriş	17
Yönetici Özeti	21

BÖLÜM A EĞİTİME ERİŞİM VE KATILIM 28

Gösterge	A1	Kademelerde kaç öğrenci vardır?	30
Gösterge	A2	Yaş gruplarına göre okullaşma oranları nasıldır?	33
Gösterge	A3	Ortaöğretimde farklı okullarda kaç öğrenci vardır?	40
Gösterge	A4	Özel öğretim kurumlarında ne kadar öğrenci öğrenim görmektedir?	44
Gösterge	A5	Açıköğretim ortaokulu ve lisesinde öğrenci sayısı ne kadardır?	47
Gösterge	A6	Kaynaştırma, özel sınıf ve BİLSEM'lerdeki öğrenci sayısı kaçtır?	50
Bölüm	A	Sonuç ve Öneriler	54
Bölüm	A	Kaynaklar	56

BÖLÜM B EĞİTİMİN ÇIKTILARI 58

Gösterge	B1	Nüfusun eğitim düzeyi nasıldır?	60
Gösterge	B2	Yükseköğretim Kurumları Sınavı (YKS)'nda ortalama başarı durumu nasıldır?	64
Gösterge	B3	Yükseköğretime geçiş oranları ve yükseköğretim kontenjanları nasıldır?	66
Gösterge	B4	Eğitimin işgücü piyasasındaki rolü nasıldır?	71
Bölüm	B	Sonuç ve Öneriler	75
Bölüm	B	Kaynaklar	76

BÖLÜM C ÖĞRETMENLER ve OKUL YÖNETİCİLERİ 78

Gösterge	C1	Öğretmenlerin profili nasıldır?	80
Gösterge	C2	Öğretmen arz ve talebi ne durumdadır?	85
Gösterge	C3	Öğretmen ve okul yöneticileri maaşları nasıldır?	89
Gösterge	C4	Okul yöneticilerinin çalışma süreleri nasıldır?	92
Bölüm	C	Sonuç ve Öneriler	94
Bölüm	C	Kaynaklar	95

BÖLÜM D EĞİTİM-ÖĞRETİM ORTAMLARI 96

Gösterge	D1	Okul, şube ve derslik sayısı kaçtır?	98
Gösterge	D2	Okul, sınıf ve şube başına kaç öğrenci düşmektedir?	102
Gösterge	D3	Öğretmen başına kaç öğrenci düşmektedir?	111
Gösterge	D4	Taşımali eğitimde öğrenci sayısı kaçtır?	117
Bölüm	D	Sonuç ve Öneriler	120
Bölüm	D	Kaynaklar	121

BÖLÜM E FİNANSMAN 122

Gösterge	E1	Eğitime ayrılan bütçenin GSYH'ye oranı kaçtır?	124
Gösterge	E2	Öğrenci başına ne kadar harcama yapılmaktadır?	128
Gösterge	E3	Ekonomik sınıflandırmaya göre MEB bütçe dağılımı nasıldır?	130
Bölüm	E	Sonuç ve Öneriler	134
Bölüm	E	Kaynaklar	135

Şekil, Tablo ve Harita Listesi

Şekil	A.1.1	Cinsiyete ve okul türüne göre ortaöğretimden mezun olanların sayısında yaşanan değişim (2017-2021)	32
Şekil	A.1.2	OECD ülkelerinde program türüne göre ortaöğretimden mezun olanlar arasında kızların payı (%) (2020)	33
Şekil	A.2.1	Ortaöğretim son sınıfta üniversite giriş sınavına başvuran ve sonrasında bir yükseköğretim programına yerleşen öğrencilerin oranında yaşanan değişim (%) (2013-2022)	33
Şekil	A.2.2	Mezun olunan lise türüne göre üniversite giriş sınavına başvuran adaylar arasında bir yükseköğretim programına yerleşenlerin oranı (%) (2022)	34
Şekil	A.3.1	ÖSYS'ye başvuran ve yerleşen aday sayılarında yaşanan değişim (2013-2022)	35
Şekil	A.3.2	Öğrenim düzeyine göre birinci dalga üniversitelerin kontenjan sayıları (2022)	36
Şekil	A.3.3	Öğrenim düzeyine göre ikinci dalga üniversitelerin kontenjan sayıları (2022)	36
Şekil	A.3.4	Öğrenim düzeyine göre üçüncü dalga üniversitelerin kontenjan sayıları (2022)	37
Tablo	A.3.5	Öğrenim düzeyine göre üniversitelerin açıköğretim programları kontenjan sayıları (2022)	38
Şekil	A.3.6	Yükseköğretimde önlisans programları kontenjanları ile yerleşen ve boş kalan kontenjan sayılarında yaşanan değişim (2013-2022)	39
Şekil	A.3.7	Yükseköğretimde lisans programları kontenjanları ile yerleşen ve boş kalan kontenjan sayılarında yaşanan değişim (2013-2022)	41
Şekil	B.1.1	Cinsiyete göre 18-21 yaş grubunda en az lise mezunu olanların oranında (%) yaşanan değişim (2012-2021)	42
Şekil	B.1.2	Bölgelere ve cinsiyete göre 18-21 yaş grubunda en az lise mezunu olanların oranında (%) yaşanan değişim (2016 ve 2021)	42
Şekil	B.1.3	Okul türüne ve cinsiyete göre ortaöğretimden mezun öğrenci sayılarında yaşanan değişim (2011, 2016 ve 2021)	43
Şekil	B.1.4	OECD ülkelerinde program türüne göre ortaöğretimden mezun olanlar arasında kızların payı (%) (2020)	44
Tablo	B.2.1	Test türlerine göre TYT'de soru sayıları ve cevaplayan adayların ortalama netleri (2018- 2022)	45
Tablo	B.2.2	Test türlerine göre AYT'de soru sayıları ve cevaplayan adayların ortalama netleri (2018-2022)	46
Şekil	B.3.1	Üniversite giriş sınavına başvuranların lise mezuniyetlerine ve daha önce yerleşme durumlarına göre oransal dağılımında yaşanan değişim (%) (2013-2022)	46
Şekil	B.3.2	Üniversite giriş sınavına başvuranların lise mezuniyetlerine ve daha önce yerleşme durumlarına göre sayısal dağılımında yaşanan değişim (2018-2022)	47
Şekil	B.3.3	Lise mezuniyetlerine ve daha önce yerleşme durumlarına göre üniversite giriş sınavına başvuranlar arasında bir yükseköğretim programına yerleşenlerin oranlarında yaşanan değişim (%) (2017 ve 2022)	48
Şekil	B.3.4	Farklı türde yükseköğretim programlarına yerleşen öğrencilerin üniversite giriş sınavına başvuran aday sayısına oranında yaşanan değişim (%) (2012, 2017 ve 2022)	48
Şekil	B.3.5	Ortaöğretim son sınıfta üniversite giriş sınavına başvuran ve sonrasında bir yükseköğretim programına yerleşen öğrencilerin oranında yaşanan değişim (%) (2012, 2017 ve 2022)	49
Şekil	B.3.6	ÖSYS'ye başvuran ve yerleşen aday sayılarında yaşanan değişim (2013-2022)	50
Şekil	B.3.7	Lise türüne göre üniversite giriş sınavına lise son sınıfta başvuranların içinde bir yükseköğretim programına yerleşenlerin oranı (%) (2021)	51

Şekil	B.4.1	Okul türüne göre 15+ yaş grubunda lise mezunlarının istihdam ve işsizlik oranlarında yaşanan değişim (%) (2017-2021)	51
Şekil	B.4.2	OECD ülkelerinde eğitim düzeyine göre 25-64 yaş arası istihdam ve işsizlik oranları (%) (2021)	52
Şekil	B.4.3	15+ yaş grubunda genel lise mezunu olanların cinsiyete göre istihdam ve işsizlik oranlarında yaşanan değişim (%) (2017-2021)	53
Şekil	B.4.4	15+ yaş grubunda lise dengi meslek okul mezunu olanların cinsiyete göre istihdam ve işsizlik oranlarında yaşanan değişim (%) (2017-2021)	53
Şekil	B.4.5	OECD ülkelerinde 18-24 yaş arası ne eğitimde ne istihdamda olan (NEET) gençlerin oranında yaşanan değişimi (%) (2019 ve 2021)	60
Şekil	C.1.1	Kademelere göre öğretmen sayılarında yaşanan değişim (2012-2021)	61
Şekil	C.1.2	Kamu ve özel ilköğretim ve ortaöğretim okullarındaki öğretmen sayıları (2017- 2021)	62
Şekil	C.1.3	Kadın öğretmenlerin oranında (%) yaşanan değişim (2012-2021)	63
Şekil	C.1.4	Kamu ve özel öğretim okullarında kademelere göre kadın öğretmen oranları (%) (2021)	64
Şekil	C.1.5	Kademelere ve cinsiyete göre sözleşmeli öğretmen sayıları (2021)	65
Tablo	C.1.6	OECD ülkelerinde kademelere göre kadın öğretmen oranları (%) (2020)	66
Şekil	C.2.1	Kamu okullarına ataması yapılan öğretmen sayılarında yaşanan değişim (2013-2022)	66
Tablo	C.2.2	Sözleşmeli olarak ataması yapılan öğretmenlerin alanlara göre dağılımı (2022)	66
Şekil	C.2.3	Sözleşmeli olarak ataması yapılan öğretmenlerin bölgelere göre oransal (%) dağılımı (2022)	67
Şekil	C.2.4	Eğitim fakültelerine yeni kayıt yaptıran öğrenci sayısı ve kadın öğrenci oranında yaşanan değişim (2012-2021)	68
Şekil	C.2.5	Eğitim fakültelerinden mezun olanların sayısı ve mezun kadın oranında yaşanan değişim (2012-2021)	69
Şekil	C.2.6	KPSS eğitim bilimleri testine giren aday sayısında yaşanan değişim (2013-2022)	70
Şeki	C.3.1	Satın alma gücü paritesi dikkate alındığında OECD ülkelerinde kademelere göre öğretmenlerin kariyer düzeylerindeki yıllık maaşları (2021)	71
Şekil	C.3.2	Satın alma gücü paritesi dikkate alındığında OECD ülkelerinde ortaokul yöneticilerinin kariyer düzeylerine göre yıllık maaşları (2021)	72
Tablo	C.4.1	OECD ülkelerinde kademelere göre öğretmenlerin yıllık toplam yasal çalışma süreleri (saat) (2021)	72
Tablo	C.4.2	OECD ülkelerinde ilkokul düzeyinde okul yöneticilerinin yıllık toplam yasal çalışma süreleri (2021)	72
Tablo	D.1.1	Kademelere göre okul / kurum sayıları (2017-2021)	73
Tablo	D.1.2	Kamuda bazı okul türlerine göre okul sayıları (2017-2021)	74
Tablo	D.1.3	Kademelere göre derslik ve şube sayıları (2017-2021)	75
Tablo	D.1.4	Ortaöğretimde okul türüne göre derslik ve şube sayıları (2017-2021)	76
Tablo	D.1.5	Kamuda yeni yapılan derslik sayıları (2017-2021)	76
Şekil	D.2.1	İlköğretim ve ortaöğretimde şube ve derslik başına düşen öğrenci sayılarında yaşanan değişim (2017-2021)	77
Şekil	D.2.2	Özel öğretimde ilköğretim ve ortaöğretim kademesinde şube başına düşen öğrenci sayılarında yaşanan değişim (2012-2021)	84
Şekil	D.2.3	İlkokul ve ortaokulda şube başına düşen öğrenci sayılarında yaşanan değişim (2013-2021)	85

Şekil	D.2.4	Ortaöğretimde okul türüne göre şube başına düşen öğrenci sayılarında yaşanan değişim (2013-2021)	85
Şekil	D.2.5	İlköğretim ve ortaöğretimde okul türüne göre okul başına düşen öğrenci sayılarında yaşanan değişim (2017-2021)	86
Şekil	D.2.6	İlkokul ve ortaokullarda bölgelere göre şube başına düşen öğrenci sayısı (2021)	87
Şekil	D.2.7	Ortaöğretimde okul türüne ve bölgelere göre şube başına düşen öğrenci sayısı (2021)	88
Şekil	D.2.8	İlkokul ve ortaokullarda bölgelere göre okul başına düşen öğrenci sayısı (2021)	89
Şekil	D.2.9	Ortaöğretimde okul türüne ve bölgelere göre okul başına düşen öğrenci sayısı (2021)	90
Şekil	D.2.10	İlkokul ve ortaokulda illere göre şube başına düşen öğrenci sayısı (2021)	91
Şekil	D.2.11	Ortaöğretimde okul türüne ve illere göre şube başına düşen öğrenci sayısı (2021)	91
Şekil	D.2.12	OECD ülkelerinde ilkokul ve ortaokullardaki ortalama sınıf mevcudu (2020)	92
Şekil	D.3.1	Kademelere göre öğretmen başına düşen öğrenci sayısında yaşanan değişim (2012-2021)	92
Şekil	D.3.2	İlkokul ve ortaokulda öğretmen başına düşen öğrenci sayılarında yaşanan değişim (2012-2021)	93
Şekil	D.3.3	Ortaöğretimde okul türüne göre öğretmen başına düşen öğrenci sayılarında yaşanan değişim (2012-2021)	94
Şekil	D.3.4	İlkokul ve ortaokulda bölgelere göre öğretmen başına düşen öğrenci sayısı (2021)	95
Şekil	D.3.5	Ortaöğretimde okul türüne ve bölgelere göre öğretmen başına düşen öğrenci sayısı (2021)	96
Şekil	D.3.6	İlkokul ve ortaokulda illere göre öğretmen başına düşen öğrenci sayısı (2021)	102
Şekil	D.3.7	Ortaöğretimde okul türüne ve illere göre öğretmen başına düşen öğrenci sayısı (2021)	103
Şekil	D.3.8	OECD ülkelerinde ilkokul ve ortaokul kademelerinde öğretmen başına düşen öğrenci sayısı (2020)	103
Şekil	D.4.1	Kademelere göre taşınmalı eğitim kapsamında taşınan öğrenci sayılarında yaşanan değişim (2012-2021)	104
Harita	D.4.2	İlkokulda taşınmalı eğitim kapsamında taşınan öğrenci oranlarının (%) illere göre dağılımı (2021)	104
Harita	D.4.3	Ortaokulda taşınmalı eğitim kapsamında taşınan öğrenci oranlarının (%) illere göre dağılımı (2021)	106
Harita	D.4.4	Ortaöğretimde taşınmalı eğitim kapsamında taşınan öğrenci oranlarının (%) illere göre dağılımı (2021)	107
Şekil	E.1.1	Nominal MEB bütçesinin (milyar ₺) GSYH'ye ve merkezi yönetim bütçesine oranında (%) yaşanan değişim (2013-2022)	107
Şekil	E.1.2	OECD ülkelerinde eğitim kurumlarına yapılan toplam harcamaların GSYH'ye oranı (%) (2019)	108
Tablo	E.1.3	OECD ülkelerinde kademelere göre eğitime yapılan toplam harcamaların GSYH'ye oranı (%) (2019)	109
Şekil	E.1.4	OECD ülkelerinde toplam hükümet harcamaları içinde eğitime yapılan toplam kamu harcamalarının oranı (%) (2019)	109
Şekil	E.2.1	Öğrenci başına yapılan harcamada (₺) yaşanan değişim (2012-2021)	110
Şekil	E.2.2	OECD ülkelerinde öğrenci başına yapılan toplam harcama (\$) (2019)	110
Şekil	E.3.1	MEB bütçesinde cari ve sermaye (yatırım) giderlerinin dağılımında yaşanan değişim (%) (2013-2022)	111
Şekil	E.3.2	Merkezi bütçe yatırımlarından MEB yatırımlarına ayrılan payda yaşanan değişim (%) (2013-2022)	112

Şekil	E.3.3	OECD ülkelerinde eğitim harcamaları içinde cari ve sermaye giderlerinin oranları (%) (2019)	113
Şekil	E.3.4	OECD ülkelerinde kamu ve özel eğitim kurumlarında cari harcamaların dağılımı (%) (2019)	114
Şekil	E.3.5	OECD ülkelerinde eğitime yapılan kamu ve özel harcamaların dağılımı (2019)	115
Şekil	D.3.2	İlkokul ve ortaokulda öğretmen başına düşen öğrenci sayılarında yaşanan değişim (2012-2020)	116
Şekil	D.3.3	Ortaöğretimde okul türüne göre öğretmen başına düşen öğrenci sayılarında yaşanan değişim (2011-2020)	116
Şekil	D.3.4	İlkokul ve ortaokulda bölgelere göre öğretmen başına düşen öğrenci sayısı (2020)	117
Şekil	D.3.5	Ortaöğretimde okul türüne ve bölgelere göre öğretmen başına düşen öğrenci sayısı (2020)	117
Şekil	D.3.6	İlkokul ve ortaokulda illere göre öğretmen başına düşen öğrenci sayısı (2020)	118
Şekil	D.3.7	Ortaöğretimde okul türüne ve illere göre öğretmen başına düşen öğrenci sayısı (2020)	120
Şekil	D.3.8	OECD ülkelerinde ilkokul ve ortaokul kademelerinde öğretmen başına düşen öğrenci sayısı (2019)	121
Şekil	D.4.1	Kademelere göre taşınmalı eğitim kapsamında taşınan öğrenci sayılarında yaşanan değişim (2012-2020)	122
Harita	D.4.2	İlkokulda taşınmalı eğitim kapsamında taşınan öğrenci oranlarının (%) illere göre dağılımı (2020)	123
Harita	D.4.3	Ortaokulda taşınmalı eğitim kapsamında taşınan öğrenci oranlarının (%) illere göre dağılımı (2020)	123
Harita	D.4.4	Ortaöğretimde taşınmalı eğitim kapsamında taşınan öğrenci oranlarının (%) illere göre dağılımı (2020)	124
Şekil	E.1.1	Nominal MEB bütçesinin (milyar ₺) GSYH'ye ve merkezi yönetim bütçesine oranında (%) yaşanan değişim (2012-2021)	130
Şekil	E.1.2	OECD ülkelerinde eğitime yapılan toplam kamusal ve özel harcamanın GSYH'ye oranı (%) (2018)	131
Tablo	E.1.3	OECD ülkelerinde kademelere göre eğitime yapılan toplam harcamanın GSYH'ye oranı (%) (2018)	132
Şekil	E.1.4	OECD ülkelerinde toplam hükümet harcamaları içinde eğitime yapılan toplam kamu harcamalarının oranı (%) (2018)	133
Şekil	E.2.1	Öğrenci başına yapılan harcamada (₺) yaşanan değişim (2011-2020)	134
Şekil	E.2.2	OECD ülkelerinde öğrenci başına yapılan toplam harcama (\$) (2018)	135
Şekil	E.3.1	MEB bütçesinde cari ve sermaye (yatırım) giderlerinin dağılımında yaşanan değişim (%) (2012-2021)	136
Şekil	E.3.2	Merkezi bütçe yatırımlarından MEB yatırımlarına ayrılan payda yaşanan değişim (%) (2012-2021)	137
Şekil	E.3.3	OECD ülkelerinde ortaöğretim harcamaları içinde cari ve sermaye gider harcama oranları (%) (2018)	137
Şekil	E.3.4	OECD ülkelerinde kamu ve özel eğitim kurumlarında cari harcamanın dağılımı (%) (2018)	138
Şekil	E.3.5	OECD ülkelerinde eğitime yapılan kamu ve özel harcamaların dağılımı (2018)	139

Kısaltmalar Listesi

ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AYT	Alan Yeterlilik Testi
BİLSEM	Bilim ve Sanat Merkezi
GSYH	Gayrisafi Yurtiçi Hâsıla
MEB	Millî Eğitim Bakanlığı
NEET	Ne Eğitimde Ne İstihdamda Olanlar <i>Not in Education, Employment, or Training</i>
OECD	Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü <i>Organization for Economic Co-operation and Development</i>
ÖSYM	Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi
ÖSYS	Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Sistemi
TEOG	Temel Eğitimden Ortaöğretime Geçiş
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
TYT	Temel Yeterlilik Testi
YDT	Yabancı Dil Testi
YKS	Yükseköğretim Kurumları Sınavı
YÖK	Yükseköğretim Kurulu

GİRİŞ

İnsanların farklı yeteneklere, ihtiyaçlara ve tercihlere sahip olduğunu kabul eden çoğu eğitim sistemi, özellikle lise ve yükseköğretim dâhil olmak üzere daha ileri eğitim seviyelerinde farklı türde programlar ve katılım biçimleri sunmaya çalışır. Dolayısıyla öngörülemez ve değişen bir dünyada eğitimin, gençlere işgücü piyasası ve toplumsal ihtiyaçları karşılayan bilgi ve beceriler sağlaması önemlidir (OECD, 2022). Sosyal devletin temel bir parçası, herkesin yüksek kaliteli bir eğitim alması için eşit fırsatlar sunmasının yanında bu fırsatları güçlendiren politikaları da hayata geçirmesidir. Bilinmelidir ki eğitime yatırım yapmak, üretkenliği artırmak, ülke ekonomisinin büyümesini desteklemek, kişisel ve sosyal kalkınmaya katkıda bulunmak, sosyal eşitsizliği de azaltmak anlamına gelmektedir.

Politika yapımcıların eğitim fırsatlarına erişimi genişletme ve yüksek kaliteli eğitim sağlama istekliği daha yüksek maliyetlere dönüşebilir. Dahası eğitim kurumlarına ayrılan kaynaklar ve bunların kısa ve uzun vadeli mal ve hizmetler arasında tahsisi hakkındaki kararlar, eğitimin kalitesini ve buna bağlı olarak öğrenci öğrenme çıktılarını etkileme potansiyeline sahiptir. Buna ilaveten kaynak kategorileri arasında ve zaman içinde eğitim harcamalarının miktarını ve dağılımını karşılaştırmak, ülkeler tarafından geliştirilen çeşitli politika ve uygulamalara yol gösterebilmektedir (OECD, 2022). Bu nedenle eğitim fırsatlarına erişimi genişletme, eşit fırsatlar ve kaliteli eğitim sağlama, pek çok ülkede eğitim sistemlerinin karşı karşıya kaldığı zorlukların başında gelmektedir (OECD, 2021).

Bu bağlamda eğitimde güncel politika ve uygulamaların düzenli olarak izlenmesi ve değerlendirilmesinin yanı sıra eğitim sisteminin mevcut durumunun ayrıntılı ve sistematik olarak izlenmesinin ve analiz edilmesinin, eğitim sisteminde geliştirilmesi gereken alanların tespit edilmesinin ve veri temelli politika önerilerinin geliştirilmesinin değeri her geçen yıl daha da önemli hale gelmektedir.

Bu amaçla bu yıl yedincisi hazırlanan *Eğitime Bakış* raporu; Türkiye eğitim sisteminin, çeşitli göstergelerle ayrıntılı bir şekilde veriye dayalı olarak izleme ve değerlendirmesinin yanında uluslararası karşılaştırmaları da dikkate alarak yapmaktadır. Bu rapor, politika geliştirici ve uygulayıcıların, ilgili kurum ve kuruluşların, araştırmacıların, basın mensuplarının ve genel okuyucuların, mevcut sistemin göstergelerini kapsamlı bir şekilde incelemelerine ve olası müdahale alanlarını görmelerine yardımcı olacaktır.

Amaç ve Kapsam

Eğitime Bakış rapor serisinin temel amacı, Türkiye eğitim sistemini, somut ve ölçülebilir verilerden hareketle oluşturulan göstergeler çerçevesinde izleme ve değerlendirmesini yapmaktır. *Eğitime Bakış 2022: İzleme ve Değerlendirme Raporu* beş ana bölümden oluşmaktadır: Eğitime erişim ve katılım; eğitimin çıktıları; öğretmenler ve okul yöneticileri; eğitim-öğretim ortamları;

finansman. Her ana bölümde farklı göstergelere yer verilmiş olup bu yılki raporda toplamda 21 gösterge bulunmaktadır. Her bir göstergedeki soruya yanıt aramak için mevcut ulusal ve uluslararası veriler kullanılarak tablo, şekil veya haritalara yer verilmiştir. Bu rapordaki veriler, 2021-2022 öğretim yılını içerdiğinden ve genellikle bu verilerin öğretim yılının başındaki veya öğretim yılının ortasındaki verileri içermektedir.

Her yıl yayımlanan *Eğitime Bakış* raporlarında ele alınan göstergelere ilişkin verilerin tarih aralıkları ve gösterim biçimi; ilk veriden itibaren, tablo-şekil-harita dönüştürmeleri olarak sürekli değişmektedir. Bunun temel amacı verinin kırılımları, bir önceki yıla göre değişimleri ile 2, 5 veya 10 yıllık periyotlardaki değişim aşamalarını daha ayrıntılı olarak incelemek ve analiz etmektir. Raporlarda bazı göstergeler verinin elde edilmesine ve yapısına göre çıkarılmakta ve/veya bazı göstergeler eklenmektedir.

Yöntem

Bu raporda nicel araştırma yöntemlerinden olan betimsel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Rapor zaman içinde meydana gelen değişimleri de ele alması nedeniyle hem kesitsel hem de boylamsal niteliktedir. Veri analizinde tablolama tekniklerinin yanı sıra şekil ve haritalar da kullanılmıştır. Buna ilaveten tüm tablo ve şekillerde bir standart oluşturmak amacıyla öğretim yılının başlangıç yılı referans olarak alınmıştır. Örneğin, 2021-2022 öğretim yılına ait veriler, şekil, tablo ve haritalarda 2021 olarak gösterilmiştir. Mezuniyete ilişkin verilerde ise öğretim yılının son yılı referans olarak alınmış olup 2021 yılı, 2020-2021 öğretim yılı sonunda mezun olma durumunu göstermektedir. Bütçeye ilişkin tablo ve şekillerde ise ilgili yıllar baz alınmıştır. Bu raporda bazı göstergeler 1 veya 2 yılı/öğretim yılını, bazı göstergeler 5 veya 10 yılı/öğretim yılını içerecek şekilde, bazı göstergeler ise ilk veriden itibaren ele alınmış ve analiz edilmiştir. Bazı göstergelerde ise beşer yıllık (2011, 2016 ve 2021) periyotlar halinde iki veya üç tarih ele alınmıştır.

Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), Hazine ve Maliye Bakanlığı ile Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD)'den elde edilen verilerde kullanılan terimler ve kavramlar, raporun ilgili göstergelerinde olduğu gibi kullanılmıştır. Bununla birlikte, OECD ve TÜİK tarafından kullanılan kavramların özellikle işgücü verilerinde farklılaştığı görülmektedir. OECD verilerinde *Secondary Education General Programmes ve Vocational Programmes gibi* kavramlar kullanılırken, bu kavramlar TÜİK verilerinde *Genel Lise ve Lise Dengi Mesleki Okul* kavramları ile karşılanmıştır. Raporda ise verilerin elde edildiği kurumun tercih ettiği kavramlar kullanılmaya çalışılmıştır. Ayrıca, bilindiği üzere imam hatip ortaokulları ile Anadolu imam hatip liseleri MEB Din Öğretimi Genel Müdürlüğü bünyesinde hizmet vermektedir. MEB'in yayımladığı istatistiklerde bu okullardaki öğrenci sayıları genel tablolarda mesleki ve teknik ortaöğretimden ayrı bir veri olarak yer almakta iken, okullaşma oranları, yeni kayıt ve mezun sayıları, okul, şube, derslik ve öğretmen başına düşen öğrenci sayıları gibi birçok göstergede ise mesleki ve teknik ortaöğretim

içerisinde gösterilmekte ve Türkiye'nin uluslararası göstergelerinde de bu şekilde sunulmaktadır. Buna ilaveten Hazine ve Maliye Bakanlığı ile TÜİK'te de bu okul türlerine ilişkin veriler mesleki ve teknik ortaöğretim verileri içerisinde gösterilmektedir. Bu raporda da Anadolu imam hatip liselerine yönelik veriler mesleki ve teknik ortaöğretim türü içinde gösterilmiş aynı zamanda da bu okul türlerine ilişkin veriler ayrı olarak da verilmeye çalışılmıştır.

Temel Veri Kaynakları

Eğitime Bakış raporlarında kullanılan ve güncellenen veriler ulusal ve uluslararası çeşitli veri kaynaklarından elde edilmiştir. Raporda öncelikli olarak *Eğitime Bakış 2021* raporunda da yer alan bazı göstergelerin verileri, en son veriler doğrultusunda güncellenmiş ve gösterim türüne ve referans yıllarına göre de revize edilmiştir. Verilerin güncellenmesi sırasında MEB (2022) tarafından yıllık olarak yayımlanan *Millî Eğitim İstatistikleri*, Ölçme Seçme ve Yerleştirme Merkezi (ÖSYM)'nin web sitesinde yer alan sınavlara ilişkin sayısal bilgiler ve Hazine ve Maliye Bakanlığının web sitesinden elde edilen resmi verilerden yararlanılmıştır. Ayrıca, TÜİK veritabanı kullanılarak, işgücü istatistikleri, yaş grupları ve eğitim düzeyine göre istatistikler elde edilmiştir. Uluslararası karşılaştırmalar için OECD (2022)'nin her yıl hazırladığı *Bir Bakışta Eğitim* ve OECD veritabanı kullanılmıştır.

Kaynaklar

- MEB. (2022). *Millî eğitim istatistikleri: Örgün eğitim 2021-2022*. Milli Eğitim Bakanlığı.
- OECD. (2021). *Education at a glance 2021: OECD indicators*. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/b35a14e5-en>
- OECD. (2022). *Education at a glance 2022: OECD indicators*. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/3197152b-en>
- Yurdakul, S., Yıldırım, B., & Şahin, S.A. (2021). *Eğitime bakış 2021: İzleme ve değerlendirme raporu*. Eğitim-Bir-Sen Stratejik Araştırmalar Merkezi.

YÖNETİCİ ÖZETİ

BÖLÜM A: EĞİTİME ERİŞİM VE KATILIM

14-17 yaş grubunda net okullaşma oranı %92 olup erkeklerde %92,5, kızlar da ise %91,6 olarak gerçekleşmiştir. Tüm yaş gruplarında kız ve erkelerin net okullaşma oranları hemen hemen aynı düzeydedir. Buna karşın ortaöğretim kademesinin zorunlu eğitim kapsamında olmasına rağmen 14-17 yaş grubundaki çocukların %8'inin halen eğitimin dışındadır.

2020/21 öğretim yılında 5 yaş için net okullaşma oranı %58,5 iken bu oran 2021/22 öğretim yılında ciddi düzeyde artmış ve %83,4'e yükselmiştir. 5 yaş için net okullaşma oranı 2021/22 öğretim yılında geçen öğretim yılına göre kızlarda %25,3 puan erkeklerde ise %24,5 puan artmıştır. Geçen yıl 5 yaş için net okullaşma oranı daha önceki yıla göre ciddi düzeyde düşmüş %75,1'den %58,5'e gerilemişti. Bu düşüşün en büyük nedeninin de Covid-19 pandemisinden dolayı velilerin çocuklarını okul öncesi kurumlarına göndermemesinden kaynaklandığı bir önceki yıl yayınlanan raporumuzda ifade edilmişti. Dolayısıyla 2021/22 öğretim yılındaki bu artışı, 2019/20 öğretim yılındaki 5 yaş için net okullaşma oranı olan %75,1 ile kıyaslamak ve değerlendirmek gerekmektedir.

Açıköğretimdeki toplam öğrenci sayısı 2012 yılında 1 milyon 381 bin 686 iken 2015 yılına kadar artış eğilimi göstermiş sonrasında ise 2016 yılında ciddi bir düşüş yaşamış, daha sonrasında ise artış ve azalışlarla birlikte 2021/22 öğretim yılında 1 milyon 738 bin 198 olarak gerçekleşmiştir. 2012 yılında açıköğretim ortaokulu öğrenci sayısı 367 bin 227, açıköğretim lisesi öğrenci sayısı ise 1 milyon 14 bin 409 iken 2021 yılına gelindiğinde açıköğretim ortaokulu öğrenci sayısı 171 bin 943 ve açıköğretim lisesi öğrenci sayısı da 1 milyon 566 bin 255 olmuştur.

Tüm kademelerde özel eğitim alan kız öğrencilerin sayısı ciddi düzeyde erkeklerden daha az olup özel eğitim alan toplam öğrencilerin %37'sini kız öğrenciler oluşturmaktadır. Dahası bu kız öğrencilerin oranı son beş yıldır neredeyse aynı seviyede kalmıştır. Dolayısıyla özel eğitime ihtiyacı olan kız çocukları erkek çocuklarına göre çok daha düşük oranda özel eğitime erişebilmektedir.

Özel yetenekli öğrencilere hizmet veren BİLSEM'lerin sayısı 2021 yılı sonu itibarıyla 279'a yükselmiş ve geçen yıla göre ciddi düzeyde artmıştır. Buna karşın BİLSEM'lerdeki öğrenci sayısı da ciddi artış göstermiştir. BİLSEM sayısının ciddi düzeyde artmasına rağmen kurum başına düşen öğrenci yoğunluğu azalsa da kurum sayısındaki artış düzeyinde bir azalma göstermemiş, hatta 2018 yılındaki BİLSEM kurum başına düşen öğrenci yoğunluğunun üstünde kalmıştır. Bu ise yeni açılan BİLSEM kurumlarının öğrenci kapasitesi bakımından yeterli olmadığını göstermekte olup bu kurumlarda verilen eğitimin niteliğini de etkilemesi muhtemeldir.

BÖLÜM B: EĞİTİMİN ÇIKTILARI

Türkiye’de 18-21 yaş arası en az lise mezunu olanların oranı 2015 yılından itibaren 2021 yılına kadar sürekli olarak artmış ve 2021 yılında %77,3 olarak gerçekleşmiştir. Fakat bu oranlardaki artışlar bölgeler arasında ciddi anlamda farklılaşmaktadır. Ayrıca, 18-21 yaş arası kadınların en az lise mezunu olma oranı 2012 yılından itibaren 2021 yılına kadar erkeklerin mezun olma oranından daha yüksek olup aradaki fark ise her geçen yıl artma eğilimindedir. Dahası bu oranlar bölgeler arasında çok daha ciddi düzeyde farklılaşmaktadır.

AYT ve YDT ortalama netlerine bakıldığında, YDT netlerinin daha yüksek gerçekleştiği görülmektedir. Son beş yıllık periyotta AYT test türünde fizik, kimya, biyoloji ve matematik testlerinde lise son sınıfta okuyan adayların ortalaması tüm adayların ortalamalarından daha fazla iken DKAB/ek felsefe grubu, tarih 1-2, coğrafya 1-2, felsefe grubu ve Türk dili edebiyatı test türlerinde tüm adayların ortalaması lise son sınıfta okuyanların ortalamalarından fazladır. Buna ilaveten YDT verilerine bakıldığında lise son sınıfta okuyan öğrenciler toplam adaylara göre daha fazla net ortalamasına sahiplerdir. 2022 yılı verilerine bakıldığında ise DKAB/ek felsefe grubu, kimya ve biyoloji ortalama netlerinde bir önceki yıla göre düşüş gerçekleşmiştir.

2018 yılında üniversiteye başvuranların arasında lise son sınıf düzeyinde 954 bin 353, liseden mezun daha önce yerleşmemiş 791 bin 929, daha önce yerleşmiş veya bir yükseköğretim kurumunu bitirmiş 635 bin 130 kişi bulunurken; 2022 yılına gelindiğinde üniversite giriş sınavına başvuranların sayısı lise son sınıf düzeyinde 920 bin 711, liseden mezun daha önce yerleşmemiş 1 milyon 558 bin 935, daha önce yerleşmiş veya bir yükseköğretim kurumunu bitirmiş 763 bin 688 şeklinde gerçekleşmiştir. 2022 yılında özellikle liseden mezun daha önce yerleşmemiş olanların sayısının ciddi düzeyde artmasının temel sebebi baraj puanı uygulamasının kaldırılmasından kaynaklanmaktadır.

İstihdam oranlarına bakıldığında 2017 yılında genel lise mezunlarında %47,6, lise dengi mesleki okul mezunlarında ise %58,2 şeklinde gerçekleşirken 2021 yılında genel lise mezunlarında %44,7’ye, lise dengi mesleki okul mezunlarında ise %55,6’ya gerilemiştir. İşsizlik oranlarına bakıldığında 2017 yılında genel lise mezunlarında bu oran %13,3, lise dengi mesleki okul mezunlarında %11,9 iken 2021 yılına gelindiğinde bu oranlar genel lise mezunlarında %14,1’e ve lise dengi mesleki okul mezunlarında %12,9’a yükselmiştir. Lise dengi mesleki okul mezunlarının istihdam oranları genel lise mezunlarına göre daha yüksek iken işsizlik oranları ise daha düşüktür. Buna ilaveten Türkiye’nin (%32,5) 18-24 yaş arası ne eğitimde ne istihdamda olan gençlerinin oranı OECD ülkeleri ortalamasının (%15,1) oldukça gerisinde kalarak Kolombiya’dan sonra son sıradadır.

BÖLÜM C: ÖĞRETMENLER VE OKUL YÖNETİCİLERİ

Türkiye’de kademelere göre öğretmen sayıları 2020 yılı hariç son on yıldır yıllar itibarıyla artış eğilimi göstermiştir. 2012 ile 2021 yılları arasında okul öncesi öğretmen sayısı 62 bin 933’ten 107 bin 171’e, ilköğretim kademesinde 516 bin 743’ten 643 bin 195’e, ortaöğretim kademesinde ise 253 bin 50’den 389 bin 307’ye yükselmiştir. Toplam öğretmen sayısına bakıldığında 2012 yılında

832 bin 726 iken 2021 yılında toplam öğretmen sayısı 1 milyon 139 bin 673 olmuştur. 2021/22 öğretim yılında bir önceki öğretim yılına göre %13'lük oranla en fazla öğretmen artışı okul öncesi kademesinde gerçekleşmiştir. Bunun temel nedeni 2022 yılında yapılan 19 bin 614 öğretmen atamasının 7 bin 503'ünün okul öncesi öğretmeni olmasıdır.

OECD verilerine göre kademelere göre kadın öğretmen oranlarına bakıldığında Türkiye'de ilkököl düzeyinde kadın öğretmen oranı %64 iken ortaokulda %58'dir. Genel olarak değerlendirildiğinde OECD ülkelerinin neredeyse tamamında Meksika ve Kolombiya'da ortaöğretim kademesi hariç tüm kademelerde kadın öğretmenler erkek öğretmenlerden daha fazladır.

2022 yılında 19 bin 614 öğretmen ataması yapılmıştır. 2013 ile 2017 yıllarını kapsayan beş yıllık süreç içerisinde toplamda 216 bin 642 öğretmen ataması yapılırken 2018 ile 2022 yılları arasında kapsayan bu son beş yıllık dönemde ise toplamda 180 bin 306 öğretmen ataması yapılmıştır. Dahası son on yıllık süreçte en az öğretmen ataması 2022 yılında yapılmıştır. Genel olarak ifade edilirse son beş yıllık dönemde öğretmen atama sayılarında bir düşüş yaşandığı göze çarpmaktadır.

OECD ülkeleri arasında tüm kademelerdeki öğretmenlerin başlangıç ve 15 yıl deneyim sonrası maaş seviyeleri aşırı düzeyde farklılaşmaktadır. Dahası tüm kademelerde OECD ortalaması bakımından öğretmenlerin 15 yıl deneyim sonrası maaşı, başlangıç maaşından %37 daha fazladır. Türkiye'de tüm kademelerdeki öğretmenlerin başlangıçta ve 15 yıl deneyim sonrası aldıkları yıllık maaşlar, OECD ülkeleri ortalamalarının altındadır.

OECD ülkelerinde ortalama olarak ilkököl yöneticilerinin çalıştıkları hafta sayısı 43, çalıştıkları gün sayısı 212 ve çalıştıkları toplam saat ise bin 613'tür. Bu verilere göre Türkiye'de ortaokul müdürleri 48 hafta, 236 gün ve bin 844 saat çalışmakta olup OECD ülkeleri ortalamalarının oldukça üstündedir.

BÖLÜM D: EĞİTİM-ÖĞRETİM ORTAMLARI

2017 yılında toplam 65 bin 568 okul/kurum bulunurken 2021 yılına gelindiğinde bu sayı 70 bin 379'a yükselmiştir. Kademelere göre okul/kurum sayısı incelendiğinde okul öncesi kademesinde 2017 yılından 2019 yılına kadar artış yaşanmakta olup 2020 yılında bir düşüş gerçekleşse de 2021 yılında okul/kurum sayısı tekrar artmıştır. Okul öncesi kademesinde 2017 yılında 4 bin 855 devlet, 5 bin 218 özel olmak üzere toplamda 10 bin 73 okul/kurum bulunurken 2019 yılında bu sayı 5 bin 830 devlet ve 5 bin 655 olmak üzere toplamda 11 bin 485'e yükselmiştir. Ancak 2020 yılına bakıldığında bu sayı 5 bin 232 devlet, 5 bin 320 olmak üzere toplamda 10 bin 552'ye gerilemiştir. 2021 yılına gelindiğinde ise bu sayı 7 bin 878 devlet ve 6 bin 246 özel olmak üzere toplamda 14 bin 124'e yükselmiştir.

Ortaokul kademesinde şube başına düşen öğrenci sayısı yıllar içinde azalma eğilimi göstermiş, 2012 yılında 27 iken 2020-2021 yılları için 22'ye gerilemiştir. İlkokul kademesinde şube başına düşen öğrenci sayılarına bakıldığında ise yıllar içinde aynı kalarak 2012 yılında 22 iken 2021 yılında da 22 şeklinde gerçekleşmiştir. İlkokul ve ortaokullarda şube başına düşen öğrenci sayısının Türkiye ortalaması 22 iken İstanbul'da bu oran ilkökölde 27 ortaokulda ise 26'dır. Şube başına düşen öğrenci sayısı bölgelere göre oldukça farklılaşmaktadır.

İlkokulda öğretmen başına düşen öğrenci sayısı 2012 yılında 20 iken 2017 yılına gelindiğinde 17'ye gerilemiş, 2021 yılına gelindiğinde ise 18 şeklinde gerçekleşmiştir. Ortaokulda ise öğretmen başına düşen öğrenci sayısı 2012 yılında 19 iken 2021 yılına gelindiğinde ise 14 şeklinde gerçekleşmiştir. Genel ortaöğretimde öğretmen başına düşen öğrenci sayısı 2012 yılında 16 iken 2019 yılında 12 olarak gerçekleşmiş, 2021 yılına gelindiğinde ise 14 olmuştur. Mesleki ve teknik ortaöğretimde öğretmen başına düşen öğrenci sayısı 2012 yılında 15 iken 2019 yılında 10'a gerilemiş, 2021 yılında ise 12 şeklinde gerçekleşmiştir. OECD ülkelerinde öğretmen başına düşen öğrenci sayısı ortalaması ilkokulda 14, ortaokulda ise 13'tür.

Ortaokul düzeyinde taşınmalı eğitim kapsamında taşınan öğrenci sayısı 2012 yılında 536 bin 305 iken 2021 yılına gelindiğinde 416 bin 577'ye gerilemiştir. Ortaöğretim düzeyinde taşınmalı eğitim kapsamında taşınan öğrenci sayısı 2012'de 376 bin 566 iken 2021 yılına gelindiğinde 441 bin 460'e yükselmiştir. İlkokul düzeyinde ise bu sayı 2012 yılında 274 bin 504 iken 2021 yılında 260 bin 562'ye gerilemiştir. Taşınmalı eğitim kapsamında taşınan öğrenci sayısının en fazla olduğu ise hem ilkokul (%29,9) hem de ortaokul (%32,2) düzeyinde Ardahan'dır.

BÖLÜM E: FİNANSMAN

Yıllar itibarıyla nominal MEB harcamaları sürekli artış eğilimi göstermiş ve 2013 yılında 47,75 milyar TL olarak gerçekleşen MEB bütçesi, 2022 yılında 272,43 milyar TL olarak gerçekleşmesi öngörülmüştür. Nominal MEB bütçesinin gerçekleşen GSYH içindeki oranı ise 2013 yılında %2,62 iken 2021 yılında %2,1 olarak gerçekleşmiş ve 2022 yılında ise %4,57 olarak gerçekleşmesi öngörülmektedir. Nominal MEB bütçesinin gerçekleşen merkezi yönetim bütçesine oranına bakıldığında ise 2013-2016 yılları arasında artış eğilimindeyken 2021 yılına kadar düşüş eğilimi göstermiştir. 2013 yılında %11,7 iken 2016 yılında %12,7'ye kadar artış göstermiş, ardından 2021 yılına kadar düşüş eğilimi göstermiş %9,5 olarak gerçekleşmiştir. 2022 yılında ise nispeten yeniden bir artış yaşanması öngörülmekte olup %13,2 olarak gerçekleşmesi öngörülmektedir.

2019 yılında eğitime yapılan toplam harcamaların GSYH'ye oranı bakımından OECD ülkeleri ortalaması ilkokul düzeyinde %1,5 ve ortaokul düzeyinde ise %1 iken Türkiye'de bu oran ilkokul düzeyinde %1 ve ortaokul düzeyinde ise %1,1 olarak gerçekleşmiştir.

OECD ülkelerinde 2019 yılında toplam hükümet harcamaları içinde eğitime yapılan toplam kamu harcamalarının oranı en yüksek olan ülkeler Şili (%17,4), Meksika (%13,9), İsviçre (%13,5), İsrail (%13,1), İzlanda (%13) ve İrlanda (%12,9) iken en düşük olan ülkeler ise Yunanistan (%6,9), Macaristan (%7,1), İtalya (%7,4), Lüksemburg (%7,5), Japonya (%7,8) ve Fransa (%8,5)'dir. Türkiye ise %11,6 ile OECD ülkeleri ortalaması olan %10,6'nın 1 puanlık üzerinde hükümet harcamaları içinden eğitime, kamu harcaması yapmaktadır.

Öğrenci başına yapılan harcama 2012 yılından 2018 yılına kadar sürekli artış eğilimi göstermiş, 2019 ve 2020 yıllarında ise düşüş yaşanmıştır. Aralık 2021 sabit fiyatlarıyla 2012 yılında öğrenci başına yapılan harcama 8.366 TL iken 2018 yılında bu harcama 11.667 TL'ye yükselmiştir. 2019 ve 2020 yıllarında düşüşe geçmiş ve 2020 yılında 10.541 TL olarak gerçekleşmiştir. Buna ilaveten 2021 yılına gelindiğinde bu harcama 8 bin 428 TL olmuştur. Burada da açıkça görüleceği üzere öğrenci başına yapılan harcamalarda 2019 ve 2020 yıllarında bir düşüş yaşanmıştır.

Öneriler

- 14-17 yaş grubunda okullaşma oranı düşük olan illerde ortaöğretime erişimi artırmak, özellikle de kız çocuklarının aleyhine olan illerde de eğitimin dışında kalma nedenleri araştırılarak eğitime erişimlerini sağlamak için yeni ve kapsamlı politikalar geliştirilmelidir.
- Açıköğretim okullarında kayıtlı öğrenci sayısı 2021/22 öğretim yılında geçen yıla göre %10'luk bir artış göstermiş, ortaöğretim içerisindeki öğrenci payı da %24 olmuştur. Zorunlu yüz yüze öğretimde başarısız olan veya lise eğitimi almak istemeyen öğrencilerin yerleştirildiği bir okul türü olan açıköğretimde, bu öğrenciler uzun yıllar kalabilmektedir. Açıköğretim sistemi bu yapıdan çıkarılmalı ve daha önceden lise eğitimi almamış yetişkinlerin eğitim aldığı bir okul türü olarak öğretim yapılmalıdır.
- Özel eğitim ihtiyacı olan öğrencilerin eğitime erişimlerinde son yıllarda önemli artışlar yaşanmış olup hatta 2021/22 öğretim yılında bir önceki yıla göre tüm kademelerde ciddi düzeyde bir artış söz konusudur. Buna rağmen ortaöğretime göre ilköğretim kademesinde özel eğitim alan öğrencilerin sayısının çok fazla olması, ilköğretimde özel eğitim alan çocukların önemli bir kısmının ortaöğretime devam etmediğini göstermektedir. Özel eğitime muhtaç bu çocukların ilköğretimden sonra ortaöğretime devamına ve özelliklerine göre de mesleki eğitime yönlendirilmelerine ilişkin mevcut politikaların gözden geçirilmesi veya yeni politikaların uygulanması gerekmektedir.
- Tüm kademelerde özel eğitim alan kız öğrencilerin sayısı ciddi düzeyde erkeklerden daha az olup özel eğitim alan toplam öğrencilerin %37'sini kız öğrenciler oluşturmaktadır. Dahası bu kız öğrencilerin oranı son beş yıldır neredeyse aynı seviyede kalmıştır. Bu kapsamda özel eğitim ihtiyacı olan kız çocuklarının okullaşma oranlarını artırmaya yönelik daha etkin ve yeni politikalara ihtiyaç duyulmaktadır.
- 81 ilde toplamda 279 BİLSEM sayısı yeterli değildir ve özel yetenekli öğrencilerin de erişim sorunu yaşayacağı muhtemeldir. Bundan dolayı BİLSEM'lerde kurum başına düşen öğrenci yoğunluğunun azaltılması ve yoğunluğun olduğu illere yeni BİLSEM'lerin açılması gerekmektedir.
- Türkiye'de 18-21 yaş arası en az lise mezunu olma oranı 2012 yılından 2021 yılına kadar artış eğilimi göstermiş olup bu oran bölgeler arasında ciddi şekilde farklılaşmaktadır. Dahası ortaöğretim kademesinin zorunlu eğitim kapsamında olmasına rağmen 18-21 yaş grubunda lise mezunu olma oranlarının özellikle de erkeklerin oranlarının düşük olmasının nedenleri üzerinde durulmalıdır. Mezun olmayan ya da okul terkine giden gençler için mevcut politikalar incelenmeli ve gerekli değişiklikler yapılmalıdır.
- Lise son sınıfta okuyan adayların Yükseköğretim Kurumları Sınavındaki performansları incelendiğinde özellikle TYTde temel matematik ve fen bilimleri test türlerindeki ortalama netleri halen oldukça düşüktür. Sınava giren diğer adaylara göre bilgileri daha taze olan lise son sınıf öğrencilerinin bu performanslarını artırmaya yönelik politikalar geliştirilmelidir.

- 2018 yılından itibaren 2022 yılına kadar üniversite giriş sınavına başvuranların arasında liseden mezun daha önce yerleşmemiş aday sayısı sürekli artmıştır. Bunun en temel neden yükseköğretim sistemi içerisinde kronik bir sorun haline gelen arz ve talep arasındaki var olan dengesizliktir. Bunun en temel neden yükseköğretim sistemi içerisinde kronik bir sorun haline gelen arz ve talep arasındaki var olan dengesizliktir.
- 18-24 yaş aralığında ne eğitimde ne istihdamda olan gençlerin oranı OECD ülkeleri ortalaması 2021 yılında %15,1 iken Türkiye %32,5 ile en fazla orana sahip olan ülke konumundadır. Ne eğitimde ne istihdamda olan gençlerin oranının bu denli yüksek olması kaygı verici bir noktadır. Bu nedenle Türkiye'nin ne eğitimde ne istihdamda olan 18-24 yaş arası gençlere yönelik önemli politikalar geliştirmesi ve uygulamaya geçirmesi gerekmektedir.
- Son on yıllık öğretmen atama sayıları dikkate alındığında, 2013 ile 2017 yıllarını kapsayan beş yıllık süreç içerisinde toplamda 216 bin 642 öğretmen ataması yapılırken 2018 ile 2022 yılları arasında kapsayan son beş yıllık dönemde ise toplamda 180 bin 306 öğretmen ataması yapılmıştır. Dahası son on yıllık süreçte en az öğretmen ataması 19 bin 614 atama ile 2022 yılında yapılmıştır. Son beş yıllık dönemde öğretmen atama sayılarında bir düşüş yaşanmaktadır. Dahası 2022 yılında yapılan atamaların yarısı İstanbul'a yapılmıştır. Sistem içerisindeki öğretmen ihtiyacının karşılanmasına yönelik hesaplamaların yapılması ve bu ihtiyaca yönelik atamaların yapılması gerekmektedir.
- 2022 yılında kamu okullarında öğretmen olmak isteyenlerin sadece %4,7'sinin ataması yapılabilmektedir. Son beş yıllık süreçteki öğretmen atama sayıları da dikkate alındığında öğretmen arz ve talebi arasındaki makas büyümektedir. Öğretmen arz-talep dengesi gözetilerek ihtiyaç ve planlamalar yapılmalı ve politikalar oluşturulmalıdır.
- OECD ülkeleri arasında tüm kademelerdeki öğretmenlerin kariyer düzeylerine göre yıllık maaşları oldukça farklılaşmaktadır. Türkiye'de ilkökul, ortaokul ve ortaöğretim düzeyindeki öğretmenlerin kariyer düzeylerine göre aldıkları yıllık maaşlar bütün düzeylerde hemen hemen aynı olup OECD ülkeleri ortalamasının altındadır. Öğretmen maaşlarının kariyer düzeylerine göre OECD ülkeleri ortalamalarını yakalaması noktasında adımlar atılmalıdır.
- Türkiye OECD ülkeleri arasında ilkökul kademesindeki okul yöneticilerinin yıllık toplam yasal çalışma süreleri gün, hafta ve saat bakımından en yüksek sürelerle sahip ülke konumundadır. Türkiye'de ilkökul kademesindeki yöneticiler, diğer OECD ülkelerinde bulunan okul yöneticilerine göre okulda daha fazla mesai yapmaktadır. Dolayısıyla sistem içerisindeki verimlilik ve çalışılan süre arasındaki ilişki yeniden ele alınarak okul yöneticilerinin çalıştığı toplam süre gözden geçirilmelidir.
- Türkiye'de tüm eğitim kademelerinde okul, derslik ve şube sayılarında geçen yıla göre önemli bir artış yaşanmıştır. Buna ilaveten özellikle ortaöğretim kademesinde şube ve derslik başına düşen öğrenci sayılarında artış meydana gelmiştir. Okul, şube ve derslik sayılarında niceliksel artış önemlidir ancak yeterli değildir. Eğitim kademeleri ve kademelere ilişkin hususlar dikkate alınarak derslik, şube ve okul ihtiyaçları belirlenmeli ve kaynaklar bu planlamalara göre kullanılmalıdır.

- OECD verilerine bakıldığında öğretmen ve sınıf mevcudu göstergeleri üzerinden Türkiye analizi yapıldığında öğretmen ve sınıf başına düşen öğrenci sayıları hala OECD ortalamalarının üzerindedir. Buna ilaveten illere göre öğretmen başına düşen öğrenci sayıları ve sınıf mevcudu değişkenleri incelendiğinde iller ve bölgeler arası var olan eşitsizliklerin devam ettiği görülmektedir. Bu nedenle var olan ve kronik bir problem haline gelen bölgesel eşitsizliğin azaltılması için dezavantajlı bölgelere öncelik verilerek okul ve derslik yapımı gerçekleştirilmelidir.
- Eğitime erişimin sağlanması açısından okullara erişimin kısıtlı olduğu kırsal bölgelerde uygulanan taşımali eğitimde 1 milyon 120 bine yakın öğrenci bulunmaktadır. 2021 yılı itibarıyla ilkokul düzeyinde 260 bin 562, ortaokul düzeyinde 416 bin 577, ortaöğretim düzeyinde ise 441 bin 460 öğrenci taşımali eğitim kapsamında taşınmaktadır. Taşımali eğitimin özellikle ülkemizin kırsal kesimlerinde eğitime erişimin sağlanması amacıyla yapılmasının yanında öğrenciler için olumsuz durumları da olabilmektedir. Bu noktada taşımali eğitimin en aza indirilmesi ve çok az miktarda öğrencinin bu uygulamaya devam etmesi için öğrencilerin evlerine en yakın yerlerde eğitim almalarına yönelik politikalar oluşturulmalı ve uygulanmalıdır.
- 2016 yılından itibaren gerçekleşen GSYH ve merkezi yönetim bütçesi içinde nominal MEB harcamaları azalmıştır. 2022 yılında gerçekleşmesi öngörülen veriler üzerinden bu oranlar artış gösterse de gerçekleşen veriler üzerinden hesaplamalarda bu oranlar düşecektir. Dolayısıyla okul öncesi dâhil erişim oranlarının bu denli yüksek olduğu bu dönemde, eğitim sisteminde yaşanan büyüme ve ihtiyaçların karşılanabilmesi bakımından bütçenin artırılması gerekmektedir. Bu nedenle merkezi yönetim bütçesi içinden MEB'e ayrılan kaynaklar artırılmalıdır.
- Türkiye'de eğitim harcamaları içinde kamu ve özel harcama oranları OECD ülkeleri ile karşılaştırıldığında; özel harcamalar noktasında OECD ülkeleri ortalaması %10 iken Türkiye %25 özel harcama oranı ile hem OECD ülkeleri ortalamasını oldukça üzerinde hem de bu ülkeler arasında ilk sırada gelmektedir. Eğitimde özel harcama oranlarının bu denli yüksek olması, eğitimsel eşitsizlikleri artırıcı bir fonksiyona sahip olup, eşitsizliklerin yeniden üretilmesine ve dezavantajlı ailelerden gelen çocukların dezavantajlarını daha da artırmasına sebep olmaktadır. Dolayısıyla eğitime yapılan özel ve kamu harcamalarının gözden geçirilmesi ve eğitimsel eşitsizliklerin önüne geçilmesi için kamusal kaynakların daha da artırılması gerekmektedir.
- Öğrenci başına yapılan harcama 2018 yılından itibaren düşüş trendine girmiş ve Aralık 2021 sabit fiyatlarıyla 2020 yılında 10 bin 541 TL'ye gerilemiştir. Buna ilaveten Türkiye, öğrenci başına yaptığı harcama ile OECD ülkeleri arasında Meksika ve Kolombiya'dan sonra en düşük harcama yapan üçüncü ülke konumundadır. Satın Alma Gücü Paritesine göre öğrenci başına yapılan harcama OECD ülkeleri ortalaması 10 bin 454 \$ iken Türkiye'de bu harcama 4 bin 707 \$'dır. Aradaki fark oldukça fazla olup bu noktada öğrenci başına yapılan harcamaların OECD ülkeleri ortalamasına yaklaştırılması gerekmektedir.

BÖLÜM

EĞİTİME ERİŞİM VE KATILIM

GÖSTERGE	A1	Kademelerde kaç öğrenci vardır?
GÖSTERGE	A2	Yaş gruplarına göre okullaşma oranları nasıldır?
GÖSTERGE	A3	Ortaöğretimde farklı okullarda kaç öğrenci vardır?
GÖSTERGE	A4	Özel öğretim kurumlarında ne kadar öğrenci öğrenim görmektedir?
GÖSTERGE	A5	Açıköğretim ortaokulu ve lisesinde öğrenci sayısı ne kadardır?
GÖSTERGE	A6	Kaynaştırma, özel sınıf ve BİLSEM'lerdeki öğrenci sayısı kaçtır?
BÖLÜM	A	Sonuç ve Öneriler

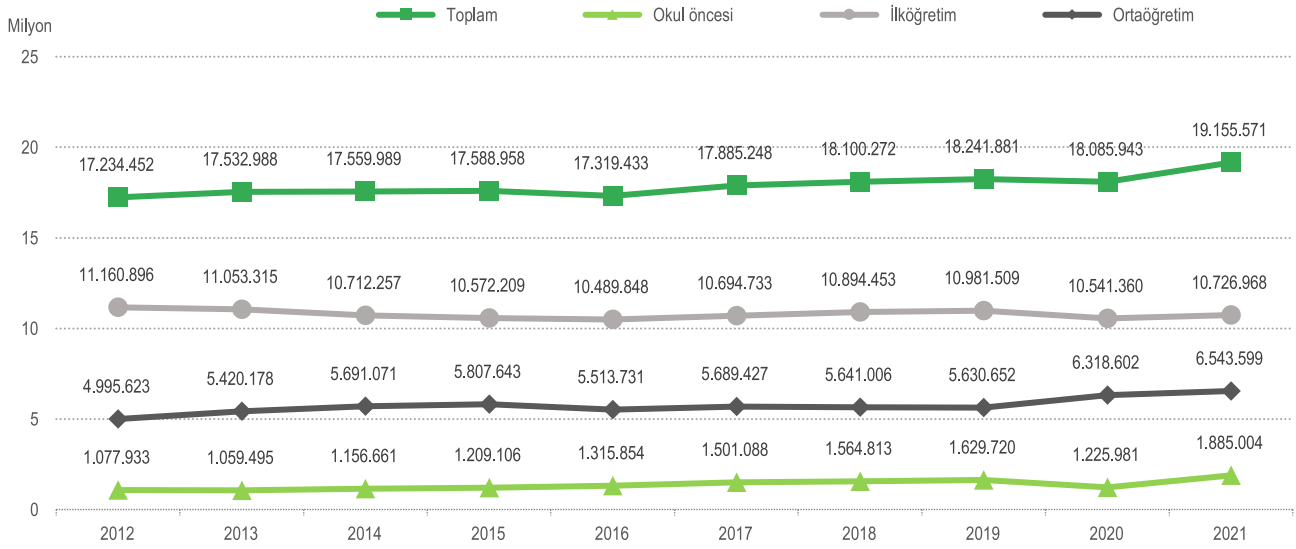
Genellikle ilkokul ve ortaokul kademelerinde öğrenciler ilerledikçe zorunlu eğitim nispeten homojendir. Bununla birlikte, insanların farklı yeteneklere, ihtiyaçlara ve tercihlere sahip olduğunu kabul eden çoğu eğitim sistemi, özellikle lise ve yükseköğretim dâhil olmak üzere daha ileri eğitim seviyelerinde farklı türde programlar ve katılım biçimleri sunmaya çalışır. Dolayısıyla öngörülemeyen ve değişen bir dünyada, eğitimin gençlere işgücü piyasası ve toplumsal ihtiyaçları karşılayan bilgi ve beceriler sağlaması önemlidir (OECD, 2022a). Bu nedenle eğitim fırsatlarına erişimi genişletme, eşit fırsatlar ve yüksek kaliteli eğitim sağlama, pek çok ülkede eğitim sistemlerinin karşı karşıya kaldığı zorlukların başında gelmektedir (OECD, 2021).

Bu bölüm altında eğitime erişim ve katılım oranlarında yaşanan değişimler detaylı bir şekilde ele alınacaktır. Bu kapsamda ilk olarak zorunlu eğitim kademelerindeki öğrenci sayıları ve ortaöğretime yeni kayıt yaptıran öğrenci sayıları incelenecektir. Daha sonra yaş gruplarına göre okullaşma oranları ve ortaöğretim kademesindeki okul türlerinin öğrenci sayılarında yaşanan değişim analiz edilecektir. Özel öğretim kurumları ve açıköğretim sistemindeki değişimler ele alındıktan sonra özel eğitimde kaynaştırma, özel sınıf ile Bilim ve Sanat Merkezleri (BİLSEM)'nin genel durumu kapsamlı bir şekilde analiz edilecektir.

Bu gösterge altında ilk önce 2012 ile 2021 yılları arasında kademelere göre toplam öğrenci sayılarındaki değişim ile cinsiyet oranlarında yaşanan değişim ayrıntılı olarak

ele alınmıştır. Daha sonra ise okul türüne göre ortaöğretimde yeni kayıt öğrenci sayılarında yaşanan değişim ve cinsiyet oranlarında yaşanan değişim incelenmiştir.

Şekil A.1.1 Kademelere göre toplam öğrenci sayılarında yaşanan değişim (2012-2021)

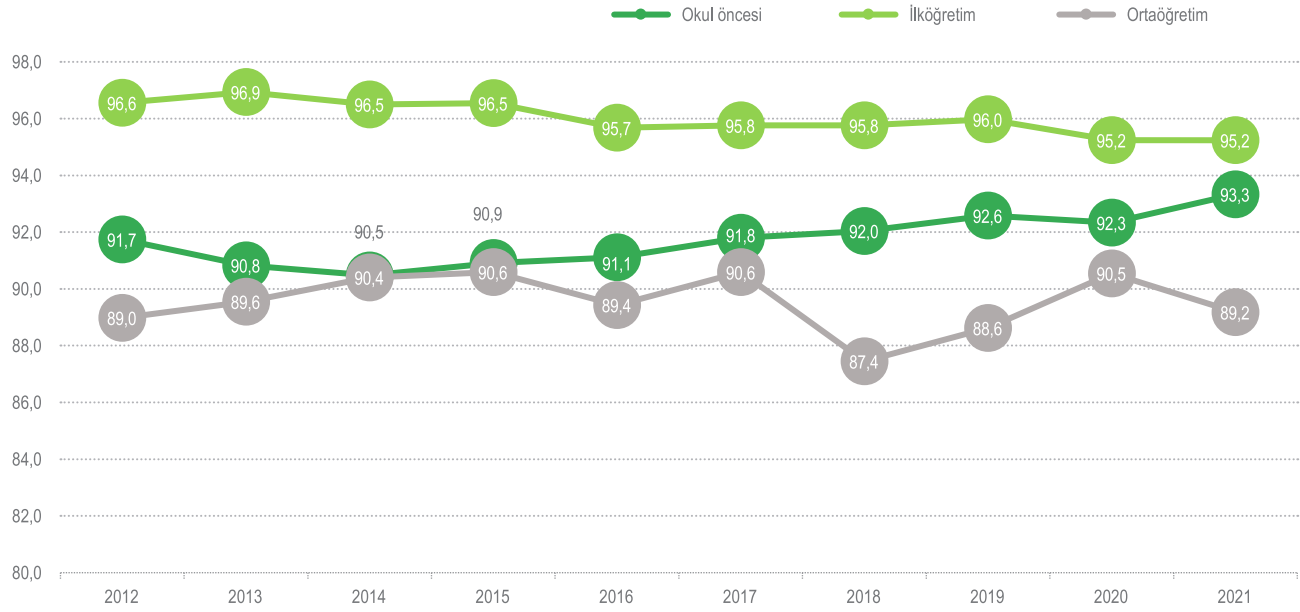

Kaynak: Muhtelif yıllarda yayınlanan MEB istatistikleri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Şekil A.1.1'de 2012 ile 2021 yılları arasında kademelere göre toplam öğrenci sayılarında yaşanan değişim verilmiştir. Buna göre, 2012 yılında okul öncesi kademesinden ortaöğretime kadar toplam öğrenci sayısı 17 milyon 234 bin 452 iken 2021/22 öğretim yılında 19 milyon 155 bin 571 olmuştur. Kademelere göre bakıldığında ise 2012 yılında okul öncesinde 1 milyon 77 bin 933 olan öğrenci sayısı 2021 yılında 1 milyon 885 bin 4'e yükselmiştir. İlköğretim kademesinde 2012 yılında 11 milyon 160 bin 896 olan toplam öğrenci sayısı 2021 yılında 10 milyon 726 bin 968 olmuştur. Ortaöğretim kademesindeki toplam öğrenci sayısı ise 2012 yılında 4 milyon 995 bin 623 iken 2021/22 öğretim yılında 6 milyon 543 bin 599'a yükselmiştir. Okul öncesi kademesinde 2020/21 öğretim yılına göre 2021/22 öğretim yılında %54'lük oranda ciddi bir artışın olduğu görülmektedir.

2012 ile 2021 yılları arasında kademelere göre öğrencilerin cinsiyet oranlarında yaşanan değişim Şekil A.1.2'de gösterilmiştir. Cinsiyet oranı, ilgili kademedeki kız öğrenci sayısının erkek öğrenci sayısına oranının 100 ile çarpılması ile elde edilmektedir. Buna göre, 2012 yılında okul öncesi kademesinde her 100 erkek öğrenciye karşılık 92 kız öğrenci öğrenim görmekte iken 2021 yılında bu cinsiyet oranı 93 olmuştur. 2012 yılında ilköğretimde her 100 erkek öğrenciye karşılık 97 kız öğrenci, ortaöğretimde ise 100 erkek öğrenciye karşılık 89 kız öğrenci öğrenim görürken 2021/22 öğretim yılında bu cinsiyet oranları sırasıyla ilköğretimde 95'e düşmüşken ortaöğretimde ise aynı kalmıştır.

Şekil A.1.2 Kademelere göre öğrencilerin cinsiyet oranlarında yaşanan değişim (2012-2021)

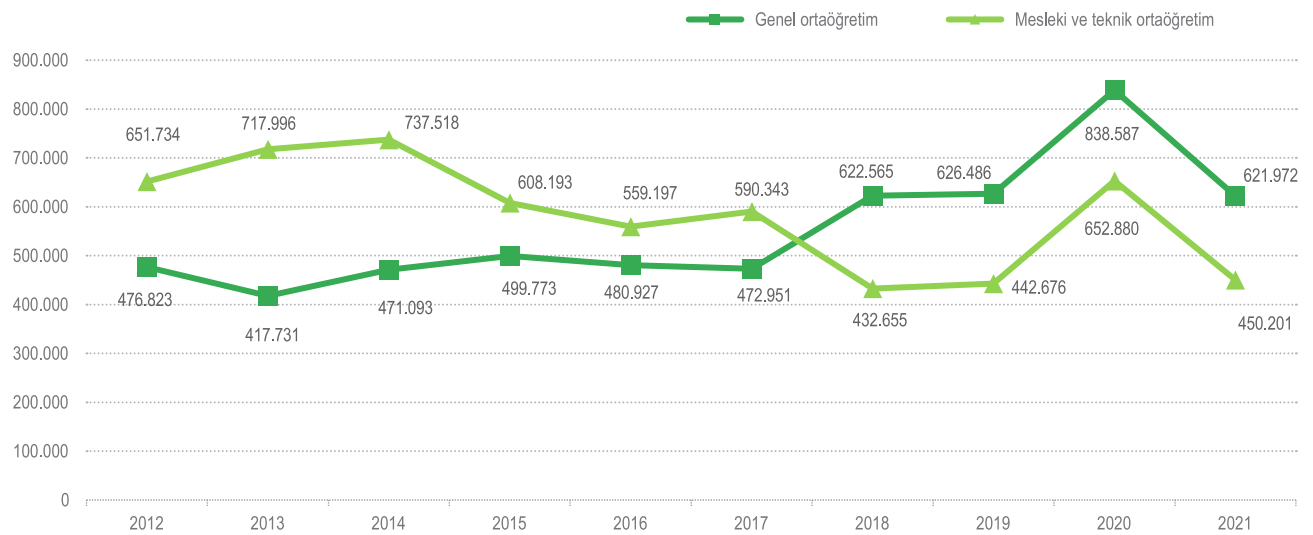

Kaynak: Muhtelif yıllarda yayınlanan MEB istatistikleri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Şekil A.1.3'te 2012 ile 2021 yılları arasında okul türüne göre ortaöğretimde yeni kayıt öğrenci sayılarında yaşanan değişim verilmiştir. Buna göre 2012 yılında genel ortaöğretimde yeni kayıt öğrenci sayısı 476 bin 823 iken 2017 yılına kadar artış ve azalışlarla birlikte 472 bin 951 olmuştur. 2017 yılından 2020 yılına kadar artış eğilimi

göstermiş ve 838 bin 587'ye yükselmiş 2021 yılında ise düşüş göstererek genel ortaöğretime yeni kayıt yaptıran öğrenci sayısı 621 bin 972 olarak gerçekleşmiştir. Mesleki ve teknik ortaöğretimde 2012 yılında 651 bin 734 olan yeni kayıt öğrenci sayısı 2013 ve 2014 yıllarında artış göstermiş ve 2017 yılında 737 bin 518'e yükselmiştir.

Şekil A.1.3 Okul türüne göre ortaöğretimde yeni kayıt öğrenci sayılarında yaşanan değişim (2011-2020)

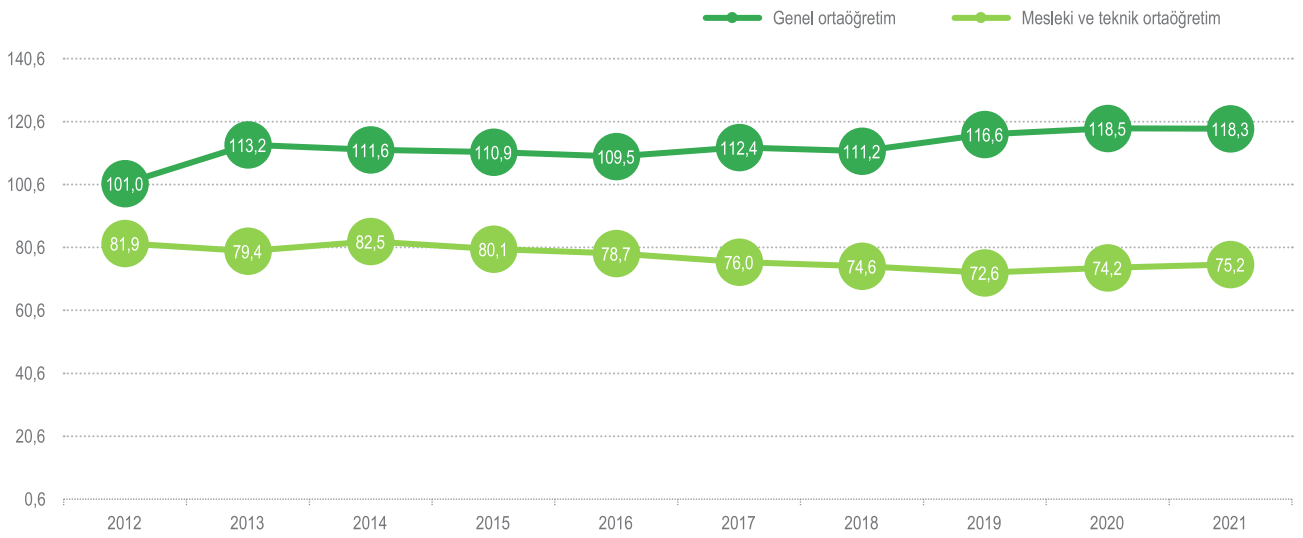
Kaynak: Muhtelif yıllarda yayınlanan MEB istatistikleri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Not: İmam hatip lisesi öğrenci sayıları mesleki ve teknik ortaöğretim öğrenci sayıları içinde gösterilmiştir. Açıköğretim dâhil değildir.

Daha sonra 2018 yılına kadar düşüş trendine girmiş ve 432 bin 655'e gerilemiş 2019 ve 2020 yılında artış göstererek 2020 yılında 652 bin 880'e ulaşmıştır. 2021/22 öğretim yılında ise bir önceki öğretim yılına göre düşüş göstermiş ve mesleki ve teknik ortaöğretime yeni kayıt yaptıran öğrenci sayısı 450 bin 201 olarak gerçekleşmiştir. Burada dikkat çeken en önemli husus 2018 yılında genel ortaöğretim ile mesleki ve teknik ortaöğretime yeni kayıt yaptıran öğrenci sayılarındaki ciddi değişimdir. Bunun temel nedeni ise 2017/2018 öğretim yılında Temel Eğitimden Ortaöğretime Geçiş (TEOG) sisteminin kaldırılarak yerine Liselere Geçiş Sistemi (LGS)'nin getirilmesi dolayısıyla merkezi sınav puanıyla girilebilen daha az sayıda kontenjana yerleştirme yapılması ve diğer öğ-

rencilerin tamamı için Adrese Dayalı Kayıt Sistemi kapsamında evine en yakın istediği okul türüne gitmesi imkânı verilmiş olmasıdır. Dolayısıyla 2018 yılından itibaren genel ortaöğretime olan talep yeni kayıt öğrenci sayılarına da yansdığı görülmektedir. Buna ilaveten 2020/21 öğretim yılında hem genel ortaöğretimde hem de mesleki ve teknik ortaöğretimde yeni kayıt öğrenci sayılarındaki artışın temelinde ise daha öncede ifade edildiği gibi 2012 yılında uygulamaya konulan 4+4+4 kademeli ve zorunlu eğitim sisteminde ilkokula başlama yaşınının 66 aya çekilmesi ile ilkokul 1. sınıfa yaklaşık 600 bin yeni öğrencinin kayıt olması ve bu öğrencilerin 2020/21 öğretim yılında ortaöğretime yeni kaydolmuş olması yatmaktadır (Yurdakul vd., 2021).

Şekil A.1.4 Okul türüne göre ortaöğretimde yeni kayıt yaptıran öğrencilerin cinsiyet oranlarında yaşanan değişim (2012-2021)

Kaynak: Muhtelif yıllarda yayınlanan MEB istatistikleri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

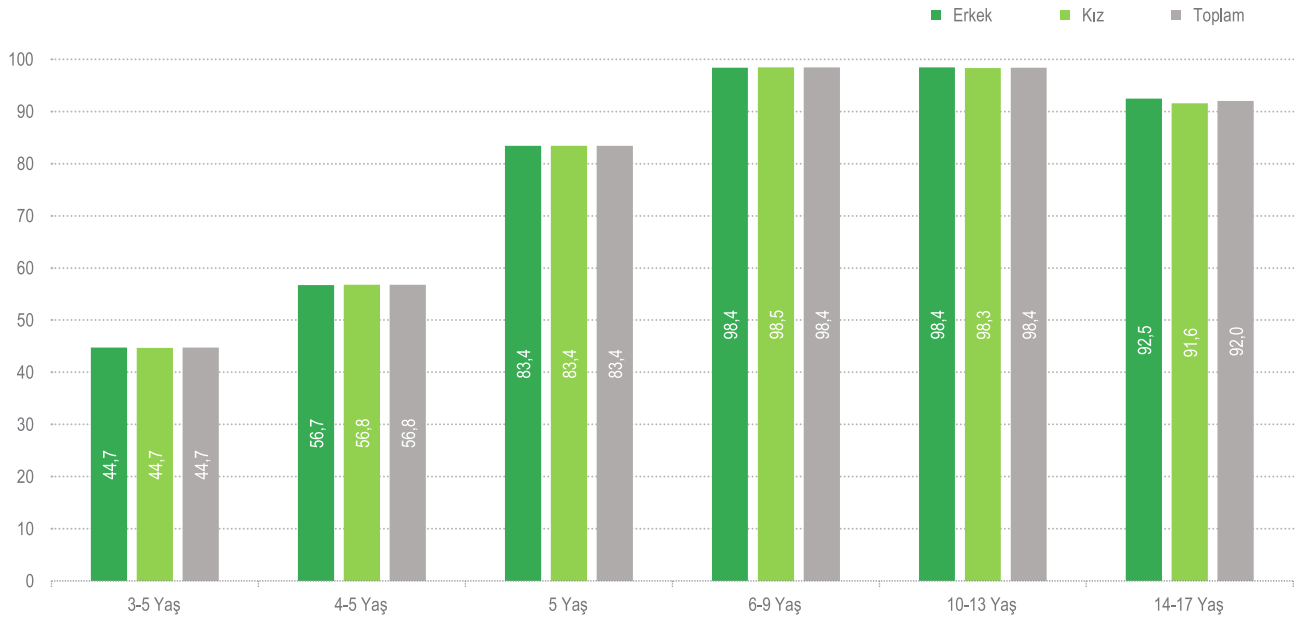
2012 ile 2021 yılları arasında okul türüne göre ortaöğretimde yeni kayıt yaptıran öğrencilerin cinsiyet oranlarında yaşanan değişim Şekil A.1.4'te gösterilmiştir. Buna göre 2012 yılında genel ortaöğretime yeni kayıt yaptıran her 100 erkek öğrenciye karşılık 101 kız öğrenci kayıt yaptırmışken 2021/22 öğretim yılında her 100 erkek öğrenciye karşılık 118 kız öğrenci kayıt yaptırmıştır. Mesleki ve teknik ortaöğretimde ise 2012 yılında her 100 erkek öğrenciye karşılık 82 kız öğrenci yeni kayıt yaptırmışken 2021 yılında her 100 erkek öğrenciye karşılık 75 kız öğ-

renci kayıt yaptırmıştır. Genel olarak bakıldığında genel ortaöğretime yeni kayıt yaptıran kızların sayısının erkeklerden fazla olduğu, mesleki ve teknik ortaöğretimde ise az olduğu görülmekte olup kızlar genel ortaöğretime genel olarak daha fazla tercih etmektedir. Dahası son on yıllık veriler göz önünde bulundurulursa; her geçen yıl genel ortaöğretime yeni kayıt yaptıran kızların sayısında artma, mesleki ve teknik ortaöğretimde ise azalma eğiliminde olduğu görülmektedir.

Bu göstergede ilk önce yaş gruplarına ve cinsiyete göre net okullaşma oranları analiz edilmiştir. Daha sonra ise OECD ülkelerinde 3-5 yaş grubu ile 17-19 yaş grubunda net okullaşma oranları ve 17 yaş grubunda ortaöğretimde genel ve meslek programlara göre net okullaşma oranları ele alınmıştır. Son olarak da illere ve cinsiyete

göre hem 5 yaş hem de 14-17 yaş grubu için net okullaşma oranları incelenmiştir. Yaş gruplarına göre net okullaşma oranları öğrencinin ait olduğu eğitim kademesine bakılmaksızın, ilgili yaş grubunda bulunan toplam öğrencilerin, ilgili yaş grubunda bulunan toplam nüfusa bölünmesi ile elde edilmektedir (MEB, 2022).

Şekil A.2.1 Yaş gruplarına ve cinsiyete göre net okullaşma oranları (%) (2021/22)

Kaynak: MEB (2022).

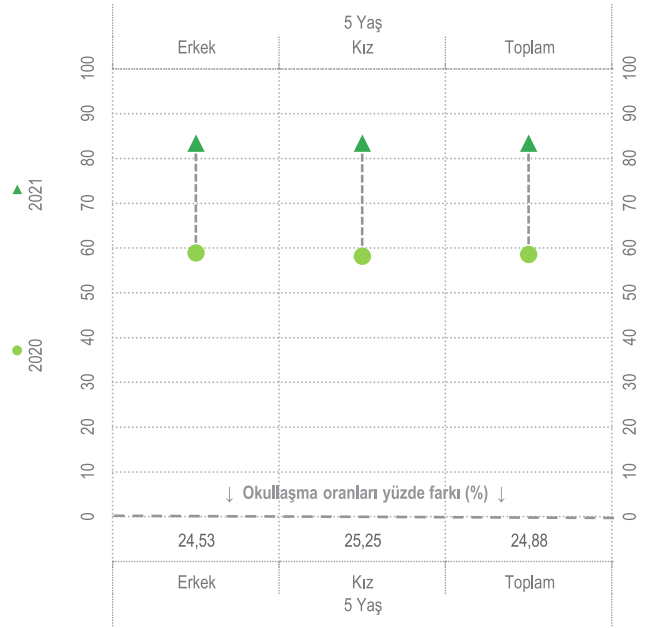
Şekil A.2.1'de 2021/22 öğretim yılında yaş gruplarına ve cinsiyete göre net okullaşma oranları verilmiştir. Buna göre, 2021/22 öğretim yılında 3-5 yaş grubunda net okullaşma oranı hem erkeklerde hem de kızlarda %44,7 olup toplamda da %44,7'dir. 4-5 yaş grubunda net okullaşma oranlarına bakıldığında erkeklerde %56,7, kızlarda %56,8 olmak üzere toplamda %56,8 olarak gerçekleşmiştir. 5 yaş grubunda hem kızlarda hem de erkeklerde net okullaşma oranlarının geçen yıla göre ciddi düzeyde artış gösterdiği görülmektedir (bk. Şekil A.2.2). 2021/22 öğretim yılında 5 yaş için net okullaşma oranı hem erkeklerde hem de kızlarda %83,4 olup toplamda da %83,4 olarak gerçekleşmiştir. Teorik olarak ilkökul kademesine denk düşen 6-9 yaş grubunda net okullaşma oranı erkeklerde

%98,4, kızlarda ise %98,5, toplamda da %98,4 olmuştur. Teorik olarak ortaokul kademesine denk düşen 10-13 yaş grubunda net okullaşma oranı da erkeklerde %98,4, kızlarda %98,3 ve toplamda %98,4 olmuştur. Hem 6-9 yaş grubunda hem de 10-13 yaş grubunda kız ve erkeklerin net okullaşma oranlarının hemen hemen aynı olduğunu ifade edebiliriz. Teorik olarak ortaöğretim kademesine denk düşen 14-17 yaş grubunda ise toplamda net okullaşma oranı %92 olup erkeklerde %92,5, kızlar da ise net okullaşma oranı %91,6 olarak gerçekleşmiştir. Okullaşma oranları bakımından tüm yaş gruplarında kız ve erkeklerin net okullaşma oranlarının hemen hemen aynı olduğu görülmektedir. Buna karşın ortaöğretim kademesinin zorunlu eğitim kapsamında olmasına rağmen

14-17 yaş grubundaki çocukların %8'inin halen eğitimin dışında olduğu ifade edilebilir.

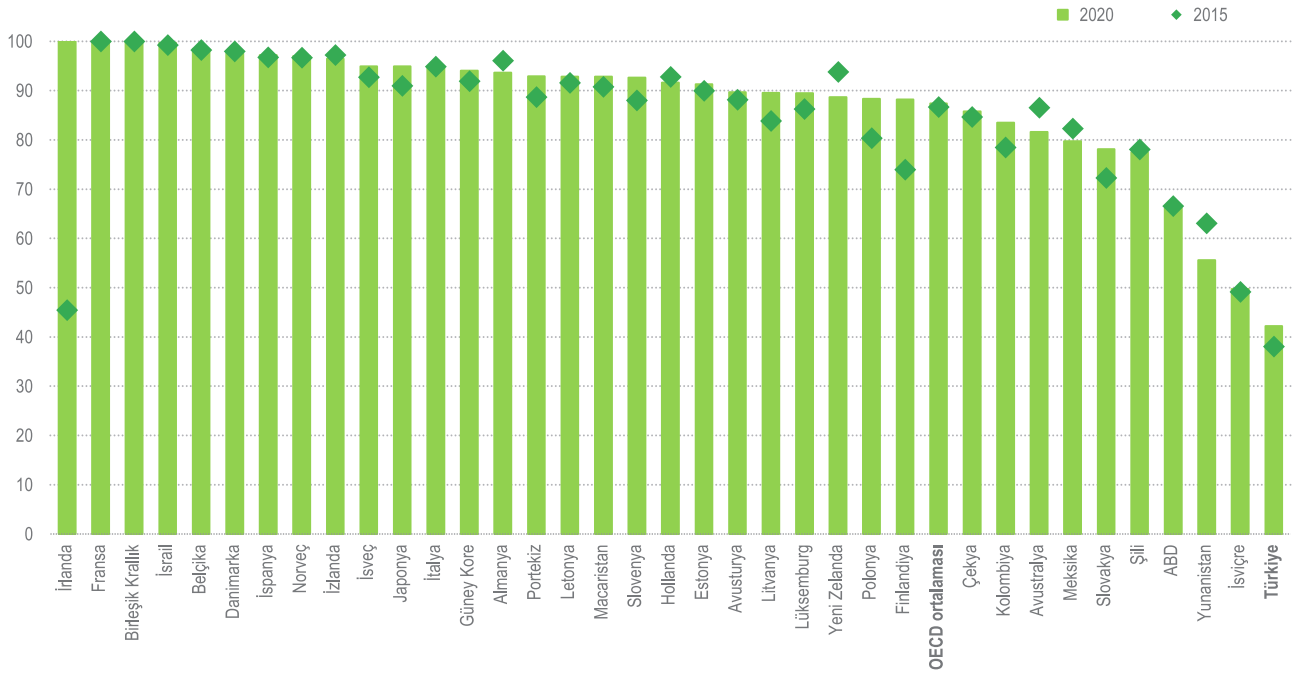
2020 ve 2021 yıllarında cinsiyete göre 5 yaş için net okullaşma oranlarında yaşanan değişim Şekil A.2.2'de gösterilmiştir. Buna göre 2020 öğretim yılında 5 yaş için net okullaşma oranı toplamda %58,5 iken bu oran 2021/22 öğretim yılında ciddi düzeyde artmış ve %83,4'e yükselmiştir. 5 yaş için net okullaşma oranı 2021/22 öğretim yılında geçen öğretim yılına göre kızlarda %25,3 puan erkeklerde ise %24,5 puan artmıştır. Geçen yıl 5 yaş için net okullaşma oranı daha önceki yıla göre ciddi düzeyde düşmüş %75,1'den %58,5'e gerilemişti. Bu düşüşün en büyük nedeninin de Covid-19 pandemisinden dolayı velilerin çocuklarını okul öncesi kurumlarına göndermemesinden kaynaklandığı ifade edilmişti (Yurdakul vd., 2021). Dolayısıyla 2021/22 öğretim yılındaki bu artışı, 2019/20 öğretim yılındaki 5 yaş için net okullaşma oranı olan %75,1 ile kıyaslamak ve değerlendirmek daha gerçekçi olacaktır.

Şekil A.2.2 Cinsiyete göre 5 yaş için net okullaşma oranlarında (%) yaşanan değişim (2020 ve 2021)

Kaynak: MEB (2022).

Şekil A.2.3 OECD ülkelerinde 3-5 yaş grubunda net okullaşma oranları (%) (2015 ve 2020)

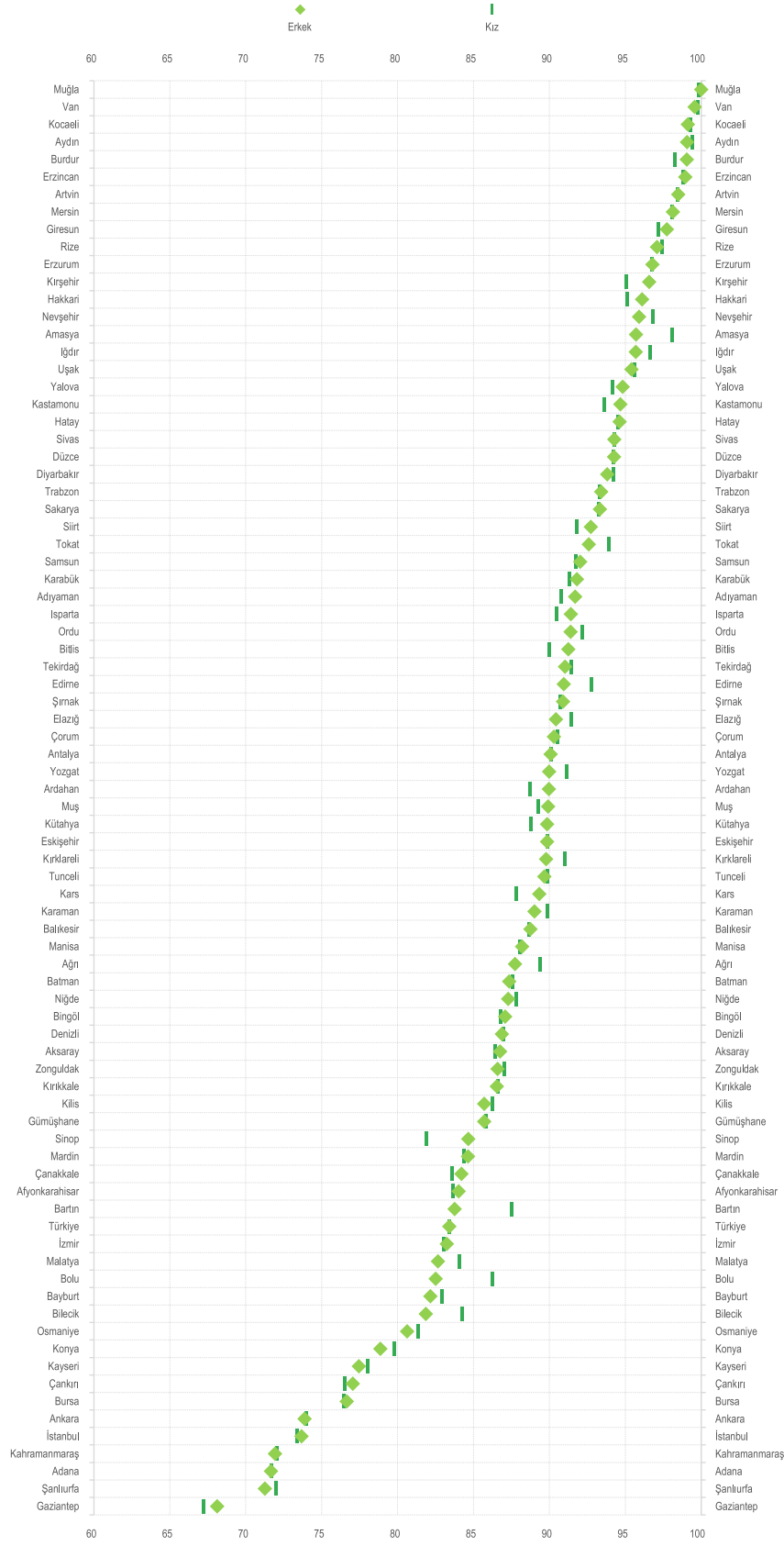
Kaynak: OECD (2022a).

2015 ve 2020 yıllarında OECD ülkelerinde 3-5 yaş grubunda net okullaşma oranları Şekil A.2.3'te gösterilmiştir. Buna göre 2015 yılından 2020 yılına OECD ülkeleri arasında 3-5 yaş grubunda net okullaşma oranlarının İrlanda hariç fazla değişim göstermediği, bazı ülkelerde az da olsa artışlar, bazı ülkelerde az da olsa düşüşler, bazı ülkelerde de hemen hemen aynı kaldığı görülmektedir. 2020 yılında 3-5 yaş grubunda net okullaşma oranları OECD ülkeleri arasında İrlanda, Fransa, Birleşik Krallık ve İsrail'de %100'dür. Buna ilaveten bu oran, Belçika (%98), Danimarka (%98), İspanya (%97), Norveç (%97), İzlanda (%96), İsveç (%95), Japonya (%95) ve İtalya (%95)'da %95 ve üzerinde iken Türkiye (%42), İsviçre (%50), Yunanistan (%56) ve ABD (%66)'de %67'nin altındadır. 3-5 yaş grubunda net okullaşma oranı OECD ülkeleri ortalaması %87'dir.

Şekil A.2.4'te 2021/22 öğretim yılında illere ve cinsiyete göre 5 yaş için net okullaşma oranları verilmiştir. Buna göre iller arasında 5 yaş için hem kızların hem de erkeklerin net okullaşma oranları arasında büyük farklılıklar bulunmaktadır. Muğla, Van, Kocaeli, Aydın, Burdur, Erzincan, Artvin, Mersin, Giresun, Rize, Erzurum, Kırşehir, Hakkâri, Nevşehir, Amasya, Iğdır ve Uşak'ta 5 yaş için kız ve erkeklerin net okullaşma oranları %95'in üzerinde iken Gaziantep, Şanlıurfa, Adana, Kahramanmaraş, İstanbul ve Ankara'da %75'in altındadır. 5 yaş için kız ve erkeklerin net okullaşma oranı Türkiye ortalamasının altında olan 16 il bulunurken, Sinop (%2,8 puan), Kars ve Kırşehir (1,5 puan)'de erkekler lehine, Bartın (%3,8 puan), Bolu (%3,7 puan), Bilecik ve Amasya (%2,4 puan), Edirne (%1,8 puan) ve Ağrı (%1,7 puan)'da ise kızlar lehine bir durum söz konusudur.

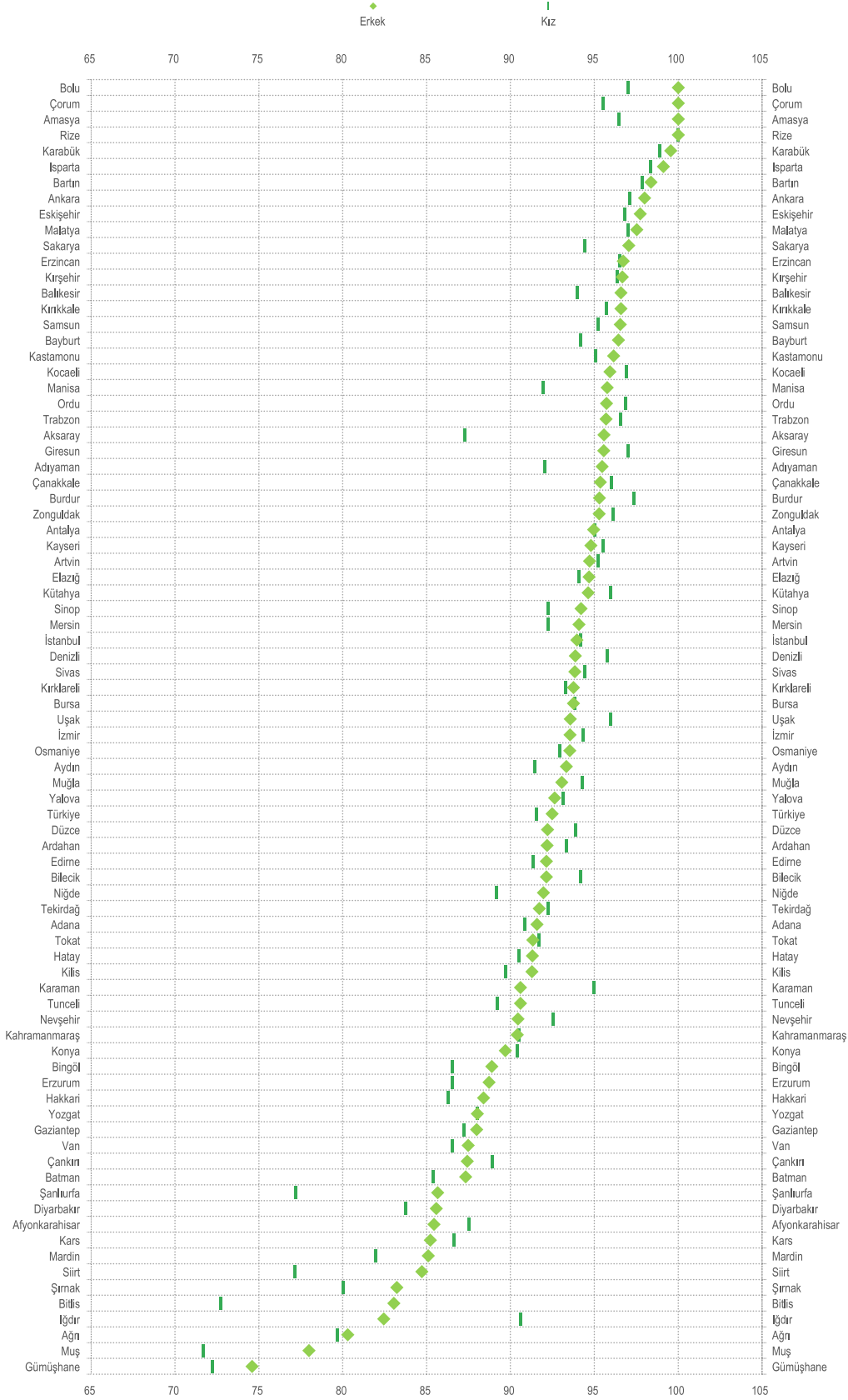
2021/22 öğretim yılında illere ve cinsiyete göre 14-17 yaş grubunda net okullaşma oranları Şekil A.2.5'de gösterilmiştir. Buna göre, 14-17 yaş grubunda hem iller arasında kız ve erkeklerin net okullaşma oranları arasında aşırı farklılıklar, hem de il düzeyinde kız ve erkeklerin net okullaşma oranları arasında büyük farklar bulunmaktadır. 14-17 yaş grubunda erkeklerin net okullaşma oranı Bolu, Çorum, Amasya ve Rize'de %100, Karabük'te %99,6 ve Isparta'da %99,1 ile en yüksek olan iller iken Gümüşhane (%74,6), Muş (%78), Ağrı (%80,3), Iğdır (%82,4), Şırnak (%83,2) ve Siirt (%84,7)'te %85'in altındadır. 14-17 yaş grubunda kızların net okullaşma oranının en yüksek olduğu iller sırasıyla Rize (%100), Karabük (%98,9), Isparta (%98,4), Bartın (%97,9), Burdur (%97,4), Ankara (%97,1), Bolu ve Malatya (%97) iken en düşük olduğu iller ise Muş (%71,7), Gümüşhane (%72,2), Bitlis (%72,7), Siirt (%77,1), Şanlıurfa (%77,2) ve Ağrı (%79,7)'dir. 14-17 yaş grubunda erkeklerin net okullaşma oranı Türkiye ortalamasından düşük olan 35 il varken, kızların net okullaşma oranı Türkiye ortalamasından düşük olduğu 30 il bulunmaktadır. 14-17 yaş grubunda il düzeyinde kız ve erkeklerin net okullaşma oranları arasındaki fark Bitlis (%10,3 puan), Şanlıurfa (%8,5 puan), Aksaray (%8,3 puan), Siirt (%7,6 puan), Muş (%6,3 puan) ve Çorum (%4,5 puan)'da erkekler lehine iken Iğdır (%8,2 puan), Karaman (%4,4 puan), Uşak (%2,4 puan), Afyonkarahisar (%2,1 puan), Nevşehir ve Burdur (%2,1 puan)'da kızlar lehinedir. Teorik olarak 14-17 arası yaş grubuna denk düşen ortaöğretim kademesinin zorunlu olmasına rağmen çoğu ilde hem kızların hem de erkeklerin eğitimin dışında kaldığı görülmektedir.

Şekil A.2.4 İllere ve cinsiyete göre 5 yaş için net okullaşma oranları (%) (2021/22)

Kaynak: MEB (2022).

Şekil A.2.5 İllere ve cinsiyete göre 14-17 yaş grubunda net okullaşma oranları (%) (2021/22)

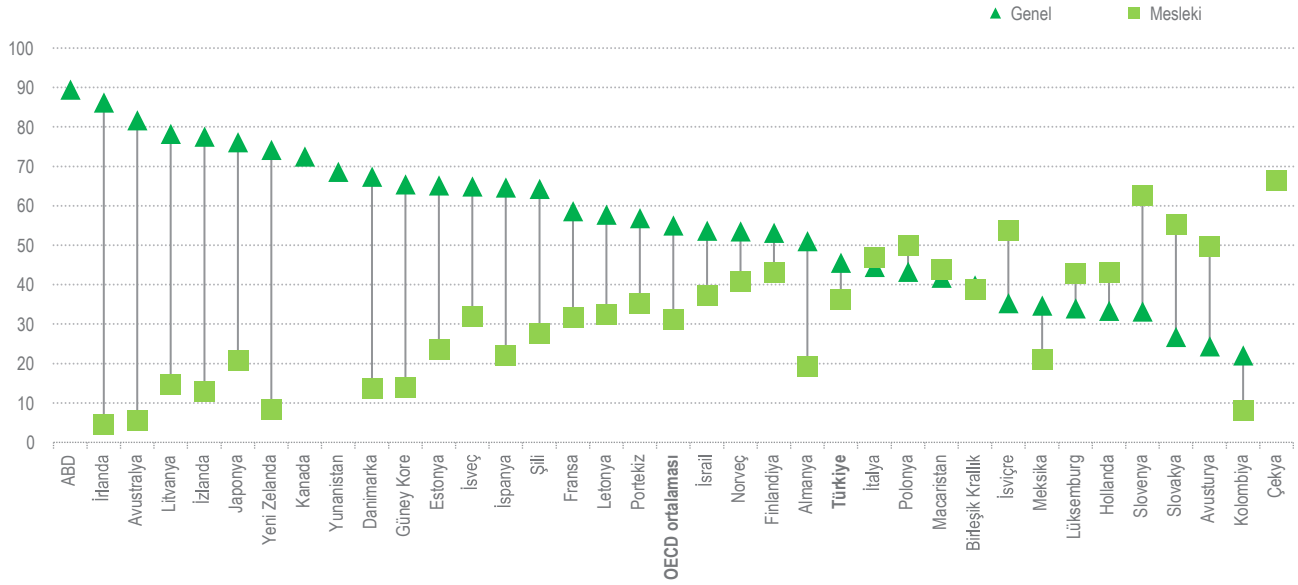

Kaynak: MEB (2022).

Şekil A.2.6'da 2020 yılında OECD ülkelerinde 17 yaş grubunda ortaöğretimde genel ve mesleki programlara göre net okullaşma oranları verilmiştir. Burada 17 yaş grubunda hem genel hem de mesleki programlardaki net okullaşma oranlarının toplamı ortaöğretimde 17 yaş grubunda net okullaşma oranını vermektedir. Buna göre 2020 yılında OECD ülkelerinde ortaöğretim genel programlarda net okullaşma oranı en yüksek olan ülkeler ABD (%89), İrlanda (%86), Avustralya (%82), Litvanya (%78), İzlanda (%78), Japonya (%76), Yeni Zelanda (%74) ve Kanada (%72) iken, Kolombiya (%22), Avusturya (%24), Slovakya (%27), Slovenya (%33), Hollanda (%33), Lüksemburg (%34), Meksika (%35) İsviçre (%35) ise en düşük olan ülkelerdir. OECD ülkelerinde ortaöğretim mesleki programlarda net okullaşma oranlarına bakıldığında ise en yüksek olan ülkeler Çekya (%66), Slovenya (%63), Slovakya (%55), İsviçre (%55), Polonya (%50) ve Avusturya (%50) iken, en düşük olan ülkeler İrlanda (%4), Avusturya (%6), Kolombiya (%8), Yeni Zelanda (%8), İzlanda (%13), Danimarka (%14), Güney Kore (%14) ve Litvanya (%15)'dir. OECD ülkeleri ortalaması bakımından net okullaşma oranları ortaöğretim genel programlarda %55 ve mesleki programlarda %31 olup Türkiye'nin bu oranları ise sırasıyla %46 ve %36'dır.

burg (%34), Meksika (%35) İsviçre (%35) ise en düşük olan ülkelerdir. OECD ülkelerinde ortaöğretim mesleki programlarda net okullaşma oranlarına bakıldığında ise en yüksek olan ülkeler Çekya (%66), Slovenya (%63), Slovakya (%55), İsviçre (%55), Polonya (%50) ve Avusturya (%50) iken, en düşük olan ülkeler İrlanda (%4), Avusturya (%6), Kolombiya (%8), Yeni Zelanda (%8), İzlanda (%13), Danimarka (%14), Güney Kore (%14) ve Litvanya (%15)'dir. OECD ülkeleri ortalaması bakımından net okullaşma oranları ortaöğretim genel programlarda %55 ve mesleki programlarda %31 olup Türkiye'nin bu oranları ise sırasıyla %46 ve %36'dır.

Şekil A.2.6 OECD ülkelerinde 17 yaş grubunda ortaöğretimde genel ve mesleki programlara göre net okullaşma oranları (%) (2020)

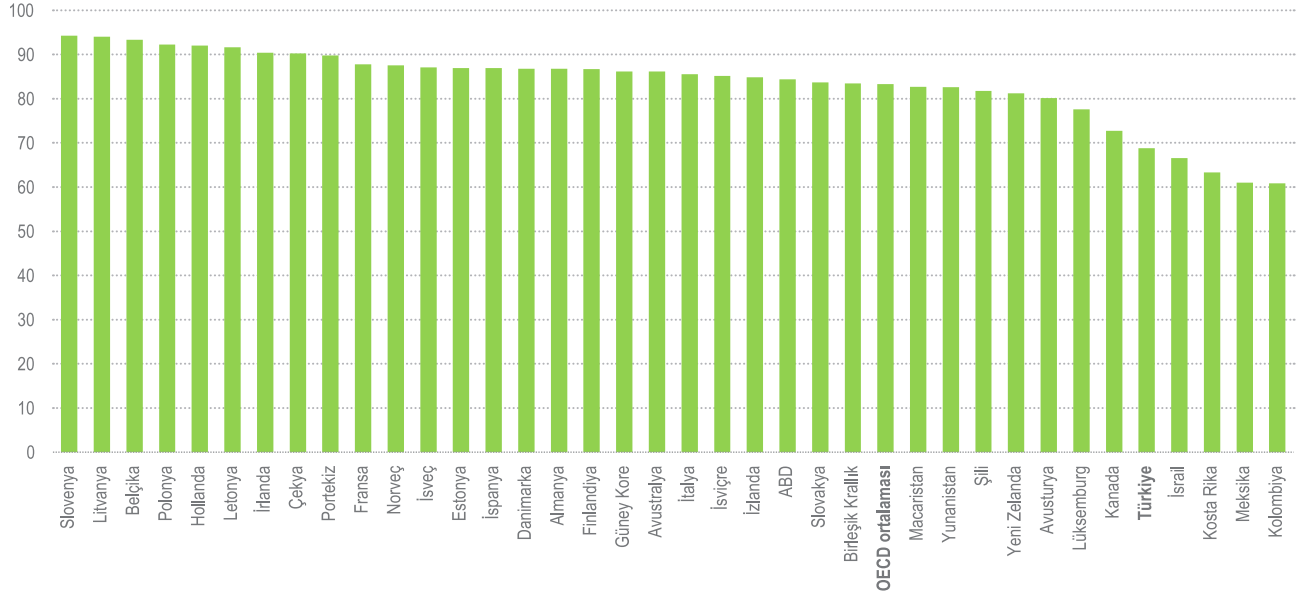

Kaynak: OECD (2022a).

Şekil A.2.7'de 2020 yılında OECD ülkelerinde 15-19 yaş grubunda net okullaşma oranları gösterilmiştir. Buna göre 2020 yılında OECD ülkelerinde 15-19 yaş grubunda net okullaşma oranı Slovenya ve Litvanya'da %94, Belçika'da %93, Polonya, Hollanda ve Letonya'da %92, İrlanda,

Çekya ve Portekiz'de %90 iken Kolombiya ve Meksika'da %61, Kosta Rika'da %63, İsrail'de %67, Türkiye'de %69 ve Kanada'da %73'tür. 15-19 yaş grubunda net okullaşma oranı OECD ülkeleri ortalaması %83 olup, Türkiye %69 oranla ortalamanın %14 puan altındadır.

Şekil A.2.7 OECD ülkelerinde 15-19 yaş grubunda net okullaşma oranları (%) (2020)

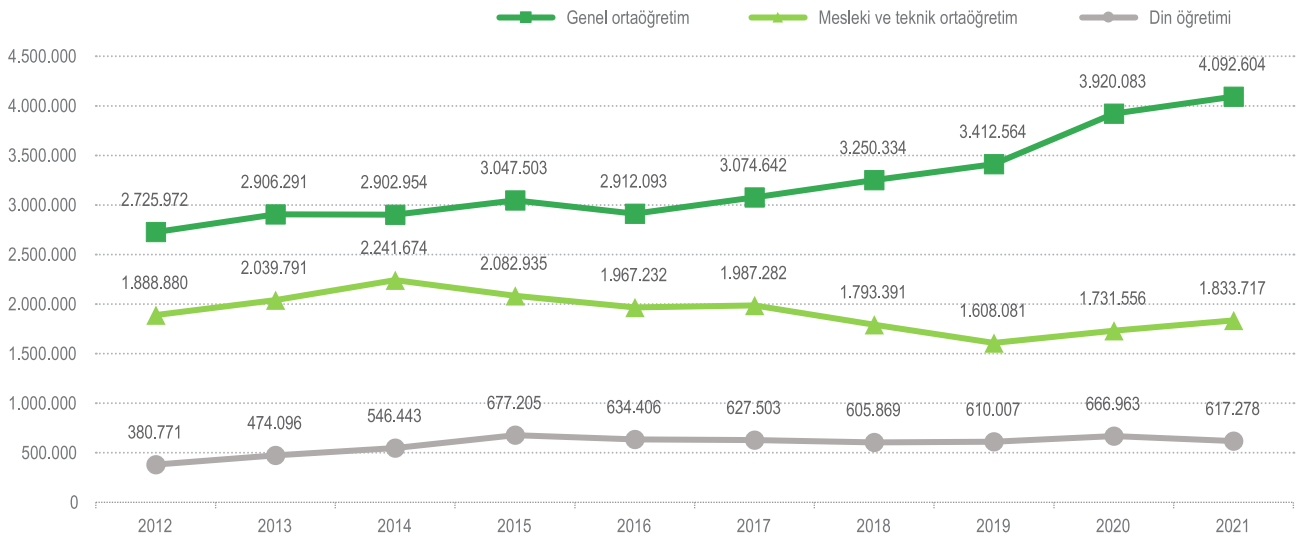

Kaynak: OECD (2022a).

Bu göstergede ilk olarak okul türüne göre ortaöğretimde toplam öğrenci sayılarında yaşanan değişim ayrıntılı analiz edilmiştir. Daha sonra ise fen liseleri, sosyal bilim-

ler liseleri, imam hatip ortaokulları ve imam hatip liselerindeki öğrenci sayılarında yaşanan değişim cinsiyet değişkenine göre ele alınmıştır.

Şekil A.3.1 Okul türüne göre ortaöğretimde toplam öğrenci sayılarında yaşanan değişim (2012-2021)

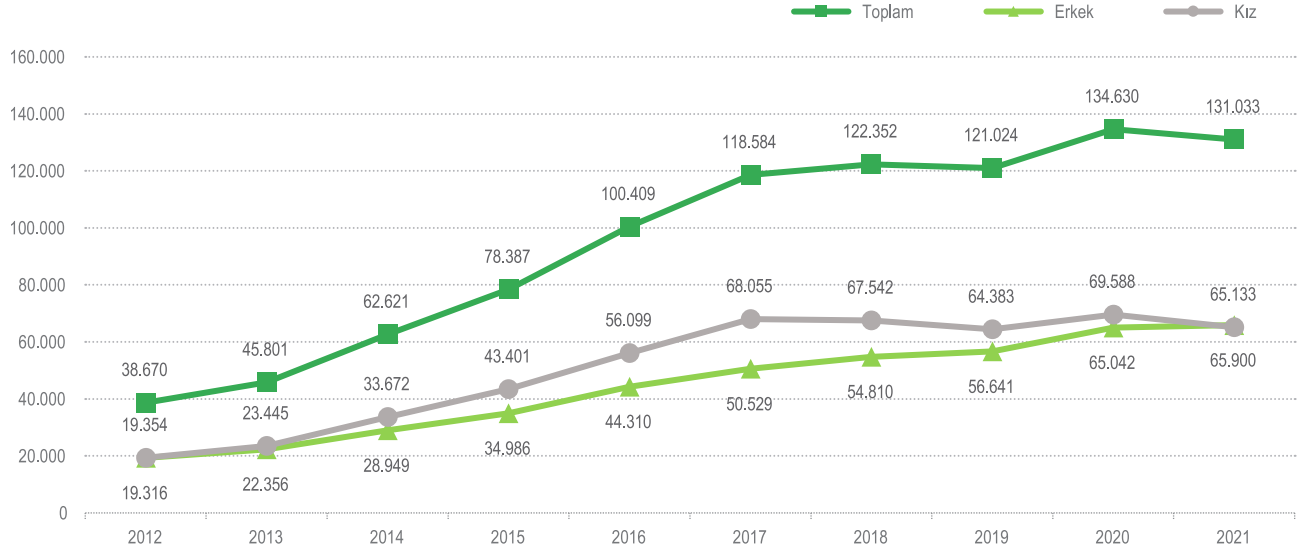

Kaynak: Muhtelif yıllarda yayınlanan MEB istatistikleri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Şekil A.3.1'de 2012 ile 2021 yılları arasında okul türüne göre ortaöğretimde toplam öğrenci sayılarında yaşanan değişim verilmiştir. Buna göre 2012 yılında genel ortaöğretimde 2 milyon 725 bin 972 olan öğrenci sayısı 2021/22 öğretim yılında 4 milyon 92 bin 604'e yükselmiştir. Mesleki ve teknik ortaöğretimde 2012 yılında 1 milyon 888 bin 880 olan öğrenci sayısı 2013 ve 2014 yıllarında artış, 2019 yılına kadar ise düşüş eğilimi göstermiş, sonrasında ise 2020 ile 2021 yılında artış göstermiş ve 1 milyon 883 bin 717 olmuştur. Din öğretiminde ise 2012 yılında 380 bin 771 olan öğrenci sayısı 2015 yılına kadar hızlı bir şekilde artış eğilimi göstermiş ve 677 bin 205'e ulaşmıştır. Daha sonrasında ise 2018 yılına kadar sürekli düşmüş ve son iki yıldaki artışlarla birlikte 2020 yılında 666 bin 963 olarak gerçekleşmiş olup 2021/22 öğretim yılında düşüş göstererek 617 bin 278 olarak gerçekleşmiştir. TEOG'un kaldırılması sonrası genel ortaöğretimdeki toplam öğrenci sayılarının da arttığı görülmektedir.

2012 ile 2021 yılları arasında cinsiyete göre fen liselerindeki öğrenci sayılarında yaşanan değişim Şekil A.3.2'de gösterilmiştir. 2012 yılında fen liselerindeki toplam öğrenci sayısı 38 bin 670 iken 2020 yılında en yüksek seviyeye ulaşmış ve 134 bin 630 olarak gerçekleşmiş olup 2021/22 öğretim yılında ise az bir düşüşle 131 bin 33 olmuştur. 2012 yılından itibaren fen liselerindeki toplam kız öğrenci sayısı 2020 yılına kadar hep erkek öğrencilerin sayısından fazla iken (Yurdakul vd., 2021), 2021 yılında erkek öğrencilerin sayısı kızları geçmiştir. 2012 yılında fen liselerinde 19 bin 316 erkek, 19 bin 670 kız öğrenci varken 2021/22 öğretim yılında 65 bin 900 erkek ve 65 bin 133 kız öğrenci vardır. Son dokuz yılda fen liselerine yerleşme bakımından kız öğrenciler erkek öğrencilere göre nispeten daha başarılı olduğu görülürken son yılda tersine bir durum söz konusudur.

Şekil A.3.2 Cinsiyete göre fen liselerindeki öğrenci sayılarında yaşanan değişim (2012-2021)

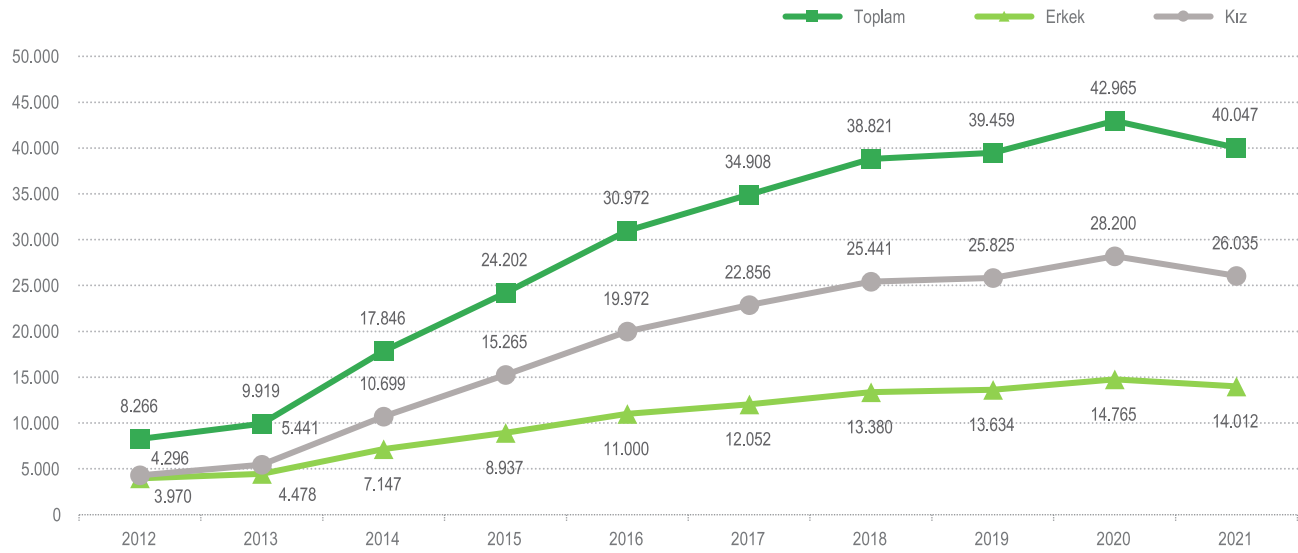

Kaynak: Muhtelif yıllarda yayınlanan MEB istatistikleri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.
Not: Özel fen liseleri hariçtir.

Şekil A.3.3'te 2012 ile 2021 yılları arasında cinsiyete göre sosyal bilimler liselerindeki öğrenci sayılarında yaşanan değişim verilmiştir. Buna göre 2012 yılında 8 bin 266 olan sosyal bilimler liselerindeki toplam öğrenci sayısı yıllar itibarıyla sürekli artış göstermiş ve 2020 yılında en üst seviyeye ulaşmış olup 42 bin 965'e yükselmiştir.

Sosyal bilimler liselerindeki öğrenci sayısı 2021/22 öğretim yılında ise bir önceki yıla göre az bir düşüşle 40 bin 47 olarak gerçekleşmiştir. Fen liselerine benzer şekilde 2012 yılından itibaren kız öğrencilerin sayısı erkek öğrencilerin sayısını geçmiştir (Yurdakul vd., 2021). 2012 yılında sosyal bilimler liselerinde 3 bin 970 erkek, 4 bin

Şekil A.3.3 Cinsiyete göre sosyal bilimler liselerindeki öğrenci sayılarında yaşanan değişim (2012-2021)

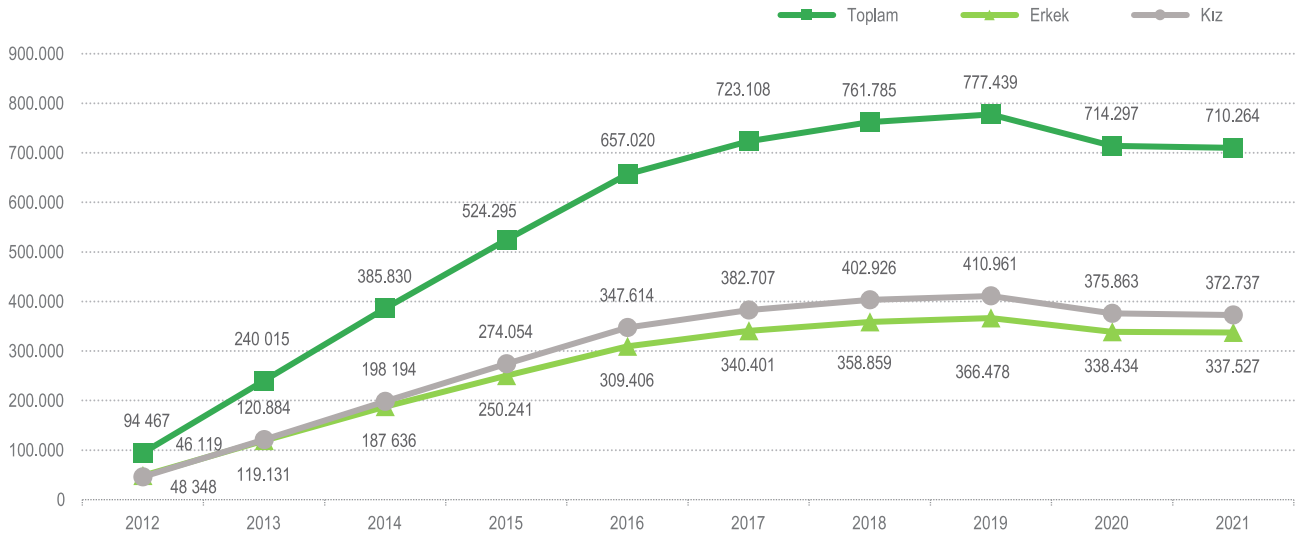
Kaynak: Muhtelif yıllarda yayınlanan MEB istatistikleri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.
Not: Özel sosyal bilimler liseleri hariçtir.

296 kız öğrenci bulunurken 2021/22 öğretim yılına gelindiğinde ise 14 bin 12 erkek ve 26 bin 35 kız öğrenci sayısına ulaşılmıştır.

2012 ile 2020 yılları arasında cinsiyete göre imam hatip ortaokullarındaki öğrenci sayılarında yaşanan değişim Şekil A.3.4'te gösterilmiştir. 2012/13 öğretim yılında imam hatip ortaokullarında 48 bin 348'i erkek, 46 bin

119'u kız olmak üzere toplamda 94 bin 467 öğrenci varken 2021/22 öğretim yılında 337 bin 527 erkek ve 372 bin 737 kız olmak üzere toplamda 710 bin 264 öğrenci bulunmaktadır. 2013 yılından itibaren imam hatip ortaokullarındaki kız öğrencilerin sayısı erkek öğrencilerin sayısını geçmiştir. 2019 yılına kadar imam hatip ortaokullarındaki öğrenci sayıları sürekli artış göstermiş olup 2020 ve 2021 yıllarında düşüş eğilimi göstermiştir.

Şekil A.3.4 Cinsiyete göre imam hatip ortaokullarındaki öğrenci sayılarında yaşanan değişim (2012-2021)

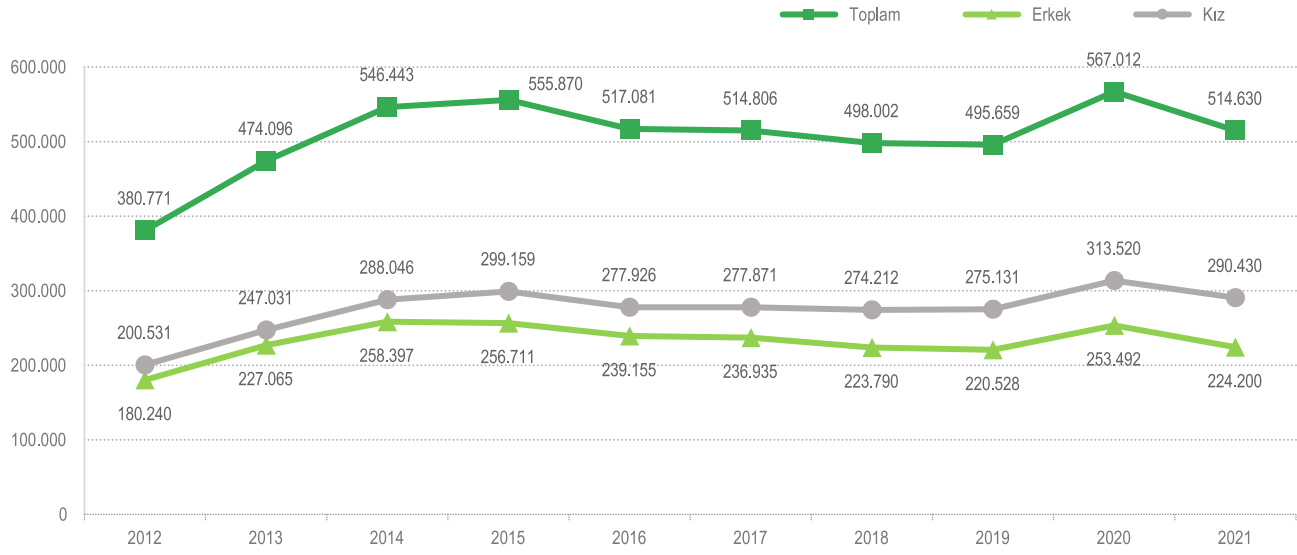

Kaynak: Muhtelif yıllarda yayınlanan MEB istatistikleri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Şekil A.3.5'te 2012 ile 2021 yılları arasında cinsiyete göre imam hatip liselerindeki öğrenci sayılarında yaşanan değişim verilmiştir. 2012 yılında imam hatip liselerindeki toplam öğrenci sayısı 380 bin 771 iken 2015 yılına kadar öğrenci sayısı sürekli artış göstermiş ve daha sonra 2019 yılına kadar da sürekli olarak düşüş eğilimi göstermiştir. Daha sonrasında 2020 yılında artış, 2021 yılında ise düşüş göstermiş ve 514 bin 630 olarak gerçekleşmiştir.

Yıllar itibarıyla imam hatip liselerindeki kız öğrencilerin sayısı erkek öğrencilerin sayısından hep fazla olmuş ve yıllar itibarıyla kız ve erkek öğrenciler arasındaki fark kızlar lehine sürekli artış eğilimi göstermiştir. 2012 yılında imam hatip liselerinde 180 bin 240 erkek, 200 bin 531 kız öğrenci varken 2021/22 öğretim yılında 224 bin 200 erkek ve 290 bin 430 kız öğrenci bulunmaktadır.

Şekil A.3.5 Cinsiyete göre imam hatip liselerindeki öğrenci sayılarında yaşanan değişim (2012-2021)

Kaynak: Muhtelif yıllarda yayınlanan MEB istatistikleri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

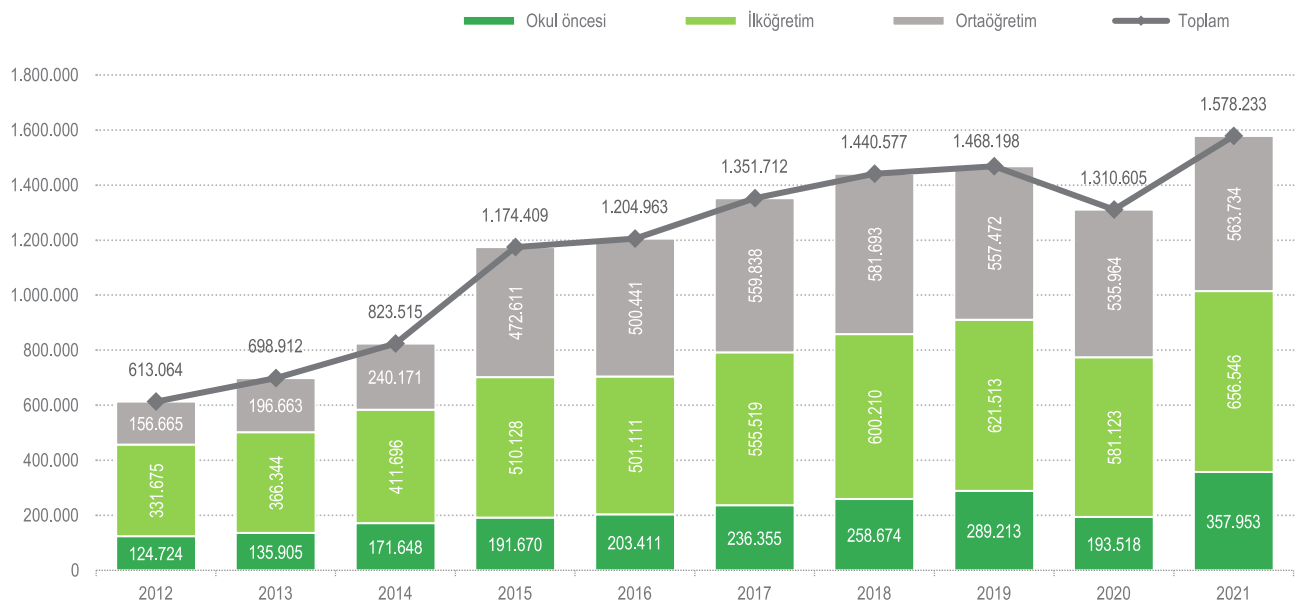
Not: Açıköğretim öğrenci sayıları dâhil değildir.

ÖZEL ÖĞRETİM KURUMLARINDA NE KADAR ÖĞRENCİ ÖĞRENİM GÖRMEKTEDİR?

Bu göstergede ilk önce 2012 ile 2021 yılları arasında kademelere göre özel öğretim kurumlarındaki öğrenci sayılarında yaşanan değişim incelenmiştir. Sonrasında ise kademelere göre özel öğretim kurumlarındaki öğrenci-

lerin toplam öğrenci sayısı içindeki payının yıllara göre değişimi ayrıntılı ele alınmıştır. Son olarak ise OECD ülkelerinde ilköğretim ve ortaöğretim kademesinde özel öğretim kurumlarındaki öğrenci oranları analiz edilmiştir.

Şekil A.4.1 Kademelere göre özel öğretim kurumlarındaki öğrenci sayılarında yaşanan değişim (2012-2021)

Kaynak: Muhtelif yıllarda yayınlanan MEB istatistikleri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Şekil A.4.1'de 2012 ile 2021 yılları arasında kademelere göre özel öğretim kurumlarındaki öğrenci sayılarında yaşanan değişim gösterilmiştir. Buna göre 2012 yılında özel öğretim kurumlarındaki toplam öğrenci sayısı 613 bin 64 iken 2019 yılına kadar sürekli artış göstererek 1 milyon 468 bin 198'e ulaşmış ve sonrasında 2020 yılında ciddi bir düşüşle 1 milyon 310 bin 605'e gerilemiştir. Özel öğretim kurumlarındaki toplam öğrenci sayısı 2021/22 öğretim yılında bir önceki yıla göre ciddi bir artışla son yılların en yüksek seviyesine ulaşarak 1 milyon 578 bin 233 olarak gerçekleşmiştir. 2012 yılında özel okul öncesi kademesinde 124 bin 724 olan öğrenci sayısı 2021/22

öğretim yılında 357 bin 953'e yükselmiştir. Özel ilköğretim ve ortaöğretim kademelerindeki öğrenci sayılarının değişimi bakıldığında ise 2012 yılında ilköğretim kademesinde 331 bin 675, ortaöğretim kademesinde 156 bin 665 olan öğrenci sayıları 2021/22 öğretim yılına gelindiğinde sırasıyla 656 bin 546 ve 563 bin 734 olarak gerçekleşmiştir. Burada dikkat çeken en önemli iki husus; özel ortaöğretim kademesindeki öğrenci sayısı 2014 yılından itibaren hızlı bir artış göstermiş olması ve 2020/21 öğretim yılında da Covid-19 pandemisinden kaynaklı olarak her üç kademedeki öğrenci sayılarının düşüş göstermiş olmasıdır.

2017 ile 2021 yılları arasında kademelere göre özel öğretim kurumlarındaki öğrencilerin toplam öğrenci sayısı içindeki payında yaşanan değişim Şekil A.4.2'de verilmiştir. Buna göre 2017 yılında özel öğretim kurumlarındaki öğrencilerin toplam öğrenci sayısı içindeki payı %7,6 iken 2021 yılında %8,2'ye yükselmiştir. Tüm kademelerde öğrenci sayısı bakımından özel öğretimin payının en yüksek olduğu kademe okul öncesi olup 2017 yılında %15,7

iken 2021 yılında özel okul öncesi öğrencilerinin toplam okul öncesi öğrencileri içindeki payı %19 olarak gerçekleşmiştir. 2017 yılında hem özel ilköğretim hem de özel ortaöğretim kademesindeki öğrencilerin toplam ilköğretim ve ortaöğretim öğrencileri içindeki payları sırasıyla %5,2 ve %9,8 iken 2021 yılında bu paylar sırasıyla %6,1 ve %8,6 olarak gerçekleşmiştir.

Şekil A.4.2 Kademelere göre özel öğretim kurumlarındaki öğrencilerin toplam öğrenci sayısı içindeki payında yaşanan değişim (%) (2017-2021)

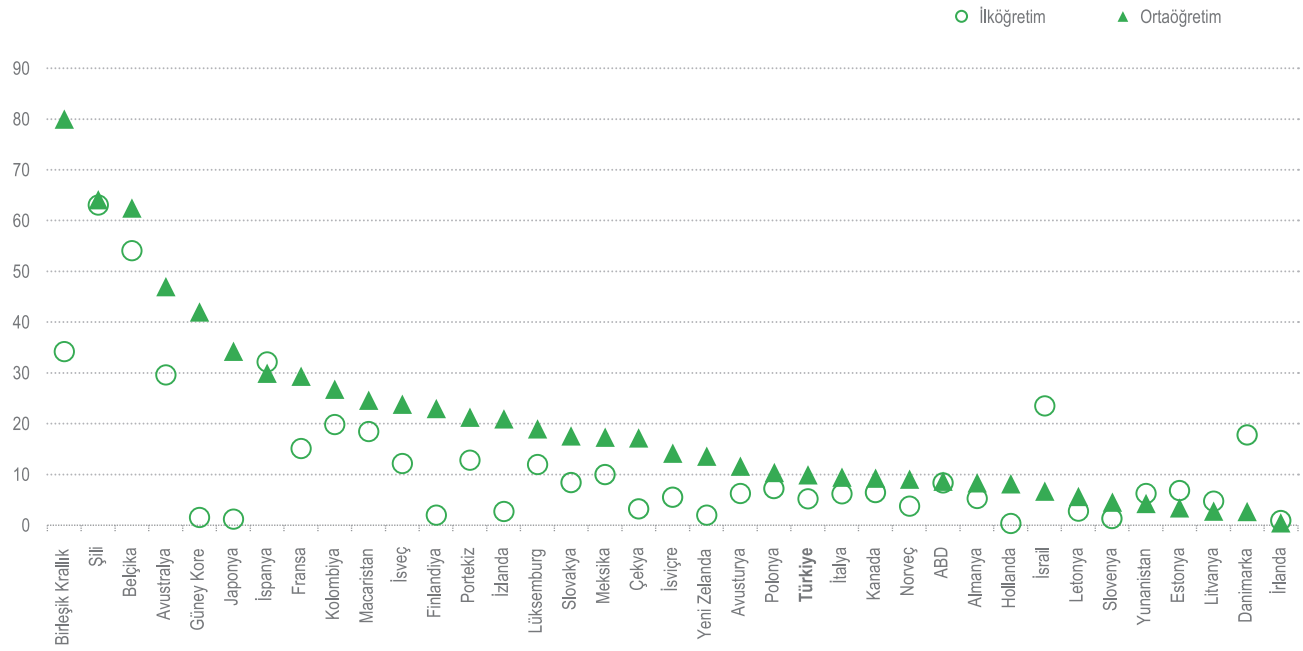

Kaynak: Muhtelif yıllarda yayınlanan MEB istatistikleri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.
Not: Açıköğretim öğrenci sayıları dâhildir.

2020 yılında OECD ülkelerinde ilköğretim ve ortaöğretim kademesinde özel öğretim kurumlarındaki öğrenci oranları Şekil A.4.3'te gösterilmiştir. Hem ilköğretim hem de ortaöğretim kademesinde özel öğretim kurumlarındaki öğrenci oranları OECD ülkelerinde aşırı farklılaşmaktadır. Buna göre OECD ülkelerinde ortaöğretim kademesinde özel öğretim kurumlarındaki öğrenci oranı en fazla olan Birleşik Krallık (%80), Şili (%64), Belçika (%62), Avustralya (%47), Güney Kore (%42) ve Japonya (%34) ülkeleri iken en az olan ise İrlanda (%0,4), Danimarka (%3), Litvanya (%3), Estonya (%3), Yunanistan (%4) ve Letonya (%5) ül-

keleridir. İlköğretim kademesinde özel öğretim kurumlarındaki öğrenci oranı en fazla olan ülkeler sırasıyla Şili (%63), Belçika (%54), Birleşik Krallık (%34), İspanya (%32) ve Avustralya (%30) iken en az olan ülkeler ise Hollanda (%0,4), İrlanda (%1), Japonya (%1), Slovenya (%1), Güney Kore (%2), Yeni Zelanda (%2), Finlandiya (%2), İzlanda (%3), Letonya (%3) ve Çekya (%3)'dür. Türkiye'nin OECD ülkeleri arasında ilköğretim ve ortaöğretim kademesinde özel öğretim kurumlarındaki öğrenci oranları sırasıyla %15 ve %10'dur.

Şekil A.4.3 OECD ülkelerinde ilköğretim ve ortaöğretim kademesinde özel öğretim kurumlarındaki öğrenci oranları (%) (2020)

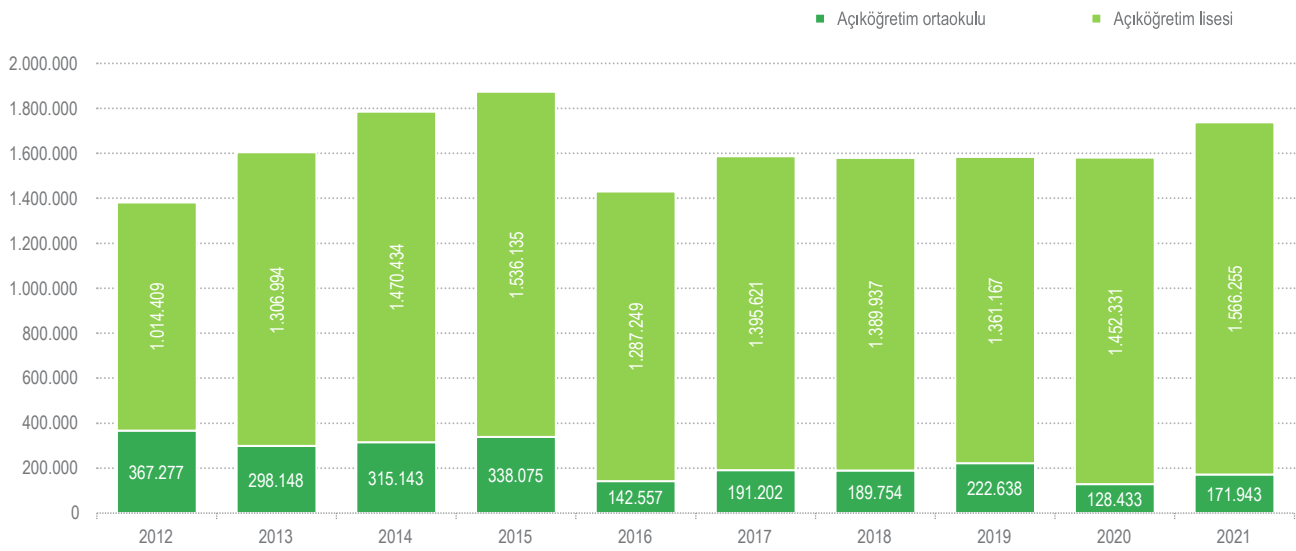
Kaynak: OECD. Stat verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

AÇIKÖĞRETİM ORTAOKULU ve LİSESİNDE ÖĞRENCİ SAYISI NE KADARDIR?

Bu göstergede ilk önce açıköğretim ortaokulu ve açıköğretim lisesi öğrenci sayılarında yaşanan değişim ile açıköğretim lisesi öğrencilerinin ortaöğretim öğrencileri içindeki payının yıllara göre nasıl değiştiği ele alınmıştır. Daha sonrasında ise 2021/22 öğretim yılında açıköğre-

timde farklı eğitim kademelerindeki kız ve erkek öğrenci sayıları verildikten sonra açıköğretim lisesi öğrencilerinin okul türüne göre oransal dağılımında yaşanan değişim incelenmiştir.

Şekil A.5.1 Açıköğretim ortaokulu ve açıköğretim lisesi öğrenci sayılarında yaşanan değişim (2012-2021)

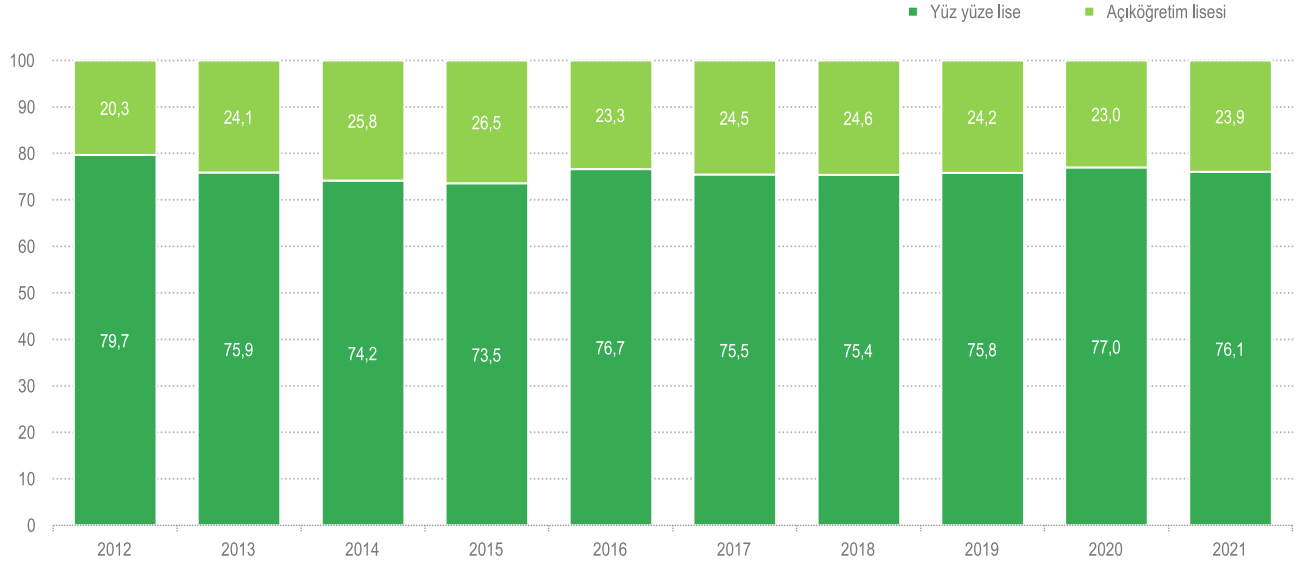

Kaynak: Muhtelif yıllarda yayınlanan MEB istatistikleri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Şekil A.5.1'de 2012 ile 2021 yılları arasında açıköğretim ortaokulu ve açıköğretim lisesi öğrenci sayılarında yaşanan değişim gösterilmiştir. Buna göre açıköğretimdeki toplam öğrenci sayısı 2012 yılında 1 milyon 381 bin 686 iken 2015 yılına kadar artış eğilimi göstermiş sonrasında ise 2016 yılında ciddi bir düşüş yaşamış, daha sonrasında ise artış ve azalışlarla birlikte 2021/22 öğretim yılında 1 milyon 738 bin 198 olarak gerçekleşmiştir. 2012 yılında açıköğretim ortaokulu öğrenci sayısı 367 bin 227, açıköğretim lisesi öğrenci sayısı ise 1 milyon 14 bin 409 iken 2021 yılına gelindiğinde açıköğretim ortaokulu öğrenci sayısı 171 bin 943 ve açıköğretim lisesi öğrenci sayısı da 1 milyon 566 bin 255 olmuştur.

2012 ile 2021 yılları arasında ortaöğretimde öğretim türüne göre öğrencilerin oransal dağılımında yaşanan değişim Şekil A.5.2'de verilmiştir. Buna göre 2012 yılında ortaöğretimdeki öğrencilerin %20,3'ünü açıköğretim lisesi öğrencileri oluştururken %79,7'sini yüz yüze öğrenim gören lise öğrencileri oluşturmaktadır. 2021 yılına gelindiğinde ise açıköğretim lisesi öğrencilerinin ortaöğretimdeki payı %23,9 olarak gerçekleşirken, yüz yüze öğrenim gören öğrencilerin payı da %76,1 olarak gerçekleşmiştir. Açıköğretim lisesi öğrencilerinin ortaöğretim içindeki payı yıllar itibarıyla artış ve düşüşler gösterse de hala yüksek olup her dört ortaöğretim öğrencisinden neredeyse biri açıköğretim lisesi öğrencisidir.

Şekil A.5.2 Ortaöğretimde öğretim türüne göre öğrencilerin oransal dağılımında yaşanan değişim (2012-2021)

Kaynak: Muhtelif yıllarda yayınlanan MEB istatistikleri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

2021/22 öğretim yılında cinsiyete ve eğitim kademesine göre açıköğretimde öğrenci sayıları Tablo A.5.3'te gösterilmiştir. Buna göre 2021/22 öğretim yılında açıköğretim ortaokulunda 171 bin 943, genel açıköğretim lisesinde 1 milyon 379 bin 732, mesleki açıköğretim lisesinde 90 bin 509 ve açıköğretim imam hatip lisesinde 96 bin 14 öğrenci olmak üzere açıköğretim sisteminde toplam 1

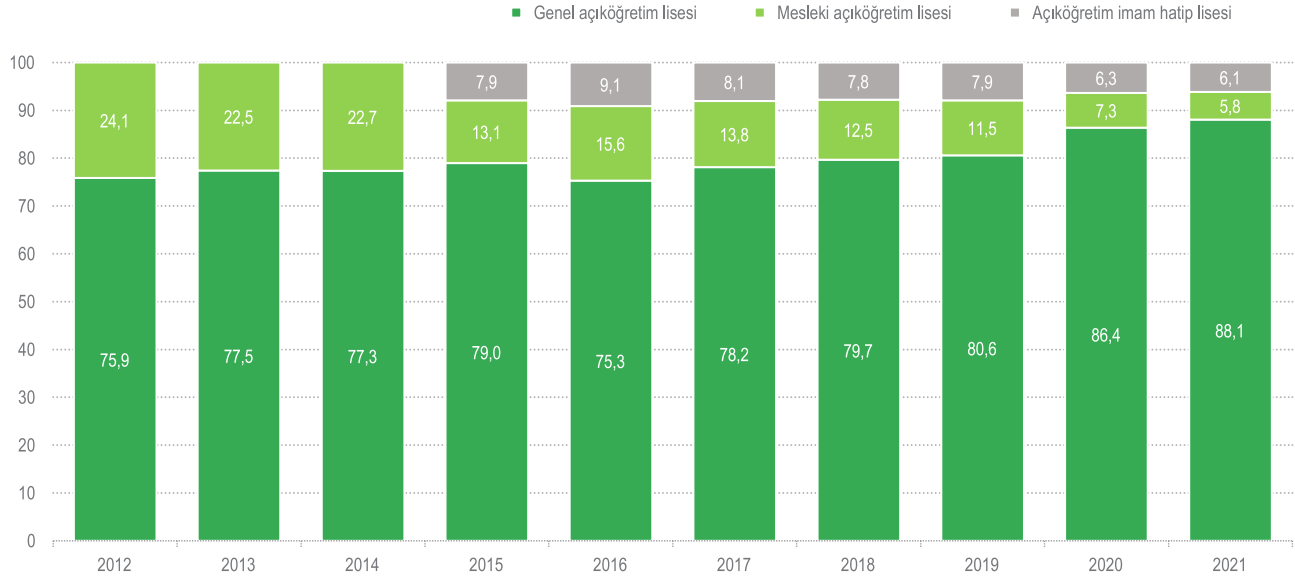
milyon 738 bin 198 öğrenci bulunmaktadır. Açıköğretim ortaokulu ve açıköğretim imam hatip lisesinde kız öğrencilerin sayısı erkek öğrencilerin sayısından fazla iken açıköğretim lisesi ile mesleki açıköğretim lisesinde ise erkek öğrencilerin sayısı kız öğrencilerin sayısından fazladır. Açıköğretimde toplam 916 bin 203 erkek öğrenci varken 821 bin 995 kız öğrenci vardır.

Tablo A.5.3 Cinsiyete ve eğitim kademesine göre açıköğretimde öğrenci sayıları (2021/22)

Eğitim kademesi	Öğrenci sayısı		
	Erkek	Kız	Toplam
Açıköğretim ortaokulu	70.229	101.714	171.943
Açıköğretim lisesi	743.462	636.270	1.379.732
Mesleki açıköğretim lisesi	59.045	31.464	90.509
Açıköğretim imam hatip lisesi	43.467	52.547	96.014
Toplam	916.203	821.995	1.738.198

Kaynak: MEB (2022).

Şekil A.5.4 Okul türlerine göre açıköğretim lisesi öğrencilerinin oransal (%) dağılımında yaşanan değişim (2012-2021)

Kaynak: Muhtelif yıllarda yayınlanan MEB istatistikleri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Not: Açıköğretim imam hatip lisesi öğrenci sayıları MEB istatistiklerinde 2014/15 öğretim yılından itibaren gösterilmeye başlanmıştır.

Şekil A.5.4'te 2012 ile 2021 yılları arasında okul türlerine göre açıköğretim lisesi öğrencilerinin oransal dağılımında yaşanan değişim verilmiştir. Buna göre genel olarak yıllar itibarıyla genel açıköğretim lisesi öğrencilerinin payı artış eğilimi gösterirken mesleki açıköğretim lisesi ile açıköğretim imam hatip lisesi öğrencilerinin payı da azalma eğilimi göstermiştir. 2021/22 öğretim yılı iti-

barıyla açıköğretim lisesi öğrencileri içerisinde açıköğretim imam hatip lisesi öğrencilerinin payı %6,1, mesleki açıköğretim lisesi öğrencilerinin payı %5,8 ve genel açıköğretim lisesi öğrencilerinin payı da %88,1'dir. Buna ilaveten 2021 yılında açıköğretim imam hatip lisesinin payı mesleki açıköğretim lisesinin payını geçmiş bulunmaktadır.

Bu göstergede ilk olarak cinsiyete göre okul öncesi, ilköğretim ve ortaöğretim düzeyinde özel eğitim alan öğrencilerin son beş yıldaki değişimi ele alınmıştır. Daha sonra ilköğretim ve ortaöğretimde özel eğitim alan öğrenciler içerisinde kaynaştırma eğitimi alan öğrenciler ile ilköğretim özel eğitim sınıflarındaki öğrenci sayıları

incelenmiştir. Son olarak ise özel yetenekli öğrencilere hizmet veren Bilim ve Sanat Merkezi (BİLSEM)'ne ilişkin kurum ve kurum başına düşen öğrenci sayıları ile BİLSEM'lerdeki toplam öğrenci sayıları ve cinsiyet oranında yaşana değişim ayrıntılı analiz edilmiştir.

Tablo A.6.1 Yıllara ve cinsiyete göre okul öncesi, ilköğretim ve ortaöğretimde özel eğitim alan öğrenci sayıları (2017-2021)

	Okul öncesi			İlköğretim			Ortaöğretim			Örgün özel eğitim toplam		
	Toplam	Erkek	Kız	Toplam	Erkek	Kız	Toplam	Erkek	Kız	Toplam	Erkek	Kız
2017	3.714	2.419	1.295	283.169	179.716	103.453	66.727	42.593	24.134	353.610	224.728	128.882
2018	4.771	2.998	1.773	319.939	202.900	117.039	74.208	46.991	27.217	398.918	252.889	146.029
2019	4.873	3.120	1.753	339.419	215.831	123.588	81.482	50.946	30.536	425.774	269.897	155.877
2020	4.986	3.293	1.693	334.567	212.739	121.828	86.263	53.642	32.621	425.816	269.674	156.142
2021	8.182	5.446	2.736	366.440	233.412	133.028	98.064	60.715	37.349	472.686	299.573	173.113

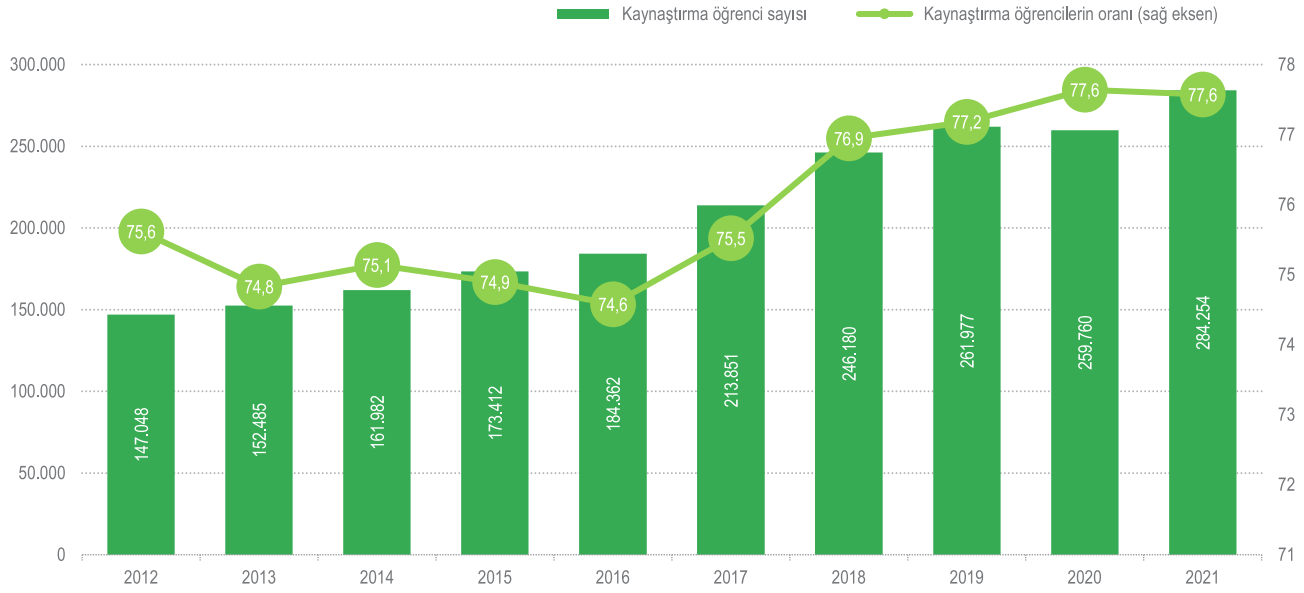
Kaynak: Muhtelif yıllarda yayınlanan MEB istatistikleri kullanılarak hazırlanan ve *Eğitime Bakış 2021*'de yer alan tablo tarafımızca güncellenmiştir.

Tablo A.6.1'de 2017 ile 2021 yılları arasında cinsiyete göre okul öncesi, ilköğretim ve ortaöğretimde özel eğitim alan öğrenci sayıları gösterilmiştir. İlköğretim kademesinde 2020 yılı hariç okul öncesi ve ortaöğretim kademesi dahil 2017 ve 2021 yılları arasında özel eğitim alan öğrenci sayıları sürekli artış eğilimi göstermiştir. Özellikle 2021/22 öğretim yılında bir önceki yıla göre tüm kademelerde ciddi düzeyde bir artış söz konusudur. Buna göre 2017 yılında özel eğitim alan öğrenci sayısı okul öncesinde 3 bin 714, ilköğretimde 283 bin 169, ortaöğretimde 66 bin 727 ve toplamda 353 bin 610 iken 2021 yılına gelindiğinde okul öncesinde 8 bin 182, ilköğretimde 366 bin 440, ortaöğretimde 98 bin 64 ve toplamda ise 472 bin 686 olarak gerçekleşmiştir. Tüm kademelerde özel eğitim alan kız öğrencilerin sayısı ciddi düzeyde erkeklerden daha az olup özel eğitim alan toplam öğrencilerin %37'sini kız öğrenciler oluşturmaktadır. Dahası bu

kız öğrencilerin oranı son beş yıldır neredeyse aynı seviyede kalmıştır. Buna ilaveten ortaöğretime göre ilköğretim kademesinde özel eğitim alan öğrencilerin sayısının çok fazla olması, ilköğretimde özel eğitim alan çocukların önemli bir kısmının ortaöğretime devam etmediğini göstermektedir.

2012 ile 2021 yılları arasında ilköğretimde özel eğitim alan öğrenciler içerisinde kaynaştırma eğitimi alan öğrenci sayısı ve oranında yaşanan değişim Şekil A.6.2'de verilmiştir. Buna göre 2012 yılında ilköğretimde özel eğitim alan öğrencilerin içinde kaynaştırma eğitimi alan 147 bin 84 öğrenci varken 2021/22 öğretim yılında bu öğrencilerin sayısı 284 bin 254'e yükselmiştir. Özel eğitim alan öğrenciler içinde kaynaştırma eğitimi alan öğrencilerin oranına bakıldığında ise 2012 yılında %75,6 iken 2021 yılında bu oran %77,6 olmuştur.

Şekil A.6.2 İlköğretimde özel eğitim alan öğrenciler içerisinde kaynaştırma eğitimi alan öğrenci sayısı ve oranında (%) yaşanan değişim (2012-2021)

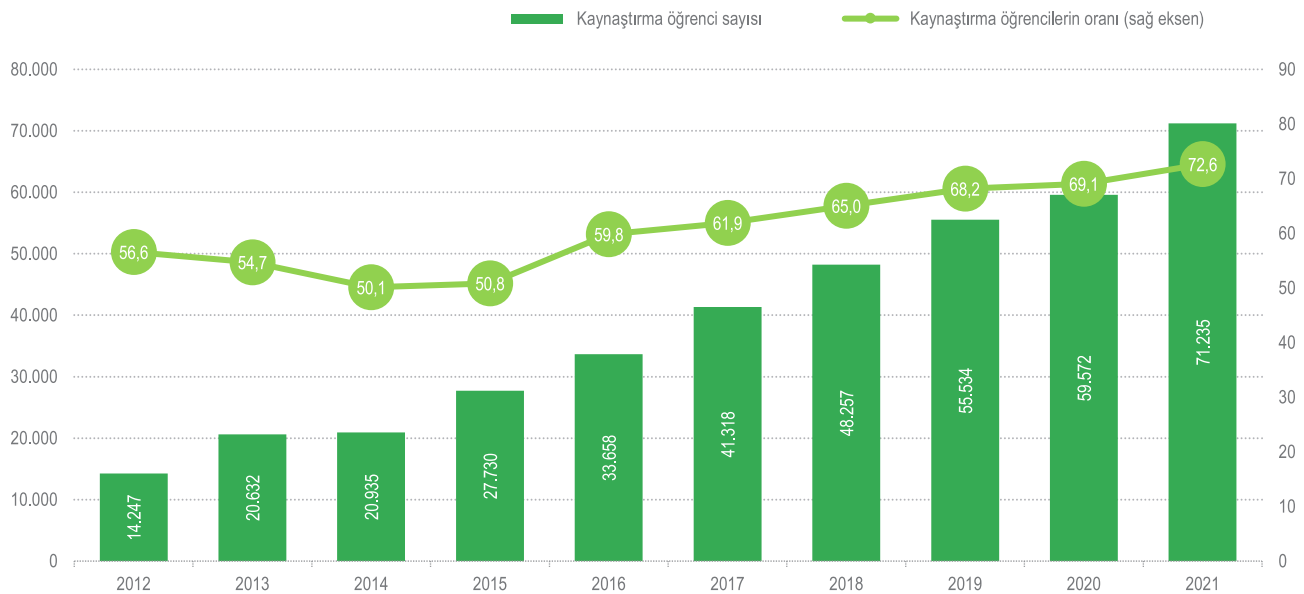

Kaynak: Muhtelif yıllarda yayınlanan MEB istatistikleri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Şekil A.6.3'te 2012 ile 2021 yılları arasında ortaöğretimde özel eğitim alan öğrenciler içerisinde kaynaştırma eğitimi alan öğrenci sayısında ve oranında yaşanan değişim gösterilmiştir. Buna göre 2012 yılında ortaöğretimde özel eğitim alan öğrencilerin içinde kaynaştırma eğitimi

alan öğrenci sayısı 14 bin 247 iken 2021 yılına gelindiğinde bu sayı 71 bin 235'e yükselmiştir. 2020/21 öğretim yılı itibarıyla özel eğitim alanların içinde kaynaştırma eğitimi alan öğrencilerin oranı son on yılın en yüksek seviyesine ulaşmış ve %72,6 olarak gerçekleşmiştir.

Şekil A.6.3 Ortaöğretimde özel eğitim alan öğrenciler içerisinde kaynaştırma eğitimi alan öğrenci sayısında ve oranında (%) yaşanan değişim (2012-2021)

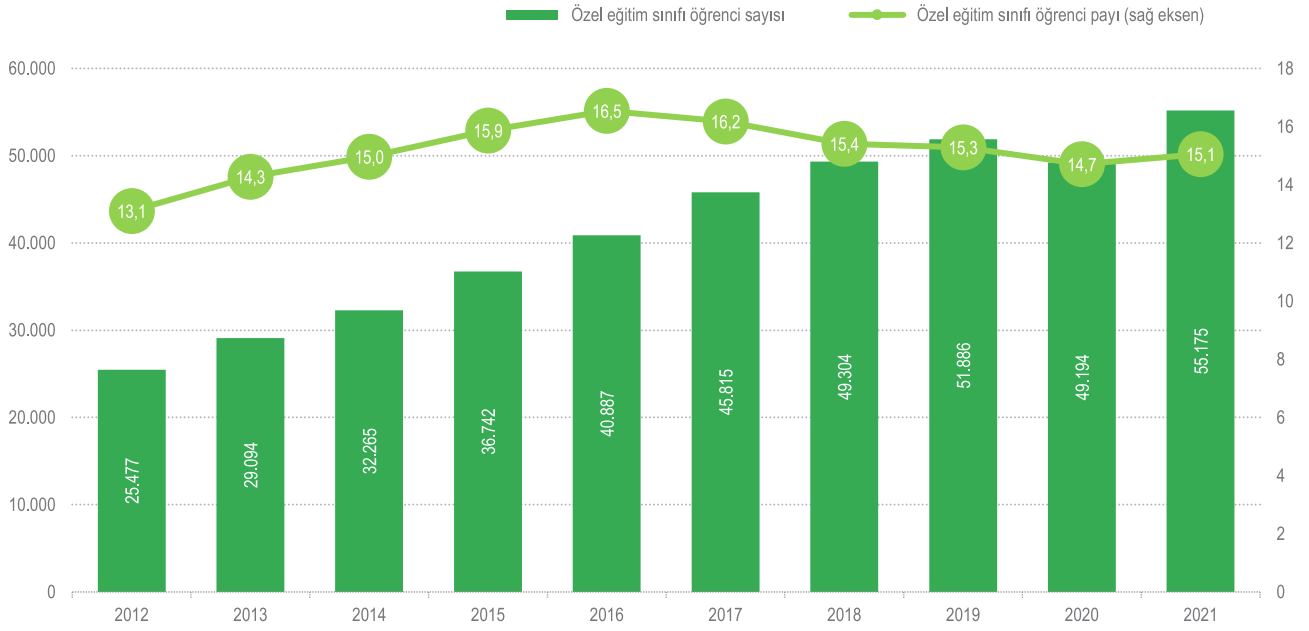

Kaynak: Muhtelif yıllarda yayınlanan MEB istatistikleri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

2012 ile 2021 yılları arasında ilköğretimde özel eğitim alan öğrenciler içerisinde özel eğitim sınıflarındaki öğrenci sayı ve oranlarında yaşanan değişim Şekil A.6.4'te verilmiştir. Buna göre 2012 yılında ilköğretimde özel eğitim alan öğrencilerin içinde özel eğitim sınıfı öğrenci

sayısı 25 bin 477 iken 2021 yılına gelindiğinde bu sayı 55 bin 175'e yükselmiştir. Özel eğitim alan öğrenciler içinde özel eğitim sınıfı öğrenci oranı ise 2012 yılında %13,1 iken 2021 yılında bu oran %15,1 olarak gerçekleşmiştir.

Şekil A.6.4 İlköğretimde özel eğitim alan öğrenciler içerisinde özel eğitim sınıflarındaki öğrenci sayılarında ve oranında (%) yaşanan değişim (2012-2021)

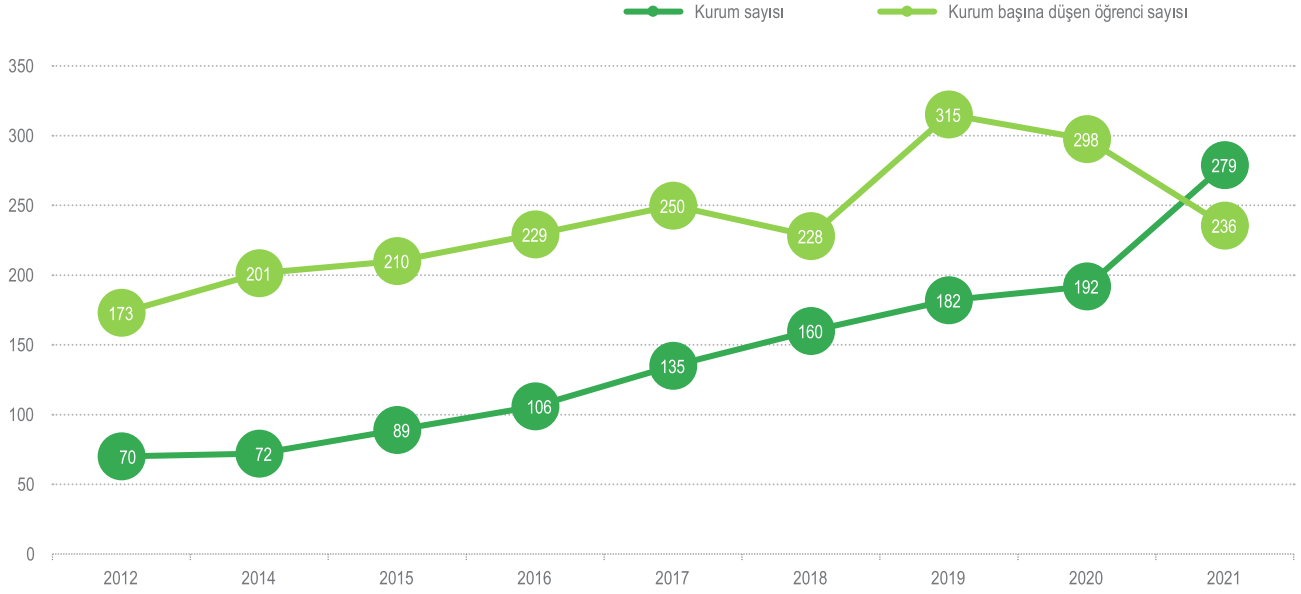

Kaynak: Muhtelif yıllarda yayınlanan MEB istatistikleri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

2012 ile 2021 yılları arasında BİLSEM ve kurum başına düşen öğrenci sayılarında yaşanan değişim Şekil A.6.5'te gösterilmiştir. Buna göre 2012 yılı sonunda 70 olan BİLSEM sayısı yıllar itibarıyla sürekli artış eğilimi göstermiş ve 2021 yılı sonu itibarıyla 279'a çıkmıştır. 2012 yılında kurum başına düşen öğrenci sayısı 173 iken 2021 yılı sonu itibarıyla 236 olarak gerçekleşmiştir. 2021 yılı sonu itibarıyla BİLSEM kurum sayısı geçen yıla göre ciddi düzeyde artmış olup öğrenci sayısı da ciddi artış göstermiştir (bk. Şekil A.6.6). BİLSEM sayısının ciddi düzeyde artmasına rağmen kurum başına düşen öğrenci yoğunluğu azalsa da kurum sayısındaki artış düzeyinde bir azalma göstermemiş, hatta 2018 yılındaki BİLSEM kurum başına düşen öğrenci yoğunluğunun üstünde kalmıştır. Bu ise yeni açılan BİLSEM kurumlarının öğrenci kapasitesi bakımından yeterli olmadığını göstermekte olup buralarda verilen eğitimin niteliğini de etkilemesi muhtemeldir.

Şekil A.6.6'da 2012 ile 2021 yılları arasında BİLSEM öğrenci sayılarında ve cinsiyet oranında yaşanan değişim gösterilmiştir. Buna göre 2012 yılında BİLSEM'lerdeki öğrenci sayısı 12 bin 106 iken 2021 yılında bu sayı 65 bin 736'ya yükselmiştir. BİLSEM'lerdeki öğrencilerin cinsiyet oranı incelendiğinde ise 2012 yılında BİLSEM'lerde 100 erkeğe karşılık 83 kız öğrenci eğitim almış iken bu oran 2018 yılına kadar artmış ve 113 olarak gerçekleşmiştir. 2019 ve 2020 yıllarında BİLSEM'lerdeki öğrencilerin cinsiyet oranı düşmüş ve sonrasında 2021 yılında artmıştır. 2021 yılı sonu itibarıyla her 100 erkeğe karşılık 109 kız öğrenci BİLSEM'lerde eğitim almış bulunmaktadır.

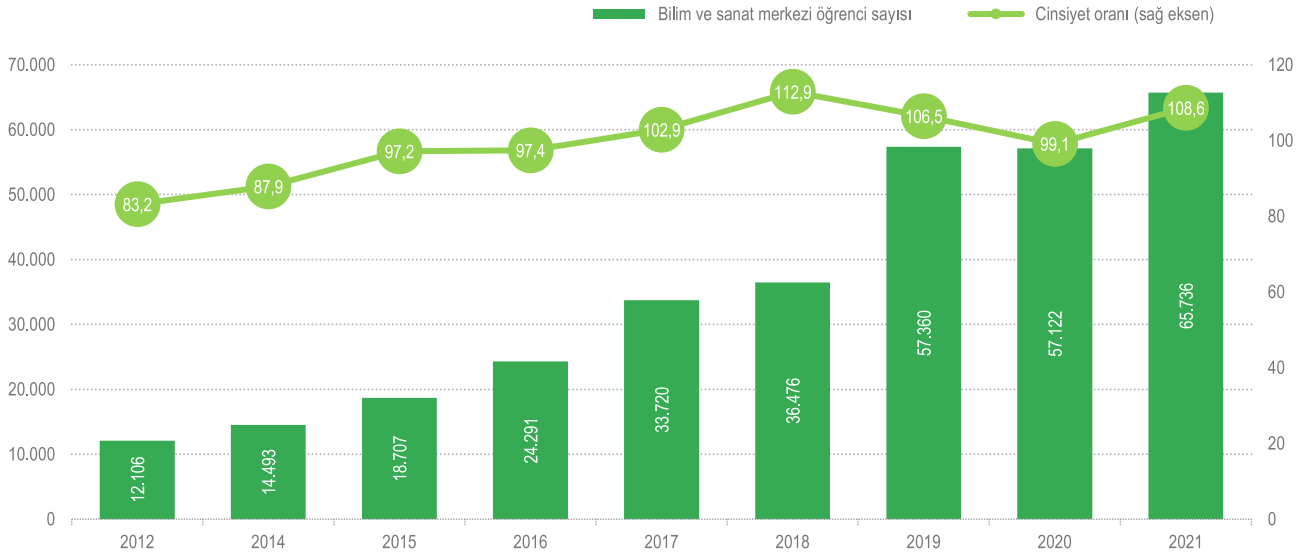
Şekil A.6.5 BİLSEM ve kurum başına düşen öğrenci sayılarında yaşanan değişim (2012-2021)

Kaynak: Muhtelif yıllarda yayınlanan MEB istatistikleri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Not: Yaygın eğitim kursiyer sayıları, eğitim öğretim yılı sonu verilerini içermektedir. Bu şekildeki yıllara ilişkin veriler eğitim öğretim yılındaki veriyi değil, o yılın sonundaki veriyi ifade etmektedir.

Şekil A.6.6 BİLSEM öğrenci sayılarında ve cinsiyet oranında yaşanan değişim (2012-2021)

Kaynak: Muhtelif yıllarda yayınlanan MEB istatistikleri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Not: Yaygın eğitim kursiyer sayıları, eğitim öğretim yılı sonu verilerini içermektedir. Bu şekildeki yıllara ilişkin veriler eğitim öğretim yılındaki veriyi değil, o yılın sonundaki veriyi ifade etmektedir.

- 14-17 yaş grubunda erkeklerin net okullaşma oranı (%92,5) kızların net okullaşma oranından (%91,6) biraz fazla olup toplam net okullaşma oranı %92'dir. Ortaöğretim kademesinin zorunlu eğitim kapsamında olmasına rağmen 14-17 yaş grubundaki çocukların %8'i eğitimin dışında kalmıştır. Dahası il düzeyinde kız ve erkeklerin net okullaşma oranları arasındaki fark, çoğu ilde erkekler lehine olup %10 puanlara kadar çıkmakta olup iller arasında da büyük farklar bulunmaktadır. Bu kapsamda 14-17 yaş grubunda okullaşma oranı düşük olan illerde ortaöğretime erişimi artırmak, özellikle de kız çocuklarının aleyhine olan illerde de eğitimin dışında kalma nedenleri araştırılarak eğitime erişimlerini sağlamak için yeni ve kapsamlı politikalar geliştirilmelidir.
- Açıköğretim okullarında kayıtlı öğrenci sayısı 2021/22 öğretim yılında geçen yıla göre %10'luk bir artış göstermiş, ortaöğretim içerisindeki öğrenci payı da %24 olmuştur. Zorunlu yüz yüze öğretimde başarısız olan veya lise eğitimi almak istemeyen öğrencilerin yerleştirildiği bir okul türü olan açıköğretimde, bu öğrenciler uzun yıllar kalabilmektedir. Açıköğretim sistemi bu yapıdan çıkarılmalı ve daha önceden lise eğitimi almamış yetişkinlerin eğitim aldığı bir okul türü olarak öğretim yapılmalıdır. Dolayısıyla bu öğrencilere yönelik farklı bir mesleki eğitim modeli/modülü ve sertifikasyon ile işgücü piyasasına uyumları sağlanacak politika ve planlamalar hayata geçirilmelidir.
- Özel eğitim ihtiyacı olan öğrencilerin eğitime erişimlerinde son yıllarda önemli artışlar yaşanmış olup hatta 2021/22 öğretim yılında bir önceki yıla göre tüm kademelerde ciddi düzeyde bir artış söz konusudur. Buna rağmen ortaöğretime göre ilköğretim kademesinde özel eğitim alan öğrencilerin sayısının çok fazla olması, ilköğretimde özel eğitim alan çocukların önemli bir kısmının ortaöğretime devam etmediğini göstermektedir. Özel eğitime muhtaç bu çocukların ilköğretimden sonra ortaöğretime devamına ve özelliklerine göre de mesleki eğitime yönlendirilmelerine ilişkin mevcut politikaların gözden geçirilmesi veya yeni politikaların uygulanması gerekmektedir.
- Tüm kademelerde özel eğitim alan kız öğrencilerin sayısı ciddi düzeyde erkeklerden daha az olup özel eğitim alan toplam öğrencilerin %37'sini kız öğrenciler oluşturmaktadır. Dahası bu kız öğrencilerin oranı son beş yıldır neredeyse aynı seviyede kalmıştır. Dolayısıyla özel eğitime ihtiyacı olan kız çocukları erkek çocuklarına göre çok daha düşük oranda özel eğitime erişebilmektedir. Bu kapsamda özel eğitim ihtiyacı olan kız çocuklarının okullaşma oranlarını artırmaya yönelik daha etkin ve yeni politikalara ihtiyaç duyulmaktadır.

- Özel yetenekli öğrencilere hizmet veren BİLSEM'lerin sayısı 2021 yılı sonu itibarıyla 279'a yükselmiş ve geçen yıla göre ciddi düzeyde artmıştır. Buna karşın BİLSEM'lerdeki öğrenci sayısı da ciddi artış göstermiştir. BİLSEM sayısının ciddi düzeyde artmasına rağmen kurum başına düşen öğrenci yoğunluğu azalsa da kurum sayısındaki artış düzeyinde bir azalma göstermemiş, hatta 2018 yılındaki BİLSEM kurum başına düşen öğrenci yoğunluğunun üstünde kalmıştır. Bu ise yeni açılan BİLSEM kurumlarının öğrenci kapasitesi bakımından yeterli olmadığını göstermekte olup bu kurumlarda verilen eğitimin niteliğini de etkilemesi muhtemeldir. Bu nedenle BİLSEM'lerde kurum başına düşen öğrenci yoğunluğunun azaltılması ve yoğunluğun olduğu illere yeni BİLSEM'lerin açılması gerekmektedir.

- MEB. (2021). *Millî eğitim istatistikleri: Örgün eğitim 2020–2021*. Milli Eğitim Bakanlığı.
- MEB. (2022). *Millî eğitim istatistikleri: Örgün eğitim 2021–2022*. Milli Eğitim Bakanlığı.
- OECD. (2021). *Education at a glance 2021: OECD indicators*. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/b35a14e5-en>
- OECD. (2022a). *Education at a glance 2022: OECD indicators*. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/3197152b-en>
- OECD. (2022b). *OECD.Stat*. OECD. <https://stats.oecd.org/>
- Yurdakul, S., Yıldırım, B., & Şahin, S.A. (2021). *Eğitime bakış 2021: İzleme ve değerlendirme raporu*. Eğitim-Bir-Sen Stratejik Araştırmalar Merkezi.

BÖLÜM

EĞİTİMİN ÇIKTILARI

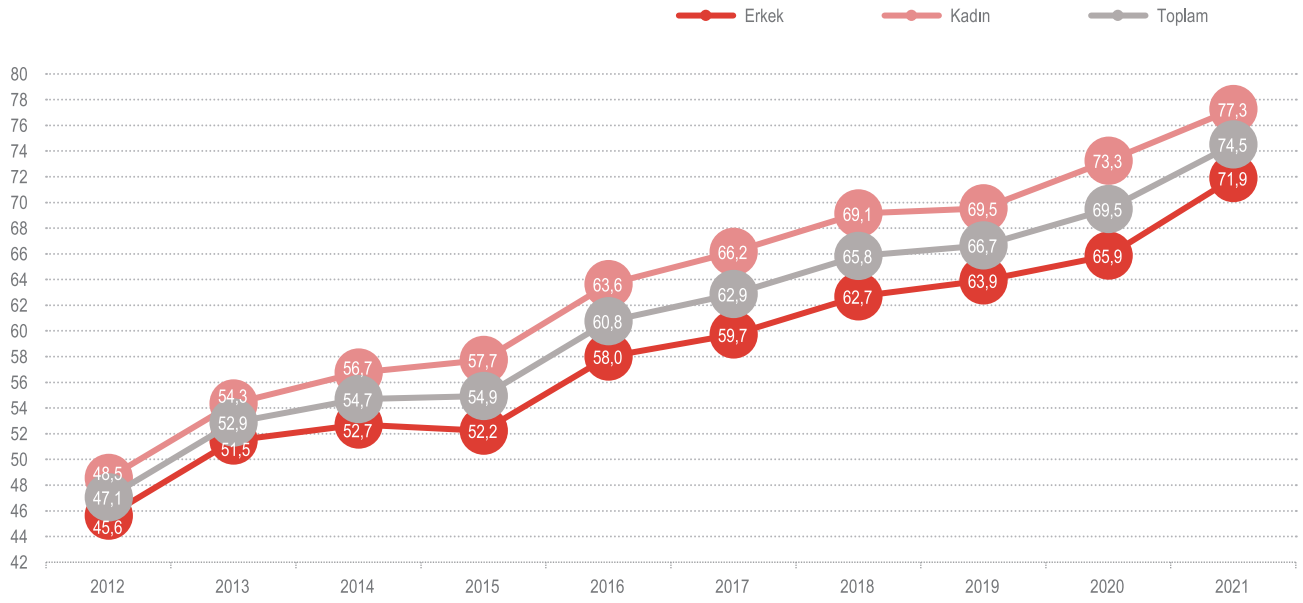
GÖSTERGE	B1	Nüfusun eğitim düzeyi nasıldır?
GÖSTERGE	B2	Yükseköğretim Kurumları Sınavı (YKS)'nda ortalama başarı durumu nasıldır?
GÖSTERGE	B3	Yükseköğretime geçiş oranları ve yükseköğretim kontenjanları nasıldır?
GÖSTERGE	B4	Eğitimin işgücü piyasasındaki rolü nasıldır?
BÖLÜM	B	Sonuç ve Öneriler

Kişilerin aldığı eğitimin süresi, mezun olduğu kademe ve eğitimin kalitesi aynı zamanda kişilerin eğitim hayatından işgücü piyasalarına geçişlerinde önemli bir etkiye sahiptir (OECD, 2022). Bu bölümde ilk olarak ulusal verilerle birlikte ortaöğretimden mezuniyet oranları incelenecektir. Sonrasında yükseköğretime geçiş sınavlarında ortalama başarı durumu ele alınacaktır. Daha sonra yükseköğretime geçiş oranları ile yükseköğretime geçişte arz ve talep arasındaki ilişki incelenecektir. Son olarak ise istihdam ve işsizlik oranları detaylı bir şekilde analiz edilecek ve OECD verileri ile karşılaştırmalı ülke analizleri yapılacaktır.

Bu gösterge altında ulusal verilerle birlikte bölgelere ve cinsiyete göre 18-21 yaş arası en az liseden mezun olanların oranları ile belirli yıllara göre okul türü ve cinsiyete göre ortaöğretimden mezun olanların sayılarında

yaşanan değişim incelenmiştir. Ayrıca uluslararası veriler kapsamında güncel veriler ile OECD ülkeleri ve Türkiye'de program türüne göre ortaöğretimden mezun olanlar arasında kızların payı analiz edilmiştir.

Şekil B.1.1 Cinsiyete göre 18-21 yaş grubunda en az lise mezunu olanların oranında (%) yaşanan değişim (2012-2021)

Kaynak: TÜİK Ulusal Eğitim İstatistikleri ve Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi veri tabanları kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

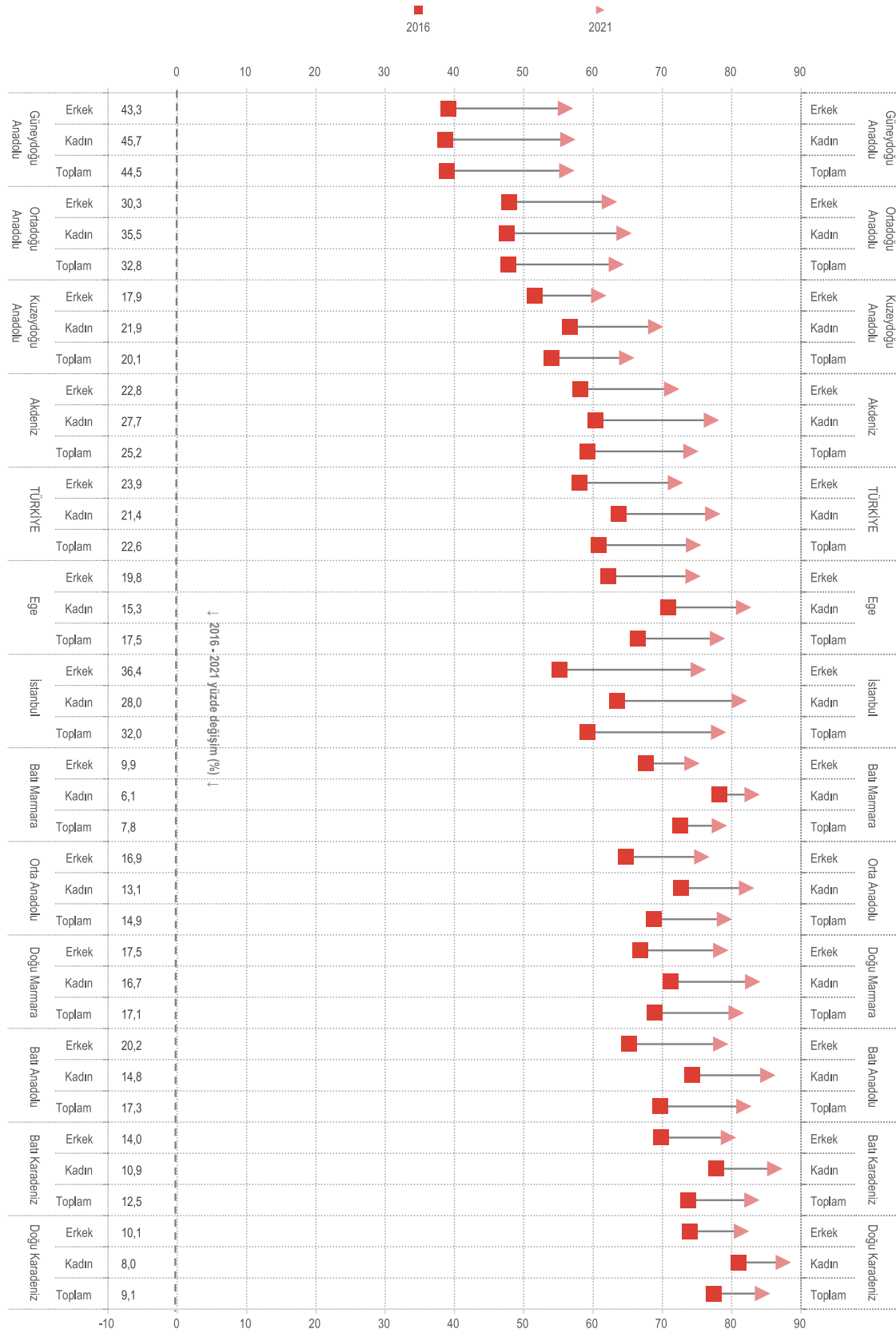
2012-2021 yılları arasında cinsiyete göre 18-21 yaş grubunda en az lise mezunu olanların oranında yaşanan değişim Şekil B.1.1'de verilmiştir. Buna göre 18-21 yaş grubunda en az lise mezunu olanların oranı toplamda her yıl sürekli artış eğilimi göstermiştir. 2012 yılında 18-21 yaş grubunda en az lise mezunu olanların oranı erkeklerde %45,6 iken 2021 yılına gelindiğinde %71,9'a yükselmiştir. Kadınlarda 18-21 yaş grubunda en az lise mezun olanların oranına bakıldığında 2012 yılında %48,5 iken 2021 yılına gelindiğinde %77,3'e yükselmiştir. Toplamda 18-21 yaş grubunda en az lise mezunu olma oranına bakıldığında ise 2012 yılında %47,1 iken bu oran 2021 yılına gelindiğinde %74,5 olarak gerçekleşmiştir. Son on yılda kadınların 18-21 yaş grubunda en az lise mezunu olma oranı erkeklere göre daha yüksek düzeyde artış göstermiştir. Buna ilaveten ortaöğretim zorunlu eğitim kap-

samına alınmasından itibaren en az lise mezunu olma oranında ciddi bir artışın olduğu görülmektedir.

Şekil B.1.2'de bölgelere ve cinsiyete göre 18-21 yaş grubunda en az lise mezunu olanların oranında yaşanan değişim 2016 ve 2021 yılı verilerine göre verilmiştir. Şekle göre 2016 ve 2021 yılları arasında bütün bölgelerde 18-21 yaş grubunda en az lise mezunu olanların oranlarında artış gerçekleşmiştir. Ancak mevcut en az lise mezunu olanların oranlarındaki artışa rağmen bölgeler arası farklılaşmanın olduğu ve %56,2 ile %84,4 arasında değiştiği görülmektedir. 2021 yılı için 18-21 yaş arası en az liseden mezun olma oranları Güneydoğu Anadolu (%56,2), Ortadoğu Anadolu (%63,4) ve Kuzeydoğu Anadolu (%64,9) bölgelerinde %55 ile %65 arasında iken, Doğu Karadeniz (%84,4), Batı Karadeniz (%82,2), Batı Anadolu (%81,8) ve

Şekil B.1.2

Bölgelere ve cinsiyete göre 18-21 yaş grubunda en az lise mezunu olanların oranında (%) yaşanan değişim (2016 ve 2021)

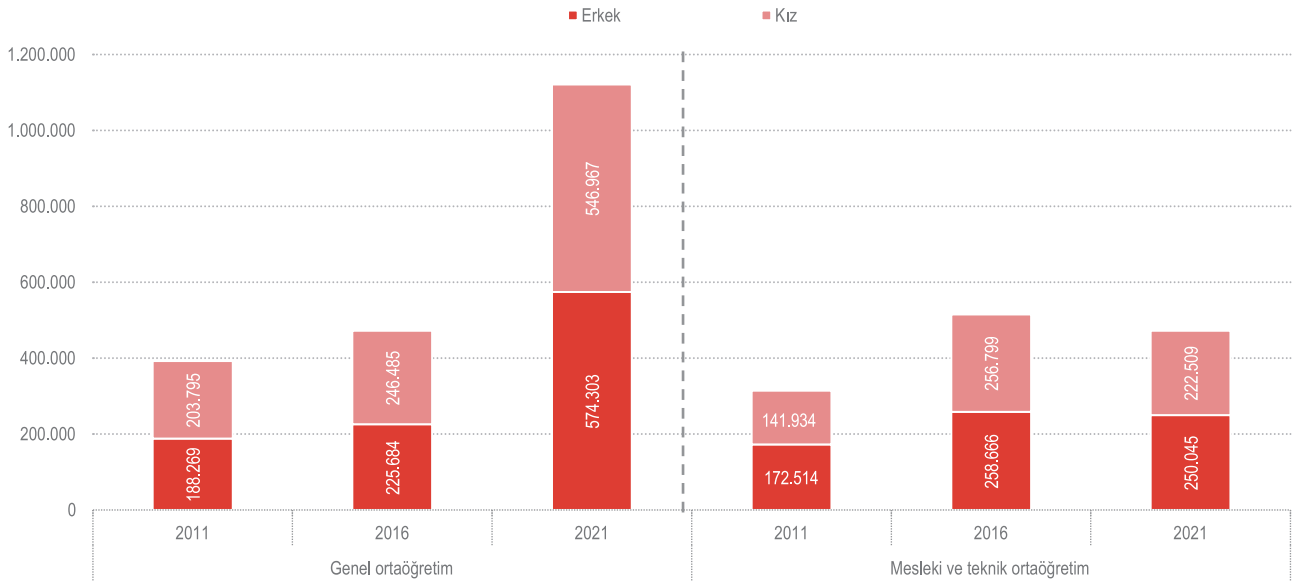
Kaynak: TÜİK Ulusal Eğitim İstatistikleri ve Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi veri tabanları kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Doğu Marmara (%80,6) bölgelerinde ise bu oran %80 ve %85 arasındadır. Son beş yılda 18-21 yaş grubunda en az lise mezunu olanların oranı bakımından en fazla değişim gösteren %44,5 artışla Güneydoğu Anadolu, %32,8 ile Ortadoğu Anadolu ve %32 ile İstanbul bölgeleridir.

Şekil B.1.3'te 2011, 2016 ve 2021 yılları için okul türüne ve cinsiyete göre ortaöğretimden mezun öğrenci sayılarında yaşanan değişim verilmiştir. Buna göre genel ortaöğretimde yıllar itibarıyla sürekli bir artışın olduğu görülmektedir. 2011 yılında 188 bin 269 erkek, 203 bin

795 kız, 2016 yılında 225 bin 684 erkek, 246 bin 485 kız, 2021 yılında 574 bin 303 erkek 546 bin kız mezun olmuştur. Mesleki ve teknik ortaöğretime bakıldığında 2011 yılında 172 bin 514 erkek, 141 bin 934 kız, 2016 yılında 258 bin 666 erkek, 256 bin 799 kız, 2021 yılında ise 250 bin 445 erkek ve 222 bin 509 kız mezun olmuştur. Mesleki ve teknik ortaöğretimde 2016 yılına göre hem erkek öğrencilerde hem de kız öğrencilerde mezun sayılarında bir düşüş yaşanmıştır. 2021 yılı itibarıyla ortaöğretimden 1 milyon 593 bin 824 kişi mezun olmuştur.

Şekil B.1.3 Okul türüne ve cinsiyete göre ortaöğretimden mezun öğrenci sayılarında yaşanan değişim (2011, 2016 ve 2021)

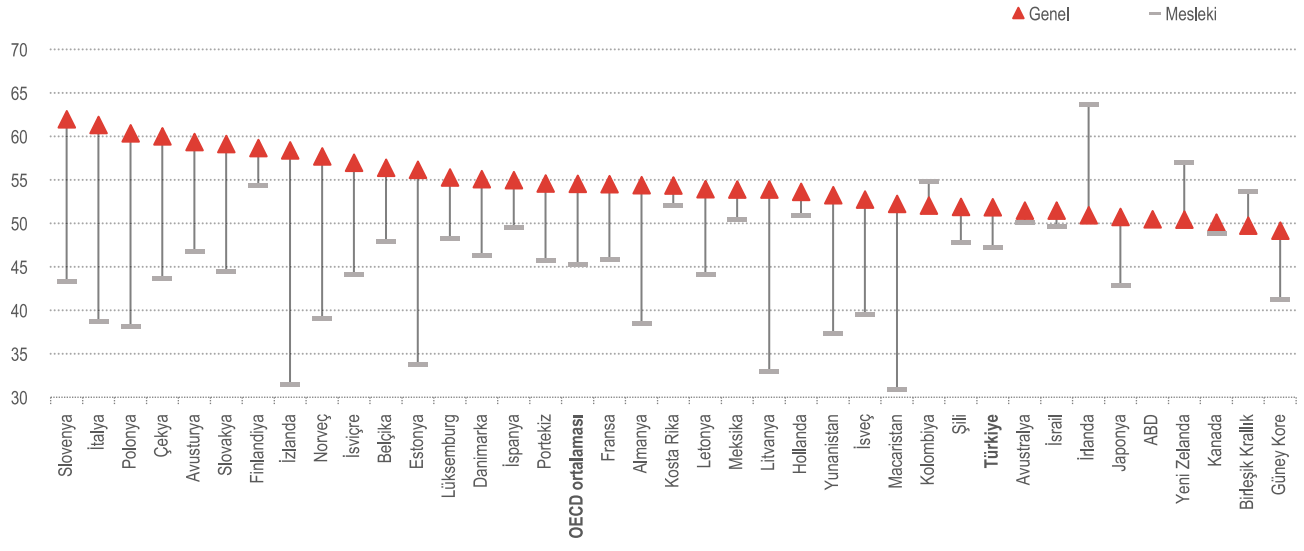

Kaynak: Muhtelif yıllarda MEB tarafından yayınlanan istatistikler kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Şekil B.1.4'te 2020 yılı için OECD ülkelerinde program türüne göre ortaöğretimden mezun olanlar arasında kızların payı verilmiştir. Genel ve mesleki programlardaki cinsiyet dengesine bakıldığında ülkeler arasında ciddi bir farklılığın olduğu görülmektedir. Buna göre Güney Kore ve Birleşik Krallık hariç hemen hemen tüm ülkelerde, kadınlar genel programlardan mezunların en az yarısını oluştururken Slovenya (%62), İtalya (%61), Polonya ve Çekya (%60)'da %60 ve üzerindedir. OECD ülkele-

rinde mesleki programlardan mezun olan kızların payı ise İrlanda (%64), Yeni Zelanda (%57), Kolombiya (%55), Finlandiya ve Birleşik Krallık (%54), Kosta Rika (%52), Hollanda (%51), Meksika ve Avustralya (%50)'da %50 ve üzerindedir. OECD ülkeleri ortalamasına göre ortaöğretimde genel programlardan mezun olanların %55'ini, mesleki programlardan mezun olanların ise %45'ini kızlar oluştururken Türkiye'de bu oranlar sırasıyla %52 ve %47'dir.

Şekil B.1.4 OECD ülkelerinde program türüne göre ortaöğretimden mezun olanlar arasında kızların payı (%) (2020)

Kaynak: OECD (2022).

YÜKSEKÖĞRETİM KURUMLARI SINAVI (YKS)'NDA ORTALAMA BAŞARI DURUMU NASILDIR?

Bu gösterge altında yıllara göre yükseköğretime geçiş soru sayıları ve soruları cevaplayan adayların ortalama netlerinin değişimi analiz edilmiştir.

Tablo B.2.1 Test türlerine göre TYT'de soru sayıları ve cevaplayan adayların ortalama netleri (2018-2022)

Test türü	Soru sayısı	2018		2019		2020		2021		2022	
		Lise son sınıfta okuyan adayların ortalaması	Tüm adayların ortalaması	Lise son sınıfta okuyan adayların ortalaması	Tüm adayların ortalaması	Lise son sınıfta okuyan adayların ortalaması	Tüm adayların ortalaması	Lise son sınıfta okuyan adayların ortalaması	Tüm adayların ortalaması	Lise son sınıfta okuyan adayların ortalaması	Tüm adayların ortalaması
Türkçe	40	16,3	16,2	15,1	14,7	14,5	14,3	18,4	18,4	19,4	17,8
Sosyal bilimler	20	6,0	6,0	6,7	6,7	7,9	7,8	8,6	8,3	8,7	8,0
Temel matematik	40	6,0	5,6	6,1	5,7	6,1	5,6	5,5	5,1	8,2	6,9
Fen bilimleri	20	3,3	2,8	2,7	2,2	3,2	2,7	3,8	3,2	3,9	3,2

Kaynak: ÖSYM tarafından yayınlanan YKS sayısal verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Tablo B.2.1'de 2018-2022 yılları arasında test türlerine göre TYT'de soru sayıları ve cevaplayan adayların ortalama netleri verilmiştir. Tabloya göre 2018 ve 2019 yılı sosyal bilimler testi ile 2021 yılı Türkçe testinde lise son sınıftaki adaylar ve tüm adayların ortalama neti aynıdır. Bunun haricinde son beş yıllık periyotta Türkçe, sosyal bilimler, temel matematik ve fen bilimleri test türlerinde lise son sınıfta okuyan adayların ortalaması, tüm adayların ortalamasından yüksek biçimde gerçekleşmiştir. Buna ilaveten 2022 yılı test türlerine göre lise son sınıfta okuyan adayların ortalamalarının bir önceki yıla göre tüm test türlerinde artış gösterdiği görülmektedir.

Tablo B.2.2'de 2018 ile 2022 yılları arasında test türlerine göre AYT'de soru sayıları ve cevaplayan adayların ortalama netleri gösterilmektedir. Tabloya göre AYT ve YDT ortalama netlerine bakıldığında, YDT netlerinin daha yüksek gerçekleştiği görülmektedir. Son beş yıllık periyotta AYT test türünde fizik, kimya, biyoloji ve matematik testlerinde lise son sınıfta okuyan adayların ortalaması tüm adayların ortalamalarından daha fazla iken DKAB/ek felsefe grubu, tarih 1-2, coğrafya 1-2, felsefe grubu ve Türk dili edebiyatı test türlerinde tüm adayların ortalaması lise son sınıfta okuyanların ortalamalarından fazladır. Buna ilaveten YDT verilerine bakıldığında lise son sınıfta okuyan öğrenciler toplam adaylara göre daha fazla net ortalamasına sahiptirler. 2022 yılı verilerine bakıldığında ise DKAB/ek felsefe grubu, kimya ve biyoloji ortalama netlerinde bir önceki yıla göre düşüş gerçekleşmiştir.

Tablo B.2.2 Test türlerine göre AYT'de soru sayıları ve cevaplayan adayların ortalama netleri (2018-2022)

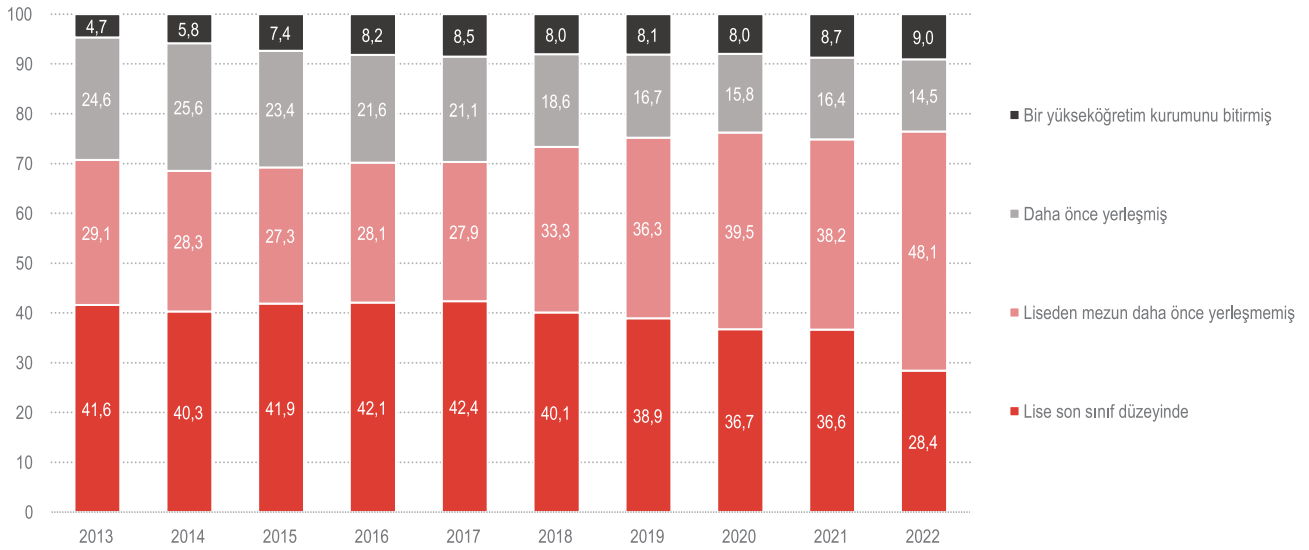
Oturum	Test türü	Soru sayısı	2018		2019		2020		2021		2022	
			Lise son sınıfta okuyan adayların ortalaması	Tüm adayların ortalaması	Lise son sınıfta okuyan adayların ortalaması	Tüm adayların ortalaması	Lise son sınıfta okuyan adayların ortalaması	Tüm adayların ortalaması	Lise son sınıfta okuyan adayların ortalaması	Tüm adayların ortalaması	Lise son sınıfta okuyan adayların ortalaması	Tüm adayların ortalaması
AYT	DKAB / ek felsefe grubu	6	1,8	2,1	0,9	1,1	0,6	0,7	1,5	1,6	1,3	1,4
	Fizik	14	0,6	0,4	1,2	1,0	1,3	1,1	1,6	1,5	2,2	2,0
	Kimya	13	1,3	1,1	1,2	1,0	1,7	1,4	2,0	1,9	1,7	1,6
	Biyoloji	13	1,9	1,7	1,5	1,3	1,5	1,3	2,5	2,4	2,2	2,1
	Tarih 2	11	1,2	1,4	1,6	2,0	1,1	1,5	1,1	1,3	1,6	2,0
	Tarih 1	10	1,4	1,6	1,8	2,0	1,2	1,4	1,8	1,9	2,4	2,6
	Coğrafya 1	6	2,0	2,4	1,9	2,2	1,4	1,6	2,1	2,3	2,7	2,9
	Coğrafya 2	11	2,3	2,9	2,0	2,4	2,3	2,7	2,7	3,0	3,3	3,7
	Felsefe grubu	12	1,6	2,0	2,1	2,5	2,0	2,3	1,8	2,0	1,9	2,1
	Türk dili ve edebiyatı	24	4,3	4,7	4,6	5,0	4,2	4,8	5,9	6,4	6,2	6,6
	Matematik	40	4,4	3,9	5,3	4,8	8,0	7,6	5,3	5,3	7,7	7,2
	Arapça	80	-	-	11,5	13,2	32,8	36,1	37,1	38,3	34,1	35,5
	İngilizce	80	28,4	24,8	32,4	29,8	32,7	31,5	39,3	39,1	39,8	39,1
YDT	Fransızca	80	33,6	30,0	32,7	28,2	37,7	31,5	44,0	40,7	43,5	39,8
	Almanca	80	39,0	31,4	35,7	28,9	38,0	30,6	43,1	37,3	42,9	36,2
	Rusça	80	-	-	42,6	33,1	45,3	37,2	52,0	45,4	49,8	41,5

Kaynak: ÖSYM tarafından yayınlanan YKS sayısal verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Bu gösterge altında yıllara göre üniversite giriş sınavına başvuran adayların lise mezuniyetlerine göre yerleşme oranları ve sayılarında yaşanan değişim ele alınmıştır. Sonrasında bir yükseköğretim programına yerleşen adayların lise mezuniyetleri, mezun oldukları lise türleri

ve daha önce bir programa yerleşme oranlarında yaşanan değişim verilmiştir. Son olarak ise yıllar itibarıyla Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sistemi (ÖSYS)'ne başvuran ve yerleşen adayların sayıları analiz edilmiştir.

Şekil B.3.1 Üniversite giriş sınavına başvuranların lise mezuniyetlerine ve daha önce yerleşme durumlarına göre oransal dağılımında yaşanan değişim (%) (2013-2022)

Kaynak: Muhtelif yıllarda yayınlanan MEB istatistikleri ile 2022 YKS sınav sonuçlarına ilişkin sayısal bilgiler kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

2013 ile 2022 yılları arasında üniversite giriş sınavına başvuranların lise mezuniyetlerine ve daha önce yerleşme durumlarına göre oransal dağılımında yaşanan değişim Şekil B.3.1'de gösterilmiştir. Şekle göre lise son sınıf düzeyinde üniversite giriş sınavına başvuranların oranı 2013-2017 yılları arasında dalgalı bir durum gösterse de 2017 yılından 2022 yılına kadar sürekli bir düşüş eğiliminde gerçekleşmiştir. 2017 yılında %42,4 olan bu oran 2022 yılına gelindiğinde ciddi bir düşüşle %28,4'e gerilemiştir. Buna ilaveten liseden mezun daha önce yerleşmemiş olanların oranına bakıldığında 2015 yılından 2020 yılına kadar artış, 2021 yılında kısmi bir düşüş ardından 2022 yılına gelindiğinde ise ciddi bir artışın olduğu görülmektedir. Liseden mezun daha önce yerleşmemiş olanların oranında 2022 yılında bir önceki yıla

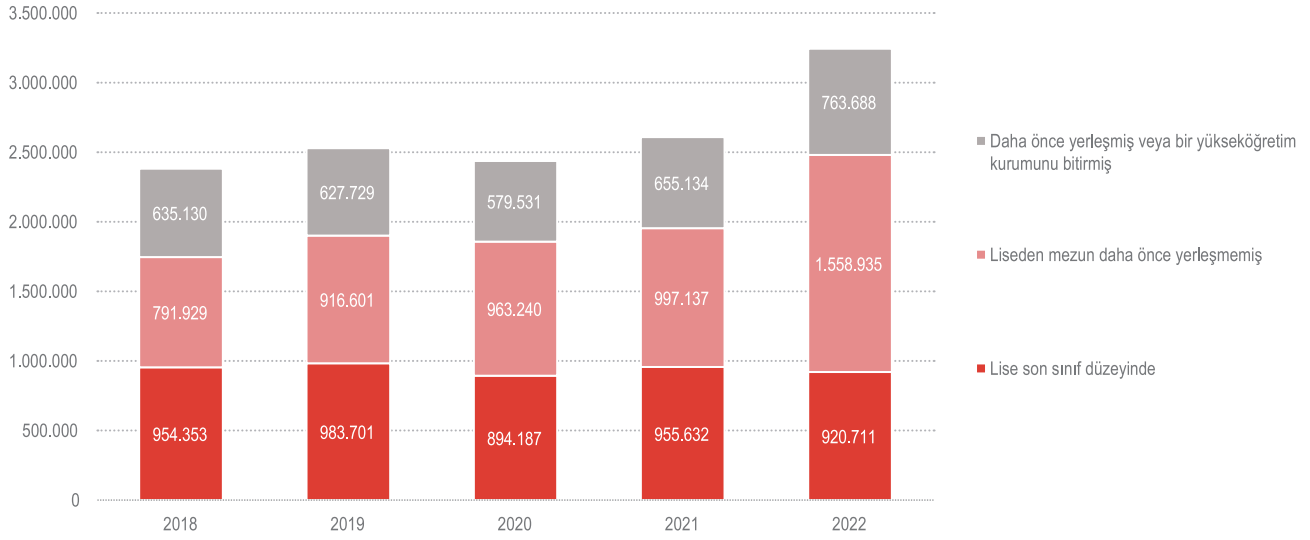
göre neredeyse %10 puanlık bir artış gerçekleşmiştir. Daha önce yerleşmiş olanlar oranı son on yılda düşüş trendinde olup 2022 yılında %14,5 olarak gerçekleşmiştir. Bir yükseköğretim kurumunu bitirmiş olanların oranı ise son on yılda artış trendinde olup 2022 yılında %9 olarak gerçekleşmiştir.

2018-2022 yılları arasında üniversite giriş sınavına başvuranların lise mezuniyetlerine ve daha önce yerleşme durumlarına göre sayısal dağılımında yaşanan değişim Şekil B.3.2'de verilmiştir. Buna göre 2018 yılında üniversiteye başvuranların arasında lise son sınıf düzeyinde 954 bin 353, liseden mezun daha önce yerleşmemiş 791 bin 929, daha önce yerleşmiş veya bir yükseköğretim kurumunu bitirmiş 635 bin 130 kişi bulunurken; 2022 yılına

gelindiğinde üniversite giriş sınavına başvuranların sayısı lise son sınıf düzeyinde 920 bin 711, liseden mezun daha önce yerleşmemiş 1 milyon 558 bin 935, daha önce yerleşmiş veya bir yükseköğretim kurumunu bitirmiş

763 bin 688 şeklinde gerçekleşmiştir. 2022 yılında özellikle liseden mezun daha önce yerleşmemiş olanların sayısının ciddi düzeyde artmasının temel sebebi baraj puanı uygulamasının kaldırılmasından kaynaklanmaktadır.

Şekil B.3.2 Üniversite giriş sınavına başvuranların lise mezuniyetlerine ve daha önce yerleşme durumlarına göre sayısal dağılımında yaşanan değişim (2018-2022)

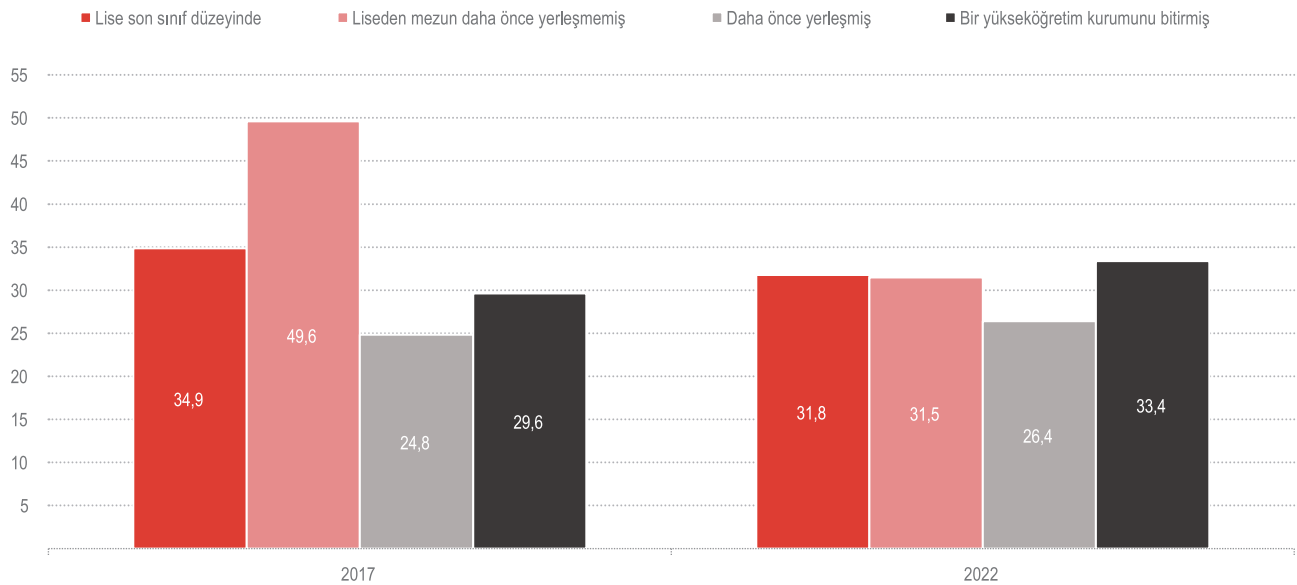

Kaynak: Muhtelif yıllarda yayınlanan MEB istatistikleri ile 2022 YKS sınav sonuçlarına ilişkin sayısal bilgiler kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Şekil B.3.3'te 2017 ve 2022 yılları için lise mezuniyetlerine ve daha önce yerleşme durumlarına göre üniversite

giriş sınavına başvuranlar arasında bir yükseköğretim programına yerleşenlerin oranlarında yaşanan değişim

Şekil B.3.3 Lise mezuniyetlerine ve daha önce yerleşme durumlarına göre üniversite giriş sınavına başvuranlar arasında bir yükseköğretim programına yerleşenlerin oranlarında yaşanan değişim (%) (2017 ve 2022)

Kaynak: Muhtelif yıllarda yayınlanan MEB istatistikleri ile 2022 YKS sınav sonuçlarına ilişkin sayısal bilgiler kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

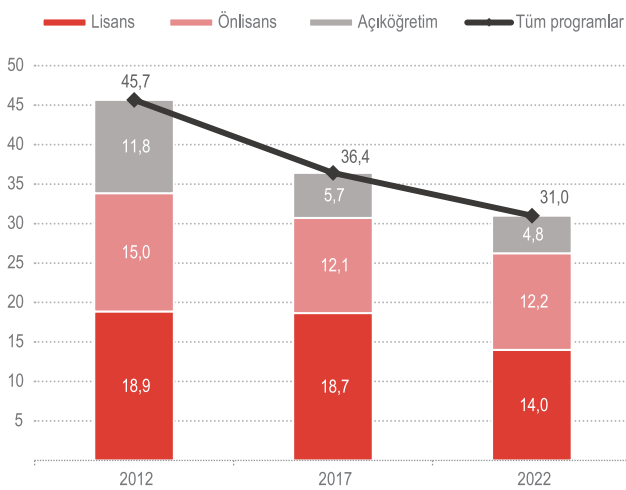
verilmiştir. Şekle göre 2017 yılında üniversite giriş sınavına başvuranlar arasında bir yükseköğretim programına yerleşenlerin %34,9'u lise son sınıf düzeyinde, %49,6'sı lisenden mezun daha önce yerleşmemiş, %24,8'i daha önce yerleşmiş ve %29,6'sı bir yükseköğretim kurumunu bitirmiş iken; 2022 yılında ise %31,8'i lise son sınıf düzeyinde, %31,5'i liseden mezun daha önce yerleşmemiş, %26,4'ü daha önce yerleşmiş, %33,4'ü ise bir yükseköğretim kurumunu bitirmiş olanlardır.

Şekil B.3.4'te 2012, 2017 ve 2022 yıllarına göre farklı türde yükseköğretim programlarına yerleşen öğrencilerin üniversite giriş sınavına başvuran aday sayısına oranında yaşanan değişim verilmiştir. Şekle göre yükseköğretim programlarına yerleşen öğrencilerin üniversite giriş sınavına başvuran toplam aday sayısına oranında bakıldığında 2012 yılında %45,7, 2017 yılında %36,4, 2022 yılında ise %31 şeklinde gerçekleşmiştir. Toplamda yıllar itibarıyla oranlarda düşüş olduğu görülmektedir. Farklı türde yükseköğretim programlarına yerleşen öğrencilerin üniversite giriş sınavına başvuran aday sayısına oranları incelendiğinde 2012 yılında lisans düzeyinde %18,9, önlisans düzeyinde %15, açıköğretim düzeyinde %11,8, 2017 yılında lisans düzeyinde %18,7, önlisans düzeyinde

%12,1, açıköğretim düzeyinde %5,7, 2022 yılında ise bu oranlar lisans düzeyinde %14, önlisans düzeyinde %12,2 ve açıköğretim düzeyinde %4,8 şeklinde gerçekleşmiştir.

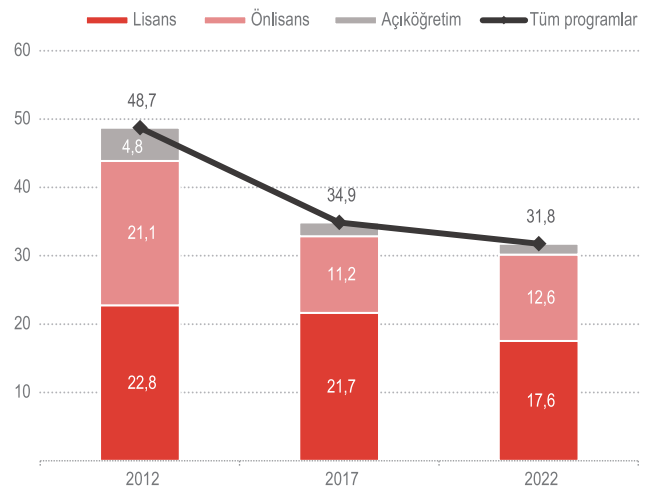
Şekil B.3.5'te 2012, 2017 ve 2022 yıllarında ortaöğretim son sınıfta üniversite giriş sınavına başvuran ve sonrasında bir yükseköğretim programına yerleşen öğrencilerin oranında yaşanan değişim verilmiştir. Şekle göre ortaöğretim son sınıfta üniversite giriş sınavına başvuran ve sonrasında bir yükseköğretim kurumuna yerleşenlerin toplamda oranlarına bakıldığında bu oran 2012 yılında %48,7 iken 2017'de %34,9 olup 2022'de %31,8'e gerilemiştir. 2012'den 2017'ye oranlardaki düşüş, 2022 yılına gelindiğinde önlisans düzeyinde kısmi artış hariç diğer düzeylerde devam etmiştir. 2012 yılında ortaöğretim son sınıfta üniversite giriş sınavına başvuranların %22,8'i lisans programına, %21,1'i önlisans programına, %4,8'i açıköğretimde bir programa yerleşirken, 2022 yılında lisans düzeyinde bu oran %17,6'ya, önlisans düzeyinde %12,6'ya, açıköğretimde ise %1,6'ya gerilemiştir. Daha açık bir ifade ile 2022 yılında ortaöğretim son sınıfta bulunan ve üniversite giriş sınavına başvuranların ancak üçte birine yakını bir yükseköğretim programına yerleşmiştir.

Şekil B.3.4 Farklı türde yükseköğretim programlarına yerleşen öğrencilerin üniversite giriş sınavına başvuran aday sayısına oranında yaşanan değişim (%) (2012, 2017 ve 2022)

Kaynak: Muhtelif yıllarda yayınlanan MEB istatistikleri ile 2022 YKS sınav sonuçlarına ilişkin sayısal bilgiler kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Şekil B.3.5 Ortaöğretim son sınıfta üniversite giriş sınavına başvuran ve sonrasında bir yükseköğretim programına yerleşen öğrencilerin oranında yaşanan değişim (%) (2012, 2017 ve 2022)

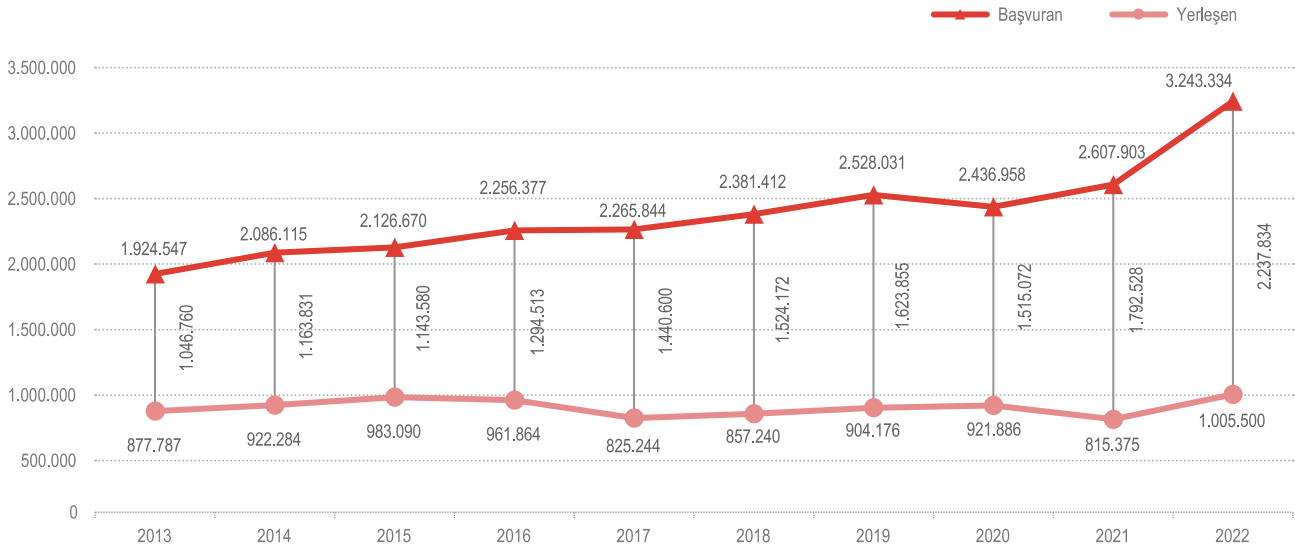

Kaynak: Muhtelif yıllarda yayınlanan MEB istatistikleri ile 2022 YKS sınav sonuçlarına ilişkin sayısal bilgiler kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

2013 ile 2022 yılları arasında ÖSYS'ye başvuran ve yerleşen aday sayılarında yaşanan değişim Şekil B.3.6'da verilmiştir. Şekle göre ÖSYS'ye başvuran adayların sayılarında yaşanan değişim yıllara göre dalgalı bir seyir izlese de artış eğilimindedir. Özellikle 2022 yılına gelindiğinde bir önceki yıla göre başvuru sayısında ciddi bir artış meydana gelmiştir. Bunun en temel sebebinin baraj puanı uygulamasının kaldırılmasıdır. Başvuran ve yerleşen

aday sayıları arasındaki makas ise her yıl açılmakta olup 2022 yılında bu makas daha fazla açılmıştır. 2022 yılında ÖSYS'ye başvuran 3 milyon 243 bin 334 adaydan 1 milyon 5 bin 500'ü bir yükseköğretim programına yerleşmiştir ve başvuran ile yerleşen arasındaki fark 2 milyon 237 bin 834 olmuştur. Yükseköğretime ilişkin arz talep arasındaki var olan sorun ise artarak devam etmektedir.

Şekil B.3.6 ÖSYS'ye başvuran ve yerleşen aday sayılarında yaşanan değişim (2013-2022)

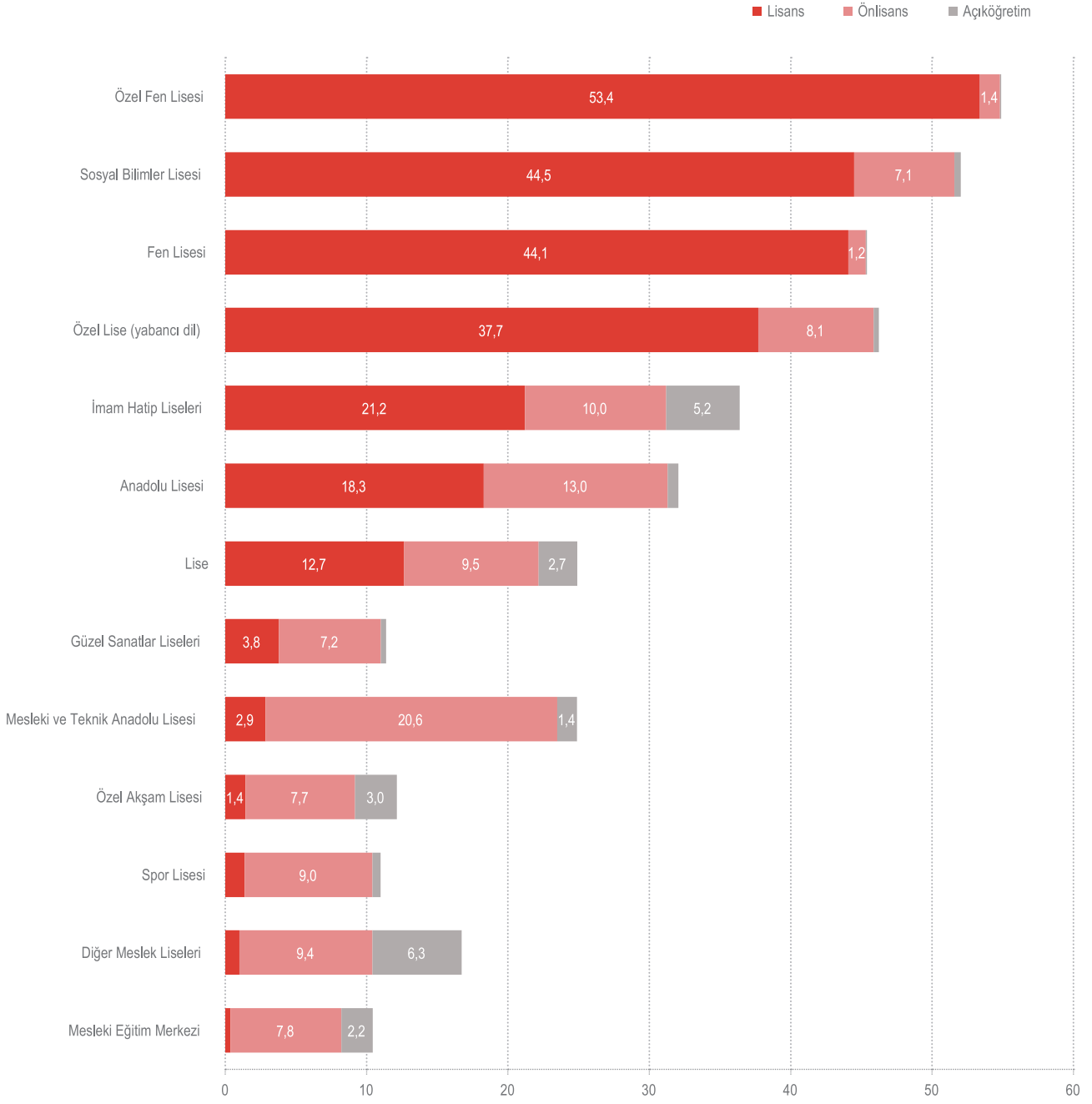
Kaynak: Muhtelif yıllarda yayınlanan ÖSYM istatistikleri ile 2022 YKS sınav sonuçlarına ilişkin sayısal bilgiler kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

2022 yılında lise türüne göre üniversite giriş sınavına lise son sınıfta başvuranların içinde bir yükseköğretim programına yerleşenlerin oranı Şekil B.3.7'de verilmiştir. Şekle göre lise türüne göre üniversite giriş sınavına lise son sınıfta başvuranların içinde bir yükseköğretim programına yerleşenlerin oranlarına bakıldığında yerleşme oranının en yüksek olduğu liseler; özel fen liseleri, sosyal bilimler liseleri ve fen liseleridir. Lise son sınıfta olup özel fen liselerinden başvuranların %53,4'ü bir lisans

programına yerleşirken sosyal bilimler ve fen liselerinde de bu oran %45'e yakındır. Özel lise ve imam hatip liselerinin son sınıf düzeyinde lisans programına yerleşme oranı %20 ve %40 arasındadır. Buna ilaveten mesleki ve teknik Anadolu lisesi, özel akşam lisesi, spor lisesi, diğer meslek liseleri ve meslekli eğitim merkezlerinin son sınıf düzeyinde başvurup lisans düzeyine yerleşenlerin oranı %3'ün altındadır. Bu durum başarı açısından liseler arasında eşitsizliğin var olduğunu göstermektedir.

Şekil B.3.7

Lise türüne göre üniversite giriş sınavına lise son sınıfta başvuranların içinde bir yükseköğretim programına yerleşenlerin oranı (%) (2021)

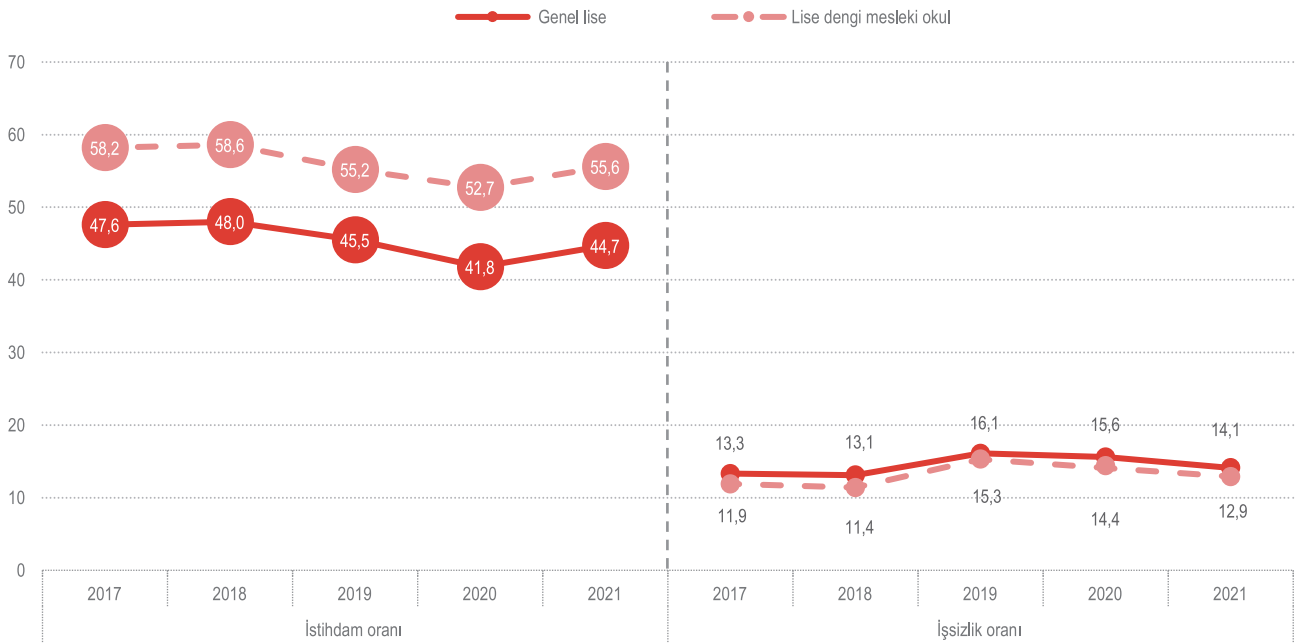

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi Yükseköğretime Geçiş İstatistikleri 2022 verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Bu göstergede öncelikle 15 ve üzeri yaş grubunda genel lise ve lise dengi mesleki okul türleri ile cinsiyete göre istihdam ve işsizlik oranlarında yaşanan değişim yıllar bazında ele alınmıştır. Ayrıca OECD ülkelerinde 25-64 yaş

arası istihdam ve işsizlik oranları verilmiştir. Sonrasında ise OECD ülkelerinde 18-24 yaş arası ne eğitimde ne istihdamda olanların (NEET) oranları ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir.

Şekil B.4.1 Okul türüne göre 15+ yaş grubunda lise mezunlarının istihdam ve işsizlik oranlarında yaşanan değişim (%) (2017-2021)

Kaynak: TÜİK işgücü istatistikleri kullanılarak hazırlanan ve *Eğitime Bakış 2021*'de yer alan şekil tarafımızca güncellenmiştir.

2017 ile 2021 yılları arasında okul türüne göre 15 ve üzeri yaş grubunda lise mezunlarının istihdam ve işsizlik oranlarında yaşanan değişim Şekil B.4.1'de verilmiştir. Şekle göre okul türüne göre 15 ve üzeri yaş grubunda lise mezunlarının istihdam oranlarına bakıldığında bu oran 2017 yılında genel lise mezunlarında %47,6, lise dengi mesleki okul mezunlarında ise %58,2 şeklinde gerçekleşirken 2021 yılında genel lise mezunlarında %44,7'ye, lise dengi mesleki okul mezunlarında ise %55,6'ya gerilemiştir. İşsizlik oranlarına bakıldığında 2017 yılında genel lise mezunlarında bu oran %13,3, lise dengi mesleki okul mezunlarında %11,9 iken 2021 yılına gelindiğinde bu oranlar genel lise mezunlarında %14,1'e ve lise dengi mesleki okul mezunlarında %12,9'a yükselmiştir. Lise

dengi mesleki okul mezunlarının istihdam oranları genel lise mezunlarına göre daha yüksek iken işsizlik oranları ise daha düşüktür.

Tablo B.4.2'de 2021 yılı verilerine göre OECD ülkelerinde eğitim düzeyine göre 25-64 yaş arası istihdam ve işsizlik oranları verilmiştir. Buna göre istihdam oranı bakımından OECD ülkeleri ortalaması lise altı düzeyde %57,7 iken lise düzeyinde ise %75'dir. İşsizlik oranına bakıldığında ise OECD ülkeleri ortalaması lise altı düzeyde %10,9 iken lise düzeyinde %6,5'dir. Eğitim düzeyine göre işsizlik oranlarına bakıldığında Kolombiya, Meksika, Şili ve Türkiye hariç diğer ülkelerde lise kademesinde işsizlik oranı lise altına göre daha az oranda gerçekleşmektedir.

Türkiye'nin verilerine bakıldığında 2021 yılı için istihdam oranlarında lise altında istihdam oranı %49,7 ve lise kademesinde %59,5 iken işsizlik oranına bakıldığında lise

altında %10,4, lise düzeyinde ise %10,5 oranına sahiptir. Ayrıca Türkiye istihdam oranına göre lise düzeyinde OECD ülkeleri arasında son sırada yer almaktadır.

Tablo B.4.2 OECD ülkelerinde eğitim düzeyine göre 25-64 yaş arası istihdam ve işsizlik oranları (%) (2021)

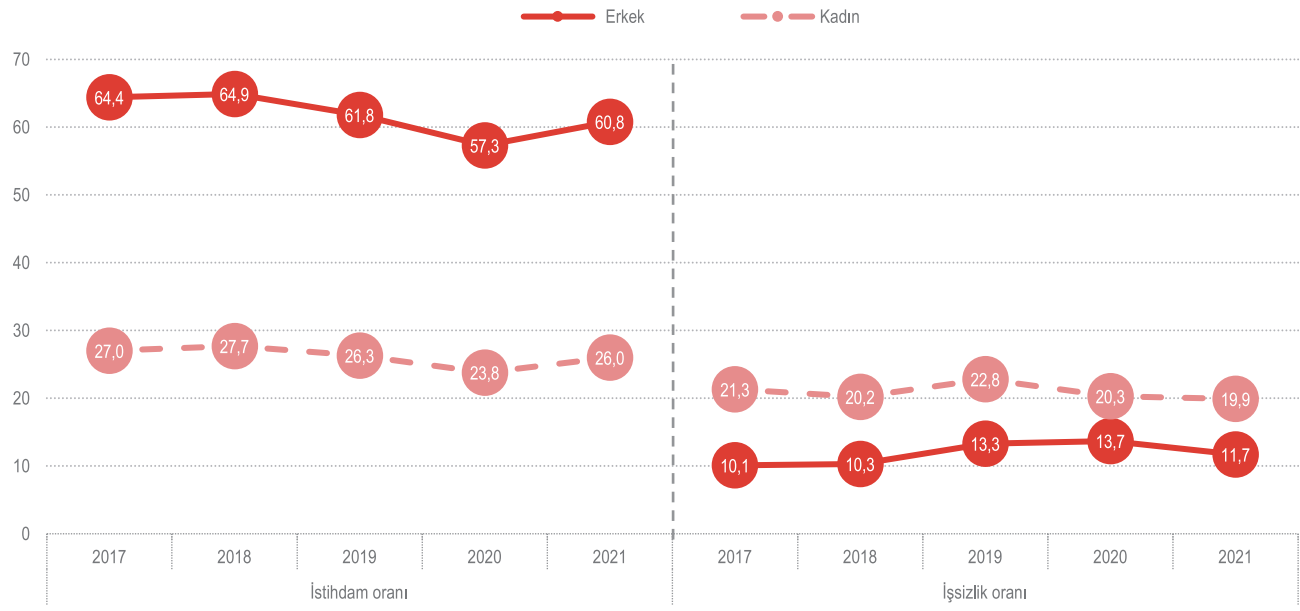
	İstihdam oranı		İşsizlik oranı	
	Lise altı	Lise	Lise altı	Lise
İsveç	61,9	84,7	21,5	5,2
Çekya	55,7	83,4	11,7	2,5
Hollanda	66,4	83,0	4,4	3,1
Portekiz	69,9	82,3	6,3	6,2
Danimarka	61,8	81,8	6,8	3,6
Japonya	-	81,7	-	-
Yeni Zelanda	71,5	81,6	4,2	2,8
İsviçre	66,6	81,5	9,9	4,8
Macaristan	58,8	81,3	9,6	3,3
Norveç	61,4	81,1	6,8	2,8
İzlanda	71,2	80,3	-	-
Almanya	62,3	80,2	7,1	3,0
Birleşik Krallık	63,9	79,5	5,8	3,4
Estonya	64,1	79,1	12,0	6,4
Slovakya	29,8	78,7	38,2	5,7
Avustralya	59,7	78,1	7,3	4,6
Kolombiya	64,8	76,3	8,4	13,7
Finlandiya	54,2	76,2	13,8	7,0
Slovenya	49,8	75,5	7,9	4,6
Avusturya	54,4	75,3	13,6	5,4
OECD ortalaması	57,7	75,0	10,9	6,5
Fransa	52,8	74,3	12,0	7,1
Litvanya	57,8	73,7	14,5	9,1
Polonya	48,9	73,6	7,3	3,3
Letonya	62,0	72,8	13,9	8,5
Belçika	45,5	72,2	12,9	5,8
Lüksemburg	62,1	71,8	6,4	4,3
İspanya	58,1	70,7	19,8	14,1
İsrail	47,9	70,1	5,8	5,7
İtalya	51,4	70,1	12,4	7,7
Güney Kore	61,2	70,0	-	-
İrlanda	51,8	69,7	8,6	6,3
Meksika	63,5	69,3	2,9	4,0
Kanada	55,6	69,3	11,2	7,7
ABD	52,1	66,7	9,9	7,3
Kosta Rika	59,8	65,9	14,2	14,5
Şili	52,1	62,6	6,3	7,0
Yunanistan	53,2	61,6	17,0	15,4
Türkiye	49,7	59,5	10,4	10,5

Kaynak: OECD (2022).

Şekil B.4.3'te 2017 ile 2021 yılları arasında 15 ve üzeri yaş grubunda genel lise mezunu olanların cinsiyete göre istihdam ve işsizlik oranlarında yaşanan değişim verilmiştir. Şekle göre 15 yaş ve üzeri yaş grubunda genel lise mezunu olanların istihdam oranı erkeklerde 2017 yılında %64,4'ten 2021 yılında %60,8'e; kadınlarda ise 2017

yılında %27'den, 2021 yılında %26'ya gerilemiştir. İşsizlik oranlarına bakıldığında ise kadınlarda 2017 yılında %21,3 iken 2021 yılında %19,9'a gerilerken erkeklerde 2017 yılında bu oran %10,1 iken 2021 yılına gelindiğinde %11,7'ye yükselmiştir.

Şekil B.4.3 15+ yaş grubunda genel lise mezunu olanların cinsiyete göre istihdam ve işsizlik oranlarında yaşanan değişim (%) (2017-2021)

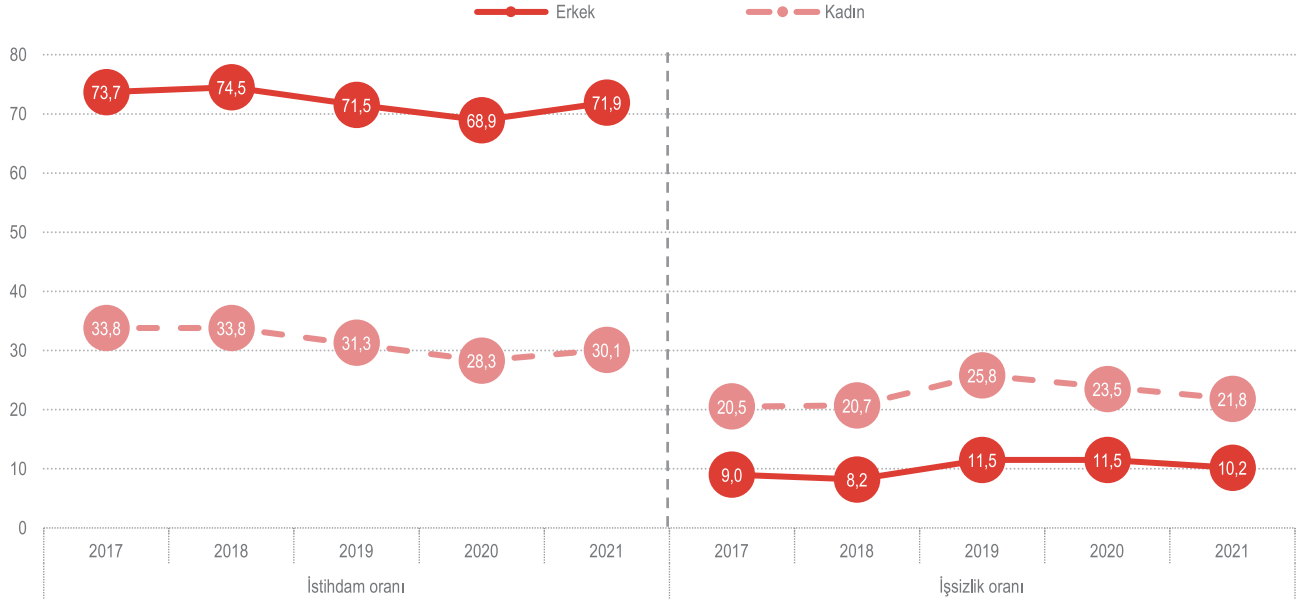
Kaynak: TÜİK işgücü istatistikleri kullanılarak hazırlanan ve *Eğitime Bakış 2021*'de yer alan şekil tarafımızca güncellenmiştir.

Şekil B.4.4'de 2017 ile 2021 yılları arasında 15 ve üzeri yaş grubunda lise dengi meslek okul mezunu olanların cinsiyete göre istihdam ve işsizlik oranlarında yaşanan değişim verilmiştir. Şekle göre 15 ve üzeri yaş grubunda lise dengi meslek okul mezunu olanların istihdam oranlarına bakıldığında bu oran erkeklerde 2017 yılında %73,7 iken 2021'de %71,9'a; kadınlarda ise 2017 yılında %33,8 iken 2021 yılına gelindiğinde %30,1'e gerilemiştir. İşsizlik oranlarına bakıldığında ise lise dengi meslek okul mezunu erkeklerde 2017 yılında %9 iken 2021 yılına gelindiğinde %10,2'ye; kadınlarda ise 2017 yılında %20,5 iken 2021 yılına gelindiğinde %21,8'e yükselmiştir.

Şekil B.4.5'te OECD ülkelerinde 18-24 yaş arası ne eğitimde ne istihdamda olan (NEET) gençlerin oranında yaşanan değişim 2019 ve 2021 yıllarına göre verilmiştir. Buna göre 18-24 yaş arası ne eğitimde ne istihdamda olanların OECD ülkeleri ortalaması 2019 yılında %14,6 iken 2021 yılında %15,1'e yükselmiştir. 2021 yılı verilerine göre NEET oranı Türkiye (%32,5), Kolombiya (%31,5) ve İtalya (%26)'da %25'in üzerinde olup en fazla olan ülkeler iken Hollanda (%4,5), İzlanda (%7,7), Norveç (%7,9), Slovenya (%8,4) ve Almanya (%9,7) ülkelerinde ise NEET oranı %10'un altındadır.

Şekil B.4.4

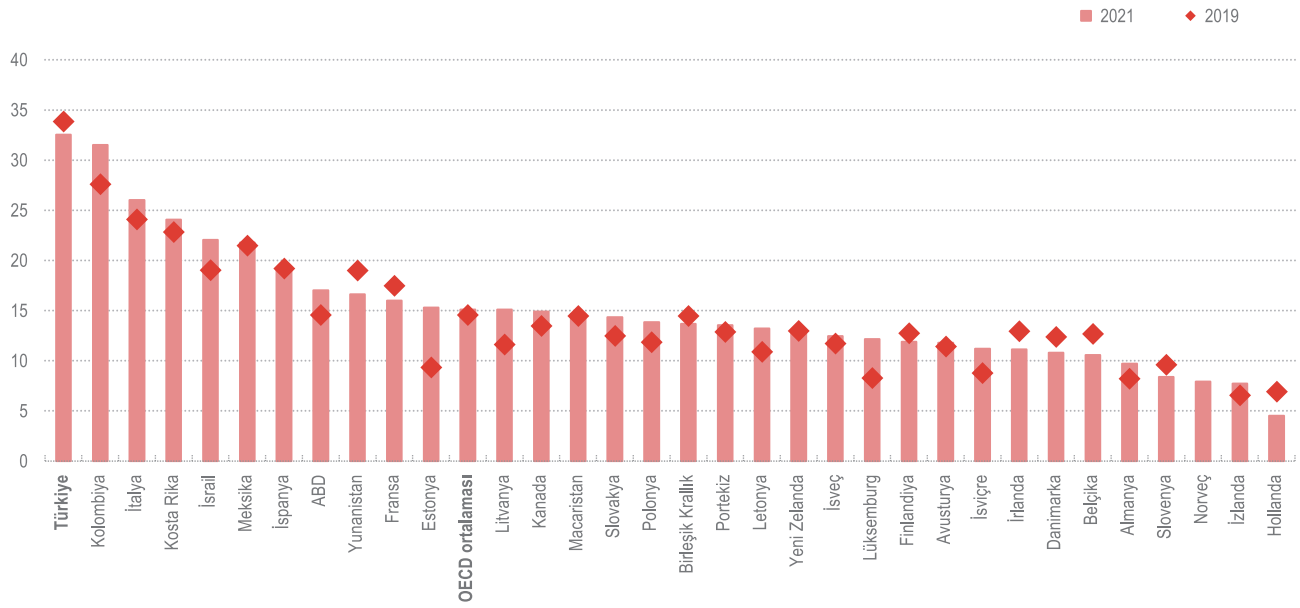
15+ yaş grubunda lise dengi meslek okul mezunu olanların cinsiyete göre istihdam ve işsizlik oranlarında yaşanan değişim (%) (2017-2021)

Kaynak: TÜİK işgücü istatistikleri kullanılarak hazırlanan ve *Eğitime Bakış 2021*'de yer alan şekil tarafımızca güncellenmiştir.

Şekil B.4.5

OECD ülkelerinde 18-24 yaş arası ne eğitimde ne istihdamda olan (NEET) gençlerin oranında yaşanan değişimi (%) (2019 ve 2021)

Kaynak: OECD (2022).

- Türkiye'de 18-21 yaş arası en az lise mezunu olma oranı 2012 yılından 2021 yılına kadar artış eğilimi göstermiş olup bu oran bölgeler arasında ciddi şekilde farklılaşmaktadır. Buna ilaveten 2012 yılından itibaren en az lise mezunu olan kadınların oranı erkeklerin oranından daha yüksek olup fark her geçen yıl daha da açılmaktadır. Ortaöğretim kademesinin zorunlu eğitim kapsamında olmasına rağmen 18-21 yaş grubunda lise mezunu olma oranlarının özellikle de erkeklerin oranlarının düşük olmasının nedenleri üzerinde durulmalıdır. Mezun olmayan ya da okul terkine giden gençler için mevcut politikalar incelenmeli ve gerekli değişiklikler yapılmalıdır.
- Lise son sınıfta okuyan adayların Yükseköğretim Kurumları Sınavındaki performansları incelendiğinde özellikle TYTde temel matematik ve fen bilimleri test türlerindeki ortalama netleri halen oldukça düşüktür. Sınava giren diğer adaylara göre bilgileri daha taze olan lise son sınıf öğrencilerinin bu performanslarını artırmaya yönelik politikalar geliştirilmelidir.
- 2018 yılından 2022 yılına kadar liseden mezun olmuş ancak daha önce yerleşmemiş adayların üniversite giriş sınavına başvuru sayıları sürekli artmıştır. Bunun en temel neden yükseköğretim sistemi içerisinde kronik bir sorun haline gelen arz ve talep arasındaki var olan dengesizliktir. Üniversite giriş sınavına başvuran ve yerleşen aday arasındaki makas her yıl giderek artmaktadır. ÖSYS'ye başvuran ve yerleşen arasındaki fark, 2013 yılında 1 milyon 46 bin 760 iken 2022 yılında 2 milyon 237 bin 834'e yükselmiş ve son on yıllık periyotta aradaki makas iki katından fazla açılmıştır. Dolayısıyla toplumun yükseköğrenim talebini karşılamaya yönelik politikalar uygulanmalıdır.
- 15 ve üzeri yaş grubunda lise mezunlarının istihdam oranları 2017 yılında genel lisede %47,6, lise dengi mesleki okulda ise %58,2 iken 2021 yılında genel lisede %44,7'ye, lise dengi mesleki okulda ise %55,6'ya gerilemiştir. İşsizlik oranlarına bakıldığında 2017 yılında genel lisede bu oran %13,3, lise dengi mesleki okulda %11,9 iken 2021 yılında bu oranlar genel lisede %14,1'e ve lise dengi mesleki okulda %12,9'a yükselmiştir. Genel anlamda hem genel lise hem de lise dengi mesleki okul mezunlarının son beş yıllık dönemde istihdam oranları azalırken işsizlik oranları artmıştır. Dahası 18-24 yaş aralığında ne eğitimde ne istihdamda olan gençlerin oranı OECD ülkeleri ortalaması 2021 yılında %15,1 iken Türkiye %32,5 ile en fazla orana sahip olan ülke konumundadır. Ne eğitimde ne istihdamda olan gençlerin oranının bu denli yüksek olması kaygı verici bir noktadır. Bu nedenle Türkiye'nin ne eğitimde ne istihdamda olan 18-24 yaş arası gençlere yönelik önemli politikalar geliştirmesi ve uygulamaya geçirmesi gerekmektedir.

- OECD. (2022). *Education at a glance 2022: OECD indicators*. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/3197152b-en>
- Yurdakul, S., Yıldırım, B., & Şahin, S.A. (2021). *Eğitime bakış 2021: İzleme ve değerlendirme raporu*. Eğitim-Bir-Sen Stratejik Araştırmalar Merkezi.

BÖLÜM C

ÖĞRETMENLER ve OKUL YÖNETİCİLERİ

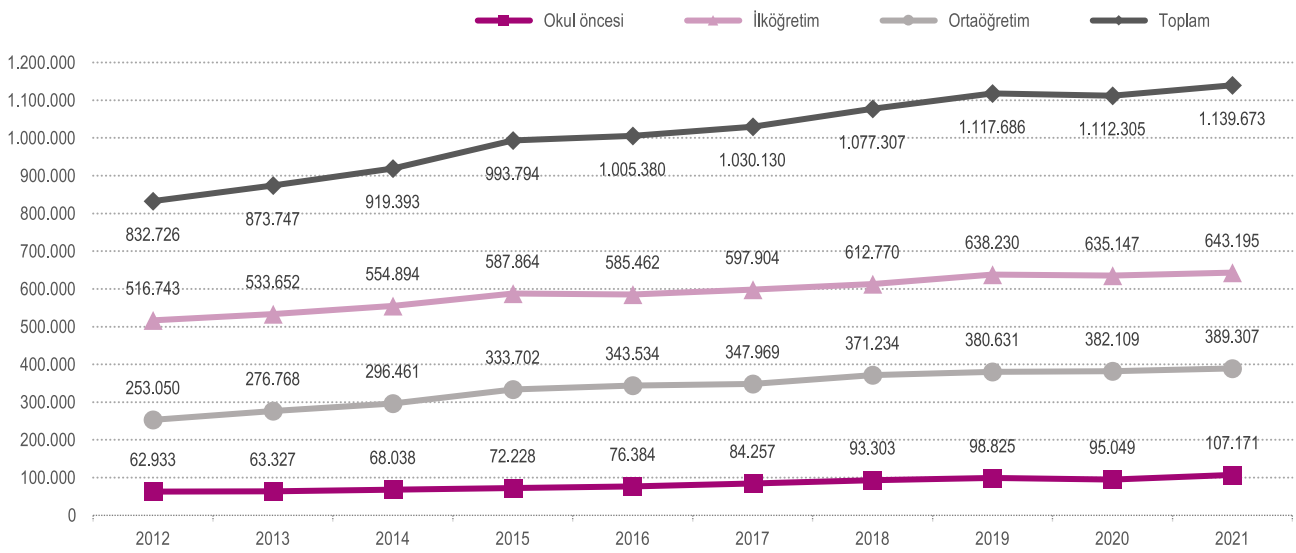
GÖSTERGE	C1	Öğretmenlerin profili nasıldır?
GÖSTERGE	C2	Öğretmen arz ve talebi ne durumdadır?
GÖSTERGE	C3	Öğretmen ve okul yöneticileri maaşları nasıldır?
GÖSTERGE	C4	Okul yöneticilerinin çalışma süreleri nasıldır?
BÖLÜM	C	Sonuç ve Öneriler

Bu bölüm içerisinde ilk olarak öğretmenlerin profili analiz edilecektir. Bu kapsamda Türkiye'deki öğretmen sayıları, kamu ve özel eğitim okullarına, kademelere ve cinsiyet oranlarına göre ele alınacaktır. Bu kapsamdaki veriler Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD) verileri ile karşılaştırmalı olarak analiz edilecektir. Daha sonra Türkiye'deki öğretmen arz ve talep durumu kapsamında yeni atanan öğretmen sayıları, eğitim fakültelerine kayıt yaptıran ve mezun olan öğrenci sayıları ile Kamu Personeli Seçme Sınavı (KPSS)'na giren aday öğretmen sayıları ayrıntılı analiz edilecektir. Ardından OECD ülkelerinde kademelere göre öğretmenlerin kariyer düzeylerindeki yıllık maaşları ile ortaokul yöneticilerinin kariyer düzeylerine göre yıllık maaşları ayrıntılı incelenecektir. Son olarak ise OECD ülkelerinde kademelere göre öğretmenlerin yıllık toplam yasal çalışma süreleri ile ortaokul düzeyinde okul yöneticilerinin yıllık toplam yasal çalışma süreleri gün, hafta ve saat olarak ele alınacaktır.

Bu göstergede kademelere ve okul türüne göre öğretmen sayılarında yaşanan değişim ele alınmıştır. Ayrıca, kamu ile özel ilköğretim ve ortaöğretim okullarında kadın öğretmen oranlarında yaşanan değişim analiz

edilmiştir. Sonrasında OECD ülkelerinin güncel verileri kullanılarak kademelere göre kadın öğretmen oranları Türkiye verisi ile karşılaştırmalı bir şekilde ele alınmıştır.

Şekil C.1.1 Kademelere göre öğretmen sayılarında yaşanan değişim (2012-2021)

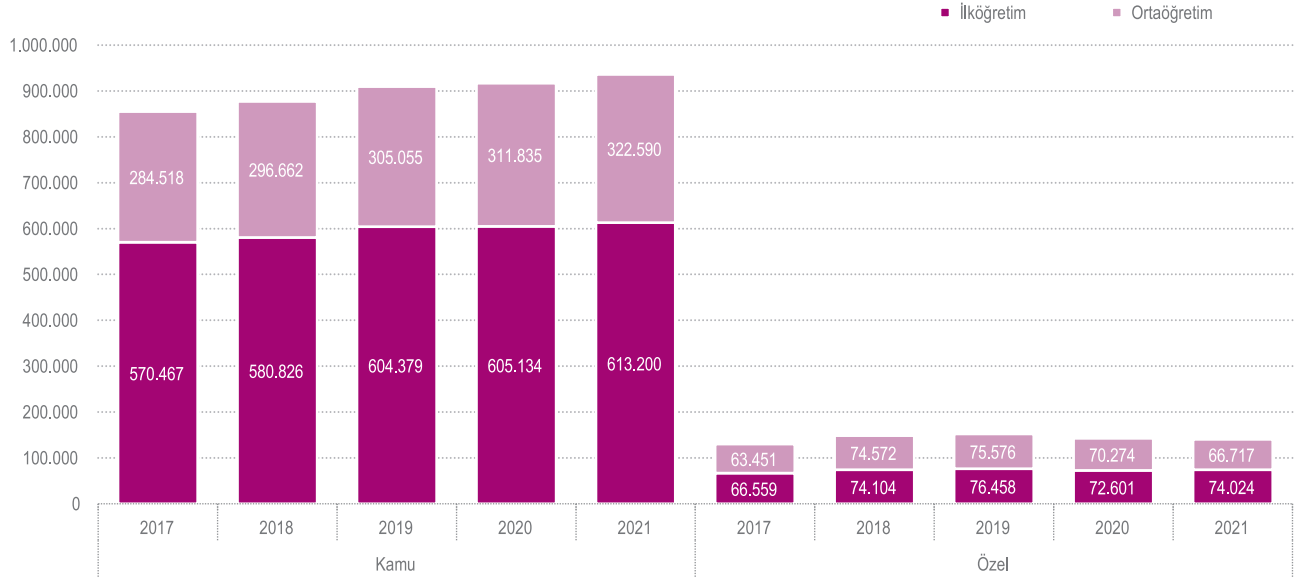

Kaynak: Muhtelif yıllarda yayınlanan MEB istatistikleri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Şekil C.1.1'de 2012 ile 2021 yılları arası kademelere göre öğretmen sayılarında yaşanan değişim gösterilmiştir. Buna göre kademelere göre öğretmen sayıları 2020 yılı hariç son on yıldır yıllar itibarıyla artış eğilimi göstermiştir. 2012 ile 2021 yılları arasında okul öncesi öğretmen sayısı 62 bin 933'ten 107 bin 171'e, ilköğretim kademesinde ise 516 bin 743'ten 643 bin 195'e, ortaöğretim kademesinde ise 253 bin 50'den 389 bin 307'ye yükselmiştir. Toplam öğretmen sayısına bakıldığında 2012 yılında 832 bin 726 iken 2021 yılında toplam öğretmen sayısı 1 milyon 139 bin 673 olmuştur. 2021/22 öğretim yılında bir önceki öğretim yılına göre %13'lük oranla en fazla öğretmen artışı okul öncesi kademesinde gerçekleşmiştir. Bunun temel nedeni 2022 yılında yapılan 19 bin 614 öğretmen atamasının 7 bin 503'ünün okul öncesi öğretmeni olmasıdır (bk. Tablo C.2.2).

2017 ile 2021 yılları arasında kamu ve özel ilköğretim ve ortaöğretim okullarındaki öğretmen sayılarında yaşanan değişim Şekil C.1.2'de gösterilmiştir. 2017 ile 2021 yılları arasında kamu ilköğretim ve ortaöğretim okullarındaki öğretmen sayıları sürekli artış eğilimi gösterirken özel ilköğretim ve ortaöğretim okullarında ise 2017-2019 yılları arasında öğretmen sayıları artış, 2020 yılında düşüş göstermiştir. 2021 yılında ise özel ortaöğretim öğretmen sayısı bir önceki yıla göre düşüş, özel ilköğretim öğretmen sayısı ise artış göstermiştir. Kamu ilköğretim okullarındaki öğretmen sayısı 2017 yılında 570 bin 467'den 2021 yılında 613 bin 200'e, kamu ortaöğretim kurumlarındaki öğretmen sayıları ise 284 bin 518'den 322 bin 590'a yükselmiştir. Özel ilköğretim okullarındaki öğretmen sayılarına bakıldığında, 2017 yılında 66 bin 559 iken 2021 yılında 74 bin 24'e, özel ortaöğretim okullarında ise öğretmen sayısı 63 bin 451'den 66 bin 717'ye yükselmiştir.

Şekil C.1.2 Kamu ve özel ilköğretim ve ortaöğretim okullarındaki öğretmen sayıları (2017- 2021)

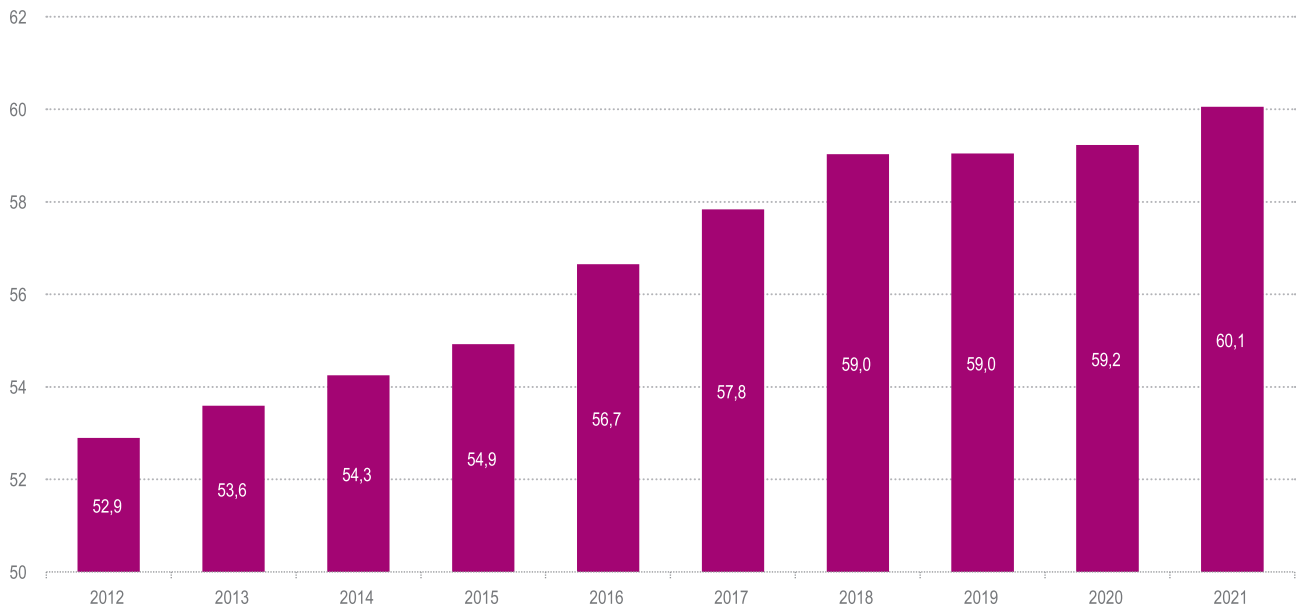
Kaynak: Muhtelif yıllarda yayınlanan MEB istatistikleri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Not: Okul öncesi dâhil değildir.

Şekil C.1.3'te 2012 ile 2021 yılları arasında kadın öğretmenlerin oranında yaşanan değişim verilmiştir. Buna göre 2012 ile 2018 yılları arasında toplam öğretmenlerin içinde kadın öğretmenlerin oranı sürekli olarak artış göstermiş 2018-2020 yılları arasında neredeyse aynı kalmış

ve 2021 yılında ise artmıştır. 2012 yılında kadın öğretmenlerin oranı %52,9 iken 2018 yılında %59'a yükselmiş 2020 yılında %59,2 olarak gerçekleşirken 2021 yılında %60,1 olmuştur. Her geçen yıl kadın öğretmen oranının arttığı görülmektedir.

Şekil C.1.3 Kadın öğretmenlerin oranında (%) yaşanan değişim (2012-2021)

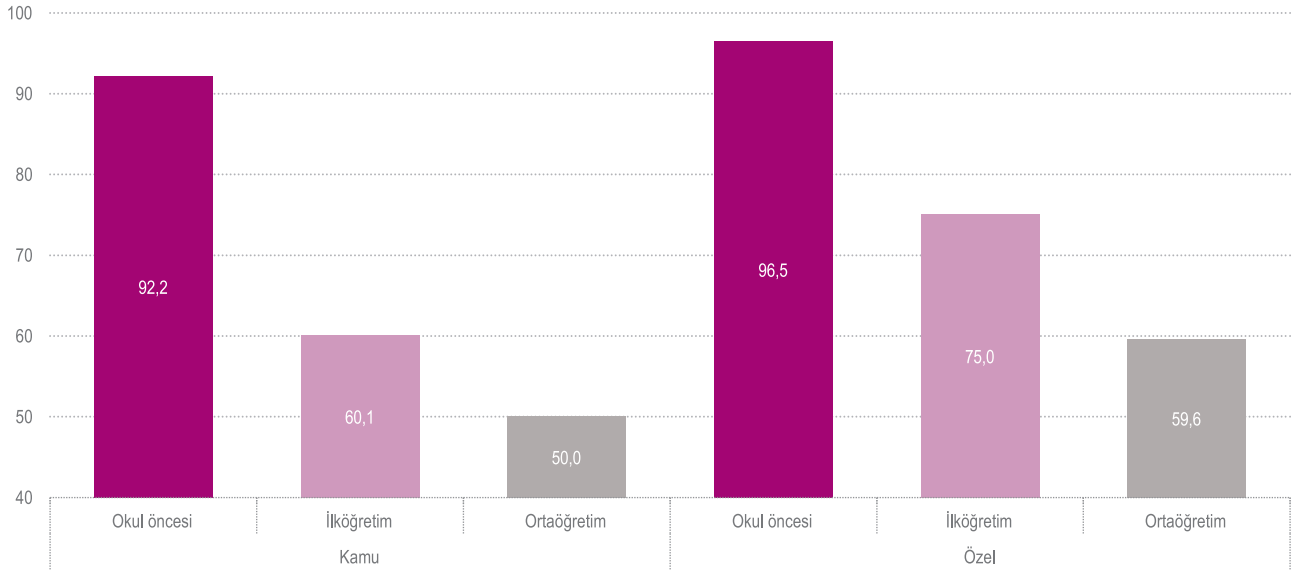

Kaynak: Muhtelif yıllarda yayınlanan MEB istatistikleri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

2021/22 öğretim yılında kamu ve özel öğretim okullarında kademelere göre kadın öğretmen oranları Şekil C.1.4'te verilmiştir. Buna göre kamu okullarında kadın öğretmenlerin oranı okul öncesi kademesinde %92,2,

ilköğretim kademesinde %60,1, ortaöğretim kademesinde ise %50'dir. Özel öğretim kurumlarında kadın öğretmenlerin oranları kademelere göre bakıldığında ise, okul öncesi kademesinde %96,5, ilköğretim kademesin-

Şekil C.1.4 Kamu ve özel öğretim okullarında kademelere göre kadın öğretmen oranı (%) (2021)

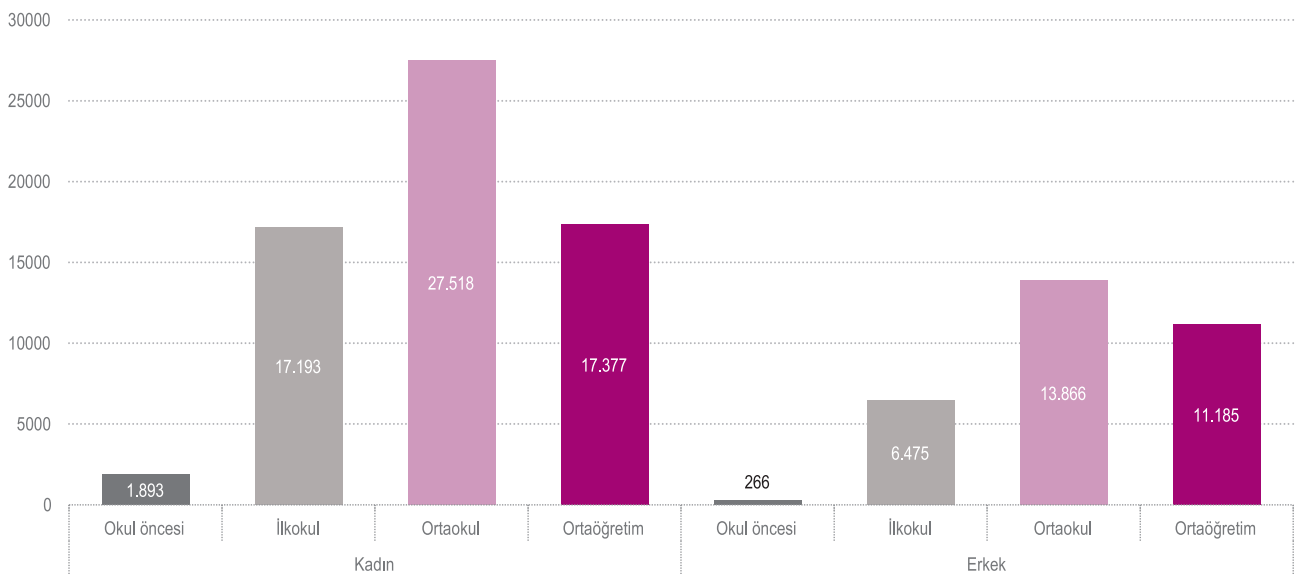

Kaynak: MEB istatistikleri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

de %75 ve ortaöğretim kademesinde ise %59,6'dır. Özel öğretim kurumlarında çalışan kadın öğretmen oranları her eğitim kademesinde kamu okullarındaki kadın öğ-

retmen oranlarından daha fazladır. Dahası bir önceki öğretim yılına göre tüm kademelerdeki kadın öğretmen oranlarının arttığı görülmektedir (Yurdakul vd., 2021).

Şekil C.1.5 Kademelere ve cinsiyete göre sözleşmeli öğretmen sayıları (2021)

Kaynak: MEB istatistikleri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Şekil C.1.5'te 2021/22 öğretim yılı verisine göre kademelere ve cinsiyete göre sözleşmeli öğretmen sayıları gösterilmiştir. Buna göre 2020/21 öğretim yılında MEB'de toplam 95 bin 773 sözleşmeli öğretmen bulunmaktadır. Bu sözleşmeli öğretmenlerin 63 bin 981'i kadın, 31 bin 792'si erkektir. Sözleşmeli kadın öğretmenlerin bin 893'ü okul öncesi, 17 bin 193'ü ilkokul, 27 bin 518'i ortaokul ve 17 bin 377'si ortaöğretim kademesinde iken sözleşmeli erkek öğretmenlerin 266'sı okul öncesi, 6 bin 475'i ilkokul, 13 bin 866'sı ortaokul ve 11 bin 185'i ise ortaöğretim kademesindedir. Sözleşmeli öğretmenlerin %43'ü ortaokul (41.384) kademesinde olduğu görülmektedir.

2020 yılında OECD ülkelerinde kademelere göre kadın öğretmen oranları Tablo C.1.6'da gösterilmiştir. Buna göre, ilkokul düzeyinde Litvanya (%97), Macaristan (%96), İtalya (%96), Letonya (%92), Avusturya (%92), Slovakya (%91) ve Estonya (%90) ülkelerinde kadın öğretmen

oranları %90 ve üzerindeyken, Türkiye (%64), Danimarka (%68) ve Meksika (%69)'da ise kadın öğretmen oranları %69 ve altındadır. Ortaokul düzeyinde ise kadın öğretmen oranının en yüksek olduğu ülkeler Letonya (%85), İzlanda (%83) Litvanya ve Estonya (%82) iken Kolombiya (%53), Meksika (%54) Hollanda (%55), İsviçre (%56), Kosta Rika ve Türkiye (%58) ise kadın öğretmen oranının %53-58 arasında olan en düşük ülkelerdir. Son olarak ortaöğretim kademesinde ise Letonya (%80), Litvanya (%78), Kanada (%75) ve Slovakya (%71) ve Estonya (%70) kadın öğretmen oranı %70 ve üzerinde olan ülkeler iken, Kolombiya (%45), Meksika (%49) Danimarka (%50), Türkiye (%51) ve İsveç (%55) ülkelerinde ise kadın öğretmen oranı %45-55 arasındadır. Genel olarak değerlendirildiğinde OECD ülkelerinin neredeyse tamamında Meksika ve Kolombiya'da ortaöğretim kademesi hariç tüm kademelerde kadın öğretmenler erkek öğretmenlerden daha fazladır.

Tablo C.1.6 OECD ülkelerinde kademelere göre kadın öğretmen oranları (%) (2020)

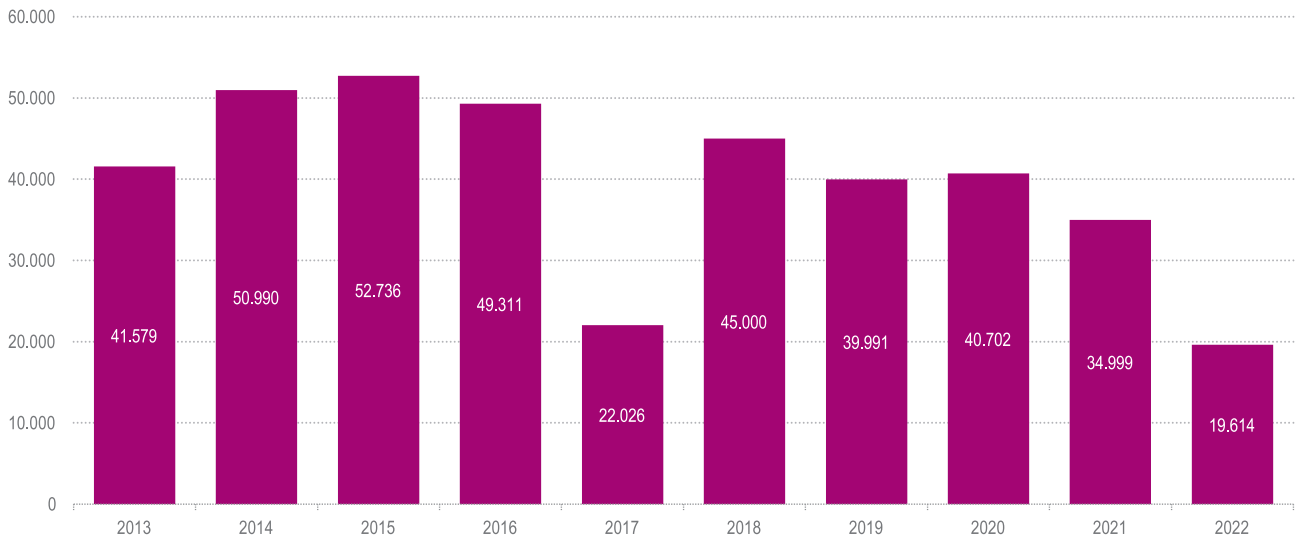
	İlkokul	Ortaokul	Ortaöğretim
Litvanya	97	82	78
Macaristan	96	76	64
İtalya	96	77	64
Letonya	92	85	80
Avusturya	92	72	56
Slovakya	91	77	71
Estonya	90	82	70
Hollanda	87	55	56
Almanya	87	66	57
Polonya	87	76	66
ABD	87	67	58
Birleşik Krallık	86	65	62
İsrail	86	79	-
Yeni Zelanda	85	68	60
İsviçre	83	56	-
Belçika	83	66	62
İzlanda	83	83	-
İsveç	82	65	54
Portekiz	81	72	69
Şili	81	69	57
Finlandiya	79	74	60
Kosta Rika	79	58	58
Kolombiya	78	53	45
İspanya	77	61	56
Güney Kore	77	71	55
Lüksemburg	75	-	-
Norveç	75	75	56
Yunanistan	73	68	56
Meksika	69	54	49
Danimarka	68	62	50
Türkiye	64	58	51
Kanada	-	-	75
Slovenya	-	-	67

Kaynak: UNESCO veri tabanı kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Bu göstergede ilk önce kamu okullarına ataması yapılan öğretmenlerin alanlara, bölgelere ve yıllara göre dağılımı detaylı bir şekilde incelenmiştir. Sonrasında eğitim fakültelerine yeni kayıt yaptıran öğrenci oranı, mezun

sayısı ve mezun kadın oranlarında yıllara göre yaşanan değişim verilmiştir. Son olarak ise Kamu Personel Seçme Sınavı (KPSS) eğitim bilimleri testine giren aday sayısında yaşanan değişim yıllar bazında ele alınmıştır.

Şekil C.2.1 Kamu okullarına ataması yapılan öğretmen sayılarında yaşanan değişim (2013-2022)

Kaynak: Muhtelif yıllarda yayınlanan MEB istatistikleri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

2013 ile 2022 yılları arası kamu okullarına ataması yapılan öğretmen sayılarında yaşanan değişim Şekil C.2.1'de gösterilmiştir. Buna göre 2013 yılında 41 bin 579 öğretmen ataması yapılırken 2022 yılında 19 bin 614 öğretmen ataması yapılmıştır. 2013 ile 2017 yıllarını kapsayan beş yıllık süreç içerisinde toplamda 216 bin 642 öğretmen ataması yapılırken 2018 ile 2022 yılları arasını kapsayan bu son beş yıllık dönemde ise toplamda 180 bin 306 öğretmen ataması yapılmıştır. Dahası son on yıllık süreçte en az öğretmen ataması 2022 yılında yapılmıştır. Genel olarak ifade edilirse son beş yıllık dönemde öğretmen atama sayılarında bir düşüş yaşandığı göze çarpmaktadır.

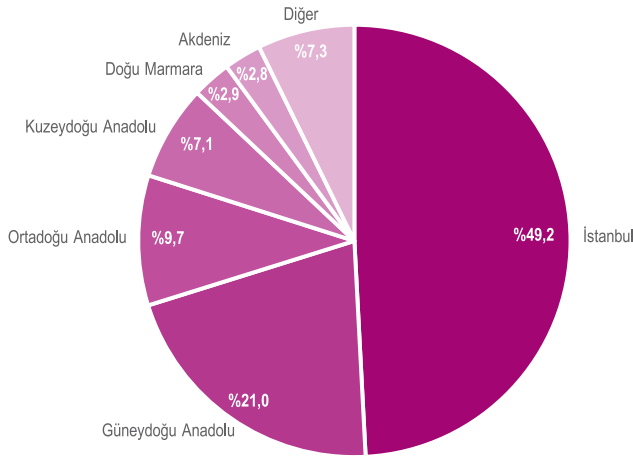
Tablo C.2.2'de 2022 yılında sözleşmeli olarak ataması yapılan öğretmenlerin alanlara göre dağılımı gösterilmiştir. Buna göre 2022 yılında sözleşmeli olarak ataması yapılan toplam 19 bin 614 öğretmen arasında 7 bin 503 atama ile en çok okul öncesi öğretmeni bulunmakta olup toplam atama içindeki payı ise %38'dir. Daha sonra sırasıyla en çok ataması yapılan sınıf (2.223), din kültürü ve ahlak bilgisi (1.218), ilköğretim matematik (1.004), özel eğitim (875) ve matematik (714) öğretmenleri bulunmaktadır.

Tablo C.2.2 Sözleşmeli olarak ataması yapılan öğretmenlerin alanlara göre dağılımı (2022)

Alan adı	Atama sayısı
Okul öncesi öğretmenliği	7.503
Sınıf öğretmenliği	2.223
Din kültürü ve ahlak bilgisi	1.218
İlköğretim matematik	1.004
Özel eğitim	875
Matematik	714
Türk dili ve edebiyatı	616
Türkçe	552
Fen bilimleri	480
Rehberlik	467
İngilizce	450
Sosyal bilgiler	351
Tarih	345
Fizik	306
Beden eğitimi	288
Kimya/kimya teknolojisi	232
Coğrafya	202
Arapça	193
Felsefe	177
Almanca	175
Biyoloji	174
İ.H.L. meslek dersleri	165
Görsel sanatlar	157
Müzik	112
Teknoloji ve tasarım	87
Bilişim teknolojileri	112
Diğer	436
Toplam	19.614

Kaynak: MEB Personel Genel Müdürlüğü (2022).

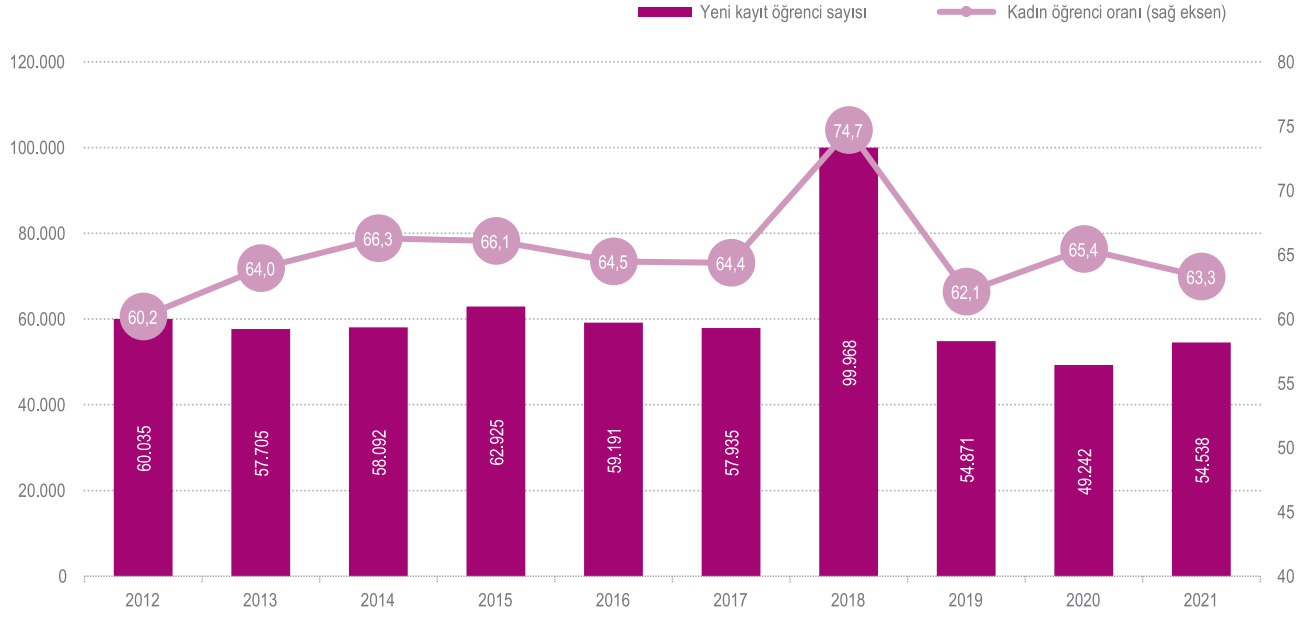
Şekil C.2.3 Sözleşmeli olarak ataması yapılan öğretmenlerin bölgelere göre oransal (%) dağılımı (2022)

Kaynak: MEB Personel Genel Müdürlüğü (2022).

Şekil C.2.3'te 2022 yılında sözleşmeli olarak ataması yapılan öğretmenlerin bölgelere göre oransal dağılımı gösterilmiştir. Mart 2021 tarihinde ataması yapılan her iki sözleşmeli öğretmenden birinin ataması Güneydoğu Anadolu Bölgesi (%50,6)'ne yapılmıştır (Yurdakul vd., 2021). 2022 yılında ise her iki sözleşmeli öğretmenden biri İstanbul'a atanmıştır. Bunun temel nedeni ise öğretmen atamasında en çok paya (%38) sahip olan okul öncesi öğretmenleri olması dolayısıyla bu öğretmenlerin çoğunun atamasının İstanbul'a yapılmış olmasıdır. Daha sonra sırasıyla en fazla oranda Güneydoğu Anadolu (%21), Ortadoğu Anadolu (%9,7), Kuzeydoğu Anadolu (%7,1), Doğu Marmara (%2,9) ve Akdeniz (%2,8) bölgelerine sözleşmeli öğretmen ataması yapılmıştır. Diğer bölgelere ataması yapılan öğretmenlerin oranı ise %7,3'tür.

Şekil C.2.4 Eğitim fakültelerine yeni kayıt yaptıran öğrenci sayısı ve kadın öğrenci oranında yaşanan değişim (2012-2021)

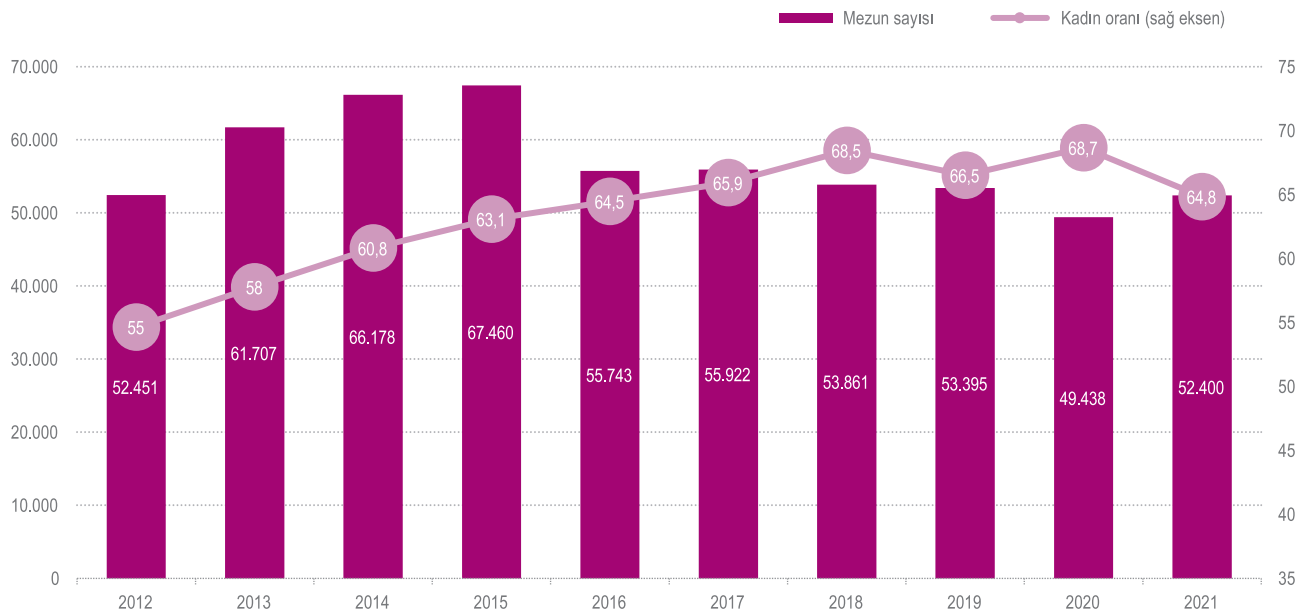

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

2012 ile 2021 yılları arasında eğitim fakültelerine yeni kayıt yaptıran öğrenci sayısı ve kadın öğrenci oranında yaşanan değişim Şekil C.2.4'te verilmiştir. Buna göre, 2012-2017 yılları arasında eğitim fakültelerine yeni kayıt yaptıran öğrenci sayısı 60 bin 035'ten 57 bin 935'e düş-

müştür. 2018 yılında yeni kayıt öğrenci sayısı yüksek bir artış ile 99 bin 968'e yükselmiş, 2021 yılında ise 54 bin 538 olarak gerçekleşmiştir. 2018 yılındaki bu artışın nedeni İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi çocuk gelişimi bölümüne ikinci üniversite kapsamın-

Şekil C.2.5 Eğitim fakültelerinden mezun olanların sayısı ve mezun kadın oranında yaşanan değişim (2012-2021)

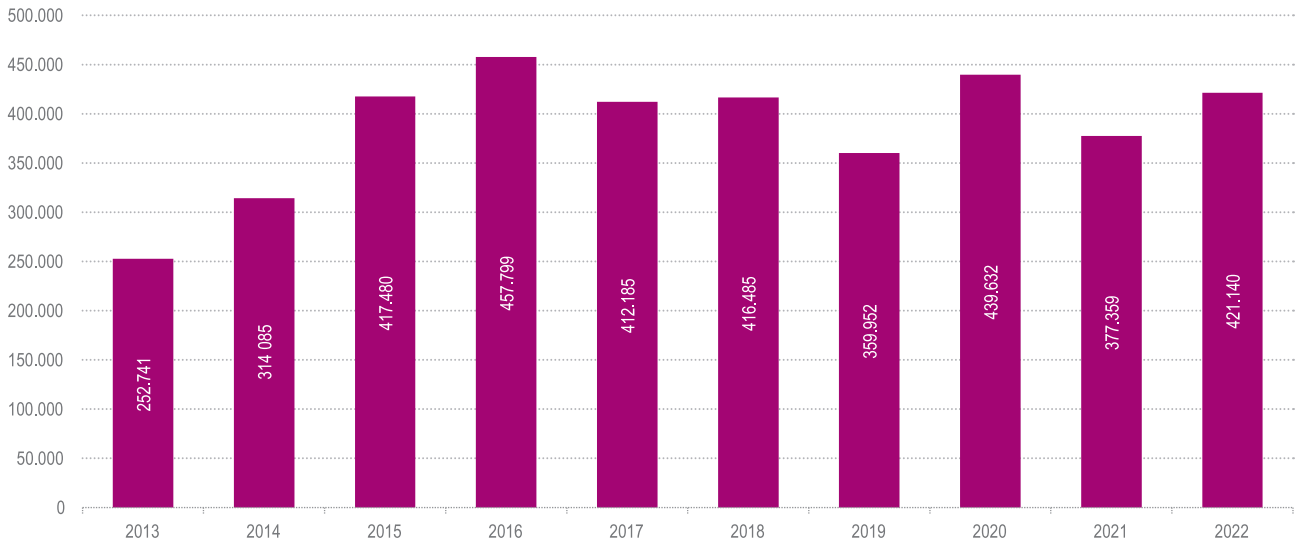
Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

da yeni kayıt olanlardan kaynaklanmaktadır (Çelik vd., 2020). 2012 yılında eğitim fakültelerine yeni kayıt yaptıran kadın öğrenci oranı %60,2 iken 2021 yılında %63,5 olarak gerçekleşmiştir.

Şekil C.2.5'te 2012 ile 2021 yılları arasında eğitim fakültelerinden mezun olanların sayısı ve mezun kadın oranında yaşanan değişim gösterilmiştir. Buna göre eğitim fakültelerinden mezun olanların sayısı 2012 yılından

2015 yılına kadar sürekli artış eğilimi göstermiş ve 52 bin 451'den 67 bin 460'a yükselmiştir. 2016 yılında bir düşüş yaşanmış ve 55 bin 743'e gerilemiş ardından da 2021 yılına kadar az da olsa düşüş trendinde ilerlemiştir. 2021/22 öğretim yılında eğitim fakültelerinde mezun olanların sayısı 52 bin 400'e olarak gerçekleşmiştir. 2012 yılından 2021 yılına eğitim fakültelerinden yeni mezun olanların arasında kadınların payı ise %55'ten %64,8'e yükselmiştir.

Şekil C.2.6 KPSS eğitim bilimleri testine giren aday sayısında yaşanan değişim (2013-2022)

Kaynak: Muhtelif yıllarda ÖSYM tarafından yayınlanan KPSS Lisans Sınav Sonuçlarına İlişkin Sayısal Bilgiler verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

2013 ile 2022 yılları arasında KPSS eğitim bilimleri testine giren aday sayısında yaşanan değişim Şekil C.2.6'da verilmiştir. Buna göre 2013 yılından 2022 yılına KPSS eğitim bilimleri testine giren aday sayısında yaşanan değişim yıllar itibarıyla dalgalı bir seyir izlemiş olup 2013 (252.741) yılından 2016 yılına (457.799) artış yaşanmış ardından 2019 yılına (359.952) kadar düşüşe geçen aday sayısı 2020 yılında 439.632 olarak gerçekleşmiştir. Daha

sonra 2021 yılında KPSS eğitim bilimlerine giren aday sayısı 377 bin 359 iken 2022 yılında aday sayısı artmış ve 421 bin 140 olarak gerçekleşmiştir. Dolayısıyla 2022 yılında KPSS eğitim bilimlerine giren öğretmen adayı sayısı 421 bin 140 iken bu yılda ataması yapılan sözleşmeli öğretmen sayısı ise 19 bin 614'tür. Diğer bir ifadeyle 2022 yılında kamu okullarında öğretmen olmak isteyenlerin sadece %4,7'sinin ataması yapılabilmektedir.

Bu gösterge altında ilk önce satın alma gücü paritesi dikkate alınarak OECD ülkelerinde kademelere göre öğretmenlerin kariyer düzeylerindeki yıllık maaşları incelenmiştir. Daha sonra yine satın alma gücü paritesi dikkate

alınarak OECD ülkelerinde ortaokul yöneticilerinin kariyer düzeylerine göre yıllık maaşları Türkiye ile karşılaştırılmalı olarak analiz edilmiştir.

Tablo C.3.1 Satın alma gücü paritesi dikkate alındığında OECD ülkelerinde kademelere göre öğretmenlerin kariyer düzeylerindeki yıllık maaşları (2021)

	İlkokul		Ortaokul		Ortaöğretim	
	Başlangıç maaşı	15 yıl deneyim sonrası maaş	Başlangıç maaşı	15 yıl deneyim sonrası maaş	Başlangıç maaşı	15 yıl deneyim sonrası maaş
Lüksemburg	71.812	104.846	81.387	112.266	81.387	112.266
Almanya	69.599	85.049	77.358	92.566	80.911	95.933
İsviçre	60.948	-	67.837	-	76.393	-
Danimarka	54.130	62.301	54.405	62.901	50.653	65.827
Avusturya	47.995	57.638	47.853	60.420	47.914	65.749
Avustralya	46.988	68.608	46.987	68.440	46.987	68.440
Hollanda	45.594	70.899	48.336	84.315	48.336	84.315
İspanya	43.684	50.548	48.796	56.428	48.796	56.428
İsveç	42.727	49.232	44.003	50.686	44.258	50.890
ABD	42.723	63.531	43.466	67.626	43.438	66.750
İzlanda	42.593	45.371	42.593	45.371	39.978	48.216
Norveç	42.499	50.677	42.499	50.677	50.216	55.524
Belçika (Fl)	41.008	57.893	41.008	57.893	51.160	74.357
Kanada	40.722	70.331	40.722	70.331	40.722	70.331
Belçika (Fr)	39.498	55.553	39.498	55.553	49.105	71.321
Finlandiya	37.073	45.772	39.824	49.168	42.089	53.061
İrlanda	37.017	62.337	37.017	62.948	37.017	62.948
OECD ortalaması	36.099	49.245	37.466	51.246	39.020	53.268
Yeni Zelanda	34.488	52.699	34.488	52.699	34.488	52.699
Portekiz	34.400	44.413	34.400	44.413	34.400	44.413
Birleşik Krallık	34.211	54.889	34.211	54.889	34.211	54.889
Güney Kore	34.123	60.185	34.185	60.247	34.185	60.247
Türkiye	33.719	34.256	34.828	35.365	34.828	35.365
İtalya	32.963	39.563	35.428	43.015	35.428	44.212
Fransa	32.619	40.043	35.709	43.133	35.709	43.133
Slovenya	31.001	48.203	31.001	48.203	31.001	48.203
Litvanya	30.827	35.392	30.827	35.392	30.827	35.392
Japonya	29.820	49.356	29.820	49.356	29.820	49.356
Kosta Rika	26.501	33.445	27.310	34.471	27.310	34.471
Çekya	25.616	28.453	25.616	28.534	25.616	28.534
Estonya	25.448	-	25.448	-	25.448	-
Kolombiya	23.619	43.073	23.619	43.073	23.619	43.073
İsrail	23.572	33.671	23.684	36.244	27.893	39.245
Meksika	21.948	34.704	27.899	44.349	55.272	67.968
Yunanistan	20.410	27.026	20.410	27.026	20.410	27.026
Polonya	19.622	32.040	19.622	32.040	19.622	32.040
Macaristan	17.058	20.635	17.058	20.635	17.058	22.928
Slovakya	16.788	19.329	16.788	19.329	16.788	19.329
Letonya	16.534	-	16.534	-	16.534	-

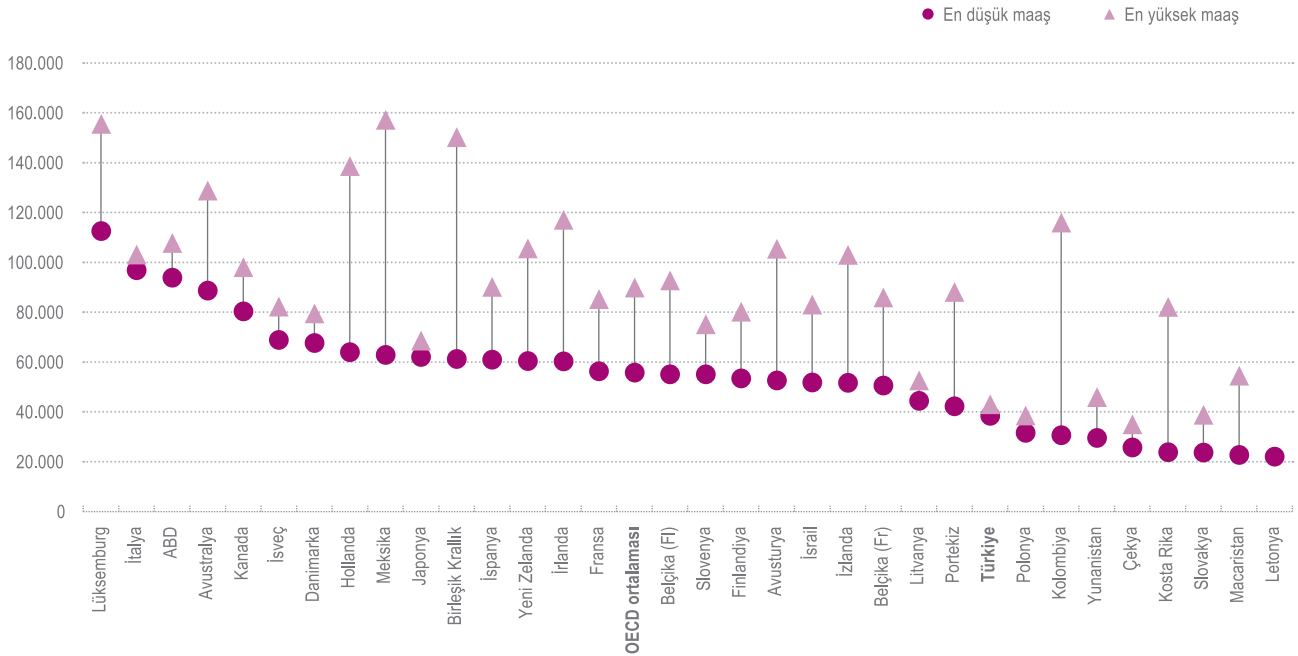
Kaynak: OECD (2022).

Not: Satın alma gücü paritesine göre hesaplanmıştır.

2021 yılı satın alma gücü paritesi dikkate alındığında OECD ülkelerinde kademelere göre öğretmenlerin kariyer düzeylerine göre yıllık maaşları Tablo C.3.1'de gösterilmiştir. OECD ülkeleri arasında tüm kademelerdeki öğretmenlerin başlangıç ve 15 yıl deneyim sonrası maaş seviyeleri aşırı düzeyde farklılaşmaktadır. Dahası tüm kademelerde OECD ortalaması bakımından öğretmenlerin 15 yıl deneyim sonrası maaşı, başlangıç maaşından %37 daha fazladır. Buna göre ilköğretim kademesindeki öğretmenlerin Lüksemburg'da başlangıç maaşı 71 bin 812 \$ iken Letonya'da 16 bin 534 \$'dır. İlkokul kademesinde 15 yıl deneyim sonrası öğretmenlerin maaşları ise Lüksemburg (104.846 \$), Almanya (85.049 \$), Hollanda (70.899 \$) ve Kanada (70.331 \$)'da 70 bin \$'ın üzerindeyken Slovenya (19.329 \$), Macaristan (20.635 \$), Yunanistan (27.026 \$) ve Çekya (28.453 \$)'da 30 bin \$'ın altındadır. İlkokul kademesindeki öğretmenlerin başlangıç maaşı ve 15 yıl deneyim sonrası maaşı OECD ülkeleri ortalamaları sırasıyla 36 bin 99 \$ ve 49 bin 245 \$ iken Türkiye'de ise sırasıyla 33 bin 719 \$ ve 34 bin 256 \$ olup ortalamaların altındadır. Ortaokul kademesinde başlangıç maaşın en yüksek olduğu ülke Lüksemburg (81.387 \$), en düşük olduğu ülke ise

Letonya (16.534 \$)'dır. 15 yıl deneyim sonrası maaşın en yüksek olduğu ülke yine Lüksemburg (112.266 \$) iken, en düşük olduğu ülke ise Slovakya (19.329 \$)'dır. Türkiye'de ortaokul kademesinde başlangıç ve 15 yıl deneyim sonrası maaş ise sırasıyla 34 bin 828 \$ ve 35 bin 365 \$ iken OECD ülkeleri ortalamaları sırasıyla 37 bin 466 \$ ve 51 bin 246 \$'dır. Ortaöğretim kademesinde ise öğretmenlerin başlangıç maaşının en yüksek olduğu ülkeler Lüksemburg (81.387\$), Almanya (80.911 \$) ve İsviçre (76.393 \$) iken en düşük olduğu ülkeler Letonya (16.534 \$) ve Slovakya (16.788 \$)'dır. Ortaöğretim kademesinde 15 yıl deneyim sonrası maaşın en yüksek olduğu ülkeler Lüksemburg (112.266 \$), Almanya (95.933 \$) ve Hollanda (84.315 \$) iken en düşük olduğu ülkeler Slovakya (19.329 \$) ve Macaristan (22.928 \$)'dır. Ortaöğretim kademesindeki öğretmenlerin başlangıç maaşı ve 15 yıl deneyim sonrası maaşı OECD ülkeleri ortalamaları sırasıyla 39 bin 20 \$ ve 53 bin 268 \$ iken Türkiye'de ise sırasıyla 34 bin 828 \$ ve 35 bin 365 \$ olup ortalamaların altındadır. Genel olarak ifade edilirse Türkiye'de tüm kademelerdeki öğretmenlerin başlangıçta ve 15 yıl deneyim sonrası aldıkları yıllık maaşlar, OECD ülkeleri ortalamalarının altındadır.

Şekil C.3.2 Satın alma gücü paritesi dikkate alındığında OECD ülkelerinde ortaokul yöneticilerinin kariyer düzeylerine göre yıllık maaşları (2021)

Kaynak: OECD (2022).

Not: Satın alma gücü paritesine göre hesaplanmıştır.

Şekil C.3.2'de 2021 yılı için satın alma gücü paritesi dikkate alındığında OECD ülkelerinde ortaokul yöneticilerinin kariyer düzeylerine göre yıllık maaşları verilmiştir. Buna göre, OECD ülkeleri arasında Lüksemburg (112.506 \$), İtalya (96.876 \$), ABD (93.868 \$) ve Avustralya (88.688 \$) ülkelerinde ortaokul düzeyindeki yöneticilerin en düşük kariyer maaşı en yüksek olan ülkeler iken Letonya (22.101 \$), Macaristan (22.770), Slovakya (23.674 \$) ve Kosta Rika (23.748 \$) en düşük olan ülkelerdir. Ortaokul düzeyindeki yöneticilerin en yüksek kariyer maaşı en yüksek olan

ülkeler Meksika (157.196 \$), Lüksemburg (155.593 \$), Birleşik Krallık (150.183 \$), Hollanda (138.602) ve Avustralya (128.829 \$) iken en düşük olan ülkeler ise Çekya (35.019 \$), Polonya (38.584 \$), Slovakya (38.824 \$) ve Türkiye (43.070 \$)'dir. Ayrıca, ortaokul düzeyindeki yöneticilerin en düşük kariyer maaşı ve en yüksek kariyer maaşı bakımından OECD ülkeleri ortalamaları sırasıyla 55 bin 776 \$ ve 89 bin 897 \$ iken Türkiye'nin bu maaşlardaki verisi ise sırasıyla 38 bin 388 \$ ve 43 bin 70 \$ olup OECD ülkeleri ortalamasının oldukça altındadır.

Bu gösterge altında ilk önce OECD ülkelerinde kademelere göre öğretmenlerin yıllık toplam yasal çalışma süreleri incelenmiştir. Daha sonra ise ortaokul düzeyinde

okul yöneticilerinin yıllık toplam yasal çalışma süreleri gün, hafta ve saat olarak OECD ülkelerine göre nasıl değiştiği ele alınmıştır.

Tablo C.4.1 OECD ülkelerinde kademelere göre öğretmenlerin yıllık toplam yasal çalışma süreleri (saat) (2021)

	İlkokul	Ortaokul	Ortaöğretim (Genel programlar)	Ortaöğretim (Mesleki programlar)
İsviçre	1.866	1.866	1.866	1.866
Almanya	1.795	1.795	1.795	1.795
İsveç	1.767	1.767	1.767	1.767
Japonya	1.728	1.728	1.728	1.728
Kolombiya	1.720	1.720	1.720	1.720
Macaristan	1.656	1.656	1.656	1.704
Çekya	1.688	1.688	1.688	1.688
Norveç	1.688	1.688	1.688	1.688
Hollanda	1.659	1.659	1.659	1.659
Danimarka	1.628	1.628	1.628	1.628
Fransa	1.607	1.607	1.607	1.607
Türkiye	1.576	1.576	1.576	1.576
OECD ortalaması	1.543	1.557	1.559	1.570
Slovakya	1.560	1.560	1.560	1.560
Estonya	1.540	1.540	1.540	1.540
Güney Kore	1.520	1.520	1.520	1.520
Litvanya	1.512	1.512	1.512	1.512
Finlandiya	-	-	-	1.500
Polonya	1.448	1.448	1.432	1.432
İspanya	1.425	1.425	1.425	1.425
Portekiz	1.423	1.368	1.368	1.368
Letonya	1.320	1.320	1.320	1.320
İsrail	1.240	1.197	1.268	1.268
Lüksemburg	1.394	1.229	1.229	1.229

Kaynak: OECD (2022).

Tablo C.4.1'de 2021 yılında OECD ülkelerinde kademelere göre öğretmenlerin yıllık toplam yasal çalışma süreleri gösterilmiştir. Burada çoğu ülkede tüm kademelerdeki öğretmenlerin yıllık toplam yasal çalışma süreleri aynıdır. Buna göre OECD ülkelerinde ilkokul, ortaokul, ortaöğretim genel programlar ve ortaöğretim mesleki programlar olmak üzere tüm kademelerde öğretmenlerin yıllık toplam yasal çalışma süreleri en fazla olan ülkeler sırasıyla İsviçre (1.866 saat), Almanya (1.795 saat), İsveç (1.767 saat), Japonya (1.728 saat) ve Kolombiya (1.720 saat)'dir. Yıllık toplam yasal çalışma süreleri bakımından en az olan ülkeler ilkokul kademesinde İsrail (1.240 saat),

Letonya (1.320 saat) ve Lüksemburg (1.394 saat); ortaokul kademesinde İsrail (1.197 saat), Lüksemburg (1.229 saat), Letonya (1.320 saat) ve Portekiz (1.368 saat); ortaöğretimde hem genel programlar hem de mesleki programlar düzeyinde ise Lüksemburg (1.229 saat), İsrail (1.268 saat), Letonya (1.320 saat) ve Portekiz (1.368 saat)'dir. Türkiye'nin tüm kademelerdeki öğretmenlerinin yıllık toplam yasal çalışma süreleri aynı ve bin 576 saat olup OECD ülkeleri ortalamaları ise ilkokul düzeyinde bin 543 saat, ortaokul düzeyinde bin 557 saat, ortaöğretim genel programlar düzeyinde bin 559 saat ve ortaöğretim mesleki programlar düzeyinde bin 570 saattir. Tür-

kiye'deki öğretmenler, OECD ülkeleri ortalamalarından biraz daha fazla yıllık toplam yasal çalışma sürelerine sahiptir.

2021 yılı verilerine göre OECD ülkelerinde ilkökul düzeyinde okul yöneticilerinin yıllık toplam yasal çalışma süreleri Tablo C.4.2'de verilmiştir. Buna göre, ilkökul yöneticilerinin çalıştığı hafta sayısının en çok olduğu ülkeler Türkiye, Güney Kore ve Portekiz (48 hafta), Şili, Danimarka, ABD ve Almanya, (46 hafta) iken en düşük olduğu ülkeler İrlanda (37 hafta), Yeni Zelanda ve Avusturya (38 hafta) ile Avustralya (41 hafta)'dır. OECD ülkeleri ortalaması ise 43 haftadır. İlkokul yöneticilerinin çalıştığı gün sayısı bakımından en fazla olduğu ülkeler sırasıyla Türkiye (236 gün), ABD (230 gün), Portekiz (229 gün) ve Güney Kore (228 gün) iken en düşük olduğu ülkeler ise İrlanda (180 gün), Avusturya (187 gün), Yeni Zelanda (192

gün) ve Avustralya (199 gün)'dir. İlkokul yöneticilerinin yıllık toplam yasal çalışma gün sayısı bakımından OECD ülkeleri ortalaması ise 212 gündür. OECD ülkelerinde ilkökul kademesindeki okul yöneticilerinin yıllık toplam yasal çalışma süreleri saat olarak incelendiğinde; Türkiye (1.844 saat), Güney Kore (1.824 saat) ve Avusturya (1.776 saat) ülkeleri en fazla çalışma sürelerine sahip iken İrlanda (1.058 saat), Meksika (1.230 saat), Avustralya (1.319 saat) ve İspanya (1.500 saat) ülkeleri ise en az çalışma sürelerine sahiptir. OECD ülkeleri ortalaması ise bin 613 saattir. Genel olarak ifade etmek gerekirse Türkiye OECD ülkeleri arasında ilkökul kademesindeki okul yöneticilerinin yıllık toplam yasal çalışma süreleri gün, hafta ve saat bakımından en yüksek sürelerle sahip ülke konumundadır. Türkiye'de ilkökul kademesindeki yöneticiler, diğer OECD ülkelerinde bulunan okul yöneticilerine göre okulda daha fazla mesai yapmaktadır.

Tablo C.4.2 OECD ülkelerinde ilkökul düzeyinde okul yöneticilerinin yıllık toplam yasal çalışma süreleri (2021)

	Toplam çalışılan hafta sayısı	Toplam çalışılan gün sayısı	Toplam çalışma saati
Türkiye	48	236	1.844
Güney Kore	48	228	1.824
Avusturya	38	187	1.776
Estonya	44	219	1.752
Polonya	45	219	1.752
Slovenya	45	219	1.752
İsveç	46	219	1.752
Japonya	45	223	1.728
Letonya	44	215	1.720
Litvanya	44	213	1.704
Kolombiya	45	212	1.696
Çekya	44	211	1.688
Norveç	45	225	1.688
Hollanda	42	208	1.659
Macaristan	43	206	1.648
Danimarka	46	220	1.628
OECD ortalaması	43	212	1.613
Fransa	-	-	1.607
Portekiz	48	229	1.603
İsrail	42	205	1.602
Slovakya	44	211	1.583
Finlandiya	44	211	1.551
Yeni Zelanda	38	192	1.536
İspanya	42	200	1.500
Avustralya	41	199	1.319
Meksika	43	205	1.230
İrlanda	37	180	1.058
ABD	46	230	-
Almanya	46	225	-
Kosta Rika	42	200	-

Kaynak: OECD (2022).

- Son on yıllık öğretmen atama sayıları dikkate alındığında, 2013 ile 2017 yıllarını kapsayan beş yıllık süreç içerisinde toplamda 216 bin 642 öğretmen ataması yapılırken 2018 ile 2022 yılları arasını kapsayan son beş yıllık dönemde ise toplamda 180 bin 306 öğretmen ataması yapılmıştır. Dahası son on yıllık süreçte en az öğretmen ataması 19 bin 614 atama ile 2022 yılında yapılmıştır. Son beş yıllık dönemde öğretmen atama sayılarında bir düşüş yaşanmaktadır. Dahası 2022 yılında yapılan atamaların yarısı İstanbul'a yapılmıştır. Sistem içerisindeki öğretmen ihtiyacının karşılanmasına yönelik hesaplamaların yapılması ve bu ihtiyaca yönelik atamaların yapılması gerekmektedir.
- 2021/22 öğretim yılında eğitim fakültelerine 54 bin 538 öğrenci yeni kayıt yaptırmış olup aynı dönemde 52 bin 400 kişi mezun olmuştur. Buna ilaveten 2022 yılında KPSS eğitim bilimleri testine giren öğretmen adayı sayısı 421 bin 140 iken bu yılda ataması yapılan sözleşmeli öğretmen sayısı ise 19 bin 614'tür. Diğer bir ifadeyle 2022 yılında kamu okullarında öğretmen olmak isteyenlerin sadece %4,7'sinin ataması yapılabilmiştir. Son beş yıllık süreçteki öğretmen atama sayıları da dikkate alındığında öğretmen arz ve talebi arasındaki makas büyümektedir. Öğretmen arz-talep dengesi gözetilerek ihtiyaç ve planlamalar yapılmalı ve politikalar oluşturulmalıdır.
- OECD ülkeleri arasında tüm kademelerdeki öğretmenlerin kariyer düzeylerine göre yıllık maaşları oldukça farklılaşmaktadır. Türkiye'de ilkökul, ortaokul ve ortaöğretim düzeyindeki öğretmenlerin kariyer düzeylerine göre aldıkları yıllık maaşlar bütün düzeylerde hemen hemen aynı olup OECD ülkeleri ortalamasının altındadır. Öğretmen maaşlarının kariyer düzeylerine göre OECD ülkeleri ortalamalarını yakalaması noktasında adımlar atılmalıdır.
- Türkiye OECD ülkeleri arasında ilkökul kademesindeki okul yöneticilerinin yıllık toplam yasal çalışma süreleri gün, hafta ve saat bakımından en yüksek sürelerle sahip ülke konumundadır. Türkiye'de ilkökul kademesindeki yöneticiler, diğer OECD ülkelerinde bulunan okul yöneticilerine göre okulda daha fazla mesai yapmaktadır. Dolayısıyla sistem içerisindeki verimlilik ve çalışılan süre arasındaki ilişki yeniden ele alınarak okul yöneticilerinin çalıştığı toplam süre gözden geçirilmelidir.

- Çelik, Z., Bozgeyikli, H., & Yurdakul, S. (2020). *Eğitime bakış 2020: İzleme ve değerlendirme raporu*. Eğitim-Bir-Sen Stratejik Araştırmalar Merkezi.
- MEB. (2022). *MEB personel genel müdürlüğü*. http://atama.meb.gov.tr/sonuclar/arsiv/sayisal_veriler.asp
- OECD. (2022). *Education at a glance 2022: OECD indicators*. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/3197152b-en>
- YÖK. (2022). *Yükseköğretim bilgi yönetim sistemi*. <https://istatistik.yok.gov.tr/>
- Yurdakul, S., Yıldırım, B., & Şahin, S. A. (2021). *Eğitime bakış 2021: İzleme ve değerlendirme raporu*. Eğitim-Bir-Sen Stratejik Araştırmalar Merkezi.

BÖLÜM **D**

EĞİTİM-ÖĞRETİM ORTAMLARI

GÖSTERGE	D1	Okul, şube ve derslik sayısı kaçtır?
GÖSTERGE	D2	Okul, sınıf ve şube başına kaç öğrenci düşmektedir?
GÖSTERGE	D3	Öğretmen başına kaç öğrenci düşmektedir?
GÖSTERGE	D4	Taşımali eğitimde öğrenci sayısı kaçtır?
BÖLÜM	D	Sonuç ve Öneriler

Eğitim sistemlerinin nicelik olarak ne kadar ilerlediklerini gormek ve analiz edebilmek için ülkelerin eğitim ve ğretim ortamlarına ilişkin veriler oldukça önemlidir. Bu kapsamda bu bölümde eğitim politikalarının gornen kısmı olan ve nicel çerçeveyi sunan eğitim-ğretim ortamlarının mevcut durumu incelenecektir. Öncelikle okul, şube ve derslik sayıları ile okul, sınıf, şube ve ğretmen başına düşen ğrenci sayılarında yaşana değişim ele alınacaktır. OECD verileri ile ülkelerin ortalama sınıf mevcudu ve ğretmen başına düşen ğrenci sayıları incelenecek ve ülkeler arası karşılaştırmalar yapılacaktır. Son olarak taşımalı eğitim kapsamındaki ğrenci sayılarının son on yıllık dönemi ele alınarak kademelere ve illere göre analiz edilecektir.

Bu gösterge altında son beş yıl içerisinde kademelere ve okul türüne göre okul/kurum sayılarındaki değişim ele alınmıştır. Sonrasında kademelere göre derslik ve şube sayısındaki değişim ele alınarak ortaöğretimde okul türüne göre derslik ve şube sayıları analiz edilmiştir. Buna ilaveten son beş yılda kamuda yeni yapılan derslik sayıları da verilmiştir.

rüne göre derslik ve şube sayıları analiz edilmiştir. Buna ilaveten son beş yılda kamuda yeni yapılan derslik sayıları da verilmiştir.

Tablo D.1.1 Kademelere göre okul / kurum sayıları (2017-2021)

Yıl	Okul öncesi		İlkokul		Ortaokul		Genel ortaöğretim		Mesleki ve teknik ortaöğretim		Tüm kademeler toplam
	Devlet	Özel	Devlet	Özel	Devlet	Özel	Devlet	Özel	Devlet	Özel	
2017	4.855	5.218	23.349	1.618	16.876	1.869	3.111	2.606	5.683	383	65.568
2018	5.317	5.352	22.931	1.808	16.875	2.060	3.066	3.176	5.851	413	66.849
2019	5.830	5.655	22.808	1.982	16.917	2.351	3.444	3.481	5.720	401	68.589
2020	5.232	5.320	22.527	2.049	16.682	2.343	3.483	3.393	5.700	396	67.125
2021	7.878	6.246	22.480	2.039	16.651	2.284	3.529	3.231	5.662	379	70.379

Kaynak: Muhtelif yıllarda yayınlanan MEB istatistikleri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Tablo D.1.1'de 2017 ile 2021 yılları arasında kademelere göre okul/kurum sayılarında yaşanan değişim verilmiştir. Tabloya göre 2017 yılında toplam 65 bin 568 okul/kurum bulunurken 2021 yılına gelindiğinde bu sayı 70 bin 379'a yükselmiştir. Kademelere göre okul/kurum sayısı incelendiğinde okul öncesi kademesinde 2017 yılından 2019 yılına kadar artış yaşanmakta olup 2020 yılında bir düşüş gerçekleşse de 2021 yılında okul/kurum sayısı tekrar artmıştır. Okul öncesi kademesinde 2017 yılında 4 bin 855 devlet, 5 bin 218 özel olmak üzere toplamda 10 bin 73 okul/kurum bulunurken 2019 yılında bu sayı 5 bin 830 devlet ve 5 bin 655 olmak üzere toplamda 11 bin 485'e yükselmiştir. Ancak 2020 yılına bakıldığında bu sayı 5 bin 232 devlet, 5 bin 320 olmak üzere toplamda 10 bin 552'ye gerilemiştir. 2021 yılına gelindiğinde ise bu sayı 7 bin 878 devlet ve 6 bin 246 özel olmak üzere toplamda 14 bin 124'e yükselmiştir. İlkokul kademesinde okul/kurum sayıları incelendiğinde devlette yıllara göre okul/kurum sayısının azaldığı görülürken özel okul/kurumlarda 2017-2020 yılları arasında bir artış olduğu ve 2021 yılında kısmi bir azalış olduğu görülmektedir. Tabloya göre 2017 yılında 23 bin 349 devlet ve bin 618 özel olmak üzere toplamda ilköğretim kademesinde 24 bin 967 okul/kurum bulunurken bu sayı 2021 yılına gelindiğinde kısmi bir azalış ile birlikte 24 bin 519'a gerilemiştir. Ortaokul

kademesinde okul/kurum sayılarına bakıldığında devlet okul/kurum sayılarının artış ve azalışlarla son beş yıl içerisinde benzer olduğu görülürken özel okul/kurum sayılarında kısmi bir artışın olduğu görülmektedir. Ortaokul kademesinde 2017 yılında 16 bin 876 devlet ve bin 869 özel olmak üzere toplamda 18 bin 745 okul/kurum bulunurken 2021 yılına gelindiğinde bu sayı 16 bin 651 özel ve 2 bin 284 devlet olmak üzere toplamda 18 bin 935 şeklinde gerçekleşmiştir. Buna ilaveten genel ortaöğretim kademesinde okul/kurum sayılarına bakıldığında devlette son beş yılda düzenli kısmi artışın olduğu görülürken özelde 2019 yılına kadar artış sonrasında azalış görülmektedir. Genel ortaöğretim kademesinde 2017 yılında 3 bin 111 devlet ve 2 bin 606 özel olmak üzere toplamda 5 bin 717 okul/kurum bulunurken, 2021 yılına gelindiğinde 3 bin 529 devlet ve 3 bin 231 olmak üzere toplamda 6 bin 760'a yükselmiştir. Mesleki ve teknik ortaöğretimde okul/kurum sayısı verilerine bakıldığında ise 2017 yılında toplam 6 bin 66 okul/kurum bulunurken 2021 yılında kısmi bir azalışla bu sayı 6 bin 41 şeklinde gerçekleşmiştir.

Tablo D.1.2'de 2017-2021 yılları arası kamuda bazı okul türlerine göre okul sayıları verilmiştir. Tabloya göre 2017 yılında imam hatip ortaokulu sayısı 2 bin

859 iken 2021 yılına kadar düşüş eğilimi göstermiş ve 2 bin 720'ye gerilemiştir. İmam hatip lisesi bünyesinde imam hatip ortaokulu sayısına bakıldığında ise yıllara göre bu sayı artmıştır. 2017 yılında bu sayı 427 iken 2021 yılına gelindiğinde 731'e yükselmiştir. İmam hatip lisesi sayısına bakıldığında 2017 yılında bin 605 iken 2021 yılında bin 693'e yükselmiştir. Buna ilaveten fen lisesi sayısı 2017 yılında 310 iken 2021 yılında 344'e

yükselmiştir. Sosyal bilimler lisesi sayılarına bakıldığında ise son beş yılda benzer sayıların olduğu görülmektedir. 2017 yılında sosyal bilimler lisesi sayısı 92 iken 2021 yılında bu sayı 93 şeklinde gerçekleşmiştir. Son olarak Anadolu lisesi sayısına bakıldığında 2017 yılında 2 bin 552 iken son beş yılda sürekli artış göstererek bu sayı 2021 yılına gelindiğinde 2 bin 885'e yükselmiştir.

Tablo D.1.2 Kamuda bazı okul türlerine göre okul sayıları (2017-2021)

Yıl	İmam hatip ortaokulu	İmam hatip lisesi bünyesinde imam hatip ortaokulu	İmam hatip lisesi	Fen lisesi	Sosyal bilimler lisesi	Anadolu lisesi
2017	2.859	427	1.605	310	92	2.552
2018	2.847	547	1.623	310	91	2.664
2019	2.822	615	1.650	316	92	2.846
2020	2.758	669	1.672	322	92	2.871
2021	2.720	731	1.693	344	93	2.885

Kaynak: Muhtelif yıllarda yayınlanan MEB istatistikleri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

2017-2021 yılları arasında kademelere göre derslik ve şube sayıları Tablo D.1.3'te verilmiştir. Buna göre tüm kademelerde toplam derslik sayıları son beş yılda artış göstermiştir. 2017 yılında tüm kademelerde toplam 686 bin 800 derslik bulunurken bu sayı 2021'de 749 bin 454'e yükselmiştir. Şube sayılarına bakıldığında ise 2017 yılında 790 bin 600 şube bulunurken yıllar içinde artış ve azalışlarla bu sayı 2021 yılında 784 bin 888'e gerilemiştir. Kademelere göre derslik ve şube sayısına bakıldığında okul öncesinde 2017 yılında 44 bin 587 derslik ve 84 bin 637 şube bulunurken 2021 yılına gelindiğinde derslik sayısı 55 bin 989'a ve şube sayısı 109 bin 851'e yükselmiştir. İlköğretim kademesinde toplam şube ve derslik sayısına

bakıldığında 2017 yılında 437 bin derslik ve 464 bin şube bulunurken 2021 yılına gelindiğinde derslik sayısı 467 bin 425'e ve şube sayısı 479 bin 151'e yükselmiştir. İlköğretim kademesinde özel öğretime bakıldığında ise 2017 yılında 49 bin 266 derslik ve 49 bin 266 şube bulunurken 2021 yılına gelindiğinde derslik sayısı 59 bin 516'ya şube sayısı ise 36 bin 891'e yükselmiştir. Buna ilaveten ortaöğretim kademesine bakıldığında toplamda yıllara göre derslik sayısı artarken şube sayısında azalış meydana gelmiştir. Derslik sayısı 2017 yılında 204 bin 268'den 2021 yılına gelindiğinde 226 bin 40'a yükselmiştir. Şube sayısı ise 241 bin 268'den seneler içinde artış ve azalışlarla 2021 yılına gelindiğinde 195 bin 886'ya gerilemiş-

Tablo D.1.3 Kademelere göre derslik ve şube sayıları (2017-2021)

Yıl	Okul öncesi		İlköğretim				Ortaöğretim				Tüm kademeler toplam	
	Toplam		Toplam		Özel		Toplam		Özel		Derslik	Şube
	Derslik	Şube	Derslik	Şube	Derslik	Şube	Derslik	Şube	Derslik	Şube		
2017	44.587	84.637	437.945	464.924	49.266	31.629	204.268	241.039	43.153	33.288	686.800	790.600
2018	46.967	88.150	444.561	471.550	56.264	35.017	214.487	194.531	51.334	34.269	706.015	754.231
2019	50.831	91.737	457.009	478.408	58.867	36.271	219.507	192.029	51.403	33.548	727.347	762.174
2020	48.134	82.572	461.274	470.584	60.525	35.696	222.973	192.545	50.813	32.723	732.381	745.701
2021	55.989	109.851	467.425	479.151	59.516	36.891	226.040	195.886	50.566	32.667	749.454	784.888

Kaynak: Muhtelif yıllarda yayınlanan MEB istatistikleri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

tir. Son olarak ortaöğretim kademesinde özel öğretime bakıldığında derslik sayısı 43 bin 153'ten 50 bin 566'ya yükselmiştir. Şube sayısına bakıldığında ise 2017 yılında 33 bin 288 iken seneler içerisinde kısmi bir azalışla 2021 yılına gelindiğinde 32 bin 667'ye gerilemiştir.

Tablo D.1.4'te 2017-2021 yılları arasında ortaöğretimde okul türüne göre derslik ve şube sayıları verilmiştir. Tabloya göre genel ortaöğretimde 2017 yılında özelde 35 bin 320 derslik bulunurken 2021 yılında bu sayı 41 bin 174'e yükselmiş, şube sayısı ise aynı yıllarda 27 bin 564'ten, 25 bin 980'e gerilemiştir. Genel ortaöğretimde toplam derslik ve şube sayılarına bakıldığında ise 2017 yılında 96 bin 452 derslik bulunurken 2021 yılına

gelindiğinde bu sayı 113 bin 356'ya yükselmiştir. Şube sayısına bakıldığında ise 2017 yılında 128 bin 140 şube bulunurken bu sayı 2017 yılında 86 bin 126'ya düşmüş, sonrasında ise 2021 yılına kadar artış göstermiş ve 102 bin 963 şeklinde gerçekleşmiştir. Buna ilaveten mesleki ve teknik ortaöğretimde 2017 yılında özel öğretimde 7 bin 833 derslik ve 6 bin 24 şube bulunurken, 2021 yılına gelindiğinde derslik sayısı 9 bin 392 ve şube sayısı 6 bin 687'ye yükselmiştir. Toplamda mesleki ve teknik ortaöğretimde derslik ve şube sayılarına bakıldığında 2017 yılında 107 bin 816 derslik bulunurken bu sayı 2021 yılına gelindiğinde 112 bin 684'e yükselmiştir. Şube sayısı ise 2017 yılında 112 bin 899 iken 2021 yılına gelindiğinde 92 bin 923'e gerilemiştir.

Tablo D.1.4 Ortaöğretimde okul türüne göre derslik ve şube sayıları (2017-2021)

Yıl	Genel ortaöğretim				Mesleki ve teknik ortaöğretim			
	Toplam		Özel		Toplam		Özel	
	Derslik	Şube	Derslik	Şube	Derslik	Şube	Derslik	Şube
2017	96.452	128.140	35.320	27.564	107.816	112.899	7.833	6.024
2018	103.324	86.126	42.340	28.966	111.163	108.405	8.994	5.303
2019	108.982	89.723	42.728	28.205	110.525	102.306	8.675	5.343
2020	111.783	99.675	41.881	26.672	111.190	92.870	8.932	6.051
2021	113.356	102.963	41.174	25.980	112.684	92.923	9.392	6.687

Kaynak: Muhtelif yıllarda yayınlanan MEB istatistikleri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Tablo D.1.5'te 2017-2021 yılları arasında kamuda yeni yapılan derslik sayıları verilmiştir. Buna göre 2017 yılından 2019 yılına kadar toplam yeni yapılan derslik sayılarında

artış görülürken 2020 yılında düşüş ardından 2021 yılında 2020 yılına göre nispeten bir artış görülmektedir. Bu durumun temel sebeplerinden birisinin pandemi döne-

Tablo D.1.5 Kamuda yeni yapılan derslik sayıları (2017-2021)

Yıl	Toplam	İlköğretim	Ortaöğretim (mesleki ve teknik dâhil)	Yaygın eğitim	Eğitime %100 destekten yapılan
2017	14.405	6.763	5.364	221	2.057
2018	18.307	9.212	6.910	368	1.817
2019	21.637	13.343	6.145	559	1.590
2020	12.410	7.874	3.196	292	1.048
2021	14.344	9.802	2.499	288	1.755
Toplam	81.103	46.994	24.114	1.728	8.267

Kaynak: Muhtelif yıllarda yayınlanan MEB istatistikleri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

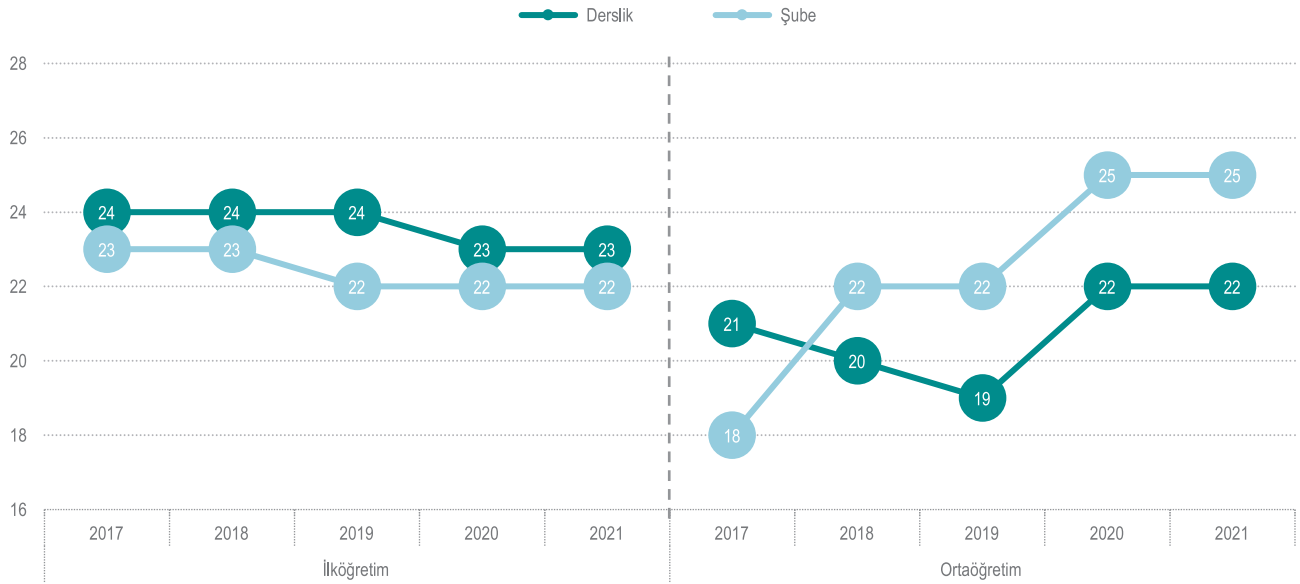
mi yaşanan kapanmalar olduğu düşünölmektedir. Buna ilaveten 2017 yılından 2021 yılına kadar toplamda 81 bin 103 yeni derslik yapılmıştır. Yapılan yeni dersliklerin ise en fazla ilköğretim kademesinde olduğu görölmektedir. 2017 yılında ilköğretim kademesinde 6 bin 763 yeni derslik yapılmışken 2021 yılında 9 bin 802 yeni derslik

yapılmıştır. Ortaöğretim kademesinde yeni yapılan derslik sayısında ise diğerkademelere göre azalma meydana gelmiştir. 2017 yılında 5 bin 364 yeni derslik yapılmış iken 2021 yılında 2 bin 499 yeni derslik yapılmıştır. Eğitime %100 destekten yapılan derslik sayısı ise 2017 yılında 20 bin 57 iken 2021 yılında bin 755 olmuştur.

Bu gösterge altında ilk önce ilköğretim ve ortaöğretimde şube ve derslik başına düşen öğrenci sayılarında yaşanan değişim incelenmiştir. Sonrasında ise özel ilköğretim ve ortaöğretim kademelerinde şube başına düşen öğrenci sayıları ele alınmıştır. Daha sonra ise ilkokul ve ortaokul ile ortaöğretimde okul türüne göre şube başına

ve okul başına düşen öğrenci sayılarında yaşanan değişim incelenmiştir. Buna ilaveten da kademelere, bölgelere ve illere göre şube ve okul başına düşen öğrenci sayılarında yaşanan değişim ayrıntılı olarak analiz edilmiştir. Son olarak ise OECD ülkelerinde ilkokul ve ortaokul kademesinde ortalama sınıf mevcutları ele alınmıştır.

Şekil D.2.1 İlköğretim ve ortaöğretimde şube ve derslik başına düşen öğrenci sayılarında yaşanan değişim (2017-2021)

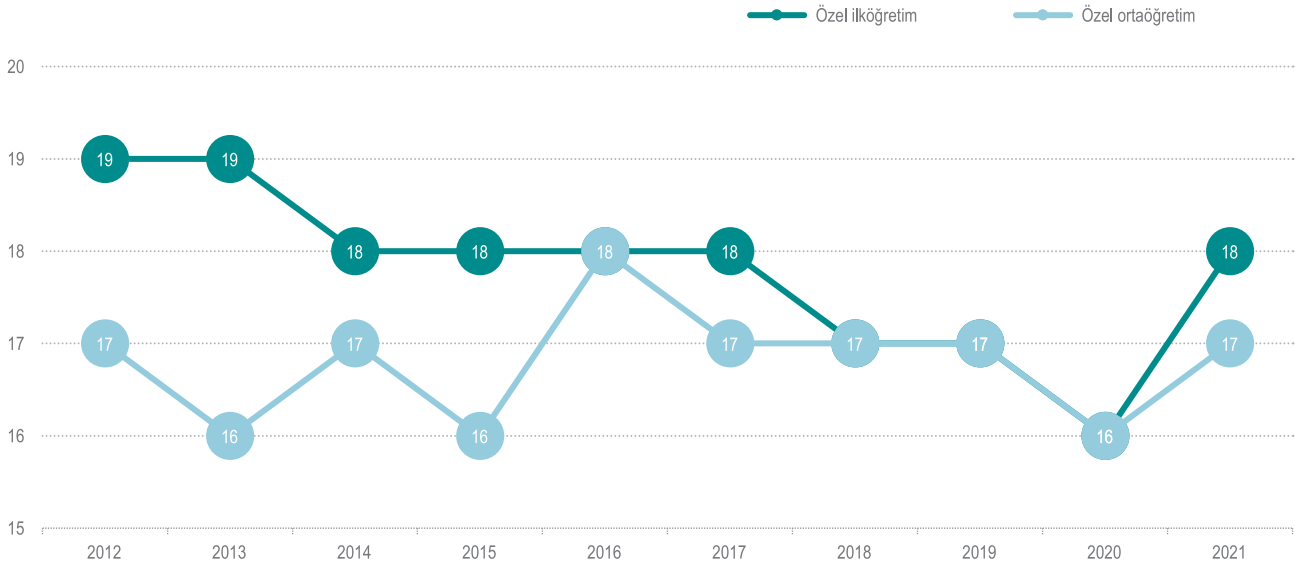

Kaynak: Muhtelif yıllarda yayınlanan MEB istatistikleri kullanılarak hazırlanan ve *Eğitime Bakış 2021*'de yer alan şekil tarafımızca güncellenmiştir.

2017 ve 2021 yılları arası ilköğretim ve ortaöğretimde şube ve derslik başına düşen öğrenci sayılarında yaşanan değişim Şekil D.2.1'de gösterilmiştir. Şekle göre ilköğretim kademesinde 2017 yılında derslik başına 24 ve şube başına 23 öğrenci düşerken 2021 yılına gelindiğinde bu derslik ve şube başına düşen öğrenci sayıları sırasıyla 23 ve 22 şeklinde gerçekleşmiştir. Ortaöğretim kademesinde derslik ve şube başına düşen öğrenci sayılarına bakıldığında ise 2017 yılında 18 olan şube başına düşen öğrenci sayısı 2021 yılında 25'e yükselirken derslik başına düşen öğrenci sayısı ise 2017 yılında 21 iken artış ve azalışlarla 2021 yılında 22 şeklinde gerçekleşmiştir.

Şekil D.2.2'de 2012-2021 yılları arası özel öğretimde ilköğretim ve ortaöğretim kademesinde şube başına düşen öğrenci sayılarında yaşanan değişim verilmiştir. Buna göre özel ilköğretim kademesinde 2012 yılında şube başına düşen öğrenci sayısı 19 iken 2014-2017 yılları arasında 18'de sabit kalmış sonrasında artış ve azalışlarla 2021 yılına gelindiğinde yeniden 18 olarak gerçekleşmiştir. Özel ortaöğretim kademesinde de şube başına düşen öğrenci sayılarına bakıldığında 2012-2021 yılları arası dalgalı bir seyir izlese de 2012 yılında ve 2021 yılında bu sayı 17 şeklinde gerçekleşmiştir.

Şekil D.2.2 Özel öğretimde ilköğretim ve ortaöğretim kademesinde şube başına düşen öğrenci sayılarında yaşanan değişim (2012-2021)

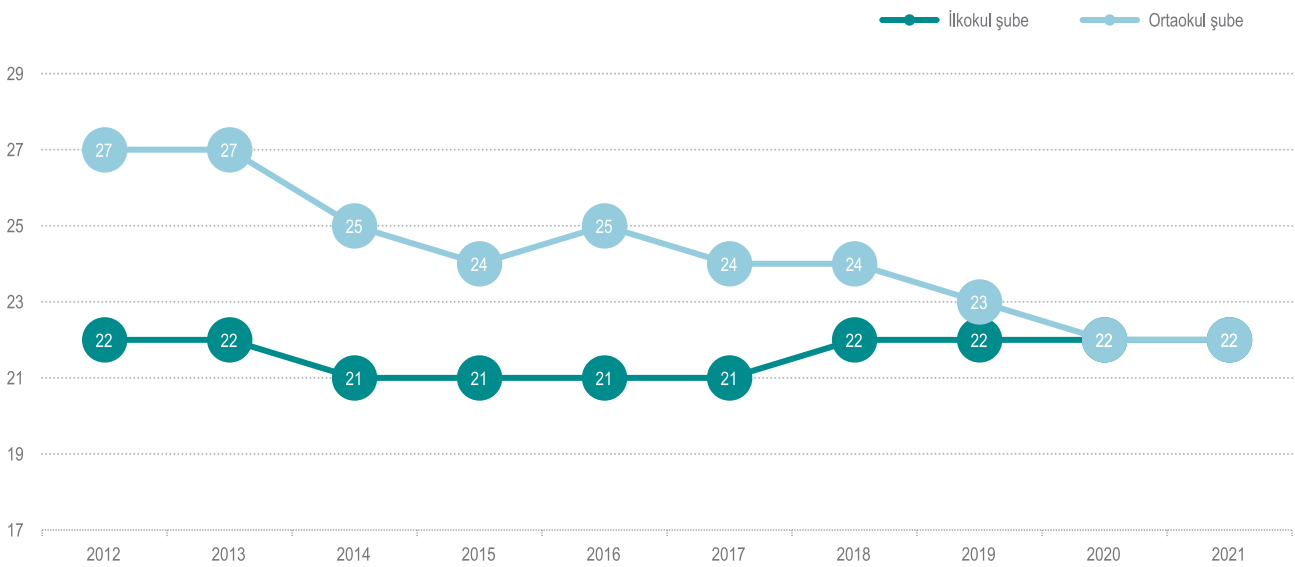
Kaynak: Muhtelif yıllarda yayınlanan MEB istatistikleri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

2012-2021 yılları arası ilkokul ve ortaokulda şube başına düşen öğrenci sayılarında yaşanan değişim Şekil D.2.3'te verilmiştir. Şekle göre ortaokul kademesinde şube başına düşen öğrenci sayısı yıllar içinde azalma eğilimi göstermiş, 2012 yılında 27 iken 2020-2021 yılları için 22'ye gerilemiştir. İlkokul kademesinde şube başına düşen öğrenci sayılarına bakıldığında ise yıllar içinde aynı kalarak

2012 yılında 22 iken 2021 yılında da 22 şeklinde gerçekleşmiştir.

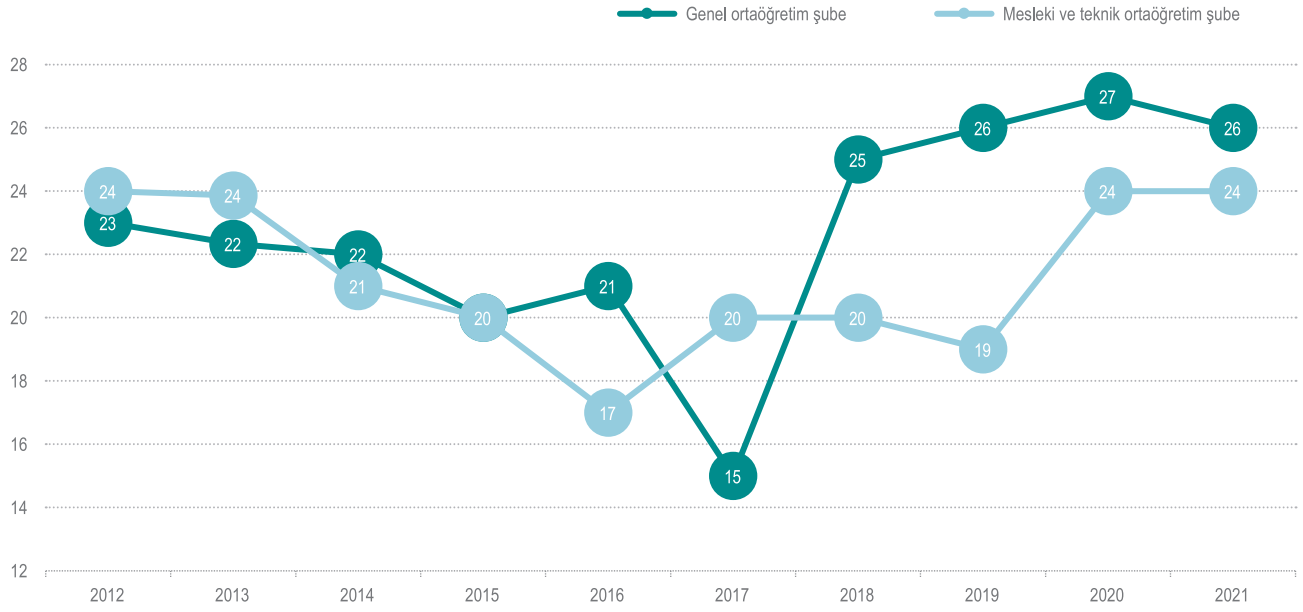
2012 ile 2021 yılları arası ortaöğretimde okul türüne göre şube başına düşen öğrenci sayılarında yaşanan değişim Şekil D.2.4'te gösterilmiştir. Şekle göre genel ortaöğretimde şube başına düşen öğrenci sayıları incelen-

Şekil D.2.3 İlkokul ve ortaokulda şube başına düşen öğrenci sayılarında yaşanan değişim (2013-2021)

Kaynak: Muhtelif yıllarda yayınlanan MEB istatistikleri kullanılarak hazırlanan ve *Eğitime Bakış 2021*'de yer alan şekil tarafımızca güncellenmiştir.

Şekil D.2.4 Ortaöğretimde okul türüne göre şube başına düşen öğrenci sayılarında yaşanan değişim (2013-2021)

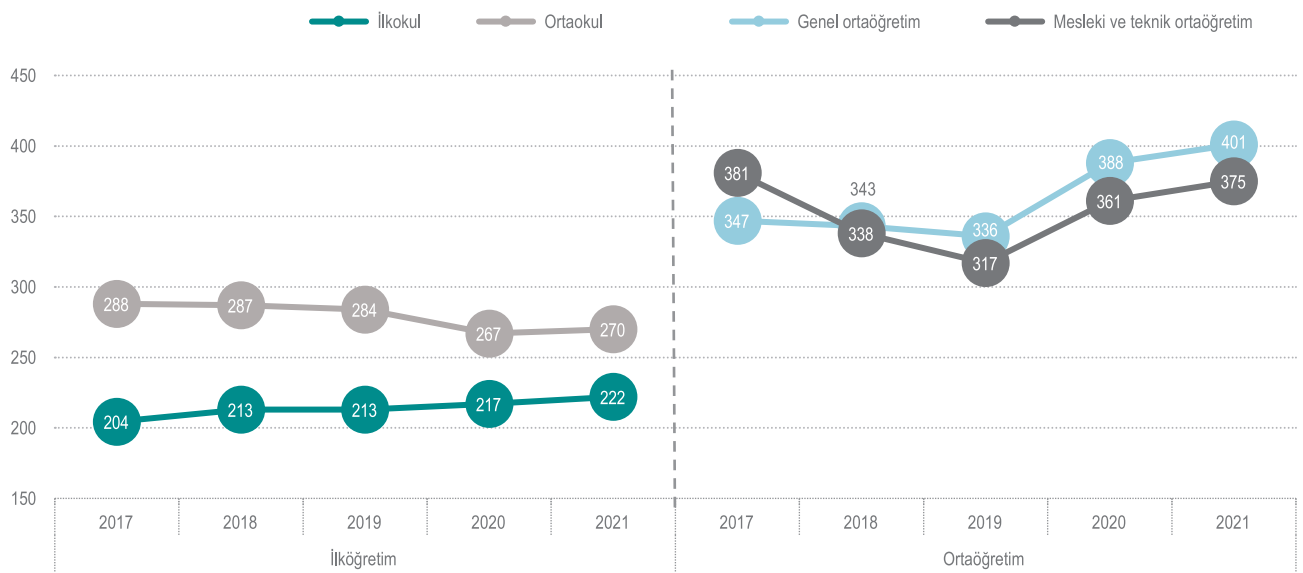

Kaynak: Muhtelif yıllarda yayınlanan MEB istatistikleri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

diğinde 2012 yılında 23 iken 2017 yılına gelindiğinde 15'e gerilemiş ardından 2021 yılına gelindiğinde 26'ya yükselmiştir. Mesleki ve teknik ortaöğretim şube başına düşen öğrenci sayılarına bakıldığında 2012 yılında 24 iken 2017 yılında 20'ye gerilemiş ardından 2021 yılına gelindiğinde tekrar 24'e yükselmiştir.

Şekil D.2.5'te 2017-2021 yılları arasında ilköğretim ve ortaöğretimde okul türüne göre okul başına düşen öğrenci sayılarında yaşanan değişim gösterilmiştir. Şekle göre ilköğretimde ilkökul düzeyinde okul başına düşen öğrenci sayısı 2017 yılında 204 iken 2021 yılında 222'ye yükselmiş, ortaokul kademesinde ise okul başına düşen öğren-

Şekil D.2.5 İlköğretim ve ortaöğretimde okul türüne göre okul başına düşen öğrenci sayılarında yaşanan değişim (2017-2021)

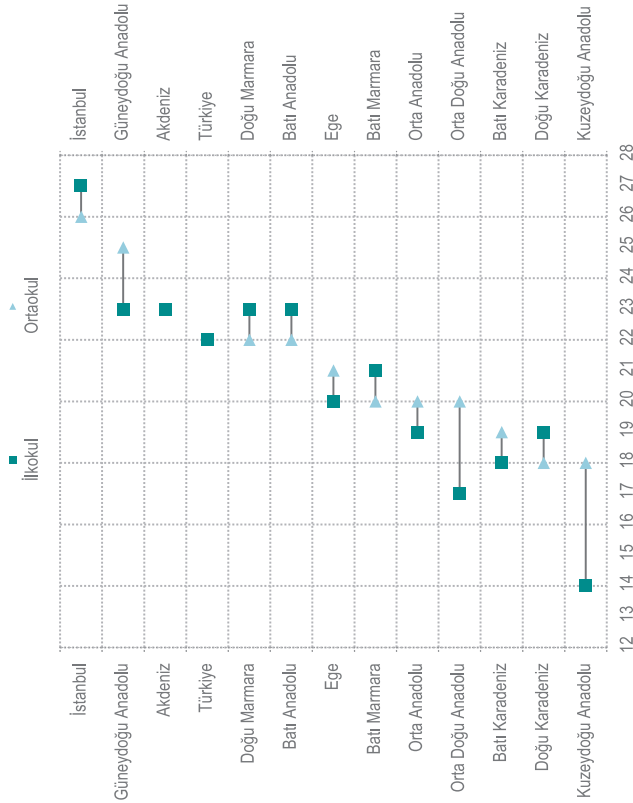

Kaynak: Muhtelif yıllarda yayınlanan MEB istatistikleri kullanılarak hazırlanan ve Eğitime Bakış 2021'de yer alan şekil tarafımızca güncellenmiştir.

ci sayısı 2017 yılında 288 iken 2021 yılında 270'e gerilemiştir. Genel ortaöğretim düzeyinde okul başına düşen öğrenci sayısına bakıldığında 2017 yılında 347 iken 2021 yılında 401'e yükselmiş, mesleki ve teknik ortaöğretim düzeyinde ise 2017 yılında okul başına düşen öğrenci sayısı 381 iken 2019 yılında 317'ye gerilemiş sonrasında ise 2020 ve 2021 yılında artış yaşanmış ve 375 olmuştur.

Şekil D.2.6'da 2021/22 öğretim yılı için ilkökul ve ortaokullarda bölgelere göre şube başına düşen öğrenci sayısı gösterilmiştir. Buna göre Türkiye'de ilkökul ve ortaokullarda şube başına düşen ortalama öğrenci sayısı 22'dir. Buna ilaveten bölgelere göre hem ilkökul düzeyinde hem de ortaokul düzeyinde şube başına düşen öğrenci sayılarına bakıldığında ciddi bir şekilde farklılaşmanın olduğu da görülmektedir. 2021 yılı için ilkökulda bölgelere göre şube başına düşen öğrenci sayılarına bakıldığında İstanbul'da 27, Güneydoğu Anadolu, Akdeniz, Doğu Marmara ve Batı Anadolu'da 23'tür. İlkokulda şube başına öğrenci

Şekil D.2.6 İlkokul ve ortaokullarda bölgelere göre şube başına düşen öğrenci sayısı (2021)

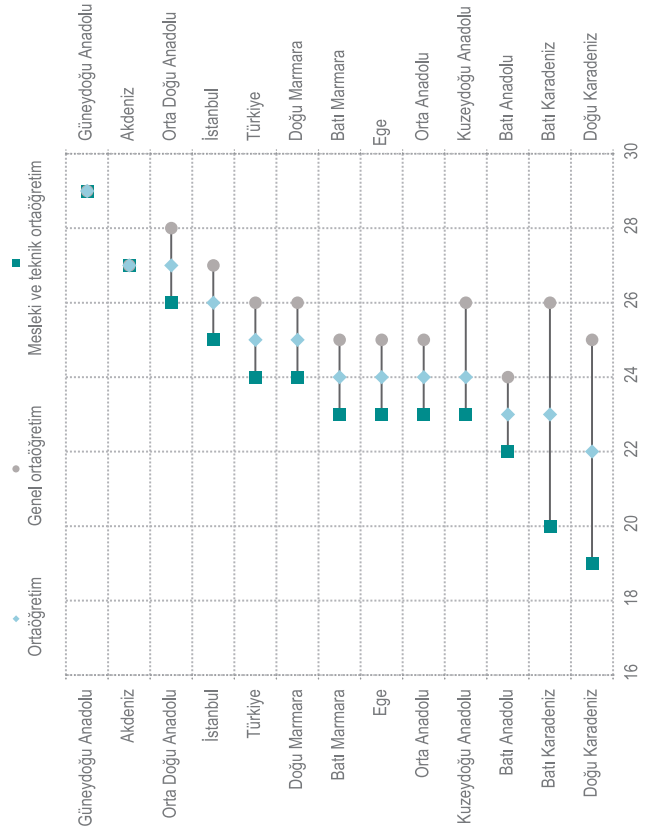

Kaynak: 2022 yılında yayınlanan MEB istatistikleri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

sayısının en az olduğu bölgeler ise Kuzeydoğu Anadolu (14), Orta Doğu Anadolu (17), Batı Karadeniz (18)'dir. Ortaokul kademesinde ise İstanbul (26), Güneydoğu Anadolu (25) ve Akdeniz (23) bölgelerinde şube başına düşen öğrenci sayılar en fazla iken, Kuzeydoğu Anadolu ve Doğu Karadeniz (18) bölgelerinde ise en azdır.

2021/22 öğretim yılı için ortaöğretimde okul türü ve bölgelere göre şube başına düşen öğrenci sayısı Şekil D.2.7'de verilmiştir. Buna göre Güneydoğu Anadolu, Akdeniz ve Orta Doğu Anadolu bölgeleri şube başına düşen öğrencilerin en yoğun olduğu bölgelerdir. Güneydoğu Anadolu'da ortaöğretim, genel ortaöğretim ve mesleki ve teknik ortaöğretimde şube başına düşen öğrenci sayısı 29 iken, Akdeniz'de ortaöğretim, genel ortaöğretim ve mesleki ve teknik ortaöğretimde şube başına düşen öğrenci sayısı 27'dir. Orta Doğu Anadolu'da ise şube başına düşen öğrenci sayılarına bakıldığında ortaöğretimde 27, genel ortaöğretimde 28 ve mesleki ve teknik ortaöğre-

Şekil D.2.7 Ortaöğretimde okul türüne ve bölgelere göre şube başına düşen öğrenci sayısı (2021)

Kaynak: 2022 yılında yayınlanan MEB istatistikleri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

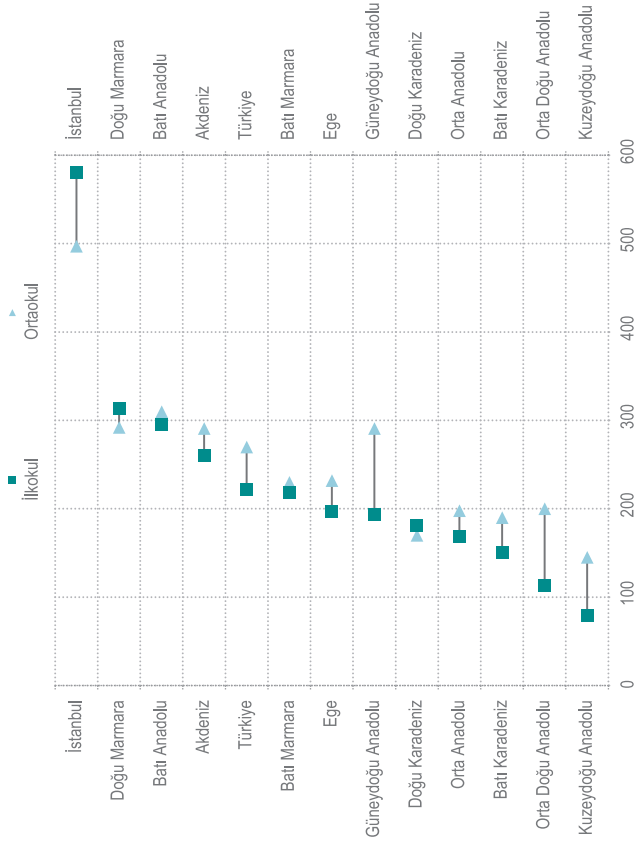
timde 26'dır. Buna ilaveten mesleki ve teknik ortaöğretimde şube başına düşen öğrenci sayısının en düşük olduğu bölgeler Doğu Karadeniz (19) ve Batı Karadeniz (20) iken genel ortaöğretimde şube başına düşen öğrenci sayısının en düşük olduğu bölgeler Doğu Karadeniz (22), Batı Anadolu ve Batı Karadeniz (23)'dir. Genel ortaöğretimde bölgesel farklılaşma fazla olmamakla birlikte mesleki ve teknik ortaöğretim kademesinde bölgelere göre ciddi farklılaşmalar mevcuttur.

Şekil D.2.8'de 2021/22 öğretim yılı için ilkökul ve ortaokullarda bölgelere göre okul başına düşen öğrenci sayıları verilmiştir. Şekle göre Türkiye geneli ilkökullarda okul başına düşen öğrenci sayısı ortalama 222 iken ortaokulda bu sayı 270'dir. İlkokul kademesinde bölgelere göre okul başına düşen öğrenci sayısına bakıldığında ciddi bir farklılaşmanın olduğu görülmektedir. İlkokul düzeyinde okul başına düşen öğrenci İstanbul'da 581, Doğu Marmara'da 314 ve Batı Anadolu'da 295 iken Ku-

zeydoğu Anadolu'da 79, Orta Doğu Anadolu'da 113'tür. Ortaokul düzeyinde okul başına düşen öğrenci sayılarına bakıldığında okul başına düşen öğrenci sayısı en fazla İstanbul (497), Batı Anadolu (310), Doğu Marmara (292) ve Güneydoğu Anadolu (291) bölgelerindeyken Kuzeydoğu Anadolu (145) ve Doğu Karadeniz (170) bölgelerinde en azdır.

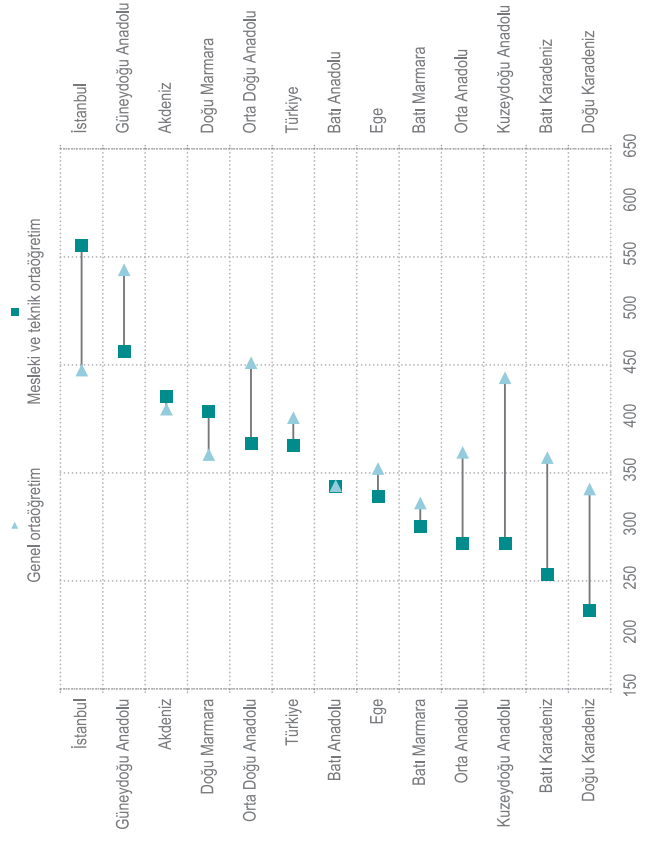
Şekil D.2.9'da 2021/22 öğretim yılında ortaöğretimde okul türüne ve bölgelere göre okul başına düşen öğrenci sayısı verilmiştir. Şekle göre Türkiye'de genel ortaöğretimde okul başına düşen öğrenci sayısı ortalama 401 iken mesleki teknik ortaöğretimde bu sayı ortalama 375'tir. Hem mesleki ve teknik ortaöğretimde hem de genel ortaöğretim düzeyinde bölgeler arası okul başına düşen öğrenci sayılarında farklılaşmalar mevcuttur. Genel ortaöğretimde okul başına düşen en fazla öğrenci Güneydoğu Anadolu (538), Orta Doğu Anadolu (452) ve İstanbul (445) bölgelerindeyken, Batı Marmara (322),

Şekil D.2.8 İlkokul ve ortaokullarda bölgelere göre okul başına düşen öğrenci sayısı (2021)

Kaynak: 2022 yılında yayınlanan MEB istatistikleri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Şekil D.2.9 Ortaöğretimde okul türüne ve bölgelere göre okul başına düşen öğrenci sayısı (2021)

Kaynak: 2022 yılında yayınlanan MEB istatistikleri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

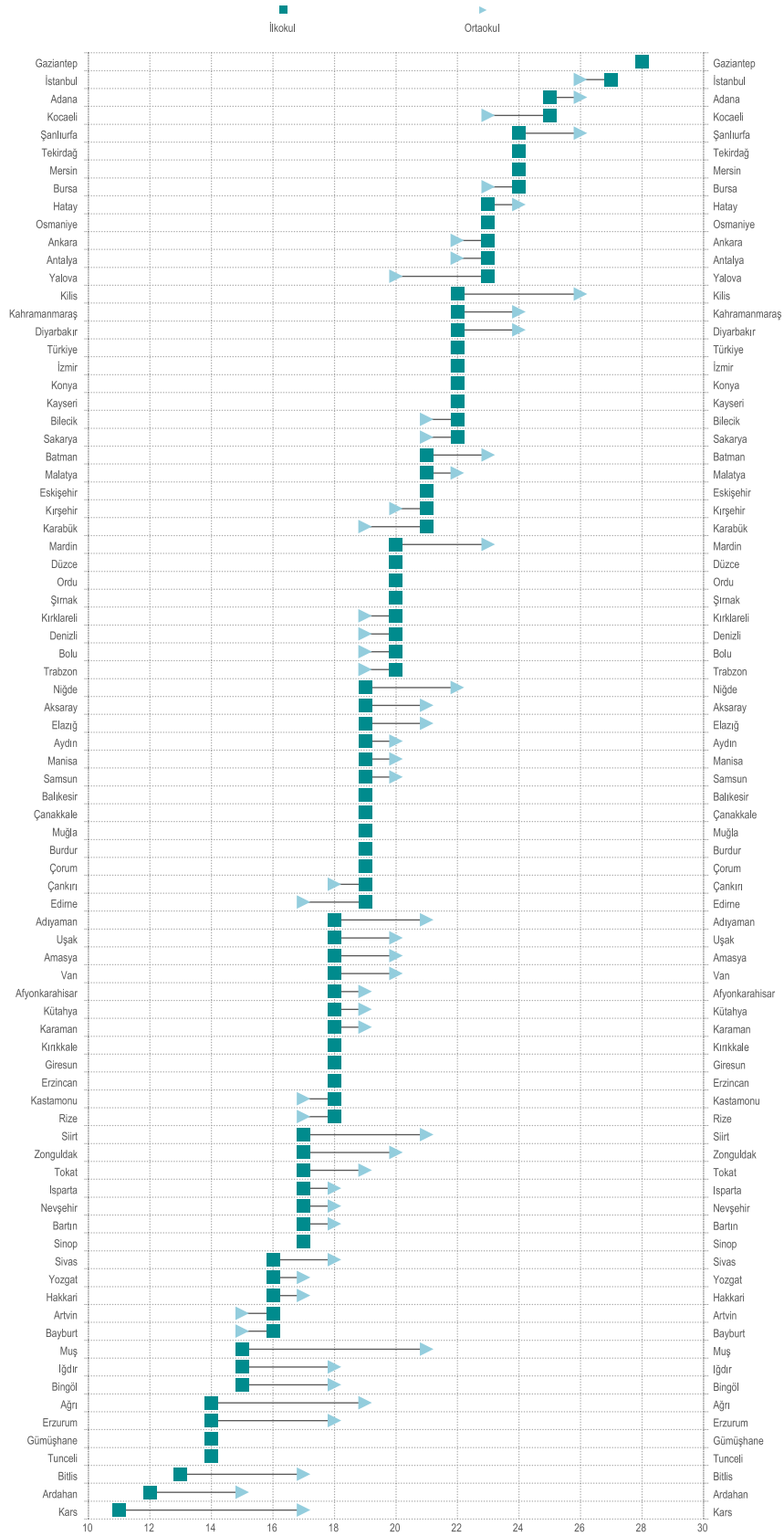
Batı Anadolu (338) ve Doğu Karadeniz (335) bölgelerinde en azdır. Mesleki ve teknik ortaöğretimde okul başına düşen en fazla öğrenci sayısı İstanbul (560), Güneydoğu Anadolu (462) ve Akdeniz (421) bölgelerindeyken Doğu Karadeniz (222) ve Batı Karadeniz (256)'de ise en azdır.

Şekil D.2.10'da 2021/22 öğretim yılında ilkökul ve ortaokulda illere göre şube başına düşen öğrenci sayıları verilmiştir. Şekle göre ilkökul ve ortaokulda illere göre şube başına düşen öğrenci sayılarında farklılaşmalar olduğu görülmektedir. İlkokulda şube başına düşen öğrenci sayısının en fazla olduğu iller Gaziantep (28), İstanbul (27), Adana (25), Kocaeli (25), Şanlıurfa (24), Tekirdağ (24), Mersin (24) ve Bursa (24) iken en düşük olduğu iller ise Kars (11), Ardahan (12), Bitlis (13), Tunceli (14), Gümüşhane (14), Erzurum (14) ve Ağrı (14)'dir. Ortaokul kademesinde illere göre şube başına düşen öğrenci sayılarına bakıldığında, şube başına düşen öğrenci sayısının en faz-

la olduğu iller Gaziantep (28), İstanbul (26), Adana (26), Şanlıurfa (26), ve Kilis (26) iken en düşük olduğu iller ise Tunceli (14), Bayburt (15), Ardahan (15) ve Artvin (15)'dir.

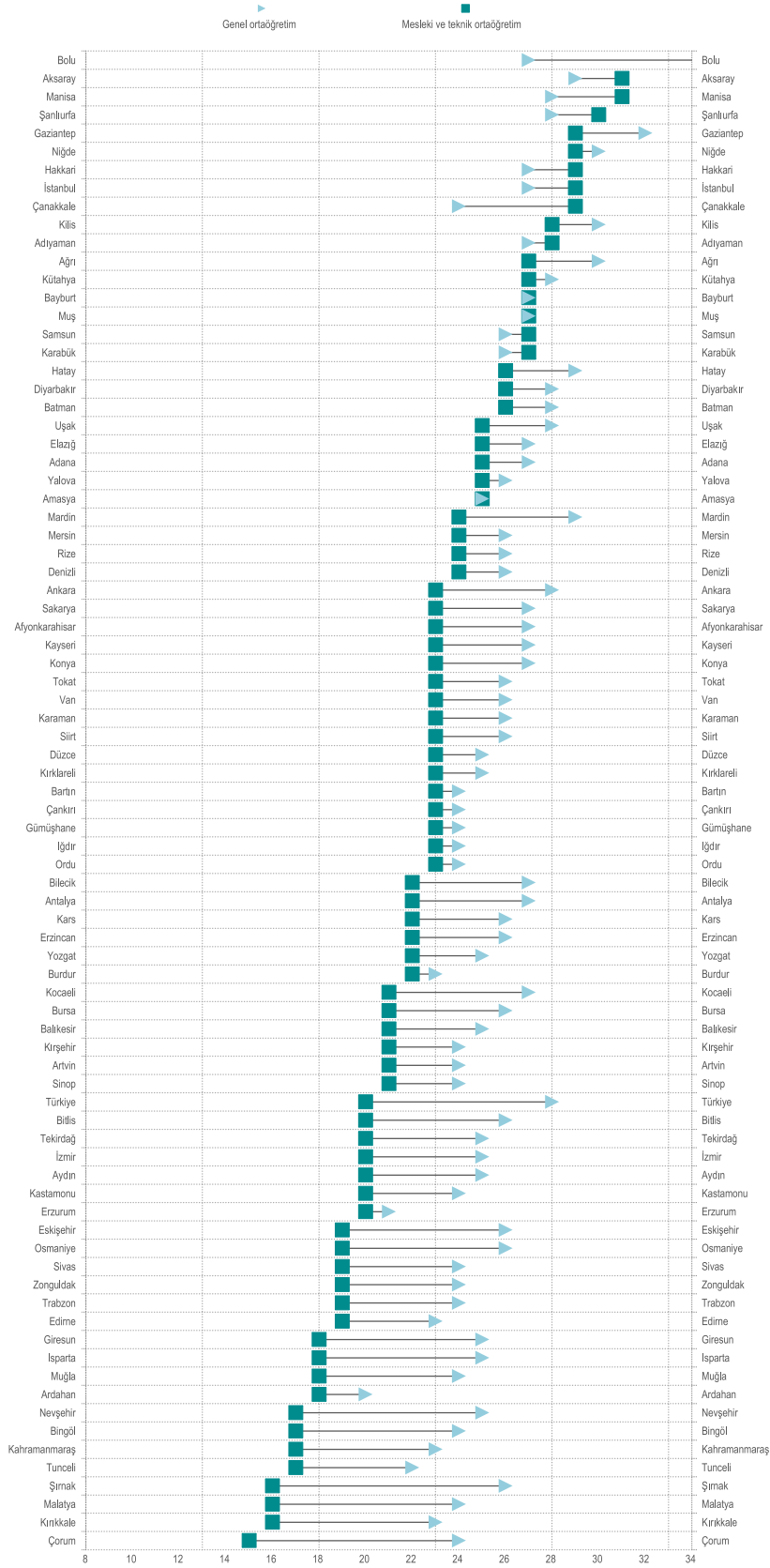
2021/22 öğretim yılında ortaöğretimde okul türüne ve illere göre şube başına düşen öğrenci sayısı Şekil D.2.11'de verilmiştir. Buna göre genel ortaöğretimde şube başına düşen öğrenci sayısının en fazla olduğu iller Gaziantep (32), Niğde (30), Kilis (30), Ağrı (30), Aksaray (29) ve Hatay (29) iken en düşük olduğu iller ise Ardahan (20), Erzurum (21), Tunceli (22), Kahramanmaraş (23) ve Kırıkkale (23)'dir. Buna ilaveten mesleki ve teknik ortaöğretimde şube başına düşen öğrenci sayısına bakıldığında öğrenci sayısının en fazla olduğu iller Hakkâri (36), Hatay (31), Manisa (31) ve Şanlıurfa (30) iken en düşük olduğu iller ise Çorum (15), Kırıkkale (16), Malatya (16) ve Şırnak (16)'dir.

Şekil D.2.10 İlkokul ve ortaokulda illere göre şube başına düşen öğrenci sayısı (2021)

Kaynak: 2022 yılında yayınlanan MEB istatistikleri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Şekil D.2.11 Ortaöğretimde okul türüne ve illere göre şube başına düşen öğrenci sayısı (2021)

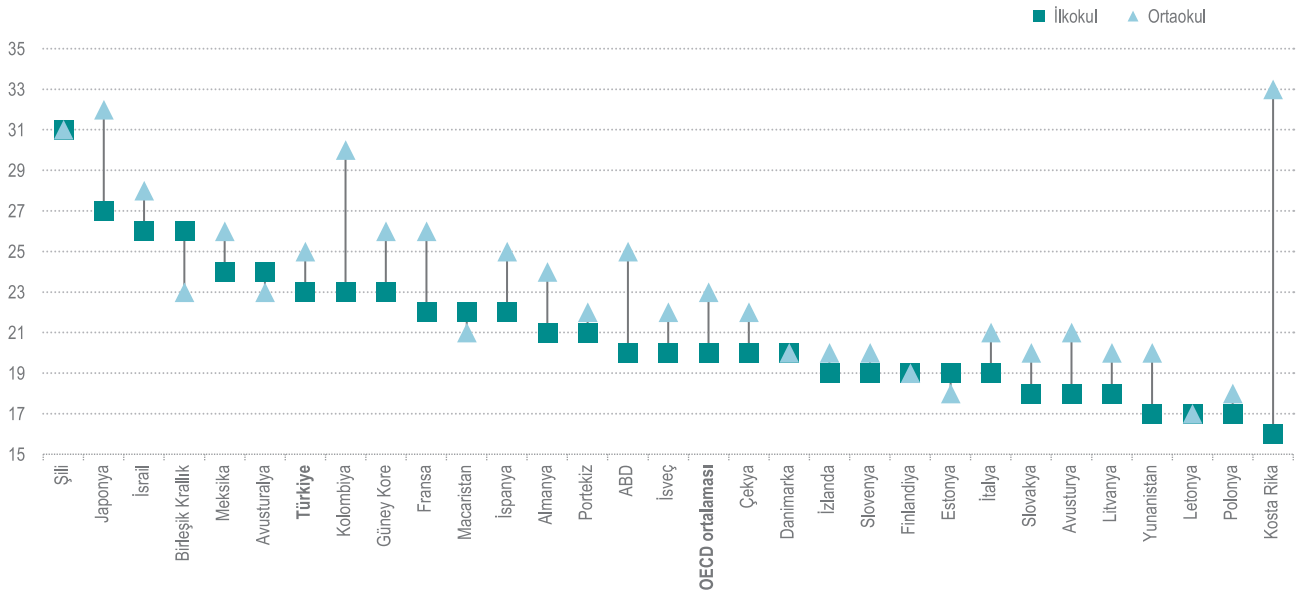

Kaynak: 2022 yılında yayınlanan MEB istatistikleri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Şekil D.2.12'de 2020 yılı için OECD ülkelerinde ilkökul ve ortaokullardaki ortalama sınıf mevcudu verilmiştir. Buna göre ilkökulda ortalama sınıf mevcudunda OECD ülkeleri ortalaması 20 iken ortaokul kademesinde 23'tür. Buna ilaveten ilkökul kademesinde ortalama sınıf mevcudunun en fazla olduğu ülkeler Şili (31), Japonya (27), İsrail (26) ve Birleşik Krallık (26) iken sınıf mevcudunun en az olduğu ülkeler Kosta Rika (16), Polonya (17), Letonya (17)

ve Yunanistan (17)'dir. Ortaokul kademesinde sınıf mevcudunun en fazla olduğu ülkeler Kosta Rika (33), Japonya (32) ve Şili (31) iken en az olduğu ülkeler ise Letonya (17), Polonya (18) ve Estonya (18)'dir. Türkiye'nin ise ilkökul kademesinde ortalama sınıf mevcudu 23 iken ortaokul kademesinde 25 olup OECD ülkeleri ortalamalarının biraz üzerindedir.

Şekil D.2.12 OECD ülkelerinde ilkökul ve ortaokullardaki ortalama sınıf mevcudu (2020)

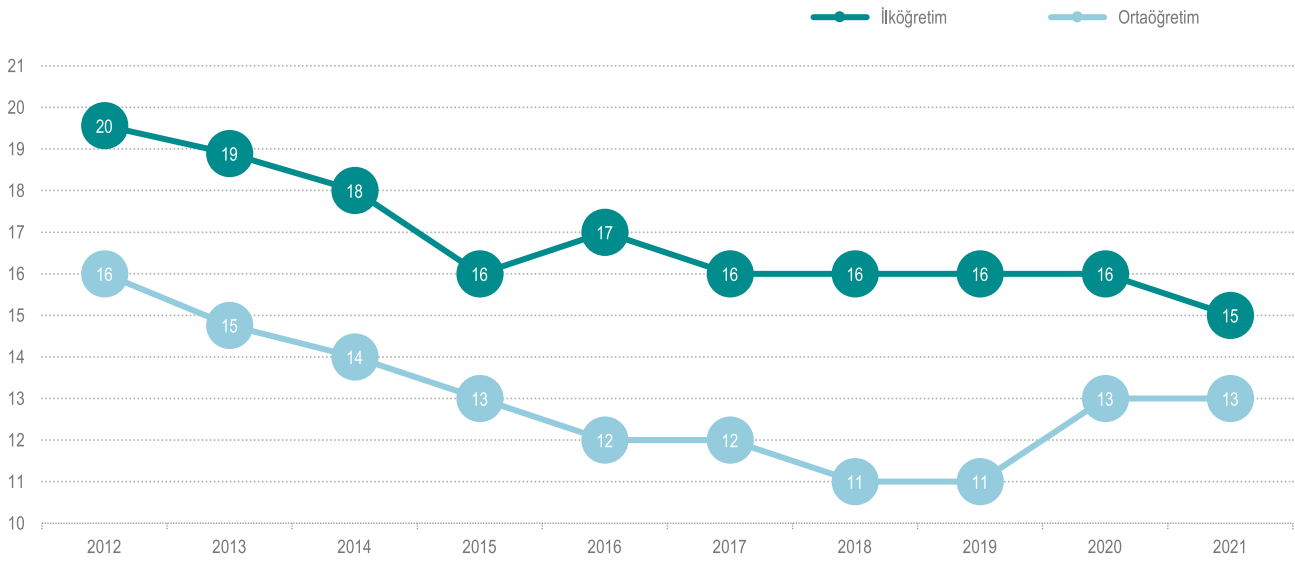

Kaynak: OECD/UIS/Eurostat (2022) verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Bu gösterge altında öncelikle kademelere ve ortaöğretimde okul türüne göre öğretmen başına düşen öğrenci sayısında yaşanan değişim analiz edilmiştir. Ardından bölgelere ve illere göre ilkokul, ortaokul ve ortaöğretim-

de öğretmen başına düşen öğrenci sayıları ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir. Sonrasında ise OECD ülkelerinde ilkokul ve ortaokul kademesinde öğretmen başına düşen öğrenci sayıları ele alınmıştır.

Şekil D.3.1 Kademelere göre öğretmen başına düşen öğrenci sayısında yaşanan değişim (2012-2021)

Kaynak: Muhtelif yıllarda yayınlanan MEB istatistikleri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Şekil D.3.1'de 2012-2021 yılları arasında kademelere göre öğretmen başına düşen öğrenci sayılarında yaşanan değişim verilmiştir. Şekle göre ilköğretim kademesinde 2012 yılında öğretmen başına düşen öğrenci sayısı 20 iken 2017-2020 yılları arasında 16'ya gerilemiş, 2021 yılında ise 15 şeklinde gerçekleşmiştir. Ortaöğretim kademesinde öğretmen başına düşen öğrenci sayısına bakıldığında ise 2012 yılında 16 iken 2019 yılında 11'e gerilemiş, 2021 yılına gelindiğinde ise 13 şeklinde gerçekleşmiştir.

Şekil D.3.2'de 2012-2021 yılları arasında ilkokul ve ortaokulda öğretmen başına düşen öğrenci sayılarında yaşanan değişim verilmiştir. Şekle göre ilkokulda öğretmen başına düşen öğrenci sayısı 2012 yılında 20 iken 2017 yılına gelindiğinde 17'ye gerilemiş, 2021 yılına gelindiğinde ise 18 şeklinde gerçekleşmiştir. Ortaokulda ise öğretmen

başına düşen öğrenci sayısı 2012 yılında 19 iken 2021 yılına gelindiğinde ise 14 şeklinde gerçekleşmiştir.

2012-2021 yılları arası ortaöğretimde okul türüne göre öğretmen başına düşen öğrenci sayılarında yaşanan değişim Şekil D.3.3'te verilmiştir. Şekle göre genel ortaöğretimde öğretmen başına düşen öğrenci sayısı 2012 yılında 16 iken 2019 yılında 12 olarak gerçekleşmiş, 2021 yılına gelindiğinde ise 14 olmuştur. Mesleki ve teknik ortaöğretimde öğretmen başına düşen öğrenci sayısı 2012 yılında 15 iken 2019 yılında 10'a gerilemiş, 2021 yılında ise 12 şeklinde gerçekleşmiştir.

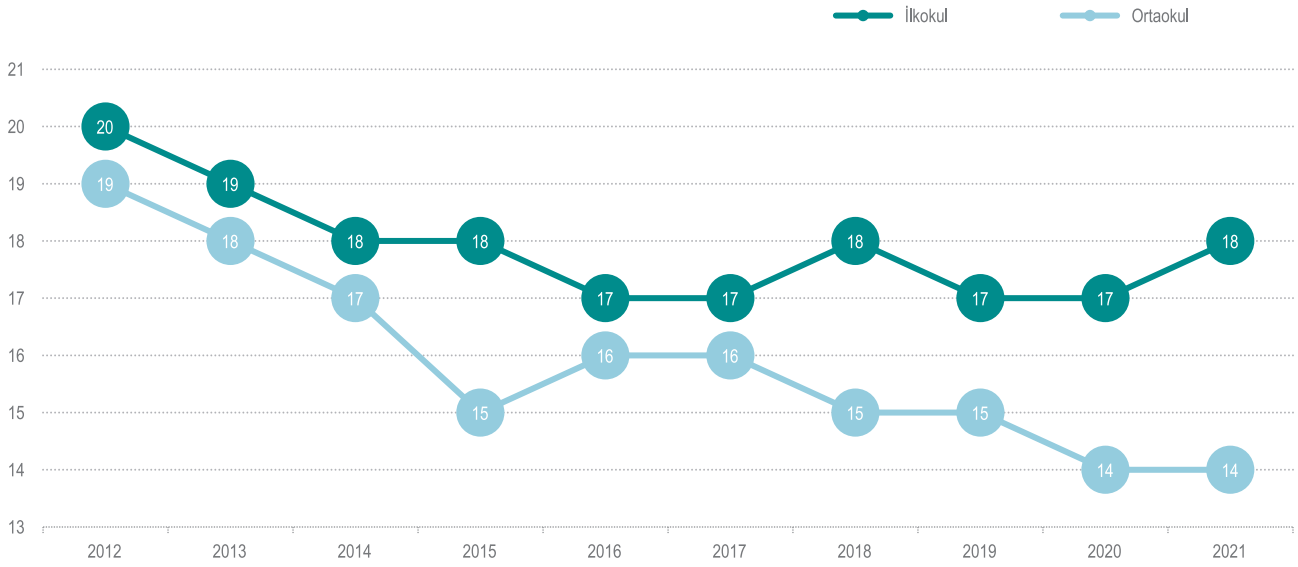
2021/22 öğretim yılı için ilkokul ve ortaokulda bölgelere göre öğretmen başına düşen öğrenci sayısı Şekil D.3.4'te verilmiştir. Buna göre Türkiye'de ilkokulda öğretmen başına düşen öğrenci sayısı ortalama 18 iken ortaokulda

bu sayı 14'tür. İlkokul düzeyinde öğretmen başına düşen öğrenci sayısı en fazla İstanbul (21) ve Güneydoğu Anadolu (20) bölgelerindeyken en az Batı Karadeniz (14), Kuzeydoğu Anadolu (15), Doğu Karadeniz (15) ve Ege (15) bölgelerindedir. Ortaokul düzeyinde öğretmen başına düşen öğrenci sayısı en fazla İstanbul (17) ve Güneydoğu Anadolu (15) bölgelerinde bulunurken en az ise Doğu

Karadeniz (10), Kuzeydoğu Anadolu (11) ve Batı Karadeniz (11) bölgelerindedir

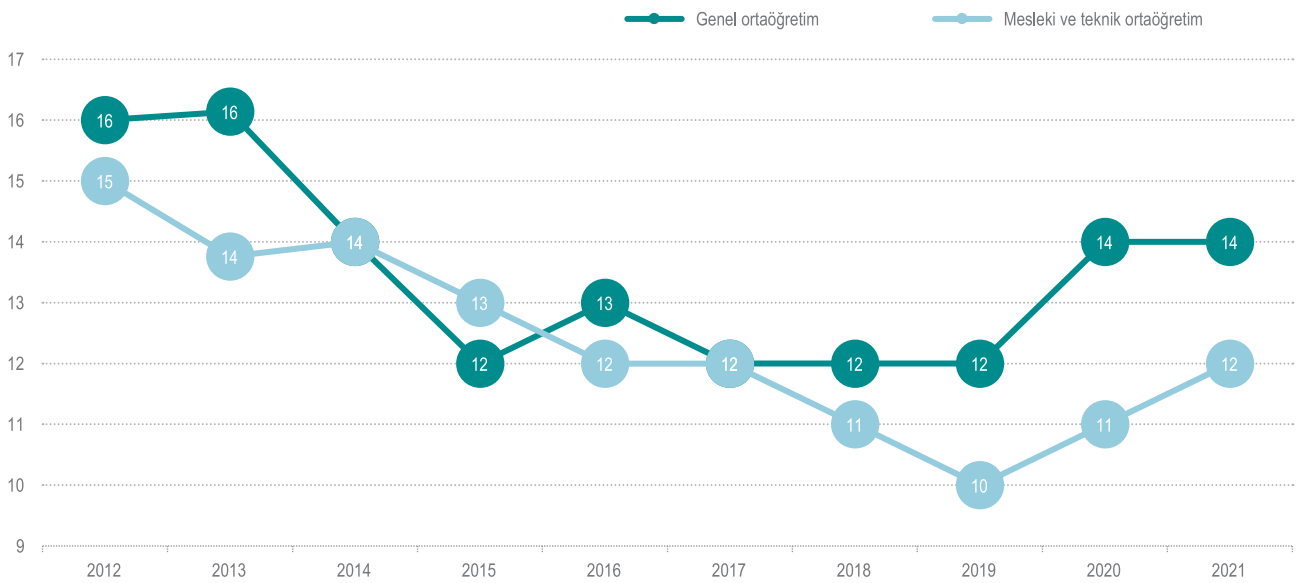
Şekil D.3.5'te 2021/22 öğretim yılında ortaöğretimde okul türüne ve bölgelere göre öğretmen başına düşen öğrenci sayısı verilmiştir. Şekle göre Türkiye'de genel ortaöğretimde öğretmen başına düşen öğrenci sayısı

Şekil D.3.2 İlkokul ve ortaokulda öğretmen başına düşen öğrenci sayılarında yaşanan değişim (2012-2021)

Kaynak: Muhtelif yıllarda yayınlanan MEB istatistikleri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

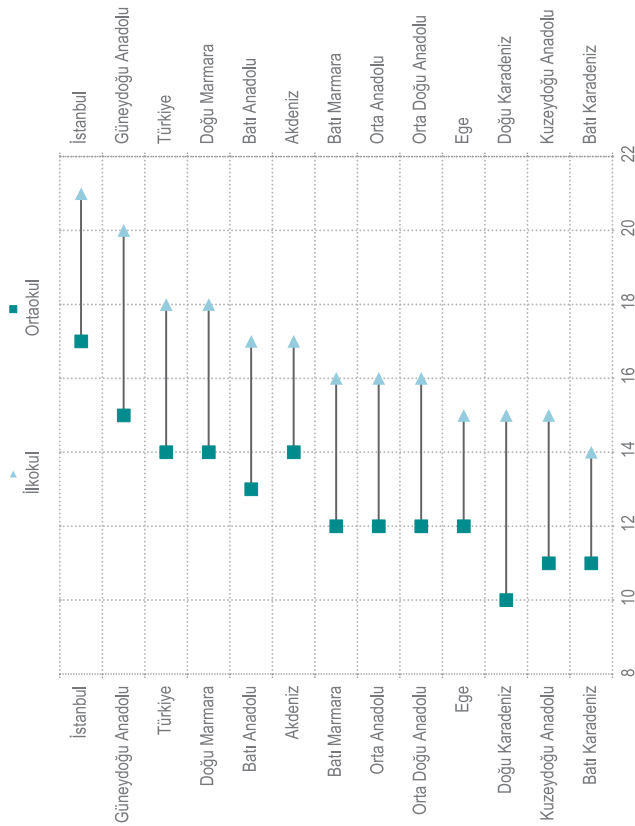
Şekil D.3.3 Ortaöğretimde okul türüne göre öğretmen başına düşen öğrenci sayılarında yaşanan değişim (2012-2021)

Kaynak: Muhtelif yıllarda yayınlanan MEB istatistikleri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

ortalama 14 iken mesleki ve teknik ortaöğretimde bu sayı 12'dir. Genel ortaöğretimde öğretmen başına düşen öğrenci sayılarına bakıldığında bu sayı, en fazla Güneydoğu Anadolu (17), Orta Doğu Anadolu (16), İstanbul (15) ve Kuzeydoğu Anadolu (15) bölgelerindeyken, en az ise Batı Anadolu (12) ve Ege (12) bölgelerinde bulunmakta-

Şekil D.3.4 İlkokul ve ortaokulda bölgelere göre öğretmen başına düşen öğrenci sayısı (2021)

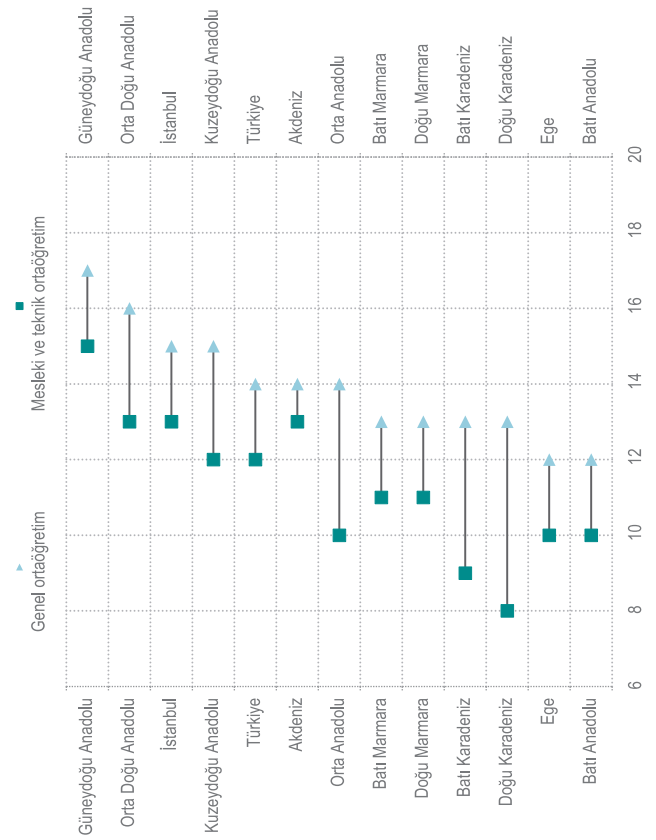

Kaynak: 2022 yılında yayınlanan MEB istatistikleri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Şekil D.3.6'da 2021/22 öğretim yılında ilkökul ve ortaokulda illere göre öğretmen başına düşen öğrenci sayısı verilmiştir. Buna göre ilkökul kademesinde öğretmen başına düşen öğrenci sayısının en fazla olduğu iller Gaziantep (22), Şanlıurfa (22), İstanbul (21) iken en düşük olduğu iller ise Ardahan (12), Tunceli (13), Kars (13), Amasya (13), Zonguldak (13), Kırşehir (13), Burdur (13), Uşak (13) ve Edirne (13)'dir. Ortaokulda kademesinde ise öğretmen başına düşen öğrenci sayısının en fazla olduğu iller Gaziantep (17), Şanlıurfa (17), İstanbul (17) iken en düşük olduğu iller ise Gümüşhane (8), Ardahan (9), Tunceli (9), Kırşehir (9), Bayburt (9) ve Giresun (9)'dur.

dir. Mesleki ve teknik ortaöğretimde öğretmen başına düşen öğrenci sayısı en fazla Güneydoğu Anadolu (15), Orta Doğu Anadolu (13), İstanbul (13) ve Akdeniz (13) bölgelerindeyken en az ise Doğu Karadeniz (8), Batı Karadeniz (9), Batı Anadolu (10), Ege (10) ve Orta Anadolu (10) bölgelerindedir.

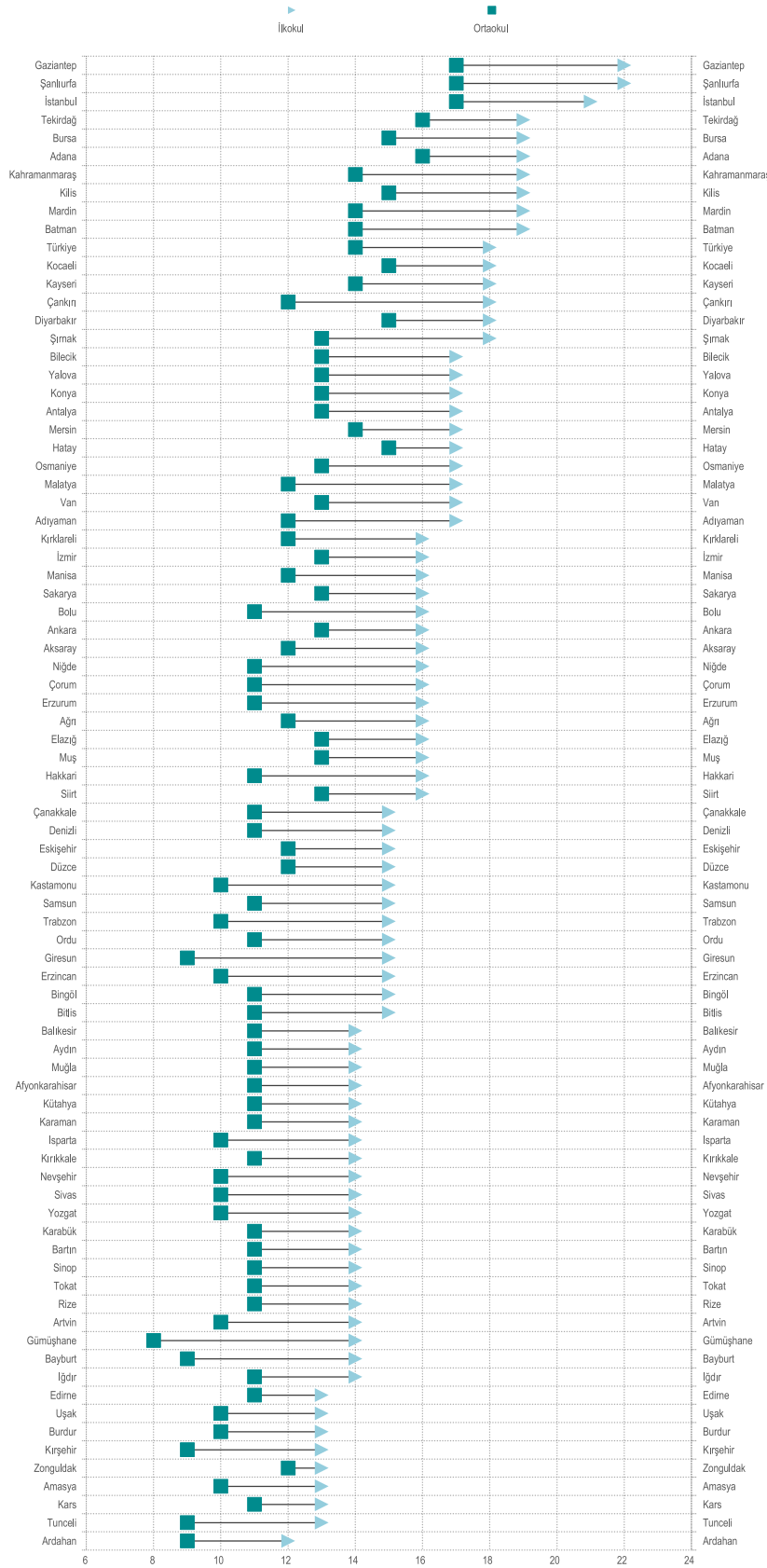
Şekil D.3.5 Ortaöğretimde okul türüne ve bölgelere göre öğretmen başına düşen öğrenci sayısı (2021)

Kaynak: 2022 yılında yayınlanan MEB istatistikleri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

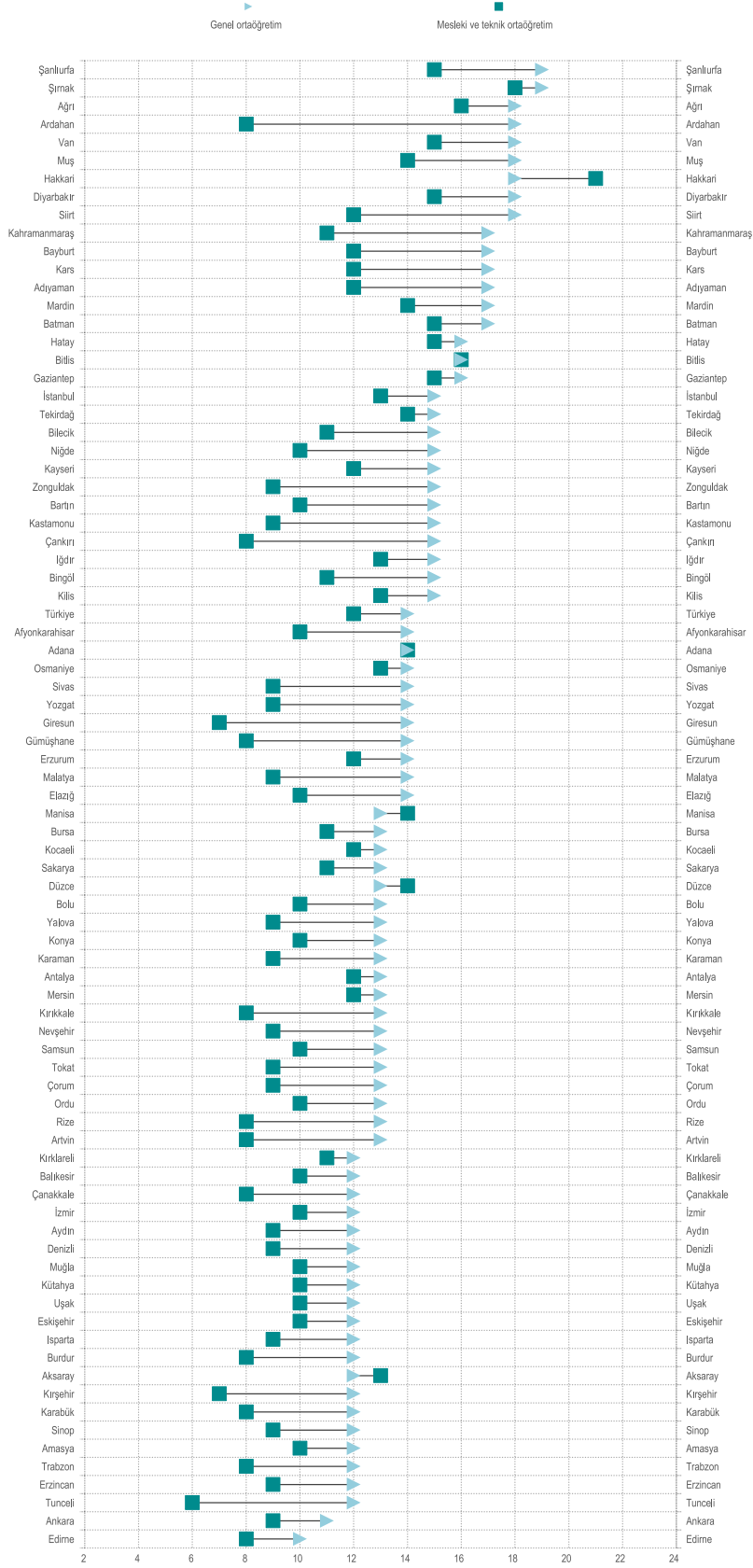
2021/22 öğretim yılında ortaöğretimde okul türüne ve illere göre öğretmen başına düşen öğrenci sayısı Şekil D.3.7'de verilmiştir. Buna göre genel ortaöğretimde öğretmen başına düşen öğrenci sayısının en fazla olduğu iller Şanlıurfa (19), Şırnak (19), Ağrı (18), Ardahan (18), Van (18), Muş (18), Hakkâri (18), Diyarbakır (18) ve Siirt (18) iken en düşük olduğu iller ise Edirne (10) ve Ankara (10)'dur. Mesleki ve teknik ortaöğretimde öğretmen başına düşen öğrenci sayısına bakıldığında en fazla olduğu iller Hakkâri (21), Şırnak (18), Ağrı (16) ve Bitlis (16) iken en az olduğu iller ise Tunceli (6) ve Kırşehir (7)'dir.

Şekil D.3.6 İlkokul ve ortaokulda illere göre öğretmen başına düşen öğrenci sayısı (2021)

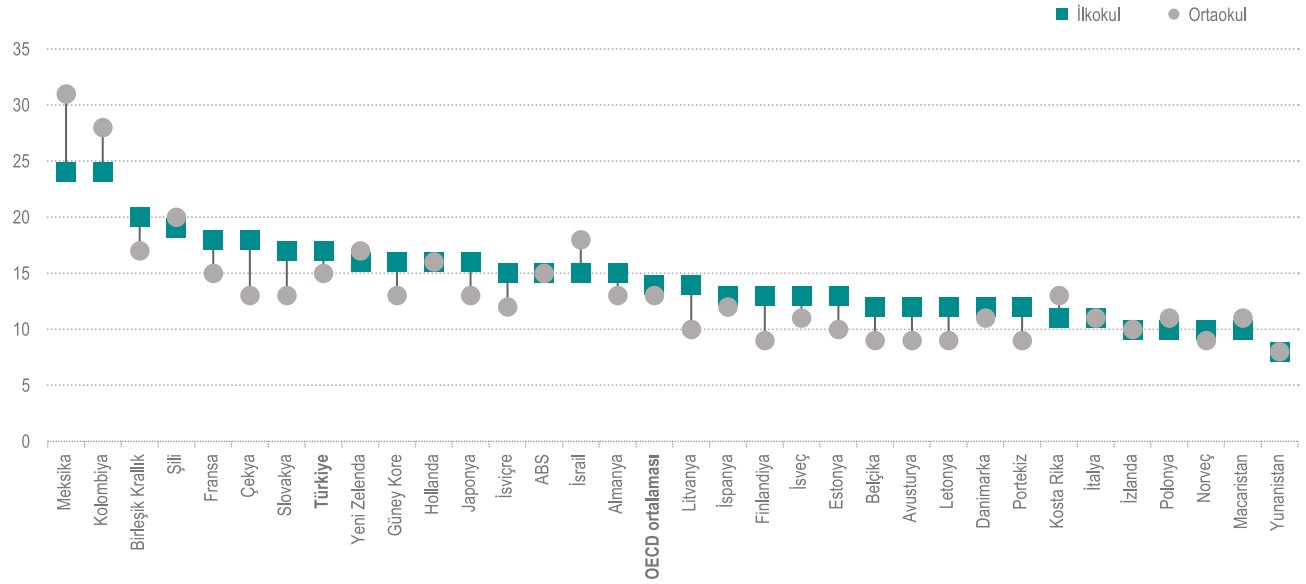
Kaynak: 2022 yılında yayınlanan MEB istatistikleri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Şekil D.3.7 Ortaöğretimde okul türüne ve illere göre öğretmen başına düşen öğrenci sayısı (2021)

Kaynak: 2022 yılında yayınlanan MEB istatistikleri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Şekil D.3.8 OECD ülkelerinde ilkökul ve ortaokul kademelerinde öğretmen başına düşen öğrenci sayısı (2020)

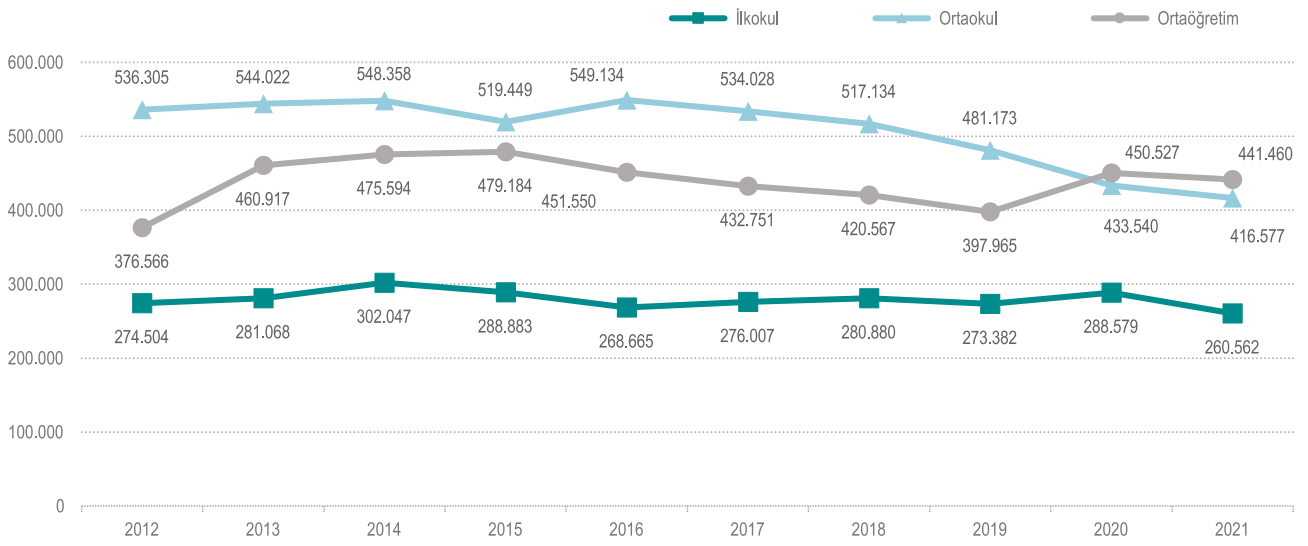
Kaynak: OECD/UIS/Eurostat (2022) verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Şekil D.3.8'de 2020 yılı verilerine göre OECD ülkelerinde ilkökul ve ortaokul kademelerinde öğretmen başına düşen öğrenci sayısı verilmiştir. Buna göre öğretmen başına düşen öğrenci sayısı ilkökul kademesinde OECD ortalaması 14 iken ortaokul düzeyinde OECD ortalaması 13'tür. Her iki kademe de öğretmen başına düşen öğrencinin en fazla olduğu ülke Meksika'dır. Meksika'da ilkökul kademesinde öğretmen başına düşen öğrenci sa-

yısı 24 iken ortaokul kademesinde 31'dir. Buna ilaveten ilkökul kademesinde öğretmen başına düşen öğrenci sayısının en yüksek olduğu diğer ülkeler Kolombiya (24), Birleşik Krallık (20) iken en düşük ülkeler ise Yunanistan (8) ve Lüksemburg (9)'dur. Türkiye'nin ise öğretmen başına düşen öğrenci sayısı ilkökul kademesinde 17 iken ortaokul kademesinde 15 olup OECD ülkeleri ortalamalarının üstündedir.

Bu gösterge altında öncelikle kademelere göre taşımali eğitim kapsamında taşınan öğrenci sayılarında yaşanan değişim analiz edilmiştir. Sonrasında ise ilkökul, ortaokul ve ortaöğretimde illere göre taşınan öğrenci sayıları haritalarla görselleştirilerek ayrıntılı olarak incelenmiştir.

Şekil D.4.1 Kademelere göre taşımali eğitim kapsamında taşınan öğrenci sayılarında yaşanan değişim (2012-2021)

Kaynak: Muhtelif yıllarda yayınlanan MEB istatistikleri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Şekil 4.1'de 2012-2021 yılları arası kademelere göre taşımali eğitim kapsamında taşınan öğrenci sayılarında yaşanan değişim verilmiştir. Buna göre ortaokul düzeyinde taşımali eğitim kapsamında taşınan öğrenci sayısı 2012 yılında 536 bin 305 iken 2021 yılına gelindiğinde 416 bin 577'ye düşmüştür. Ortaöğretim düzeyinde taşımali eğitim kapsamında taşınan öğrenci sayısı 2012'de 376 bin 566 iken 2021 yılına gelindiğinde 441 bin 460'e yükselmiştir. İlkokul düzeyinde ise bu sayı 2012 yılında 274 bin 504 iken 2021 yılında 260 bin 562'ye gerilemiştir.

Harita D.4.2'de 2021/22 öğretim yılında ilkökulda taşımali eğitim kapsamında taşınan öğrenci oranlarının illere göre dağılımı verilmiştir. 2021 yılında ilkökul kademesinde taşımali eğitim kapsamında taşınan öğrencilerin Türkiye ortalaması %4,8'dir. Taşımali eğitim kapsamında taşınan öğrencinin en fazla olduğu iller Ardahan (%29,9), Bartın (%28,4), Sinop (28) iken en az olduğu iller Ankara (%0,7), İstanbul (%08) ve Gaziantep (%1,5)'dir. Taşımali eğitim kapsamında ilkökul kademesinde Türkiye ortala-

masının altında 27 il bulunurken taşınan öğrenci oranı %15'in üstünde olan 14 il bulunmaktadır.

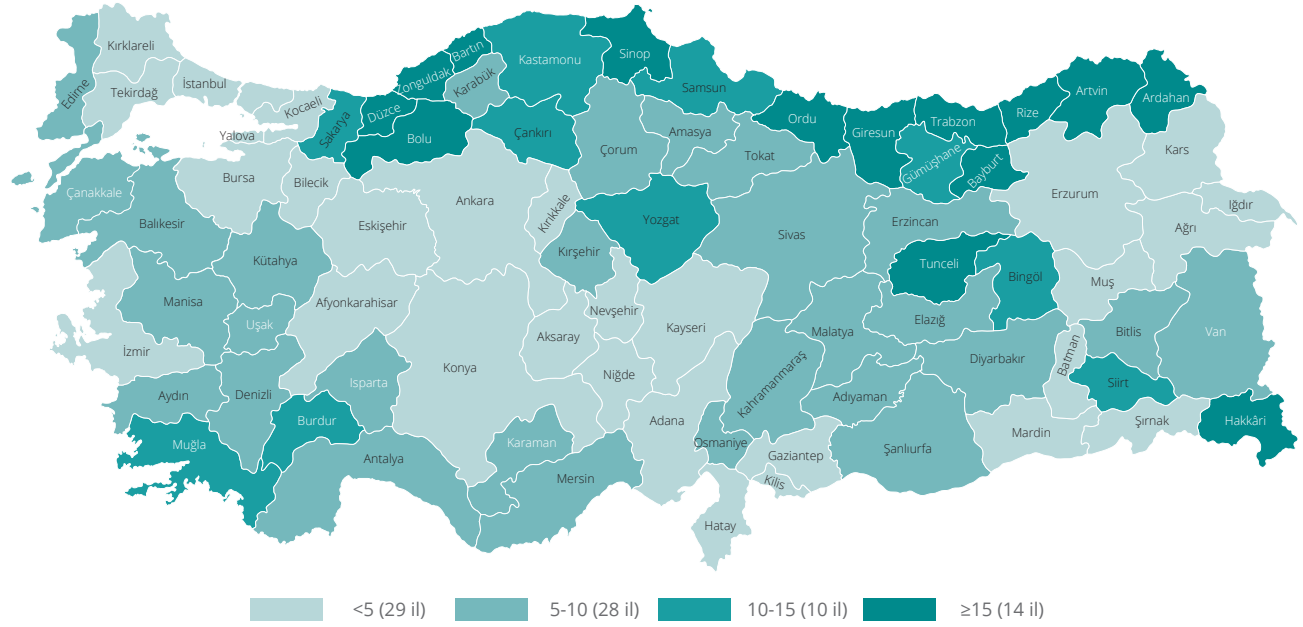
2021/22 öğretim yılına göre ortaokulda taşımali eğitim kapsamında taşınan öğrenci oranlarının illere göre dağılımı Harita D.4.3'te verilmiştir. 2021 yılında ortaokul kademesinde taşımali eğitim kapsamında taşınan öğrencilerin Türkiye ortalaması %8,1'dir. Buna ilaveten ortaokul kademesinde taşımali eğitim kapsamında taşınan öğrencilerin en fazla olduğu iller Ardahan (%33,2), Hakkâri (%32,4), Bartın (%32,3) ve Kastamonu (%30,9) iken en düşük olduğu iller ise İstanbul (%0,8), Ankara (%1), ve Bursa (%2)'dir. Taşımali eğitim kapsamında ilkökul kademesinde Türkiye ortalamasının altında 25 il bulunurken taşınan öğrenci oranı %20'nin üstünde 14 il bulunmaktadır.

Harita D.4.4'te 2021/22 öğretim yılında ortaöğretimde taşımali eğitim kapsamında taşınan öğrenci oranlarının illere göre dağılımı verilmiştir. Buna göre ortaöğretimde

taşımali eğitim kapsamında taşınan öğrencilerin Türkiye ortalaması %8,9'dur. Buna ilaveten ortaöğretimde en fazla taşımali eğitimde öğrencilerin bulunduğu iller Şırnak (%39,4), Muş (%37,4), Mardin (%27,2) ve Ardahan (%24,7) iken en düşük olduğu iller ise İstanbul (%0,2), Yalova (%0,3) ve Eskişehir (%0,8)'dir. Gümüşhane ilinde

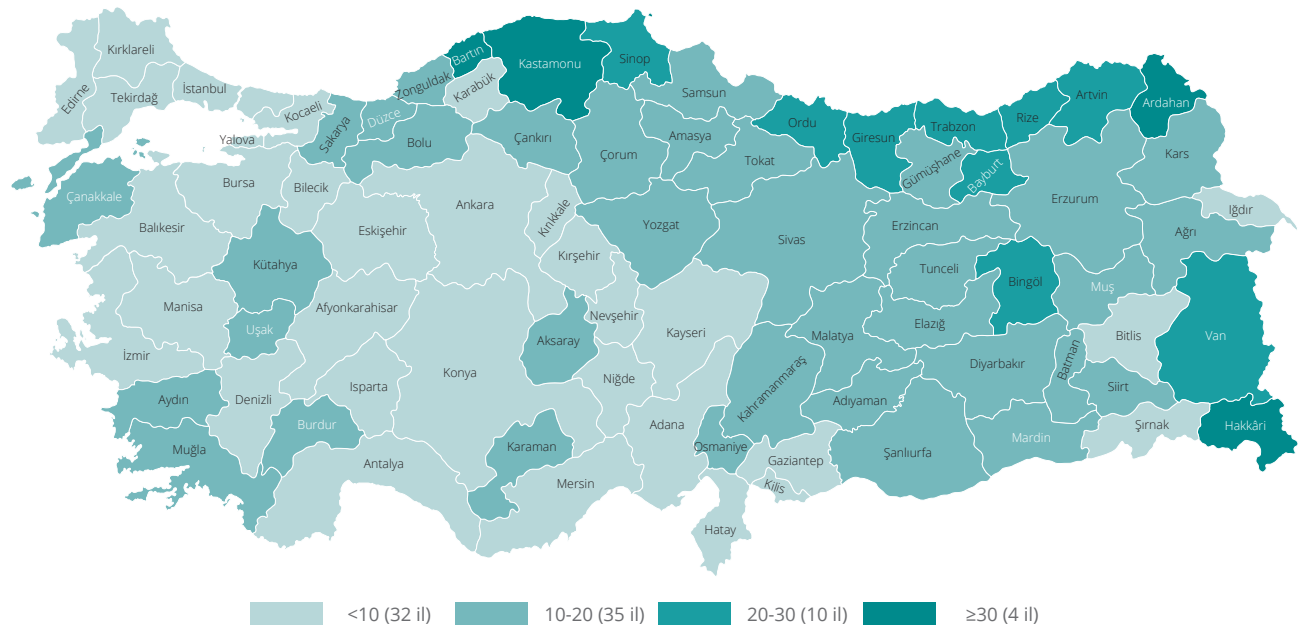
ise ortaöğretimde taşımali eğitim kapsamında öğrenci bulunmamaktadır. Taşımali eğitim kapsamında ortaöğretim kademesinde Türkiye ortalamasının altında 25 il bulunurken taşınan öğrenci oranı %20'nin üstünde 12 il bulunmaktadır.

Harita D.4.2 İlkokulda taşımali eğitim kapsamında taşınan öğrenci oranlarının (%) illere göre dağılımı (2021)

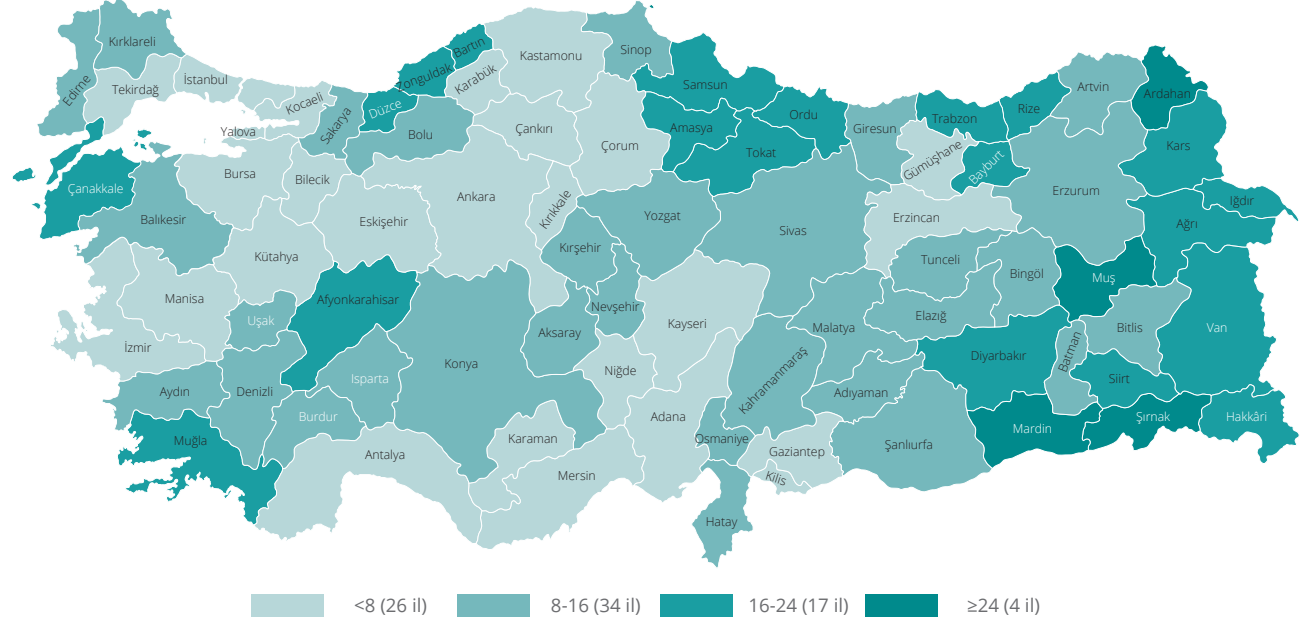
Kaynak: MEB (2022).

Harita D.4.3 Ortaokulda taşımali eğitim kapsamında taşınan öğrenci oranlarının (%) illere göre dağılımı (2021)

Kaynak: MEB (2022).

Harita D.4.4 Ortaöğretimde taşınmalı eğitim kapsamında taşınan öğrenci oranlarının (%) illere göre dağılımı (2021)

Kaynak: MEB (2022).

- Türkiye’de tüm eğitim kademelerinde okul, derslik ve şube sayılarında bir önceki yıla göre önemli bir artış yaşanmıştır. Buna ilaveten özellikle ortaöğretim kademesinde şube ve derslik başına düşen öğrenci sayılarında artış meydana gelmiştir. Bu durumun temel nedeni daha önceki raporlarda da ifade edildiği gibi 4+4+4 kademeli zorunlu eğitim sistemi uygulanmaya başladığında ilkokula başlama yaşının 66 aya çekilmesi ve sisteme fazladan 600 bin civarın öğrencinin dâhil olması dolayısıyla da bu öğrencilerin ortaöğretim kademesinde olmasıdır. Okul, şube ve derslik sayılarında niceliksel artış önemlidir ancak yeterli değildir. Eğitim kademeleri ve kademelere ilişkin hususlar dikkate alınarak derslik, şube ve okul ihtiyaçları belirlenmeli ve kaynaklar bu planlamalara göre kullanılmalıdır.
- OECD verilerine bakıldığında öğretmen ve sınıf mevcudu göstergeleri üzerinden Türkiye analizi yapıldığında öğretmen ve sınıf başına düşen öğrenci sayıları hala OECD ortalamalarının üzerindedir. Buna ilaveten illere göre öğretmen başına düşen öğrenci sayıları ve sınıf mevcudu değişkenleri incelendiğinde iller ve bölgeler arası var olan eşitsizliklerin devam ettiği görülmektedir. Bu nedenle var olan ve kronik bir problem haline gelen bölgesel eşitsizliğin azaltılması için dezavantajlı bölgelere öncelik verilerek okul ve derslik yapımı gerçekleştirilmelidir.
- Eğitime erişimin sağlanması açısından okullara erişimin kısıtlı olduğu kırsal bölgelerde uygulanan taşımali eğitimde 1 milyon 120 bine yakın öğrenci bulunmaktadır. 2021 yılı itibarıyla ilkokul düzeyinde 260 bin 562, ortaokul düzeyinde 416 bin 577, ortaöğretim düzeyinde ise 441 bin 460 öğrenci taşımali eğitim kapsamında taşınmaktadır. Taşımali eğitimin özellikle ülkemizin kırsal kesimlerinde eğitime erişimin sağlanması amacıyla yapılmasının yanında öğrenciler için olumsuz durumları da olabilmektedir. Öğrenciler evlerinden erken saatlerde yola çıkarak okullara ulaşmakta ve yolculukta geçen sürenin uzamasıyla çeşitli olumsuz durumlar ortaya çıkmaktadır. Bu noktada taşımali eğitimin en aza indirilmesi ve çok az miktarda öğrencinin bu uygulamaya devam etmesi için öğrencilerin evlerine en yakın yerlerde eğitim almalarına yönelik politikalar oluşturulmalı ve uygulanmalıdır.

- Çelik, Z., Bozgeyikli, H., & Yurdakul, S. (2020). *Eğitime bakış 2020: İzleme ve değerlendirme raporu*. Eğitim-Bir-Sen Stratejik Araştırmalar Merkezi.
- MEB. (2022). *Millî eğitim istatistikleri: Örgün eğitim 2021-2022*. Milli Eğitim Bakanlığı.
- OECD.Stat. (2022). *OECD Statistics*. <https://stats.oecd.org/>
- Yurdakul, S., Yıldırım, B., & Şahin, S.A. (2021). *Eğitime bakış 2021: İzleme ve değerlendirme raporu*. Eğitim-Bir-Sen Stratejik Araştırmalar Merkezi.

BÖLÜM

FINANSMAN

GÖSTERGE	E1	Eğitime ayrılan bütçenin GSYH'ye oranı kaçtır?
GÖSTERGE	E2	Öğrenci başına ne kadar harcama yapılmaktadır?
GÖSTERGE	E3	Ekonomik sınıflandırmaya göre MEB bütçe dağılımı nasıldır?
BÖLÜM	E	Sonuç ve Öneriler

Politika yapıcıların eğitim fırsatlarına erişimi genişletme ve yüksek kaliteli eğitim sağlama istekliliği daha yüksek maliyetlere dönüşebilir. Dahası eğitim kurumlarına ayrılan kaynaklar ve bunların kısa ve uzun vadeli mal ve hizmetler arasında tahsisi hakkındaki kararlar, eğitimin kalitesini ve buna bağlı olarak öğrenci öğrenme çıktılarını etkileme potansiyeline sahiptir. Buna ilaveten kaynak kategorileri arasında ve zaman içinde eğitim harcamalarının miktarını ve dağılımını karşılaştırmak, ülkeler tarafından geliştirilen çeşitli politika ve uygulamalara yol gösterebilir (OECD, 2022).

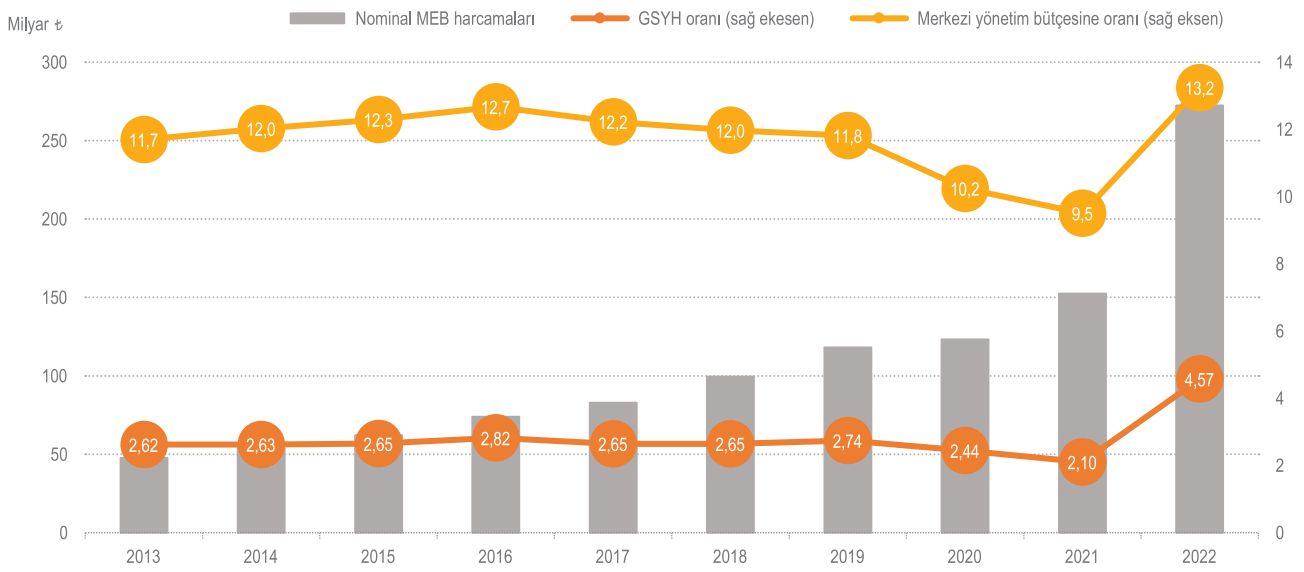
Bu bölüm altında nominal Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) bütçesinin Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla (GSYH) ve merkezi yönetim bütçesi içindeki oranları, öğrenci başına yapılan harcamalar, eğitime ayrılan kaynakların ekonomik sınıflandırmaya göre dağılımı göstergeleri Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD) verileri ile karşılaştırmaları olarak ayrıntılı incelenecektir.

EĞİTİME AYRILAN BÜTÇENİN GSYH'YE ORANI KAÇTIR?

Bu göstergede ilk önce nominal MEB bütçesinin GSYH'ye ve merkezi yönetim bütçesine oranında yaşanan değişim yıllara göre ayrıntılı ele alınmıştır. OECD ülkelerinde; eğitim kurumlarına yapılan toplam harcamanın ve eğitim kademelerine göre eğitime yapılan toplam harcama-

nın GSYH'ye oranı ile toplam hükümet harcamaları içinde eğitime yapılan toplam kamu harcamalarının oranı, Türkiye'nin verileri ile karşılaştırmalı bir şekilde incelenmiştir.

Şekil E.1.1 Nominal MEB bütçesinin (milyar ₺) GSYH'ye ve merkezi yönetim bütçesine oranında (%) yaşanan değişim (2013-2022)

Kaynak: Muhtelif yıllarda yayınlanan MEB istatistikleri ile 2022 yılı Hazine ve Maliye Bakanlığı verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Not: Yükseköğretim bütçesi hariçtir. 2021 yılı ve öncesi gerçekleşen verileri içermekte olup 2022 yılı verileri gerçekleşmesi öngörülen veriler üzerinden hesaplanmıştır. 07.07.2022 tarih ve 31889 Sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 7414 Sayılı Kanunda yer alan ek bütçe dâhil edilmiştir.

Şekil E.1.1'de 2013 ile 2022 yılları arasında nominal MEB bütçesinin GSYH'ye ve merkezi yönetim bütçesine oranında yaşanan değişim verilmiştir. Buna göre yıllar itibarıyla nominal MEB harcamaları sürekli artış eğilimi göstermiş ve 2013 yılında 47,75 milyar TL olarak gerçekleşen MEB bütçesi, 2022 yılında 272,43 milyar TL olarak gerçekleşmesi öngörülmüştür. Nominal MEB bütçesinin gerçekleşen GSYH içindeki oranı ise 2013 yılında %2,62 iken 2021 yılında %2,1 olarak gerçekleşmiş ve 2022 yılında ise %4,57 olarak gerçekleşmesi öngörülmektedir. Nominal MEB bütçesinin gerçekleşen merkezi yönetim bütçesine oranına bakıldığında ise 2013-2016 yılları arasında artış eğilimindeyken 2021 yılına kadar düşüş eğilimi göstermiştir. 2013 yılında %11,7 iken 2016 yılın-

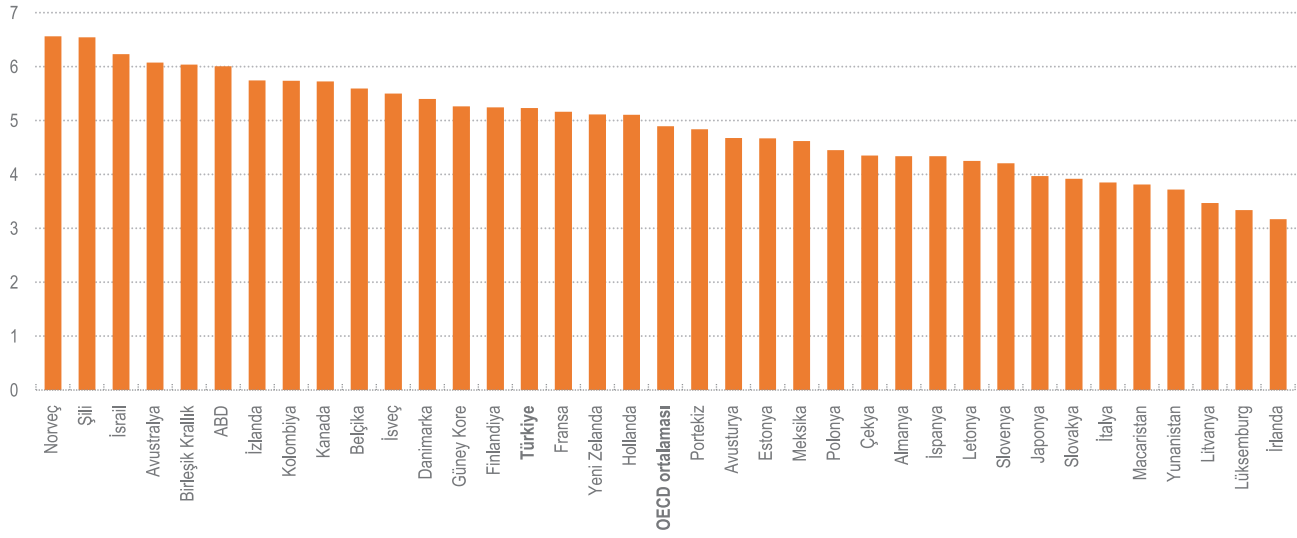
da %12,7'ye kadar artış göstermiş, ardından 2021 yılına kadar düşüş eğilimi göstermiş %9,5 olarak gerçekleşmiştir. 2022 yılında ise nispeten yeniden bir artış yaşanması öngörülmekte olup %13,2 olarak gerçekleşmesi öngörülmektedir. Buna göre gerçekleşen merkezi yönetim bütçesi içinde nominal MEB harcamalarının oranının son yıllarda azaldığı görülürken 2022 yılında 07.07.2022 tarih ve 31889 Sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 7414 Sayılı Kanunda yer alan ek bütçenin de ilave edilmesiyle gerçekleşmesi öngörülen veriler üzerinden bu oranın artacağı öngörülmektedir.

2019 yılında OECD ülkelerinde eğitime kurumlarına yapılan harcamaların GSYH'ye oranı Şekil E.1.2'de gösteril-

miştir. Buna göre, 2019 yılında OECD ülkeleri arasında eğitime yapılan toplam harcamaların en yüksek olduğu ülkeler Norveç (%6,6), Şili (%6,5), İsrail (%6,2), Avustralya (%6,1), Birleşik Krallık (%6) ve ABD (%6)'dir. Eğitim kurumlarına yapılan toplam harcamaların GSYH'ye oranı bakımından OECD ülkeleri ortalaması %4,9 olup Türkiye

%5,2 ile OECD ülkeleri ortalamasının üzerindedir. 2019 yılında OECD ülkeleri arasında GSYH içinde eğitim kurumlarına yapılan toplam harcama oranlarının en düşük olduğu ülkeler ise İrlanda (%3,2), Lüksemburg (%3,3), Litvanya (%3,5), Yunanistan (%3,7), Macaristan (%3,8), İtalya (%3,8) ve Slovakya (%3,9)'dır.

Şekil E.1.2 OECD ülkelerinde eğitim kurumlarına yapılan toplam harcamaların GSYH'ye oranı (%) (2019)

Kaynak: OECD (2022).

Not: Okul öncesi hariç.

Tablo E.1.3'te 2019 yılında OECD ülkelerinde kademelere göre eğitime yapılan toplam harcamaların GSYH'ye oranı verilmiştir. Buna göre 2019 yılında OECD ülkeleri arasında ilkökul kademesinde eğitime yapılan toplam harcamaların GSYH'ye oranı en yüksek İsrail (%2,5), İzlanda (%2,2), Norveç (%2,2), Kanada (%2,2), Kolombiya (%2) ülkeleri olup bu oranın OECD ülkeleri ortalaması %1,5'tir. Ortaokul düzeyinde ise Kolombiya (%1,7), Avustralya (%1,4), Almanya (%1,2), Fransa (%1,2) ve Çekya (%1,2) en yüksek oranda GSYH içinde eğitime yapılan harcama

oranına sahip olan ülkelerdir. Ortaöğretim düzeyindeki tüm programlarda İsrail (%2,3), Belçika (%1,6), Türkiye (%1,5), Norveç (%1,4) ve Kanada (%1,4) GSYH içinden en yüksek düzeyde harcama yapan ülkelerdir. Türkiye'nin kademelere göre eğitime yapılan toplam harcamalarının GSYH'ye oranlarına bakıldığında ilkökul düzeyinde %1, ortaokul düzeyinde %1,1 ve ortaöğretim düzeyinde ise %1,5 olarak gerçekleşmiş iken OECD ülkeleri ortalamaları ise ilkökulda %1,5, ortaokulda %1 ve ortaöğretimde %1'dir.

Tablo E.1.3 OECD ülkelerinde kademelere göre eğitime yapılan toplam harcamaların GSYH'ye oranı (%) (2019)

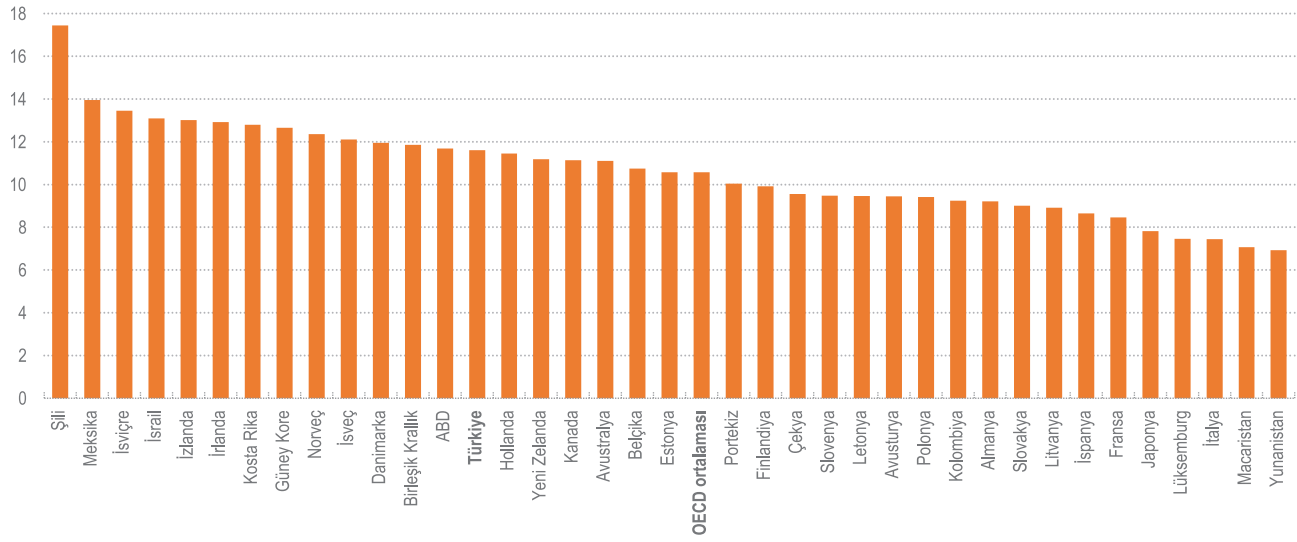
	İlkokul	Ortaokul	Ortaöğretim		Tüm programlar
			Genel programlar	Mesleki programlar	
İsrail	2,5	-	1,4	0,9	2,3
Belçika	1,5	0,9	0,7	0,9	1,6
Türkiye	1,0	1,1	0,8	0,7	1,5
Norveç	2,2	1,0	0,6	0,7	1,4
Kanada	2,2	-	-	-	1,4
Birleşik Krallık	1,8	1,0	0,9	0,3	1,2
Şili	1,9	0,7	0,9	0,3	1,2
Fransa	1,2	1,2	0,8	0,5	1,2
Güney Kore	1,7	0,9	-	-	1,2
Finlandiya	1,4	1,1	0,3	0,8	1,2
Hollanda	1,2	1,1	0,3	0,8	1,2
İzlanda	2,2	1,0	0,8	0,4	1,1
İtalya	1,1	0,7	-	-	1,1
Portekiz	1,5	1,1	-	-	1,1
İsveç	1,9	0,9	0,6	0,5	1,1
OECD ortalaması	1,5	1,0	0,6	0,5	1,0
Yeni Zelanda	1,3	1,0	0,8	0,2	1,0
Çekya	1,0	1,2	0,2	0,8	1,0
Macaristan	0,9	0,9	0,5	0,4	1,0
ABD	1,6	0,9	1,0	-	1,0
İspanya	1,3	0,8	0,6	0,4	0,9
Almanya	0,7	1,2	0,4	0,5	0,9
Avusturya	0,9	1,1	0,3	0,6	0,9
Lüksemburg	1,2	0,8	0,3	0,5	0,9
Danimarka	1,6	1,1	0,5	0,3	0,9
Polonya	1,4	0,9	0,3	0,5	0,9
Slovenya	1,5	0,8	0,3	0,5	0,8
Letonya	1,4	0,7	0,5	0,4	0,8
Slovakya	1,1	1,1	0,3	0,6	0,8
Japonya	1,1	0,7	-	-	0,8
Avustralya	1,9	1,4	0,6	0,2	0,8
Meksika	1,6	0,8	0,5	0,3	0,8
Kolombiya	2,0	1,7	-	-	0,7
Yunanistan	1,4	0,7	0,4	0,2	0,7
Estonya	1,7	0,8	0,3	0,4	0,6
İrlanda	1,1	0,5	-	-	0,5
Litvanya	0,8	1,1	0,3	0,1	0,4

Kaynak: OECD (2022).

2019 yılında OECD ülkelerinde toplam hükümet harcamaları içinde eğitime yapılan toplam kamu harcamalarının oranı Şekil E.1.4'te gösterilmiştir. Buna göre, 2019 yılında toplam hükümet harcamaları içinde eğitime yapılan toplam kamu harcamalarının oranı en yüksek olan ülkeler Şili (%17,4), Meksika (%13,9), İsviçre (%13,5), İsrail

(%13,1), İzlanda (%13) ve İrlanda (%12,9) iken en düşük olan ülkeler ise Yunanistan (%6,9), Macaristan (%7,1), İtalya (%7,4), Lüksemburg (%7,5), Japonya (%7,8) ve Fransa (%8,5)'dir. Türkiye ise %11,6 ile OECD ülkeleri ortalaması olan %10,6'nın 1 puanlık üzerinde hükümet harcamaları içinden eğitime, kamu harcaması yapmaktadır.

Şekil E.1.4 OECD ülkelerinde toplam hükümet harcamaları içinde eğitime yapılan toplam kamu harcamalarının oranı (%) (2019)

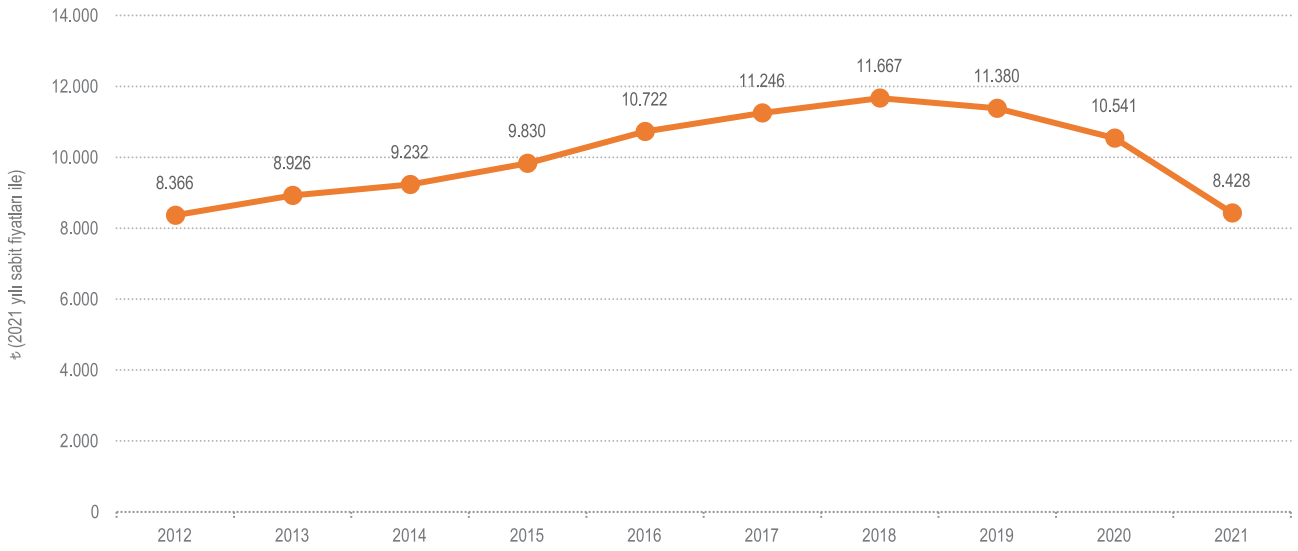

Kaynak: OECD (2022).

Bu göstergede öğrenci başına yapılan harcamada yaşanan değişim yıllara göre detaylı bir şekilde analiz edilmiştir. Buna ilaveten, OECD ülkelerinde öğrenci başına

yapılan toplam harcama tutarları ve Türkiye'nin harcama tutarı karşılaştırmalı olarak ele alınmıştır.

Şekil E.2.1 Öğrenci başına yapılan harcamada (₺) yaşanan değişim (2012-2021)

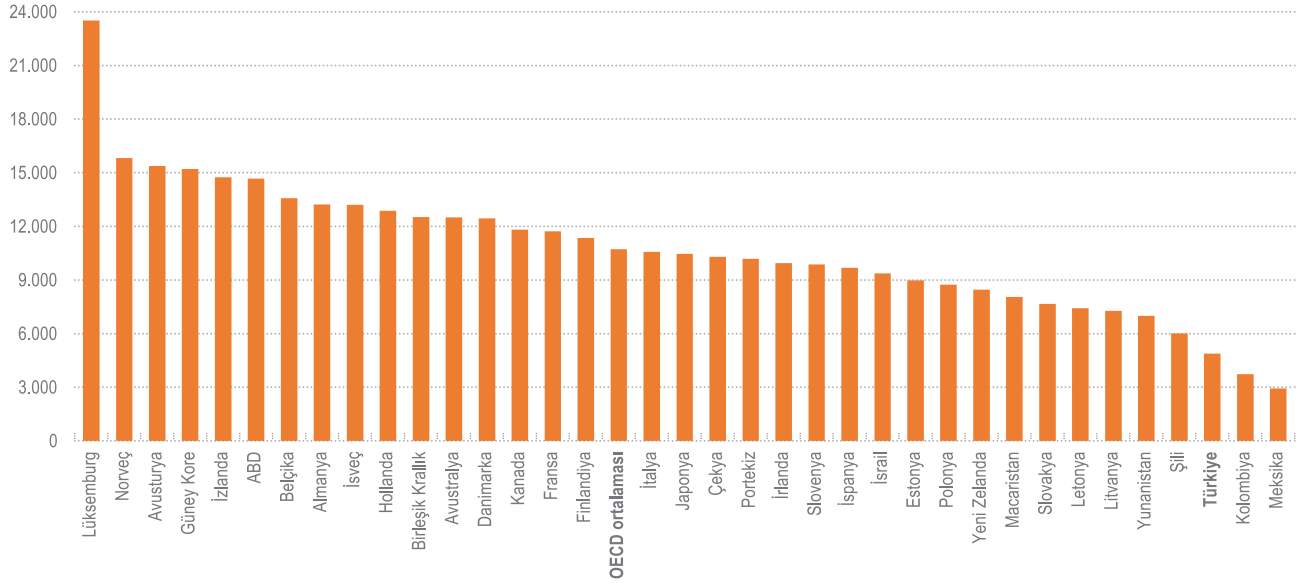
Kaynak: Muhtelif yıllarda yayınlanan MEB istatistikleri ve TÜİK verileri ile Hazine ve Maliye Bakanlığının istatistikleri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.
Not: Nominal MEB bütçesi üzerinden hesaplanmış olup, Aralık 2021 sabit fiyatları esas alınmıştır.

2012 ile 2021 yılları arasında öğrenci başına yapılan harcamada yaşanan değişim Aralık 2021 sabit fiyatlarıyla Şekil E.2.1'de gösterilmiştir. Buna göre öğrenci başına yapılan harcama 2012 yılından 2018 yılına kadar sürekli artış eğilimi göstermiş, 2019 ve 2020 yıllarında ise düşüş yaşanmıştır. Aralık 2021 sabit fiyatlarıyla 2012 yılında öğrenci başına yapılan harcama 8.366 TL iken 2018 yılında bu harcama 11.667 TL'ye yükselmiştir. 2019 ve 2020 yıllarında düşüşe geçmiş ve 2020 yılında 10.541 TL olarak gerçekleşmiştir. Buna ilaveten 2021 yılına gelindiğinde bu harcama 8 bin 428 TL olmuştur. Burada da açıkça görüleceği üzere öğrenci başına yapılan harcamalarda 2019 ve 2020 yıllarında bir düşüş yaşandığı görülmektedir.

Şekil E.2.2'de 2019 yılında OECD ülkelerinde öğrenci başına yapılan toplam harcama (okul öncesi ve yükseköğretim hariç) verilmiştir. Satın alma gücü paritesine göre

Lüksemburg (23.516 \$), Norveç (15.816 \$), Avusturya (15.375 \$), Güney Kore (15.200 \$), İzlanda (14.734 \$) ve ABD (14.671 \$) OECD ülkeleri arasında öğrenci başına en yüksek harcamayı yapan ülkelerdir. Meksika (2.933 \$), Kolombiya (3.737 \$), Türkiye (4.884 \$), Şili (6.008 \$) ve Yunanistan (6.995 \$) ise OECD ülkeleri arasında öğrenci başına en düşük harcamayı yapan ülkelerdir. Türkiye 4 bin 884 \$ ile OECD ülkeleri ortalaması olan 10 bin 722 \$'ın oldukça altında öğrenci başına harcama yapmaktadır.

Şekil E.2.2 OECD ülkelerinde öğrenci başına yapılan toplam harcama (\$) (2019)

Kaynak: OECD (2022).

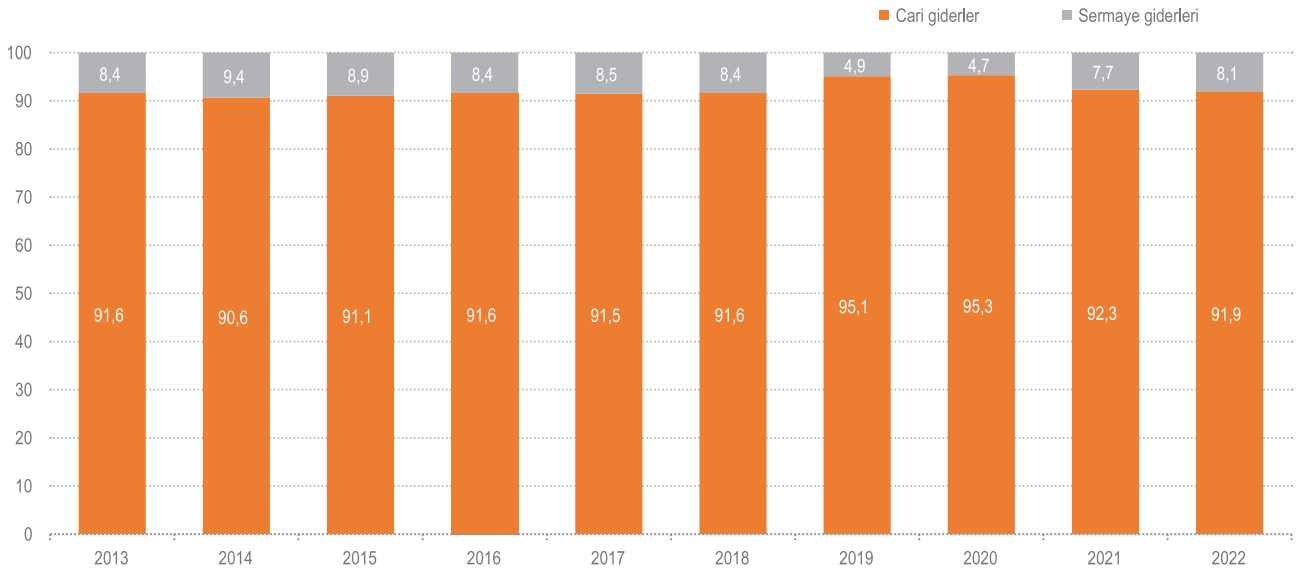
Not 1: Satın alma gücü paritesine göre hesaplanmıştır.

Not 2: Okul öncesi ve yükseköğretim hariç olup tam zamanlı öğrencileri kapsamaktadır.

Bu gösterge altında ilk önce MEB bütçesinde cari ve sermaye giderlerinin dağılımı ve merkezi bütçe yatırımlarından MEB yatırımlarına ayrılan payda yaşanan değişim ayrıntılı olarak incelenmiştir. Daha sonra OECD ülkelerinde; eğitim harcamaları içinde cari ve sermaye gider

harcama oranları ile kamu ve özel eğitim kurumlarında cari harcamaların dağılımı ve eğitime yapılan kamu ve özel harcamaların dağılımının oranları, Türkiye verisi ile karşılaştırmalı olarak analiz edilmiştir.

Şekil E.3.1 MEB bütçesinde cari ve sermaye (yatırım) giderlerinin dağılımında yaşanan değişim (%) (2013-2022)

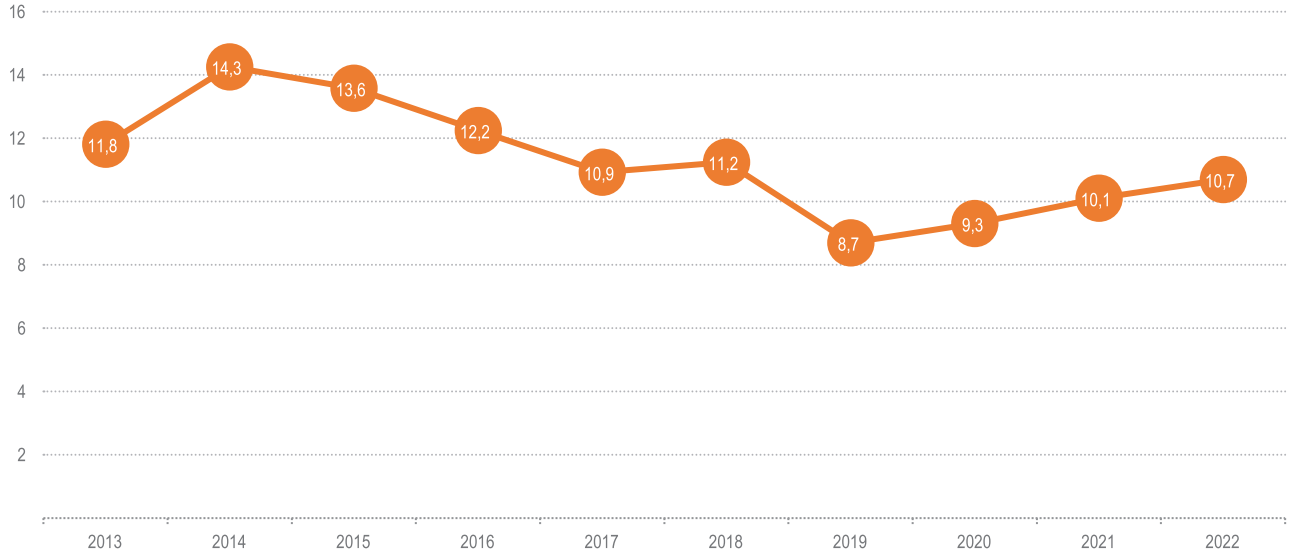

Kaynak: Muhtelif yıllarda yayınlanan MEB istatistikleri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Şekil E.3.1'de 2013 ile 2022 yılları arasında MEB bütçesinde cari ve sermaye (yatırım) giderlerinin dağılımında yaşanan değişim gösterilmiştir. Buna göre MEB bütçesindeki toplam giderler içindeki sermaye giderlerinin payı 2013 yılında %8,4 iken 2014 yılında %9,4'e yükselmiş ve daha sonra 2020 yılına (%4,7) kadar düşüş eğilimi göstermiştir. 2021 yılında %7,7'ye yükselen MEB bütçesi içindeki sermaye giderlerinin payı 2022 yılında ise %8,1'e yükselmiştir. MEB bütçesi içindeki cari giderlerin payı ise 2013 yılında %91,6 iken 2022 yılında %91,9 olmuştur.

2013 ile 2022 yılları arasında merkezi bütçe yatırımlarından MEB yatırımlarına ayrılan payda yaşanan değişim Şekil E.3.2'de verilmiştir. Merkezi bütçe yatırımlarından MEB yatırımlarına ayrılan payın dalgalı bir seyir izlediği görülmektedir. 2013 yılında %11,8 olan bu oran 2014 yılında en yüksek seviyeye ulaşarak %14,3'e yükselmiş ve 2018 yılı hariç 2019 yılına kadar düşüş trendine girmiş ve merkezi bütçe yatırımlarından MEB yatırımlarına ayrılan pay 2019 yılında %8,7 olmuştur. Daha sonra 2022 yılına kadar artış eğilimine girmiş ve 2022 yılında merkezi bütçe yatırımlarından MEB yatırımlarına ayrılan pay %10,7 olarak gerçekleşmiştir.

Şekil E.3.2 Merkezi bütçe yatırımlarından MEB yatırımlarına ayrılan payda yaşanan değişim (%) (2013-2022)

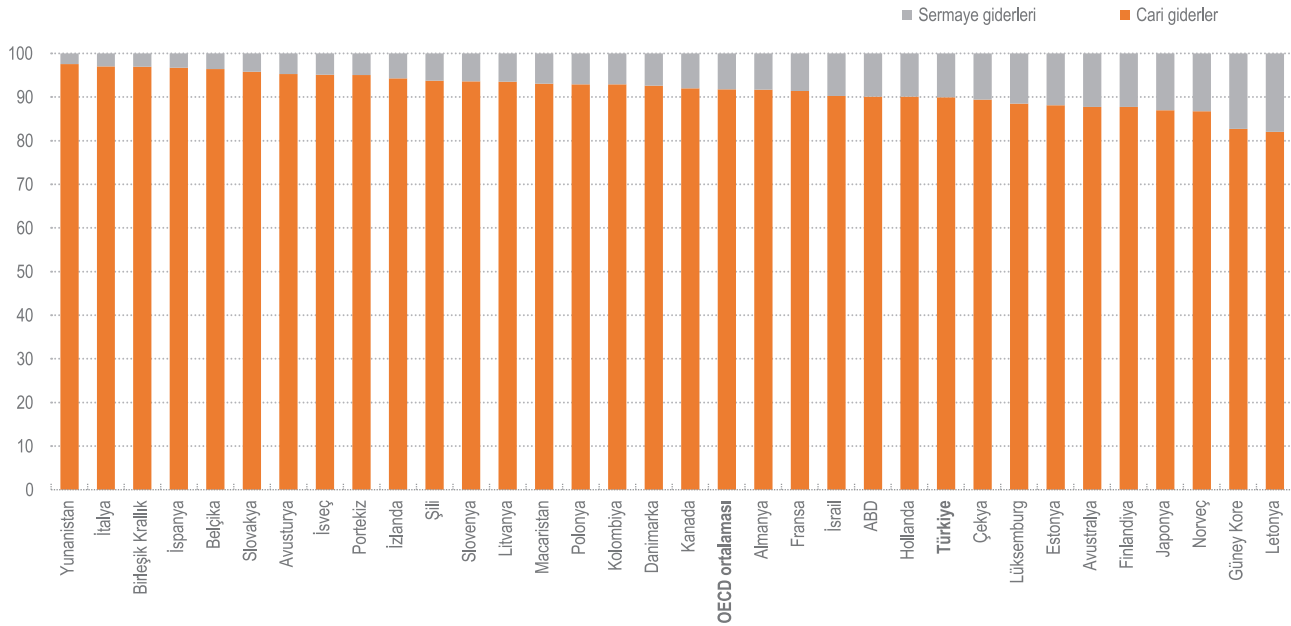

Kaynak: Muhtelif yıllarda yayınlanan MEB istatistikleri kullanarak hazırlanan ve *Eğitime Bakış 2021*'de yer alan şekil tarafımızca güncellenmiştir.

Şekil E.3.3'te 2019 yılında OECD ülkelerinde eğitim harcamaları içinde (okul öncesi ve yükseköğretim hariç) cari ve sermaye giderlerinin oranları gösterilmiştir. Buna göre Yunanistan (%98), İtalya (%97), Birleşik Krallık (%97), İspanya (%97), Belçika (%96), Slovakya (%96), Avusturya

(%95), İsveç (%95) ve Portekiz (%95), eğitim harcamaları içinde cari giderlerinin oranı en yüksek olan ülkelerdir. Letonya (%18), Güney Kore (%17), Norveç (%13), Japonya (%13), Finlandiya (%12), Avustralya (%12) ve Estonya (%12) ülkeleri ise eğitim harcamaları içinde sermaye

Şekil E.3.3 OECD ülkelerinde eğitim harcamaları içinde cari ve sermaye giderlerinin oranları (%) (2019)

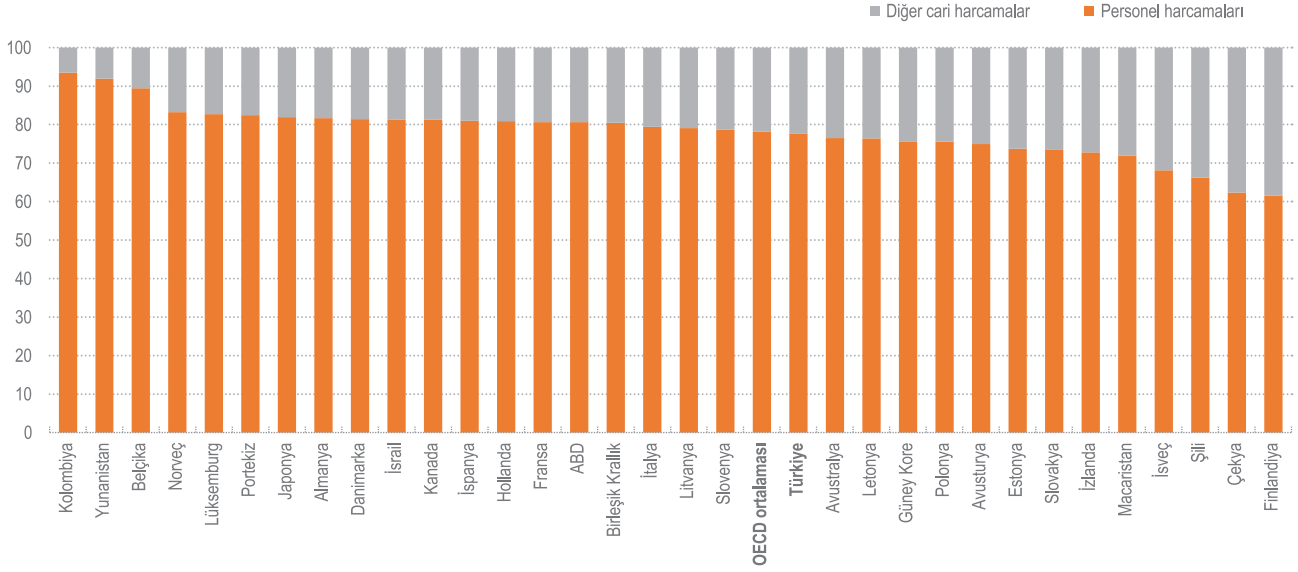
Kaynak: OECD (2022).

Not: Okul öncesi ve yükseköğretim hariç.

giderleri oranı en yüksek olan ülkelerdir. Eğitim harcamaları içinde cari giderlerinin oranı bakımından OECD ülkeleri ortalaması %92 iken sermaye giderlerinin oranı

bakımında OECD ülkeleri ortalaması %8'dir. Türkiye'nin bu oranları sırasıyla %90'a %10'dur.

Şekil E.3.4 OECD ülkelerinde kamu ve özel eğitim kurumlarında cari harcamaların dağılımı (%) (2019)

Kaynak: OECD (2022).

Not: Okul öncesi ve yükseköğretim hariç.

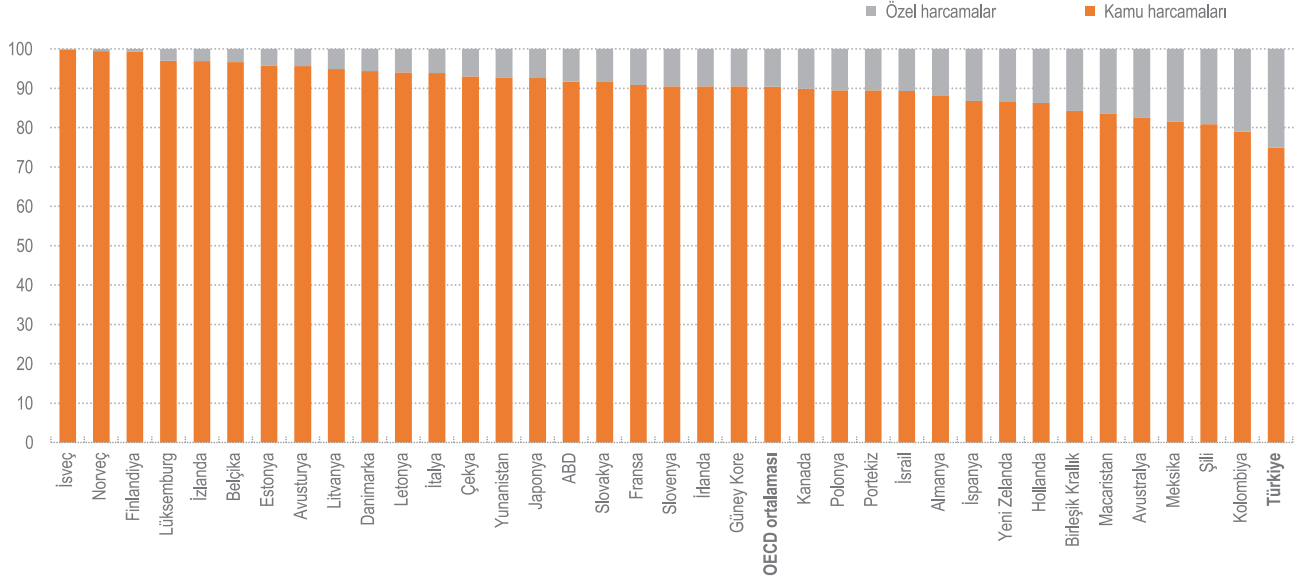
Şekil E.3.4'te 2019 yılında OECD ülkelerinde kamu ve özel eğitim kurumlarında (okul öncesi ve yükseköğretim hariç) cari harcamaların dağılımı verilmiştir. Buna göre, OECD ülkeleri arasında kamu ve özel eğitim kurumlarında cari harcama oranının en yüksek olduğu personel harcamalarıdır. Kolombiya (%93), Yunanistan (%92), Belçika (%89), Norveç (%83), Lüksemburg (%83), Portekiz (%82), Japonya (%82), Almanya (%82) kamu ve özel eğitim kurumlarında cari harcamalar içinde personel harcamaları oranının en yüksek olduğu ülkeler iken Finlandiya (%62), Çekya (%62), Şili (%66) ve İsveç (%68) ise en düşük olduğu ülkelerdir. Kamu ve özel eğitim kurumlarında cari harcamalar içinde diğer cari harcama oranlarının en düşük olduğu ülkeler Kolombiya (%7) Yunanistan (%8), ve Belçika (%11) iken, Finlandiya (%38) Çekya (%38), Şili (%34), ve İsveç (%32) ise oranların en yüksek olduğu ülkelerdir. Türkiye, kamu ve özel eğitim kurumlarının cari harcamalar içinde personel harcamaları oranı %78 ve diğer cari harcamalar oranı %22 ile OECD ülkeleri ortalamaları ile aynı oranlara sahiptir.

2019 yılında OECD ülkelerinde eğitime yapılan kamu ve özel harcamaların (okul öncesi ve yükseköğretim hariç) dağılımı Şekil E.3.5'te gösterilmiştir. Buna göre OECD ülkeleri arasında İsveç (%100), Norveç (%99), Finlandiya (%99), Lüksemburg (%97), İzlanda (%97), Belçika (%97), Estonya (%96), Avusturya (%96) ve Litvanya (%95) eğitim yapılan harcamalar içinde kamu harcamalarının en yüksek, özel harcamaların ise en düşük olduğu ülkeler iken, Türkiye (%75), Kolombiya (%79), Şili (%81), Meksika (%81), Avustralya (%82) Macaristan (%83) ve Birleşik Krallık (%84) ise kamu harcamalarının en düşük, özel harcamaların ise en yüksek olduğu ülkelerdir. Eğitime yapılan harcamalar içinde özel harcamaların oranı OECD ülkeleri ortalaması %10'dur. Türkiye OECD ülkeleri arasında okul öncesi ve yükseköğretim hariç eğitime yapılan harcamalar içinde özel harcamalar oranı %25 ile en yüksek olan ülke konumunda olması oldukça dikkat çekicidir. Dahası eğitim harcamaları arasında hanehalkı harcama oranı en yüksek olan ülkelerin başında gelmektedir (Yurdakul vd., 2021). Türkiye'nin özel harcama oranının dolayısıyla

hanehalkı harcama oranının OECD ülkeleri arasında en yüksek olan ülke konumunda olması; sosyo-ekonomik açıdan avantajlı olan ebeveynlerin bu avantajı çocukları-

nın eğitimi için kullanması dolayısıyla eğitimsel eşitsizlikleri daha da derinleşti anlamına gelmektedir.

Şekil E.3.5 OECD ülkelerinde eğitime yapılan kamu ve özel harcamaların dağılımı (2019)

Kaynak: OECD (2022).

Not: Okul öncesi ve yükseköğretim hariç.

- 2016 yılından itibaren gerçekleşen GSYH ve merkezi yönetim bütçesi içinde nominal MEB harcamaları azalmıştır. 2022 yılında gerçekleşmesi öngörülen veriler üzerinden bu oranlar artış gösterse de gerçekleşen veriler üzerinden hesaplamalarda bu oranlar düşecektir. Dolayısıyla okul öncesi dâhil erişim oranlarının bu denli yüksek olduğu bu dönemde, eğitim sisteminde yaşanan büyüme ve ihtiyaçların karşılanabilmesi bakımından bütçenin artırılması gerekmektedir. Bu nedenle merkezi yönetim bütçesi içinden MEB'e ayrılan kaynaklar artırılmalıdır.
- Türkiye'de eğitim harcamaları içinde kamu ve özel harcama oranları OECD ülkeleri ile karşılaştırıldığında; özel harcamalar noktasında OECD ülkeleri ortalaması %10 iken Türkiye %25 özel harcama oranı ile hem OECD ülkeleri ortalamasını oldukça üzerinde hem de bu ülkeler arasında ilk sırada gelmektedir. Dahası eğitim harcamaları arasında hanehalkı harcama oranı (%14) en yüksek olan ülkeler arasındadır (Yurdakul vd., 2021) Eğitimde özel harcama oranlarının bu denli yüksek olması, eğitimsel eşitsizlikleri artırıcı bir fonksiyona sahip olup, eşitsizliklerin yeniden üretilmesine ve dezavantajlı ailelerden gelen çocukların dezavantajlarını daha da artırmasına sebep olmaktadır. Dolayısıyla eğitime yapılan özel ve kamu harcamalarının gözden geçirilmesi ve eğitimsel eşitsizliklerin önüne geçilmesi için kamusal kaynakların daha da artırılması gerekmektedir.
- Öğrenci başına yapılan harcama 2018 yılından itibaren düşüş trendine girmiş ve Aralık 2021 sabit fiyatlarıyla 2020 yılında 10 bin 541 TL'ye gerilemiştir. Buna ilaveten Türkiye, öğrenci başına yaptığı harcama ile OECD ülkeleri arasında Meksika ve Kolombiya'dan sonra en düşük harcama yapan üçüncü ülke konumundadır. Satın Alma Gücü Paritesine göre öğrenci başına yapılan harcama OECD ülkeleri ortalaması 10 bin 454 \$ iken Türkiye'de bu harcama 4 bin 707 \$'dır. Aradaki fark oldukça fazla olup bu noktada öğrenci başına yapılan harcamaların OECD ülkeleri ortalamasına yaklaştırılması gerekmektedir.

- OECD. (2022). *Education at a glance 2022: OECD indicators*. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/3197152b-en>
- Yurdakul, S., Yıldırım, B., & Şahin, S.A. (2021). *Eğitime bakış 2021: İzleme ve değerlendirme raporu*. Eğitim-Bir-Sen Stratejik Araştırmalar Merkezi.

Eğitim-Bir-Sen Genel Merkezi
Zübeyde Hanım Mahallesi Sebze Bahçeleri Caddesi No: 86 Kat: 14-15-16 Altındağ/ANKARA
Tel: (0312) 231 23 06 - Faks: (0312) 230 65 28
www.ebs.org.tr facebook.com/egitimbirsen twitter.com/egitimbirsen

